

Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 88/17, 27/18 – dr. zakon i 10/19),

Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi

PRAVILNIK

o programu nastave i učenja za sedmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja

Član 1.

Ovim pravilnikom utvrđuje se program nastave i učenja za sedmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Član 2.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije – Prosvetnom glasniku”, a primenjuje se počev od školske 2020/2021. godine.

Broj 110-00-90/2019-04

U Beogradu, 25. aprila 2019. godine

Ministar,

Mladen Šarčević, s.r.

PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

1. CILJEVI OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA SU:

- 1) obezbeđivanje dobrobiti i podrška celovitom razvoju učenika;
- 2) obezbeđivanje podsticajnog i bezbednog okruženja za celoviti razvoj učenika, razvijanje nenasilnog ponašanja i uspostavljanje nulte tolerancije prema nasilju;
- 3) sveobuhvatna uključenost učenika u sistem obrazovanja i vaspitanja;
- 4) razvijanje i praktikovanje zdravih životnih stilova, svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, potrebe negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti;
- 5) razvijanje svesti o značaju održivog razvoja, zaštite i očuvanja prirode i životne sredine i ekološke etike, zaštite i dobrobiti životinja;
- 6) kontinuirano unapređivanje kvaliteta procesa i ishoda obrazovanja i vaspitanja zasnovanog na proverenim naučnim saznanjima i obrazovnoj praksi;
- 7) razvijanje kompetencija za snalaženje i aktivno učešće u savremenom društvu koje se menja;

8) pun intelektualni, emocionalni, socijalni, moralni i fizički razvoj svakog učenika, u skladu sa njegovim uzrastom, razvojnim potrebama i interesovanjima;

9) razvijanje ključnih kompetencija za celoživotno učenje, razvijanje međupredmetnih kompetencija za potrebe savremene nauke i tehnologije;

10) razvoj svesti o sebi, razvoj stvaralačkih sposobnosti, kritičkog mišljenja, motivacije za učenje, sposobnosti za timski rad, sposobnosti samovrednovanja, samoinicijative i izražavanja svog mišljenja;

11) osposobljavanje za donošenje valjanih odluka o izboru daljeg obrazovanja i zanimanja, sopstvenog razvoja i budućeg života;

12) razvijanje osećanja solidarnosti, razumevanja i konstruktivne saradnje sa drugima i negovanje drugarstva i prijateljstva;

13) razvijanje pozitivnih ljudskih vrednosti;

14) razvijanje kompetencija za razumevanje i poštovanje prava deteta, ljudskih prava, građanskih sloboda i sposobnosti za život u demokratski uređenom i pravednom društvu;

15) razvoj i poštovanje rasne, nacionalne, kulturne, jezičke, verske, rodne, polne i uzrasne ravnopravnosti, razvoj tolerancije i uvažavanje različitosti;

16) razvijanje ličnog i nacionalnog identiteta, razvijanje svesti i osećanja pripadnosti Republici Srbiji, poštovanje i negovanje srpskog jezika i maternjeg jezika, tradicije i kulture srpskog naroda i nacionalnih manjina, razvijanje interkulturalnosti, poštovanje i očuvanje nacionalne i svetske kulturne baštine;

17) povećanje efikasnosti upotrebe svih resursa obrazovanja i vaspitanja, završavanje obrazovanja i vaspitanja u predviđenom roku sa minimalnim produžetkom trajanja i smanjenim napuštanjem školovanja;

18) povećanje efikasnosti obrazovanja i vaspitanja i unapređivanje obrazovnog nivoa stanovništva Republike Srbije kao države zasnovane na znanju.

2. PROGRAMI ORIJENTISANI NA ISHODE I PROCES UČENJA

Struktura programa svih nastavnih predmeta je koncipirana na isti način. Na početku se nalazi cilj nastave i učenja predmeta za drugi ciklus obrazovanja i vaspitanja. U tabeli koja sledi, u prvoj koloni, definisani su predmetni ishodi za kraj šestog razreda, u drugoj koloni date su oblasti i/ili teme, a u trećoj se nalaze predmetni sadržaji. Iza tabele nalaze se ključni pojmovi sadržaja programa i preporuke za ostvarivanja nastave i učenja konkretnog predmeta pod naslovom *Uputstvo za didaktičko-metodičko ostvarivanje programa*.

Programi nastave i učenja zasnovani su na opštim ciljevima i ishodima obrazovanja i vaspitanja i potrebama i mogućnostima učenika šestog razreda. Usmereni su na proces i ishode učenja, a ne na same sadržaje koji sada imaju drugačiju funkciju i značaj. Sadržaji više nisu cilj sami po sebi, već su u funkciji ostvarivanja ishoda koji su definisani kao funkcionalno znanje učenika tako da pokazuju šta će učenik biti u stanju da učini, preduzme, izvede, obavi zahvaljujući znanjima, stavovima i veštinama koje je gradio i razvijao tokom jedne godine učenja konkretnog nastavnog predmeta. Ovako koncipirani programi

podrazumevaju da ostvarenost ishoda vodi ka razvijanju kompetencija, i to kako opštih i specifičnih predmetnih, tako i ključnih, kao i međupredmetnih.

Pregledom ishoda koji su dati u okviru pojedinih programa nastave i učenja može se videti kako se postavljaju temelji razvoja ključnih i opštih međupredmetnih kompetencija koje želimo da naši učenici imaju na kraju osnovnog obrazovanja. Na putu ostvarivanja cilja i ishoda ključna je uloga nastavnika koji dobija značajan prostor za slobodu izbora i povezivanje sadržaja; metoda, postupaka i tehnika nastave i učenja i aktivnosti učenika. Orijentacija na proces učenja i ishode stara se ne samo o rezultatima, već i načinu na koji se uči, odnosno kako se gradi i povezuje znanje u smislene celine, kako se razvija mreža pojmova i povezuje znanje sa praktičnom primenom.

Programi nastave i učenja namenjeni su, pre svega, nastavnicima koji neposredno rade sa učenicima, ali i onima koji na posredan način uzimaju učešće u obrazovanju i vaspitanju. Zato treba imati u vidu da terminologija, koja je korišćena u programima nastave i učenja, nije namenjena učenicima i treba je prilikom definisanja konkretnih nastavnih jedinica, bilo za neposredan rad sa učenicima, bilo za potrebe udžbeničkih i didaktičkih materijala, prilagoditi uzrastu učenika. Programi nastave i učenja su nastavnicima polazna osnova i pedagoško polazište za razvijanje obrazovno-vaspitne prakse: za planiranje godišnjih i operativnih planova, neposrednu pripremu za rad kao i okvir za preispitivanje prakse razvijanja planova, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja nastave i učenja kroz sopstvena promišljanja, razgovor sa kolegama itd.

Obrazovno-vaspitna praksa je složena, promenljiva i ne može se do kraja i detaljno unapred predvideti. Ona se odvija kroz dinamičnu spregu međusobnih odnosa i različitih aktivnosti u socijalnom i fizičkom okruženju, u jedinstvenom kontekstu konkretnog odeljenja, konkretne škole i konkretne lokalne zajednice. Zato, umesto izraza realizovati program, bolje je reći da se na osnovu datih programa planira i ostvaruje nastava i učenje koje odgovara konkretnim potrebama odeljenja.

3. OBAVEZNI PREDMETI

Naziv predmeta	SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST
Cilj	Ciljevi učenja Srpskog jezika i književnosti jesu da se učenik osposobi da pravilno koristi srpski jezik u različitim komunikativnim situacijama, u govoru i pisanju; da kroz čitanje i tumačenje književnih dela razvija čitalačke kompetencije koje, uz književno znanje, obuhvataju emocionalno i fantazijsko uživanje, živo pamćenje, istraživačko posmatranje; podstiču imaginaciju i umetnički senzibilitet, estetsko doživljavanje i kritičko mišljenje, moralno prosuđivanje i asocijativno povezivanje; da se odgovarajućim vrstama čitanja osposobljava da usmereno pristupa delu i prilikom tumačenja otkriva različite slojeve i značenja; da stiče osnovna znanja o mestu, ulozi i značaju jezika i književnosti u kulturi, kao i o medijskoj pismenosti; da stiče i razvija najšira humanistička znanja i da nauči kako funkcionalno da povezuje sadržaje predmetnih oblasti.
Razred	Sedmi
Godišnji fond časova	144 časa

ISHODI

Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:

– koristi književne termine i pojmove obrađivane u prethodnim razredima i povezuje ih sa novim delima koja čita;

– istakne univerzalne vrednosti književnog dela i poveže ih sa sopstvenim iskustvom i okolnostima u kojima živi;

– čita sa razumevanjem različite vrste tekstova i komentariše ih, u skladu sa uzrastom;

– razlikuje narodnu od autorske književnosti i odlike književnih rodova i osnovnih književnih vrsta;

– razlikuje osnovne odlike stiha i strofe – ukrštenu, obgrljenu i parnu rimu; slobodni i vezani stih; refren;

– tumači motive (prema njihovom sadejstvu ili kontrastivnosti) i pesničke slike u odabranom lirskom tekstu;

– lokalizuje književna dela iz obaveznog školskog programa;

– razlikuje etape dramske radnje;

– razlikuje autora književnoumetničkog teksta od naratora, dramskog lica ili lirskog subjekta;

– razlikuje oblike kazivanja

OBLAST/ TEMA SADRŽAJI

LEKTIRA

LIRIKA

1. Jovan Dučić: *Podne*
2. Milan Rakić: *Božur*
3. Vladislav Petković Dis: *Među svojim*
4. Milutin Bojić: *Plava grobnica*
5. Desanka Maksimović: *Krvava bajka*
6. Stevan Raičković: *Posle kiše*
7. Jovan Jovanović Zmaj: *Jututunska juhahaha*
8. Rabindranat Tagore: *Papirni brodovi*
9. Vislava Šimborska: *Oblaci*

KNJIŽEVNOST

EPIKA

1. Narodna bajka (jedna po izboru): *Međedović / Čudotvorni prsten / Zlatoruni ovan*
2. Stefan Mitrov LJubiša: *Kanjoš Macedonović* (odlomak)
3. Radoje Domanović: *Vođa* (odlomak)
4. Petar Kočić: *Kroz mećavu*
5. Ivo Andrić: *Jelena, žena koje nema* (odlomak)
6. Danilo Kiš: *Priča o pečurkama / Eolska harfa*
7. Alfons Dode: *Poslednji čas* / Vladimir Nabokov: *Loš dan*

(forme pripovedanja);

– identifikuje jezičko-stilska izražajna sredstva i razume njihovu funkciju;

– analizira idejni sloj književnog dela služeći se argumentima iz teksta;

– uoči razlike u karakterizaciji likova prema osobinama: fizičkim, govornim, psihološkim, društvenim i etičkim;

– razlikuje humoristički od ironičnog i satiričnog tona književnog dela;

– kritički promišlja o smislu književnog teksta i argumentovano obrazloži svoj stav;

– dovede u vezu značenje poslovice i izreka sa idejnim slojem teksta;

– prepozna nacionalne vrednosti i neguje kulturnoistorijsku baštinu;

– razmotri aspekte rodne ravnopravnosti u vezi sa likovima književno-umetničkih tekstova;

– preporuča književno delo uz kratko obrazloženje;

– uporedi književno i filmsko delo nastalo po istom predlošku, pozorišnu predstavu i dramski tekst;

– razlikuje glagolske načine i nelične glagolske oblike i upotrebi ih u skladu sa normom;

8. *Dnevnik Ane Frank* (odlomak)

9. Efraim Kišon: *Kod kuće je najgore* (jedna priča po izboru)

10. Aforizmi (Dušan Radović i drugi)

DRAMA

1. Branislav Nušić: *Vlast* (odlomak)

2. Vida Ognjenović: *Kanjoš Macedonović* (odlomak o susretu Kanjoša i Furlana)

NAUČNOPOPULARNI I INFORMATIVNI TEKSTOVI

Obavezna dela

1. Mihajlo Pupin: *Sa pašnjaka do naučenjaka* (odlomak)

2. Jelena Dimitrijević:

Sedam mora i tri okeana (odlomak) / Miloš Crnjanski: *Naša nebesa* („Krf, plava grobnica” – odlomak)

Jedno delo po izboru

1. Jovan Cvijić: *Ohridsko jezero* (odlomak) / Peđa Milosavljević: *Potera za pejzažima*

2. Svetlana Velmar Janković: *Srpski Beograd despota Stefana (Kapija Balkana)*

- odredi vrste nepromenljivih reči u tipičnim slučajevima;
- uoči delove imeničke sintagme;
- razlikuje gramatički i logički subjekat;
- razlikuje složeni glagolski predikat od zavisne rečenice sa veznikom da;
- prepozna vrste naporednih odnosa među rečeničnim članovima i nezavisnim rečenicama;
- identifikuje vrste zavisnih rečenica;
- iskaže rečenični član rečju, predložko-padežnom konstrukcijom, sintagmom i rečenicom;
- primeni osnovna pravila kongruencije u rečenici;
- dosledno primeni pravopisnu normu;
- razlikuje dugosilazni i dugouzlazni akcenat;
- govori na zadatu temu poštujući književnojezičku normu;
- razlikuje književnoumetnički od publicističkog funkcionalnog stila;
- sastavi koherentan pisani tekst u skladu sa zadatom temom narativnog i deskriptivnog tipa;

3. Umetnički i naučnopopularni tekstovi o prirodnim lepotama i kulturnoistorijskim spomenicima zavičaja

4. Izbor iz enciklopedija i časopisa za decu

DOMAĆA LEKTIRA

1. Epske narodne pesme pokosovskog tematskog kruga (*Smrt vojvode Prijezde, Dioba Jakšića* i pesma po izboru)

2. Epske narodne pesme o hajducima i uskocima (*Mali Radojica, Stari Vujadin, Starina Novak i knez Bogosav; Ivo Senković i aga od Ribnika, Ropstvo Janković Stojana*)

3. *Sveti Sava u književnosti:*

– odlomak iz *Žitija Svetog Simeona* (o oproštaju oca od sina);

– izbor iz narodnih priča i predanja (na primer *Sveti Sava i đavo*, legende o Svetom Savi);

– izbor iz autorske poezije o Sv. Savi (na primer Matija Bečković: *Priča o Svetom Savi*)

4. Miroslav Antić: *Plavi čuperak* i *Šašava knjiga* (izbor)

5. Antoan de Sent Egziperi: *Mali Princ*; Momo Kapor: *Mali Princ*

6. Jovan Sterija Popović: *Pokondirena tikva*

7. Dušan Kovačević: *Svemirski zmaj*

8. Dejan Aleksić: *Cipela na kraju sveta* / Igor Kolarov: *Dvanaesto more*

DOPUNSKI IZBOR LEKTIRE

(birati 3 dela)

1. Milorad Pavić: *Ruski hrt* (odlomak)

- napiše jednostavniji argumentativni tekst pozivajući se na činjenice;
- koristi tehnički i sugestivni opis u izražavanju;
- prepozna citat i fusnote i razume njihovu ulogu;
- pronađe potrebne informacije u nelinearnom tekstu;
- napiše elektronsku (imejl, SMS) poruku poštujući normativna pravila;
- primeni različite strategije čitanja (informativno, doživljajno, istraživačko i dr.);
- sastavi tekst reportažnog tipa (iskustveni ili fikcionalni);
- pravilno upotrebi frazeologizme i ustaljene izraze koji se javljaju u literarnim i medijskim tekstovima namenjenim mladima.

2. Turgenjev: *Šuma i stepa*
3. Anton Pavlovič Čehov: *Činovnikova smrt*
4. Janko Veselinović: *Hajduk Stanko* (odlomak iz prvog dela romana)
5. Gordana Maletić: *Katarke Beograda* (priča *Zebnja* i druge)
6. Uroš Petrović: *Zagonetne priče*
7. Aleksandar Manić: *U svitanje sveta*
8. Jasminka Petrović: *Leto kad sam naučila da letim*
9. Gradimir Stojković: *Hajduk u Beogradu*
10. Kornelija Funke: *Srce od mastila*
11. Dušica Lukić: *Zemlja je u kvaru* (izbor)
12. Gordana Brajović: iz zbirke pesama *Indija, Indija (Prolazi slon pun mirisa, Prolazi slon pun Himalaja)*
13. Dušan Pop Đurđev: *Let lionskog Ikara*

KNJIŽEVNI TERMINI I POJMOVI

Opkoračenje. Refren. Cezura.

Vezani i slobodni stih.

autorske lirske pesme: refleksivna i satirična pesma.

Jezičko-stilska izražajna sredstva: metafora, alegorija, gradacija, slovenska antiteza, figure ponavljanja (asonanca i aliteracija).

Funkcija motiva u kompoziciji lirske pesme.

Pesma u prozi.

Fabula i siže.

Statički i dinamički motivi.

Kompozicija. Epizoda.

Idejni sloj književnog teksta. Humor, ironija i satira.

Vrste karakterizacije književnog lika.

Unutrašnji monolog. Hronološko i retrospektivno pripovedanje.

Dnevnik. Putopis. Autobiografija.
Legendarna priča. Predanja o postanku bića, mesta i stvari.

Aforizam.

Poslovice, izreke; pitalice; zagonetke.

Dramska radnja; etape dramske radnje: uvod, zaplet, vrhunac, peripetija, rasplet.
Dramska situacija. Drama u užem smislu.

Građenje i osnovna značenja glagolskih oblika: futur II, imperativ, potencijal; trpni gl. pridev, gl. prilog sadašnji i gl. prilog prošli. Podela glagolskih oblika na proste i složene i na lične (vremena i načini) i nelične.

Nepromenljive vrste reči: veznici, rečce, uzvici.

Pojam sintagme (glavni član i zavisni članovi); vrste sintagmi: imeničke, pridevske, priloške i glagolske. Atribut u okviru sintagme.

JEZIK Gramatika

Logički subjekat. Složeni glagolski predikat.

Naporedni odnosi među rečeničnim članovima – sastavni, rastavni i suprotni.

Pojam komunikativne i predikatske rečenice.

Nezavisne predikatske rečenice – naporedni odnosi među nezavisnim rečenicama (sastavni, rastavni, suprotni).

Zavisne predikatske rečenice (izrične, odnosne, mesne, vremenske, uzročne,

uslovne, dopusne, namerne, posledične i poredbene).

Rečnični članovi iskazani rečju, predložko-padežnom konstrukcijom, sintagmom i rečenicom.

Kongruencija – osnovni pojmovi.

Pravopisna rešenja u vezi sa obrađenim glagolskim oblicima.

Pravopis

Interpunktija u vezi sa zavisnim rečenicama (zapeta, tačka i zapeta). Pisanje skraćenica, pravopisnih znakova.

Ortoepija

Dugouzlazni i dugosilazni akcenat.

Književni i ostali tipovi tekstova u funkciji unapređivanja jezičke kulture.

Književnoumetnički i publicistički tekstovi.

Usmeni i pismeni sastavi prema unapred zadatim smernicama (ograničen broj reči; zadata leksika; određeni gramatički modeli i sl.).

Tekst zasnovan na argumentima.

Tehnički i sugestivni opis.

Reportaža.

JEZIČKA KULTURA

Citati i fusnote iz različitih književnih i neumetničkih tekstova.

Nelinearni tekstovi: tabele, legende, grafikoni, mape uma i drugo.

Govorne vežbe: interpretativno-umetničke (izražajno čitanje, recitovanje); vežba argumentovanja (debatni razgovor).

Pravopisne vežbe: diktat, ispravljanje pravopisnih grešaka u tekstu; zapeta u zavisnosloženim rečenicama; glagolski oblici; elektronske poruke.

Jezičke vežbe: dopunjavanje teksta različitim oblicima promenljivih reči; dopunjavanje teksta nepromenljivim rečima; obeležavanje

komunikativne rečenice u tekstu; iskazivanje rečeničnog člana na više načina (reč, sintagma, predložko-padežna konstrukcija, rečenica); frazeologizmi (razumevanje i upotreba) i druge.

Pismene vežbe i domaći zadaci i njihova analiza na času.

Četiri školska pismena zadatka – po dva u svakom polugodištu.

Ključni pojmovi sadržaja: književnost, jezik, jezička kultura.

Pojedini nastavni sadržaji za koje nastavnik proceni da se tokom godine ne mogu realizovati na redovnim časovima, mogu se planirati za obradu na časovima projektne nastave, ambijentalne, kao i na časovima dodatnog rada i rada u sekcijama.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja *Srpskog jezika i književnosti* čine tri predmetne oblasti: Književnost, Jezik i Jezička kultura. Preporučena distribucija časova po predmetnim oblastima je sledeća: Književnost – 54 časa, Jezik – 52 časa i Jezička kultura – 38 časova. Ukupan fond časova, na godišnjem nivou, iznosi 144 časa. Sve tri oblasti programa nastave i učenja se prožimaju i nijedna se ne može izučavati izolovano i bez sadejstva sa drugim oblastima.

Program nastave i učenja *Srpskog jezika i književnosti* zasnovan je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje kroz sve tri predmetne oblasti ovog predmeta.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika jeste da načine realizacije podučavanja i učenja prilagodi potrebama svakog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja, nastavnik najpre kreira svoj godišnji, tj. globalni plan rada, iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivou konkretnih nastavnih jedinica. Od nastavnika se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas prilagodi ishodima učenja. Tokom planiranja treba, takođe, imati u vidu da se neki ishodi ostvaruju brže i lakše, ali je za većinu ishoda (posebno za predmetnu oblast Književnost) potrebno više vremena, više različitih aktivnosti i rad na različitim tekstovima. Preporučeni ishodi nisu diferencirani prema nivoima učeničkih postignuća. Oni predstavljaju obavezne delove opisa standarda i mogu se usitnjavati ili širiti, u zavisnosti od učeničkih individualnih mogućnosti i drugih nastavnih potreba.

U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo i da on ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima datim u udžbeniku pristupiti selektivno i u odnosu na predviđene ishode koje treba dostići. Pored

toga što učenike treba da osposobi za korišćenje udžbenika, kao jednog od izvora znanja, nastavnik valja da ih uputi u načine i oblike upotrebe drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

Okosnicu programa književnosti čine tekstovi iz lektire. Lektira je razvrstana po književnim rodovima – *lirika, epika, drama* i obogaćena izborom nefikcionalnih, naučopopularnih i informativnih tekstova. Izbor dela je u najvećoj meri zasnovan na principu prilagođenosti uzrastu.

Uz tekstove koje je potrebno obraditi na času dat je i spisak domaće lektire. Cilj obrade dela u okviru domaće lektire je formiranje, razvijanje ili negovanje čitalačkih navika kod učenika. Obimnija dela učenici mogu čitati preko raspusta, čime se podstiče razvijanje kontinuirane navike čitanja.

Uz obavezni spisak dela za obradu dodat je dopunski izbor tekstova. Izborni deo dopušta nastavniku veću kreativnost u dostizanju ishoda.

Uz dominantan korpus tekstova kanonskih pisaca kojim se utiče na formiranje estetskog ukusa učenika, izgrađuje i bogati svest o prirodi nacionalne književnosti (i vrednostima klasika svetske književnosti), ali i kulturnom i nacionalnom identitetu. Cilj uvođenja savremenih književnih dela koja još nisu postala deo kanona jeste da se po svojoj motivskoj ili tematskoj srodnosti vežu za postojeće teme i motive u okviru nastavnog programa i da se takvim primerima pokaže kako i savremeni pisci promišljaju epsku narodnu tradiciju ili teme prijateljstva, etičnosti, razvijaju imaginaciju i empatiju, čime će se bogatiti vertikalno čitalačko iskustvo učenika i osavremeniti pristup nastavi. Preko izvesnog broja književnih dela savremenih pisaca, učenici će biti u prilici da kritički sameravaju poetiku njihovih dela sa kanonskim vrednostima.

Izbor dela omogućava primenu komparativnog pristupa proučavanju literarnog stvaralaštva, uz odabir različitih nivoa obrade: interpretacije, prikaza ili osvrta. Razlike u ukupnoj umetničkoj i informativnoj vrednosti pojedinih tekstova utiču na odgovarajuća metodička rešenja (prilagođavanje čitanja vrsti teksta, opseg tumačenja teksta u zavisnosti od složenosti njegove strukture, povezivanje i grupisanje sa odgovarajućim sadržajima iz drugih predmetnih područja – gramatike, pravopisa i jezičke kulture i sl.).

Tekstovi iz dopunskog dela programa treba da posluže nastavniku i pri obradi nastavnih jedinica iz gramatike, kao i za obradu i utvrđivanje sadržaja iz jezičke kulture. Dela koja neće obrađivati nastavnik treba da preporuči učenicima za čitanje u slobodno vreme.

Novi program zasnovan je na uočavanju prirode i uloge književnog dela, kao i uočavanju razlike književnih i neknjiževnih tekstova, odnosno njihovoj većoj korelativnosti. Učenici treba da budu osposobljeni da razlikuju osobenosti književnog teksta (konotativnost, književni postupci, slikovitost, ritmičnost i sl.) u odnosu na denotativnost, informativnost i kazivanje zasnovano na činjenicama i podacima u različitim vidovima neknjiževnih tekstova. Korelativnost je omogućena adekvatnim kombinovanjem obaveznih i izbornih dela.

Isti tekst može se povezivati sa drugima na različite načine, prema različitim motivima ili tonu pripovedanja, u sklopu projektne nastave, koja se bazira na ishodima, a ne na sadržajima učenja.

Predloženi obavezni, književni, naučnopopularni i informativni tekstovi i sadržaj obavezne domaće lektire, kao i primeri iz dopunskog izbora, prilikom osmišljavanja godišnjeg plana rada, a potom i pri oblikovanju orijentacionih, mesečnih planova rada, mogu se tematski povezivati. Pored toga, neophodno je uspostaviti i uravnoteženu distribuciju nastavnih jedinica vezanih za sve podoblasti predmeta, funkcionalno povezati sadržaje iz jezika i književnosti (gde god je to moguće) i ostaviti dovoljno časoava za utvrđivanje i sistematizaciju gradiva.

Sa spiska dopunskog izbora nastavnik bira ona dela koja će, uz obavezni deo lektire, činiti tematsko-motivske celine. Nastavnik može grupisati i povezivati po srodnosti dela iz obaveznog i dopunskog programa na mnogo načina. Mogući primeri funkcionalnog povezivanja nastavnih jedinica mogu biti sledeći (nikako i jedini).

Junaci/heroji, borci za slobodu (hajduci i uskoci): narodne epske pesme; S. Mitrov LJubiša, *Kanjoš Macedonović*; V. Ognjenović, *Kanjoš Macedonović*; J. Veselinović, *Hajduk Stanko*; M. Bojić, *Plava grobnica*; M. Crnjanski, *Naša nebesa* („Krf, plava grobnica” – odlomak); D. Maksimović, *Krvava bajka*.

Heroine (istaknuti ženski likovi u različitim epohama): *Smrt vojvode Prijezde, Dioba Jakšića*; V. Petković Dis, *Među svojim*; *Dnevnik Ane Frank*; lik majke u Pupinovom delu *Sa pašnjaka do naučenjaka*; putopisna perspektiva putnice u *Sedam mora i tri okeana*.

Sudbine nastavnika i đaka – čuvara jezika i kulture: A. Dode, *Poslednji čas*; D. Maksimović, *Krvava bajka*; *Dnevnik Ane Frank*; M. Pupin, *Sa pašnjaka do naučenjaka*.

Razmišljanje o sebi i svetu: S. Raičković, *Posle kiše*; R. Tagore, *Papirni brodovi*; V. Šimborska, *Oblaci*; pesme u prozi G. Brajović; *Dnevnik Ane Frank*; D. Kiš, *Eolska harfa*; I. Andrić: *Jelena, žena koje nema*; aforizmi.

Odrastanje u različitim vremenima i kulturama: A. Manić, *U svitanje sveta*; G. Maletić, *Zebnja i dr.*; M. Pupin, *Sa pašnjaka do naučenjaka*; V. Petković Dis, *Među svojim*; *Dnevnik Ane Frank*; E. Kišon, *Kod kuće je najgore*; D. Kiš, *Priča o pečurkama, Eolska harfa*; V. Nabokov: *Loš dan*; M. Antić: *Plavi čuperak / Šašava knjiga*; G. Stojković, *Hajduk u Beogradu*; D. Kovačević, *Svemirski zmaj*; J. Petrović, *Leto kad sam naučila da letim*; M. Kapor, *Mali princ*.

Dete i porodica: M. Pupin, *Sa pašnjaka do naučenjaka*; P. Kočić, *Kroz mećavu*; V. Petković Dis, *Među svojim*; *Dnevnik Ane Frank*; M. Antić: *Plavi čuperak / Šašava knjiga*; G. Stojković, *Hajduk u Beogradu*; D. Kiš, *Priča o pečurkama, Eolska harfa*; V. Nabokov, *Loš dan*; E. Kišon, *Kod kuće je najgore*; J. Petrović, *Leto kad sam naučila da letim*.

Opisivanje prostora u različitim vremenskim uslovima: J. Dučić, *Podne*; M. Rakić, *Božur*; S. Raičković, *Posle kiše*; P. Kočić, *Kroz mećavu*; P. Milosavljević: *Potera za pejzažima*; M. Pavić, *Ruski hrt*, Turgenjev, *Šuma i stepa*; J. Dimitrijević, *Sedam mora i tri okeana*; J. Cvijić, *Ohridsko jezero*; G. Maletić, *Katarke Beograda*; G. Brajović, *Prolazi slon pun mirisa*.

Humor, ironija i satira: aforizmi; D. Kovačević, *Svemirski zmaj*; J. Jovanović Zmaj, *Jututunska juhahaha*; B. Nušić, *Vlast*; R. Domanović, *Vođa*; J. Sterija Popović, *Pokondirena tikva*, A. Pavlović Čehov, *Činovnikova smrt*; D. Aleksić: *Cipela na kraju sveta*.

Književna dela koja su doživela pozorišno izvođenje ili ekranizaciju mogu poslužiti za komparativnu analizu i uočavanje razlike između književne i pozorišne/filmske (adaptirane, izmenjene) fabule i izraza (u slučaju dramatizacije Kočićeve priče, drame B. Nušića, V. Ognjenović, D. Kovačevića, *Dnevnika Ane Frank* ili ekranizacije Egziperijevog *Malog princa* / romana Kornelije Funke), čime učenici mogu doći do zaključka o prirodi različitih medija i

razvijati svoju medijsku pismenost. Učenici se mogu uputiti i na filmove sa tematikom sličnom pročitanim književnim tekstovima i dodatno povezati obradu jedne tematsko-motivske celine. Kroz uporednu analizu filma i književnog dela, učenici treba da razumeju da je film nezavisno umetničko ostvarenje a ne prepičavanje knjige, odnosno da je knjiga samo predložak za novo, originalno umetničko delo.

Predviđeni časovi u okviru podoblasti *Jezička kultura* u određenom obimu izjednačeni su sa časovima utvrđivanja sadržaja iz podoblasti *Književnost*, što doprinosi funkcionalnom povezivanju nastavnog gradiva.

Sa pojedinim elementima medijske pismenosti učenike treba upoznati takođe kroz korelaciju: sa pojmom dečji časopis ili enciklopedija za decu upoznati se na konkretnom tekstu iz časopisa / enciklopedije po izboru (sadržaj teksta treba da bude u vezi sa lektinom).

Pored korelacije među tekstovima, neophodno je da nastavnik uspostavi vertikalnu korelaciju. Nastavnik se prethodno obavezno upoznaje sa sadržajima Srpskog jezika i književnosti iz prethodnih razreda radi uspostavljanja principa postupnosti i sistematičnosti.

Nastavnik, takođe, treba da poznaje sadržaje drugih predmeta koji se obrađuju u petom, šestom i sedmom razredu osnovne škole, koji koreliraju s predmetom Srpski jezik i književnost. Horizontalnu korelaciju nastavnik uspostavlja, pre svega, sa nastavom istorije, likovne kulture, muzičke kulture, verske nastave i građanskog vaspitanja.

Učenici treba da razumeju fikcionalnu prirodu književnog dela i njegovu autonomnost (odnosno da prave razliku između lirskog subjekta i pesnika, pripovedača i pisca), kao i činjenicu da književno delo oblikuje jednu moguću sliku stvarnosti. Poređenje književnog i naučnopopularnog teksta o istoj temi (npr. srednjovekovni način života u Beogradu za vreme Despota Stefana Lazarevića u književnom tekstu Gordane Maletić i naučnopopularnom tekstu Svetlane Velmar Janković) omogućava učeniku da lakše uoči tu vrstu razlike. U sedmom razredu uvode se i neki granični, nefikcionalni žanrovi: dnevnik, putopis i autobiografija, pa učenici treba da razumeju kako se i u tekstovima koji počivaju na stvarnosnom iskustvu primenjuju književni postupci.

Pri obradi teksta primenjivaće se u većoj meri jedinstvo analitičkih i sintetičkih postupaka i gledišta. U skladu sa ishodom, učenike treba navikavati da svoje utiske, stavove i sudove o književnom delu detaljnije dokazuju činjenicama iz samoga teksta i tako ih osposobljavati za samostalan iskaz, istraživačku delatnost i zauzimanje kritičkih stavova.

Obrada književnog dela poželjno je da bude protkana rešavanjem *problemskih pitanja* koja su podstaknuta tekstom i umetničkim doživljavanjem. Mnogi tekstovi, a pogotovu odlomci iz dela, u nastavnom postupku zahtevaju umesnu *lokalizaciju*, često i višestruku. Situiranje teksta u vremenske, prostorne i društveno-istorijske okvire, kao i obaveštenja o bitnim sadržajima koji prethode odlomku – sve su to uslovi bez kojih se u brojnim slučajevima tekst ne može intenzivno doživeti i pravilno shvatiti.

Prilikom *tumačenja teksta* učenike treba navikavati da svoje utiske, stavove i sudove o književnom delu detaljnije dokazuju činjenicama iz samoga teksta (i to eksplicitno i implicitno sadržane informacije) i tako ih osposobljavati za samostalan iskaz, istraživačku delatnost i zauzimanje kritičkih stavova, s posebnom pažnjom na zauzimanje različitih pozicija u odnosu na tekst i uvažavanje individualnog razumevanja smisla književnog teksta. Učenike u ovom uzrastu treba podsticati da aktuelizuju svet književnog dela, odnosno da ga dovedu u vezu sa sopstvenim iskustvom, razmišljanjima i svetom u kojem žive (posebno u vezi sa refleksivnim pesmama i satiričnim delima).

U nastavnoj interpretaciji književnoumetničkog dela objedinjavajući i sintetički činiooci mogu biti: umetnički doživljaji, tekstovne celine, bitni strukturni elementi (tema, motivi, pesničke slike, fabula, odnosno siže, književni likovi, smisao i značenje teksta, motivacioni postupci, kompozicija), forme pripovedanja (oblici izlaganja), jezičko-stilski postupci i literarni (književnoumetnički) problemi.

Književnoteorijske pojmove učenici će upoznavati uz obradu odgovarajućih tekstova i pomoću osvrta na prethodno čitalačko iskustvo. U programu nisu navedeni svi pojmovi i vrste književnih dela predviđeni za usvajanje u prethodnim razredima, ali se očekuje će se nastavnik nasloniti na stečeno znanje učenika, obnoviti ga i produbiti na primerima, shodno starijem uzrastu. Obnavljanje i povezivanje književnih termina i pojmova obrađivanih u prethodnim razredima sa novim delima koja se obrađuju u ovom razredu je obavezno. U pogledu razumevanja lirskih književnih dela na postojeće znanje o vrstama stihova, strofa i rime nadovezuju se pojmovi cezure i opkoračenja, uočavanje razlike između vezanog i slobodnog stiha, i pesme u stihu i prozi. Obnavljaju se i proširuju znanja o rodoljubivoj poeziji, savladava se smisao socijalnih motiva u predloženim pesmama ili pričama, usvajaju se nove vrste lirskih pesama (refleksivna i satirična). Znanje o stilskim figurama dopunjava se kontrastom, hiperbolom, metaforom, alegorijom, slovenskom antitezom, asonancom i aliteracijom. Postojeća znanja o elementima epskog dela (pojam motiva, razlika fabule i sižea), o kompoziciji i oblicima kazivanja / pripovedanja blago se usložnjavaju i produbljuju (uvođenje pojmova o statičkim i dinamičkim motivima, o epizodi, unutrašnjem monologu, razlikovanje hronološkog i retrospektivnog pripovedanja). Znanje o narodnoj epici proširuje se uvođenjem legendarne priče i etnoloških i kulturno-istorijskih predanja (koja ne treba terminološki imenovati, zbog toga su samo opisno naznačena u programu).

U prethodnim razredima učenik je podstican da uočava smisao smešnog i humorističnog na primerima iz lektire i da razlikuje humoristički, ditirambski i elegični ton u pevanju/pripovedanju/dramskoj radnji. Ta umenja treba produbiti uočavanjem razlika između humorističkog, ironijskog i satiričnog tona u pevanju / pripovedanju i dovođenjem osnovnog tona pevanja / pripovedanja u vezu sa idejnim slojem teksta. Takođe, pošto ovladaju pojmom motivacije, učenici treba da razviju sposobnost razlikovanja realističke i natprirodne motivacije (i njenih različitih vidova: čudesne motivacije u narodnoj bajci, fantastike i naučne fantastike u umetničkoj književnosti) na odabranim primerima iz lektire.

Jezičko-stilskim izražajnim sredstvima prilazi se s doživljajnog stanovišta; polaziće se od izazvanih umetničkih utisaka i estetičke sugestije, pa će se potom istraživati njihova jezičko-stilska uslovljenost.

Tokom obrade književnih dela, kao i u okviru govornih i pismenih vežbi, nastojaće se da učenici budu u stanju da načine različite vrste karakterizacije likova: otkrivaju što više osobina, osećanja i duševnih stanja književnih likova (prema osobinama: fizičkim, govornim, psihološkim, društvenim i etičkim), da izražavaju svoje stavove o njihovim postupcima i da pokušaju da ih sagledaju iz različitih perspektiva.

Ishodi vezani za nastavnu oblast književnost zasnovani su na čitanju. Kroz čitanje i tumačenje književnih dela učenik razvija čitalačke kompetencije koje podrazumevaju ne samo istraživačko posmatranje i sticanje znanja o književnosti, već podstiču i razvijaju emocionalno i fantazijsko uživanje, imaginaciju, estetsko doživljavanje, bogate asocijativne moći, umetnički senzibilitet, kritičko mišljenje i izgrađuju moralno prosuđivanje. Razni oblici čitanja su osnovni preduslov da učenici u nastavi stiču saznanja i da se uspešno uvode u svet književnog dela. Osim doživljajnog čitanja učenike sve više treba usmeravati na istraživačko čitanje (čitanje prema istraživačkim zadacima, čitanje iz različitih perspektiva i sl.) i osposobljavaju da iskažu svoj doživljaj umetničkog dela, uvide elemente od kojih je delo sačinjeno i razumeju njihovu ulogu u izgradnji sveta dela.

Povećan broj dopunskog izbora lektire ukazuje na mogućnost obrade pojedinih predloženih sadržaja (književnih dela) na časovima dodatne nastave.

Preporučuje se da učenici u nastavi koriste elektronski dodatak uz udžbenik, ukoliko za to postoji mogućnost u školi.

JEZIK

U nastavi jezika učenici se osposobljavaju za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju standardnim srpskim jezikom. Otuda zahtevi u ovom programu nisu usmereni samo na usvajanje jezičkih pravila i gramatičke norme, već i na razumevanje njihove funkcije i pravilnu primenu u usmenom i pismenom izražavanju.

Kada se u sadržajima programa navode nastavne jedinice koje su učenici već obrađivali u prethodnim razredima, podrazumeva se da se stepen usvojenosti i sposobnost primene ranije obrađenog gradiva proverava, a ponavljanje i uvežbavanje na novim primerima prethodi obradi novih sadržaja, čime se obezbeđuje kontinuitet rada i sistematičnost u povezivanju novog gradiva sa postojećim znanjima.

Gramatika

Osnovni programski zahtev u nastavi gramatike jeste da se učenicima jezik predstavi i tumači kao sistem. Nijedna jezička pojava ne bi trebalo da se izučava izolovano, van konteksta u kojem se ostvaruje njena funkcija (u svakoj pogodnoj prilici mogu se znanja iz gramatike staviti u funkciju tumačenja teksta, kako umetničkog tako i naučnopopularnog). Jedan od izrazito funkcionalnih postupaka u nastavi gramatike jesu vežbanja zasnovana na korišćenju primera iz neposredne govorne prakse, što nastavu gramatike približava životnim potrebama u kojima se primenjeni jezik pojavljuje kao svestrano motivisana ljudska aktivnost. Na ovaj način se kod učenika razvija i svest o važnosti kulture govora, koja je neophodna za svakodnevni život kao deo opšte kulture, a ne samo kao deo nastavnog programa.

Nastava morfologije podrazumeva zaokruživanje znanja o građenju glagolskih oblika. Kao novi sadržaji usvajaju se: građenje i značenje futura II, imperativa i potencijala; trpnog glagolskog prideva, glagolskog priloga sadašnjeg i glagolskog priloga prošlog. Neophodno je povezati nove sadržaje sa gradivom obrađenim u prethodnim razredima, pa pregledom svih obrađenih glagolskih oblika napraviti sintezu i podeliti sve glagolske oblike najpre na lične i nelične, a potom lične glagolske oblike na vremena i načine. Takođe, potrebno je ukazati i na podelu svih glagolskih oblika na proste i složene. Posebno treba obratiti pažnju na futur I kao složeni glagolski oblik, koji se samo zbog pravopisnog rešenja javlja u obliku jedne reči. Futur II treba prvenstveno svrstavati u načine, ali treba napomenuti da se njime mogu izraziti i vremenska značenja (o čemu će više učiti u srednjoj školi). Upotrebu trpnog glagolskog prideva treba objasniti najtipičnijim primerima pasivnih konstrukcija. Sistematizovati podelu vrsta reči usvajanjem novih sadržaja: veznika, reči i uzvika.

Nastava sintakse podrazumeva uvođenje pojma sintagme i uočavanje glavnog i zavisnog člana u okviru nje. Na jasnim i nespornim primerima učenici kroz vežbanja uočavaju glavni i zavisni član, kao i vrstu sintagme. Uvodi se atribut i to kao sintagmatski, a ne rečenični član. Važno je ukazati na to koje vrste reči se javljaju u okviru atributa. U ranijim razredima obrađen je gramatički subjekat, a sada se uvodi i pojam logičkog subjekta. Neophodno je povezivanje sa ranije obrađenim gradivom i na primerima pokazati razliku između gramatičkog i logičkog subjekta. Prosti glagolski predikat je usvojen u ranijim razredima, a sada se uvodi i složeni glagolski predikat. Potrebno je da učenici uoče razliku između složenog predikata i zavisnih rečenica sa veznikom *da*. Uvodi se pojam komunikativne i predikatske rečenice. Mora se ukazati na nadređeni pojam (komunikativna rečenica) i

pokazati odnos ova dva tipa rečenica (jedna komunikativna rečenica može sadržati više predikatskih rečenica). U okviru naporednih odnosa među nezavisnim rečenicama i rečeničnim članovima obrađuju se samo sastavni, rastavni i suprotni odnos. Usvajaju se osnovni tipovi zavisnih rečenica u jednostavnim primerima, a to se povezuje sa morfološkim znanjima o veznicima, s jedne strane, a s druge sa pravopisnim rešenjima u vezi sa zapetom. Novi sadržaji iz sintakse mogu da se sistematizuju i iskazivanjem rečeničnih članova rečju, predložko-padežnom konstrukcijom, sintagmom i rečenicom. Potrebno je ukazati na razliku između sintagme i predložko-padežne konstrukcije. Uvodi se pojam kongruencije koji se ilustruje jednostavnim primerima. Na ovom nivou samo se uvodi pojam, a tipovi kongruencije i druga složena pitanja ostaju za obradu u srednjoj školi.

Pravopis

Sadržaje iz pravopisa neophodno je povezivati sa odgovarajućim temama i na časovima gramatike i na časovima književnosti. Na primer, kada se obrađuje građenje glagolskih oblika, treba obraditi i pravopisna rešenja u vezi sa pisanjem glagolskih oblika. To podrazumeva i obnavljanje naučenog i usvajanje novih sadržaja (npr. pisanje negacije uz glagole, pisanje oblika u futuru I, oblici pomoćnog glagola u potencijalu, oblici imperativa i sl.). U vezi sa usvajanjem tipova rečenica neophodno je obraditi interpunkciju, prvenstveno, zapetu kao najvažniji interpunkcijski znak. Potrebno je jasno navesti pravila kada se zapeta mora pisati, a kada je zapeta neobavezni znak ili odlika stila. Povezivanje sadržaja iz gramatike i književnosti vrši se analiziranjem upotrebe zapete u izdvojenim rečenicama i uočavanjem upotrebe zapete u književnim delima. U osnovnim crtama potrebno je ukazati na specifičnost književnoumetničkog stila, gde se ponekad, kao rezultat piščeve kreativnosti, namerno ne primenjuju pravopisna pravila (naročito u poeziji). Kombinovanje pravopisnih znakova usvaja se još u mlađim razredima u vezi sa upravnim govorom, ali se sada ukazuje na ostale tipove kombinovanja pravopisnih znakova, pre svega na upotrebu zapete iza skraćenica i rednih brojeva. Pisanje skraćenica odnosi se na obnavljanje naučenog u vezi sa skraćenicama, ali i na proširivanje tipova skraćenica koje se navode u važećem pravopisu.

Pravopisna pravila se usvajaju putem sistematskih vežbanja (pravopisni diktati, ispravka grešaka u datom tekstu, testovi sa pitanjima iz pravopisa itd.). Takođe, treba podsticati učenike da sami uočavaju i ispravljaju pravopisne greške u SMS komunikaciji, kao i u različitim tipovima komunikacije putem interneta. Pored toga, učenike treba upućivati na služenje pravopisom i pravopisnim rečnikom (školsko izdanje). Poželjno je da nastavnik donosi primerak *Pravopisa* na čas kad god se obrađuju pravopisne teme (tako bi mogao pojedinačno učenicima zadavati da pronađu reč u pravopisnom rečniku i odrede njen pravilan oblik ili pravilno pisanje).

Ortoepija

Ortoepske vežbe ne treba realizovati kao posebne nastavne jedinice, već uz odgovarajuće teme iz gramatike, ali i na časovima iz književnosti. Na ovom nivou učenici treba da uoče razliku između dugosilaznog i dugouzlaznog akcenta i da pravilno obeleže ove akcente u tipičnim slučajevima. Ukoliko za to postoje mogućnosti, nastavnik bi trebalo da pušta snimke pravilnog izgovora i ukazuje na razlike u izgovoru. Učenike treba navikavati da prepoznaju, reprodukuju i usvoje pravilno akcentovan govor, a u mestima gde se odstupa od akcenatske norme da razlikuju standardni akcentat od svoga akcenta, tj. od dijalekatske akcentuacije.

JEZIČKA KULTURA

Jedan od osnovnih zadataka nastave jezičke kulture odnosi se na usavršavanje jezičkoizražajnih sredstava kod učenika, a njen krajnji cilj je da učenici budu osposobljeni za uspostavljanje kvalitetne i svrsishodne komunikacije. Iako je oblast jezičke kulture

programski konstituisana kao posebno područje, predviđeno je da se u celokupnoj nastavi srpskog jezika i književnosti povezuje sa drugim dvema oblastima: sa književnošću i sa jezikom. Oblast *Jezička kultura* obuhvata usmeno i pismeno izražavanje. Pritom, jednaku pažnju bi trebalo posvetiti usmenom i pisanom izražavanju.

Na ovom uzrastu trebalo bi razmatrati specifičnosti dva funkcionalna stila: književnoumetničkog i publicističkog. Učenike bi trebalo podsticati da u zadatom namenski kreiranom mešovitom tekstu pronalaze i razvrstavaju rečenice s obzirom na to da li pripadaju književnoumetničkom ili publicističkom stilu. Potom, da pronađu rečenicu napisanu publicističkim stilom u tekstu koji je napisan književnoumetničkim stilom i obrnuto. Trebalo bi da objasne sličnosti i razlike između ova dva funkcionalna stila, da prepoznaju i obrazlože elemente oba stila u adekvatno odabranim tekstovima, razvijajući sposobnost razumevanja njihovih osobenosti.

Koherentnost predstavlja značajno obeležje tekstualne strukture i upućuje na kontinualni karakter nekog teksta. Stoga bi u nastavi jezičke kulture trebalo osposobljavati učenike da u usmenoj i pismenoj formi koncipiraju sastave prema smernicama koje će im biti zadate. Na primer, trebalo bi da sastavljaju logički smislene tekstove na osnovu zadatah reči uz obaveznu upotrebu ovih reči; da sastavljaju tekstove čija će dužina biti ograničena (ograničen broj reči); da u tekstu koji sastavljaju upotrebljavaju isključivo određene gramatičke modele ili određenu leksiku. Takođe, trebalo bi ih podsticati da osmisle više različitih početaka teksta na istu zadatak temu ili da osmisle više različitih završetaka namenski pripremljenog i prema zahtevu prilagođenog nedovršenog teksta; da menjaju kraj (ili druge pogodne delove) literarnog predloška; da uspostavljaju narušen hronološki ili smisljeni poredak u zadatom tekstu i slično.

Veoma važna kompetencija – koja se nalazi u osnovi viših nivoa razumevanja teksta, jeste veština argumentacije. Imajući u vidu da razvoj argumentovanog mišljenja ima značajnu ulogu u obrazovanju jer može pozitivno da utiče na usvajanje znanja, tokom nastave jezičke kulture trebalo bi proveravati u kojoj meri su učenici u stanju da razumeju argumentativne tekstove. Trebalo bi podsticati učenike da argumentovano obrazlažu svoj stav vezan za problemsku situaciju u književnom delu; da argumentovano obrazlažu svoj eksplicitno izneti stav o nekom, za njih, značajnom pitanju; da u nizu obrazloženja nekog/nečijeg stava izdvajaju argumente kojima je taj stav obrazložen i odbacuju delove teksta koji nisu povezani sa argumentacijom; da argumentima iskažu zašto se ne slaže sa argumentima drugih. Takođe, trebalo bi ih osposobiti da tumače postupke junaka u književnom delu, pozivajući se na argumente koji proističu iz teksta.

Jedan od osnovnih oblika usmenog i pismenog izražavanja – opisivanje, predstavlja temeljan programski sadržaj za usavršavanje i negovanje valjane jezičke kulture učenika. Na ovom uzrastu učenici bi trebalo da koriste obe vrste opisa: tehnički i sugestivni, odnosno trebalo bi ih osposobiti da opisuju određeni predmet, pojam ili biće, najpre objektivno (tehnički opis), a potom izražavajući sopstvene utiske (sugestivni opis). Takođe, trebalo bi ih podsticati da smišljaju paralelno obe vrste opisa istog predmeta opisivanja; da pronalaze elemente oba opisa u mešovitom tekstu; da otkriju „uljeza“ (tehnički opis *zalutao* u sugestivni i obrnuto); da prepoznaju situacije u kojima bi trebalo upotrebiti jednu ili drugu vrstu opisa i da obrazlože svoje mišljenje; da na osnovu gotovog tehničkog i sugestivnog opisa uočavaju odlike jednog i drugog načina opisivanja.

Jedna od formi izražavanja koja je u funkciji osposobljavanja učenika da svoj jezički izraz unaprede, obogate i prilagode određenoj komunikativnoj situaciji može biti i reportaža. Učenike bi trebalo uputiti u osnovne karakteristike ovog novinarskog žanra kako bi mogli da napišu sastav reportažnog tipa (na primer, reportaža o školi, ekskurziji i slično).

Tokom nastave jezičke kulture na ovom uzrastu trebalo bi ukazati učenicima, između ostalog, i na metode prikazivanja izvora i ideja, kao i dodatnih pojašnjenja koja se koriste u tekstu. Trebalo bi ih podsticati da objašnjavaju razloge i funkcije citiranja; da tumače problemske situacije uočene u književnim i drugim tekstovima pomoću citata; da tumače značaj i smisao upotrebljene fusnote na zadatom primeru; da razlikuju citate i parafraze u zadatim primerima. Takođe, trebalo bi im ukazati na pravila koja se tiču pisanja eksponiranih brojeva kojima se označavaju fusnote na kraju rečenice.

Osposobljavanje učenika za uspešno čitanje, korišćenje i razumevanje nelinearnog teksta jedan je od zadataka nastave jezičke kulture na ovom uzrastu. Učenici bi trebalo da naprave jednostavne tabele na osnovu zadatog teksta koji sadrži podatke pogodne za tabelarni prikaz; da čitaju podatke iz tabele i tumače ih; da prave jednostavne dijagrame na osnovu zadatih podataka, kao i da tumače podatke iz jednostavnijih dijagrama i da izvode zaključke na osnovu tih podataka. Trebalo bi da smeštaju sadržaje pogodnih gramatičkih jedinica u tabelarne prikaze i da na osnovu podataka iz nelinearnog teksta sastave linearni tekst i drugo.

Imajući u vidu uticaj medijskih tehnologija na jezik, tokom nastave jezičke kulture trebalo bi podsticati učenike da primenjuju eksplicitnu normu i kada komuniciraju posredstvom savremenih informaciono-komunikacionih tehnologija. Učenike bi trebalo podsticati, na primer, da analiziraju imejl/SMS poruke, uočavajući u njima ogrešenja o normativna pravila, da pretvaraju imejl/SMS poruke u kojima nisu ispoštovana normativna pravila u one u kojima će biti poštovana, kao i da na osnovu kraćih zadatih tekstova pišu imejl ili SMS poruku.

Primenjivanje različitih strategija čitanja povezano je sa razumevanjem pročitano i sa uspešnim čitanjem teksta. Stoga bi u nastavi jezičke kulture trebalo podsticati učenike, na primer, da uočavaju razlike u funkciji i kvalitetu različitih tipova čitanja; da definišu situacije u kojima bi trebalo upotrebiti neku strategiju čitanja; da vežbaju da brzo, vremenski ograničeno pronađu informacije u zadatom tekstu; da tumače doživljaj pročitano i teksta; da razlikuju činjenice od komentara u sklopu istraživačkog čitanja; da argumentovano obrazlažu čitalački doživljaj.

Da bi govorna vežba u potpunosti ostvarila svoju ulogu u nastavi jezičke kulture, potrebno je da bude precizno isplanirana, valjano pripremljena i detaljno organizovana. Kroz govorne vežbe treba ukazivati i na osnovne osobine pravilnog i dobrog govora (nije važno samo šta se kaže već i kako se kaže), kao i na najčešća ogrešenja kao što su upotreba poštapalica, neprimerene leksike i sl. Na ovom uzrastu najpogodnije mogu biti sledeće govorne vežbe: interpretativno-umetničke (izražajno čitanje, recitovanje); vežba argumentovanja (debatni razgovor).

Pravopisne vežbe predstavljaju najbolji način da se pravopisna pravila nauče, provere, kao i da se uočeni nedostaci otklone. Na ovom uzrastu najbolje je primenjivati i proste i složene pravopisne vežbe koje su pogodne za savlađivanje kako samo jednog pravopisnog pravila iz jedne pravopisne oblasti, tako i više pravopisnih pravila iz nekoliko pravopisnih oblasti. Adekvatne mogu biti sledeće pravopisne vežbe: diktat, ispravljanje pravopisnih grešaka u tekstu; zapeta u zavisnosloženim rečenicama; glagolski oblici; elektronske poruke.

Vrste jezičkih vežbi potrebno je odabrati prema interesovanjima učenika ili u kontekstu nastavnog sadržaja. To mogu biti: dopunjavanje teksta različitim oblicima promenljivih reči; dopunjavanje teksta nepromenljivim rečima; obeležavanje komunikativne rečenice u tekstu; iskazivanje rečeničnog člana na više načina. Primenom jezičkih vežbi kod učenika se stvara navika da promišljaju i traže adekvatan jezički izraz za ono što žele da iskažu (u zavisnosti od komunikativne situacije) i povećava se fond takvih izraza u njihovom rečniku, sa naročitim naglaskom na frazeologizme i ustaljene izraze (primere uzimati iz obrađenih tekstova).

U svakom polugodištu rade se po dva pismena zadatka (ukupno četiri godišnje). Preporučuje se da se radi osam domaćih zadataka (pisanih sastava).

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje i vrednovanje rezultata napredovanja učenika je u funkciji ostvarivanja ishoda, a započinje inicijalnom procenom dostignutog nivoa znanja, u odnosu na koji će se odmeravati dalji napredak i formirati ocena. Svaki nastavni čas i svaka aktivnost učenika je prilika za formativno ocenjivanje, odnosno registrovanje napretka učenika i upućivanje na dalje aktivnosti.

Formativno vrednovanje je sastavni deo savremenog pristupa nastavi i podrazumeva procenu znanja, veština, stavova i ponašanja, kao i razvijanja odgovarajuće kompetencije tokom nastave i učenja. Formativno merenje podrazumeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, pri čemu se najčešće primenjuju sledeće tehnike: realizacija praktičnih zadataka, posmatranje i beleženje učenikovih aktivnosti tokom nastave, neposredna komunikacija između učenika i nastavnika, registar za svakog učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnog vrednovanja na kraju nastavnog ciklusa treba da budu iskazani i broječanom ocenom.

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik, pored postignuća učenika, kontinuirano prati i vrednuje vlastiti rad. Sve što se pokaže dobrim i efikasnim, nastavnik će koristiti i dalje u svojoj nastavnoj praksi, a ono što bude procenjeno kao nedovoljno delotvorno, trebalo bi unaprediti.

Naziv predmeta **SRPSKI KAO NEMATERNJI JEZIK**

**PROGRAM A
ZA UČENIKE ČIJI MATERNJI JEZIK PRIPADA NESLOVENSKIM JEZICIMA I KOJI ŽIVE U HOMOGENIM
SREDINAMA
(osnovni nivo standarda)**

Cilj	Cilj učenja Srpskog kao nematernjeg jezika jeste ospobljavanje učenika da se služi srpskim jezikom na osnovnom nivou u usmenoj i pisanoj komunikaciji radi kasnijeg uspešnog uključivanja u život zajednice i ostvarivanja građanskih prava i dužnosti, kao i uvažavanje srpske kulture i razvijanje interkulturalnosti kao temeljne vrednosti demokratskog društva.
Razred	Sedmi
Godišnji fond časova	108
ISHODI	
Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:	OBLAST/TEMA SADRŽAJI
– razume i koristi predviđeni leksički fond;	Oko 100 novih punoznačnih i pomoćnih reči;
– razume i koristi gramatičku materiju usvajanu u prethodnim razredima;	JEZIK Gramatički sadržaji iz

- koristi nove gramatičke modele i leksičke jedinice u funkciji odredbi i dopuna;
- sastavlja sintagme s kongruentnim atributom u novim gramatičkim modelima;
- savladane (već usvojene) sadržaje iz književnosti povezuje sa novim književnoumetničkim tekstovima i koristi ih u njihovom tumačenju;
- iskaže sopstveni doživljaj književnog dela;
- odredi temu, glavni motiv, vreme i mesto dešavanja radnje;
- razume odnose među likovima u tekstu;
- dramatiizuje (uz pomoć nastavnika) odlomak proznog teksta u kratkim dijalozima;
- uoči ključne pojedinosti u pesmi;
- objasni/kaže zašto mu se neko književno delo sviđa ili ne;
- prepozna slične motive u književnim delima na maternjem jeziku;
- razume uobičajene informacije u vezi sa svakodnevnim životnim potrebama i aktivnostima;
- razume suštinu kratkog kontinuiranog govorenog i pisanog teksta (do 10 rečenica) sa poznatom leksičkom i gramatičkom strukturom izgovorenog razgovetno sporim tempom;
- usmeno ili pismeno produkuje kraći tekst (oko 5 rečenica), ispriča događaj, dâ naloge ili saopšti svoje namere, želje i potrebe;
- čita sporijim tempom kraće tekstove,

KNJIŽEVNOST

prethodnih razreda (ponavljanje i uvežbavanje na poznatoj i novoj leksici);

Imenice u genitivu s

predlozima *sa, iz, oko, između* u funkciji odredbe za mesto;

Imenice u genitivu s

predlozima *pre* i *posle* u funkciji odredbe za vreme;

Lokativ u funkciji nepravog

objekta uz glagole govorenja i mišljenja;

Imeničke, brojne i priloške

sintagme sa značenjem količine;

Kongruencija atributa i

imenice u dativu, instrumentalu i lokativu;

Najfrekventnije zbirne

imenice izvedene sufiksom *-je*;

Tvorba imenica za

označavanje mesta (prostora i prostorija) na kojem se vrši radnja izvedenih sufiksima *-ište/-lište, -onica*;

Etnici (u okruženju);

Dositej Obradović: „Lav i lisica”

Narodno predanje: „Sveti Sava otkriva prozore”

Narodna lirska ljubavna pesma po izboru;

Narodna epska pesma po izboru

pisane ćirilicom ili latinicom koji sadrže poznatu gramatičku strukturu i leksiku;

– na osnovu poznatog teksta izvodi jednostavne zaključke;

– piše kratke i jednostavne tekstove u vezi sa predviđenim temama i sadržajima.

(adaptirani odlomak);

Izbor zagonetki i poslovice;

Dušan Radović: „Zašto ljudi rade”

Voja Carić: „Fizika”

Branislav Nušić: „Čas geografije” (odlomak)

Milovan Danojlić: „Ljubavna pesma”

Jovanka Jorgačević: „Radna navika”

Ljubivoje Ršumović: „Domovina se brani lepotom”

Slobodan Stanišić: „Voleo sam školu i u školi”

Alek Marjano: „Na kraju krajeva dođe i kraj školske godine”

Izbor iz časopisa za decu

Po slobodnom izboru (u skladu sa interesovanjima učenika), nastavnik bira još dva teksta koja nisu na ovoj listi.

Nastavnik bira 8 tekstova za obradu.

I. Lično predstavljanje: osnovne informacije o sebi – nacionalna ili etnička pripadnost

II. Porodica i ljudi:

odnosi među članovima porodice i prijateljima

III. Život u kući:

opis prostora u kojem se provodi najviše vremena (lični kutak) – njegovo održavanje i uređenje

**JEZIČKA
KULTURA**

IV. Hrana i piće:

hrana biljnog i životinjskog
porekla

V. Odeća i obuća:

materijali od kojih se pravi odeća i
obuća; oblačenje mladih

VI. Zdravlje:

zdrav način života

VII. Obrazovanje:

specijalizovane učionice; pismeni
zadaci, kontrolni zadaci; osnovni
pojmovi iz matematike i fizike

VIII. Priroda:

raznovrsnost biljnog i životinjskog
sveta; opisivanje vremenskih
prilika

IX. Sport:

timski i individualni sportovi,
poznati sportisti

X. Kupovina:

kupovina u tržnim centrima

**XI. Naselja, saobraćaj, javni i
uslužni objekti:**

značajni građevinski objekti –
kulturnoistorijski spomenici;
pozorište, bioskop

XII. Vreme:

vremenski raspored dnevnih
aktivnosti

XIII. Kultura, umetnost, mediji:

film, televizijska i radio emisija za
decu; osnovni muzički

instrumenti, koncert

XIV. Komunikativni modeli:
prijatnost/neprijatnost; fizičke
tegobe

Obavezna su dva pismena zadatka u toku školske godine (u drugom i u četvrtom klasifikacionom periodu).

Ključni pojmovi sadržaja: srpski kao maternji jezik, slušanje, razumevanje, govor, čitanje, pisanje

**PROGRAM B
ZA UČENIKE ČIJI MATERNJI JEZIK PRIPADA SLOVENSКИM JEZICIMA I KOJI ŽIVE U VIŠENACIONALNIM
SREDINAMA
(srednji – napredni nivo standarda)**

Cilj	Cilj učenja Srpskog kao maternjeg jezika jeste ospobljavanje učenika da se služi srpskim jezikom na osnovnom nivou u usmenoj i pisanoj komunikaciji radi kasnijeg uspešnog uključivanja u život zajednice i ostvarivanja građanskih prava i dužnosti, kao i uvažavanje srpske kulture i razvijanje interkulturalnosti kao temeljne vrednosti demokratskog društva.
Razred	Sedmi
Godišnji fond časova	108

ISHODI

	OBLAST/TEMA SADRŽAJI
Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:	
– razume i koristi predviđeni leksički fond;	Oko 100–150 novih punoznačnih i pomoćnih reči;
– razume i koristi gramatičku materiju usvajanu u prethodnim razredima;	Gramatički sadržaji iz
– razume značaj glagolskog vida za razlikovanje značenja u tipičnim slučajevima;	prethodnih razreda (ponavljanje i uvežbavanje na poznatoj i novoj leksici);
– savladane (već usvojene) sadržaje iz književnosti povezuje sa novim književnoumetničkim tekstovima i koristi ih u njihovom tumačenju;	JEZIK Glagolski vid najfrekventnijih glagola u tipičnim situacijama;
– iskaže sopstveni doživljaj književnog dela uz obrazloženje;	Zbirne imenice izvedene sufiksom - <i>je</i> ;
– odredi temu, motive i likove, glavni događaj, vreme i mesto dešavanja	Deminutivi imenica izvedeni sufiksima - <i>ica</i> , - <i>ič</i> /- <i>čić</i> , - <i>ce</i> ; Tvorba imenica za označavanje

radnje;

– tumači odnose među likovima u tekstu;

– razume ulogu humora u delu;

– razlikuje pripovedanje u prvom i trećem licu;

– dramatižuje (uz pomoć nastavnika) odlomak proznog teksta u kratkim dijalozima;

– iznese jedan argument zbog čega bi književno delo preporučio drugu;

– prepozna slične motive u književnim delima na maternjem jeziku;

– razume informacije bitne za zadovoljenje svakodnevnih životnih potreba;

– razume sadržaj kratkog govorenog ili pisanog teksta; prati glavnu ideju u svakodnevnoj komunikaciji i povezuje uzrok i posledicu;

– u nekoliko kontinuiranih rečenica opiše sebe i ljude iz okruženja; ispriča neki događaj; saopšti svoje namere, želje i potrebe;

– adekvatno koristi komunikativne modele za najčešće govorne činove;

– pismeno ili usmeno prenese kratke informacije dobijene od drugih;

– normalnim tempom čita i razume leksički i gramatički poznat tekst pisan ćirilicom ili latinicom, a pojedinačne nepoznate reči određuje na osnovu konteksta;

– piše kraće tekstove u skladu sa ortografskom normom na zadate teme i organizuje ih u smisaone celine.

mesta (prostora i prostorija) na kojem se vrši radnja izvedenih sufiksima *-ište/-lište, -onica*;

Etnici (u okruženju);

Tvorba perfektivnih glagola

frekventnim prefiksima: *u-, o-, na-, po-, iz-, pro-, s(a)-, po-, do-, za-, u-, od-, pre-*;

Tvorba imperfektivnih glagola sufiksima: *-a, -ava/-eva, -iva/-ija*;

KNJIŽEVNOST

Dositej Obradović: „Lav i lisica”

Narodno predanje: „Sveti Sava otkriva prozore”

Narodna lirska ljubavna pesma po izboru

Narodna epska pesma po izboru

(adaptirani odlomak)

Izbor zagonetki i poslovice

Narodna priča: „U cara Trojana
kozje uši”

Dušan Radović: „Zašto ljudi rade”

Voja Carić: „Fizika”

Branislav Nušić: „Čas geografije”
(odlomak)

Milovan Danojlić: „Ljubavna
pesma”

Miroslav Antić: „Plava zvezda”

Jovanka Jorgačević: „Radna
navika”

Ljubivoje Ršumović: „Domovina
se brani lepotom”

Stevan Raičković: „Nebo”

Slobodan Stanišić: „Voleo sam
školu i u školi”

Alek Marjano: „Na kraju krajeva
dođe i kraj školske godine”

Ivo Andrić: „Mostovi” (odlomak)

Jovan Dučić: „Podne”

Branko Ćopić: „Izokrenuta priča”

Izbor iz časopisa za decu

**Po slobodnom izboru (u skladu
sa interesovanjima učenika),
nastavnik bira još dva teksta
koja nisu na ovoj listi.**

**Nastavnik bira 12 tekstova za
obradu.**

**JEZIČKA
KULTURA**

I. Lično predstavljanje: osnovne
informacije o sebi – nacionalna ili

etnička pripadnost

II. Porodica i ljudi u okruženju:
odnosi među članovima porodice i prijateljima

III. Život u kući:

opis prostora u kojem se provodi najviše vremena (lični kutak – detalji) i njegovo održavanje

IV. Hrana i piće:

karakteristike nacionalne kuhinje

V. Odeća i obuća:

oblačenje mladih, stil

VI. Zdravlje:

zdrav način života

VII. Obrazovanje:

specijalizovane učionice; pismeni zadaci, kontrolni zadaci; osnovni pojmovi iz matematike i fizike

VIII. Priroda:

raznolikost biljnog i životinjskog sveta; opisivanje vremenskih prilika, vremenska prognoza

XI. Sport:

timski i individualni sportovi, poznati sportisti, fizička aktivnost i zdravlje

X. Kupovina:

kupovina na jednom mestu – tržni centri (povoljnosti)

XI. Naselja, saobraćaj, javni i uslužni objekti: kulturnoistorijski

spomenici; pozorište, bioskop

XII. Vreme:

vremenski raspored dnevnih aktivnosti

XIII. Kultura, umetnost, mediji:

značajni događaji iz kulturne prošlosti; pozorišna predstava; internet i društvene mreže (prednosti i mane)

XIV. Komunikativni modeli:
prijatnost/neprijatnost; fizičke tegobe

Obavezna su dva pismena zadatka u toku školske godine (u drugom i u četvrtom klasifikacionom periodu).

Ključni pojmovi sadržaja: srpski kao nematernji jezik, slušanje, razumevanje, govor, čitanje, pisanje

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Predmet *srpski kao nematernji jezik* pohađaju učenici koji nastavu slušaju na nekom od jezika nacionalnih manjina. Među tim učenicima postoje izrazite razlike u stepenu ovladanosti srpskim jezikom prilikom polaska u školu i u tempu i obimu kojim mogu napredovati tokom školovanja. Ova razlika uslovljena je različitim maternjim jezicima od kojih su jedni bliski srpskom jeziku (razlike među njima su takve da ne moraju ometati komunikaciju), dok su drugi strukturno toliko različiti da, bez elementarnog poznavanja jednog od njih, komunikacija među govornicima nije ostvariva. Osim toga, na nivo kojim učenici realno mogu ovladati srpskim jezikom utiče i sredina u kojoj žive (pretežno homogena ili heterogena sredina).

Imajući ovo u vidu, za predmet *srpski kao nematernji jezik* sačinjena su dva programa.

Prema postavljenom cilju, očekivanim ishodima i datim sadržajima, prvi program (A) primeren je učenicima čiji se maternji jezici izrazito razlikuju od srpskog, koji žive u pretežno jezički homogenim sredinama i imaju malo kontakata sa srpskim jezikom, a u školu polaze gotovo bez ikakvog predznanja srpskog jezika.

Drugi program (B) predviđen je za učenike koji žive u jezički mešovitim sredinama, koji mogu brže i u većem obimu da savladavaju srpski jezik, odnosno da, u skladu s uzrastom, dostignu viši nivo vladanja srpskim jezikom.

Oba programa za predmet *srpski kao nematernji jezik* sadrže tri oblasti: Jezik, Književnost i Jezičku kulturu. One su funkcionalno povezane, prožimaju se i međusobno dopunjuju. Stoga ih treba razumeti kao delove kompleksne celine koji doprinose ostvarivanju ishoda ovog predmeta, svaki sa svojim specifičnostima.

Nastavnik je obavezan da se upozna sa ishodima i programskim sadržajima prvog ciklusa obrazovanja ili prethodnih razreda.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i mogućnosti učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja, nastavnik najpre kreira svoj globalni plan rada, na osnovu koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice. Sada nastavnik za svaku oblast ima definisane ishode. Od njega se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, definiše piramidu ishoda na tri nivoa: one koje bi svi učenici trebalo da dostignu, one koje bi većina učenika trebalo da dostigne i one koje bi trebalo samo neki učenici da dostignu.

Na ovaj način postiže se indirektna veza sa standardima na tri nivoa postignuća učenika. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena, više različitih aktivnosti. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno da nastavnik pristupi udžbeniku kao jednom od nastavnih sredstava koje je poželjno bogatiti i proširivati dodatnim, samostalno izrađenim nastavnim materijalima. Pored udžbenika, kao jednog od izvora informacija, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

JEZIK

Oblast **Jezik** obuhvata leksiku i gramatičke modele srpskog jezika. U sadržajima i ishodima ove oblasti nalaze se okvirni broj reči i gramatički elementi kojima učenik treba da ovlada u svakom razredu. U ovoj oblasti programa težište je na postepenom usvajanju sistema srpskog jezika počev od 1. razreda. Jezik počinje da se usvaja pomoću minimalnog broja reči upotrebljenih u osnovnim rečeničnim modelima s jasnim komunikativnim kontekstom. Odnosno, reči i njihovi oblici ne usvajaju se izolovano, već u rečeničnom, odnosno komunikativnom kontekstu. Za produktivnu upotrebu jezika nefunkcionalno je vankontekstualno učenje paradigmi (učenje samih oblika reči).

Usvajanje gramatike srpskog jezika u početnim fazama na mlađem uzrastu pretežno je nesvesno – u raznovrsnim aktivnostima učenici slušaju iskaze na srpskom jeziku, ponavljaju ih i kombinuju u odgovarajućim poznatim i bliskim kontekstima. U narednim fazama nastavnik pomaže učenicima da uoče jezička pravila i počnu da ih primenjuju.

Da bi učenik ovladao određenim fondom reči i gramatičkim elementima, neophodno je da ih razume i dugotrajno uvežbava. Na taj način stvaraju se preduslovi da ih primeni u odgovarajućoj komunikativnoj situaciji. Formalno poznavanje gramatičkih pravila ne podrazumeva i sposobnost njihove primene, te je takvo znanje korisno samo ukoliko pomaže boljem razumevanju nekih pravilnosti sistema. Odnosno, savladavanje gramatičkih pravila nije samo sebi cilj. Objašnjenje gramatičkih pravila, ukoliko nastavnik proceni da je korisno, treba da bude usklađeno s uzrastom učenika, njegovim kognitivnim sposobnostima, predznanjima u maternjem jeziku i svedeno na ključne informacije neophodne za primenu. Učenikovo poznavanje gramatičkih pravila procenjuje se i ocenjuje na osnovu upotrebe u kontekstu, bez insistiranja na njihovom eksplicitnom opisu.

Na nižem nivou vladanja jezikom (sredine u kojima se realizuje A program) važno je da se kod učenika razvije sposobnost razumevanja i konstruisanja iskaza koji sadrže elemente

određene programom. Pri tom je u produkciji (sastavljanju i kazivanju iskaza) na ovom nivou bitno da značenje poruke bude razumljivo, dok se gramatička ispravnost postiže postepeno. Na tom nivou očekuju se tipične greške izazvane interferencijom i nedovoljnom savladanošću materije. Greške nisu samo znak nepoznavanja gradiva, već su upravo pokazatelj da je učenik spreman da se upusti u komunikaciju, što nastavnik treba da podstiče. To ne znači da greške uopšte ne treba ispravljati. Nastavnik odlučuje o tome kada će, na koji način i koje greške ispravljati, vodeći računa istovremeno i tome da učenika motiviše za komunikaciju i o tome da se greške postepeno redukuju.

Upravo su časovi iz oblasti Jezik pogodni za usmereno, ciljano usvajanje pojedinih segmenata, gramatičkih elemenata srpskog jezika. Tokom ovih časova preporučuje se dinamičko smenjivanje različitih aktivnosti: različiti tipovi vežbi slušanja, provera razumevanja slušanog, ponavljanje, gramatičko i leksičko variranje modela, dopunjavanje, preoblikovanje potvrdnih u upitne i negirane forme i sl.

Realizacija nastave *srpskog kao nematernjeg jezika* prema B programu podrazumeva određeno vladanje srpskim jezikom od početka školovanja, odnosno mogućnost bržeg napredovanja u toku školovanja. U takvim okolnostima očekuje se manja zastupljenost grešaka i njihovo brže ispravljavanje. Primena B programa podrazumeva ovladanost sadržajima A programa i podizanje jezičke kompetencije na viši nivo, te je nastava jezika u funkciji osposobljavanja učenika za pravilno komuniciranje savremenim standardnim srpskim jezikom u skladu s jezičkim i vanjezičkim kontekstom.

Budući da učenici koji pohađaju nastavu *srpskog kao nematernjeg jezika*, pohađaju i nastavu maternjeg jezika, svrsishodno je u odgovarajućim prilikama koristiti transfer znanja stečenih na maternjem jeziku i o maternjem jeziku. Nastava *srpskog kao nematernjeg jezika* treba da bude u korelaciji s nastavom maternjeg jezika.

Jezička građa se iz razreda u razred postepeno proširuje i usložnjava, ona je kumulativna i nadovezuje se na prethodnu. Uvođenje novog elementa podrazumeva ovladanost prethodnim, što znači da se nova građa oslanja na prethodnu koja se kontinuirano uvežbava. Sledeći primeri kraćih tekstova ilustruju primenu jezičke materije poštujući postupnost i uvođenje novih jezičkih sadržaja u svakom razredu u A programu: 1

1. razred (prezent glagola u 1, 2. i 3. licu jednine (potvrdni i odrični oblik); prosta rečenica s imenskim delom predikata; lične zamenice 1, 2. i 3. lica jednine u funkciji subjekta; prosta rečenica s glagolskim predikatom; imenice u lokativu jednine s predlozima *u* i *na* uz glagol *jesam*): *Zdravo! Ja se zovem Marija. Ja sam u školi. Ovo je učionica. Učenik je u učionici. On crta. To je učiteljica. Ona sedi na stolici.*

2. razred (prosta rečenica s pridevom u imenskom delu predikata; akuzativ imenica bez predloga; lokativ s predlozima *u* i *na*; akuzativ s predlozima *u* i *na* sa glagolom *ići*; prezent glagola za sva tri lica i oba broja; lične zamenice 1, 2. i 3. lica množine u funkciji subjekta; prisvojne zamenice za 1. i 2. lice jednine sva tri roda u funkciji atributa i imenskog dela predikata): *Ovo je moja škola. Mi smo učenici. Idemo u školu. Imamo torbe. Torbe su velike. Dečaci se igraju u dvorištu. Oni imaju loptu. Oni vole fudbal.*

3. razred (perfekat glagola (sva tri lica i oba broja); prisvojne zamenice za treće lice jednine sva tri roda; prilozima *sada*, *danas* i *juče*): *Marija danas slavi rođendan. Ovo je njena mama. Ona je juče pravila tortu. Ovo je njen tata. Tata je pravio sendviče. Došli su gosti. Marija je vesela.*

4. razred (futur I glagola (sva tri lica i oba broja)); imperativ (2. lice jednine i množine najfrekventnijih glagola); imenica u dativu u funkciji nepravog objekta uz glagole davanja i govorenja; prisvojne zamenice za sva tri lica jednine i množine – slaganje s imenicom u

jednini; prilozi *sutra, ujutru, uveče*; uzročna rečenica s veznicima *jer* i *zato što*; frekventni prilozi za način (*brzo, polako, lepo*); tvorba imenica sa značenjem vršioca radnje, imaoca zanimanja izvedenih sufiksima: *-ar, -ac, -ač*; imenice koje označavaju žensku osobu izvedene sufiksima: *-ica, -ka*): *Moj razred će sutra ujutru ići na izlet. Ja ću ustati u sedam sati. Napraviću sendvič. Učiteljica je rekla učenicima: „Ponesite vodu jer će biti toplo”. Brzo ću se spakovati. Vozač Ivan će voziti autobus.*

1 U zagradi su navedeni sadržaji oblasti Jezik za svaki razred.

5. razred (uzročna rečenica s veznicima *jer* i *zato što*; odredbe za način iskazane frekventnim načinskim prilizima; složeni glagolski predikat s modalnim glagolima: *trebati, morati, moći, smeti, želeći*; imenice u genitivu s predlozima *ispred, iza, iznad, ispod, pored* u funkciji odredbe za mesto; kongruencija atributa i imenice u nominativu i akuzativu; tvorba imenica kojima se označavaju nazivi sportista; tvorba priloga od prideva): *Ja želim da igram košarku. Treba mnogo trenirati. Jednog dana biću košarkaš. Pored moje kuće je košarkaški klub. Upisuju nove članove. Moja starija sestra trenira plivanje. Ona je dobra plivačica i vredno trenira.*

6. razred (imenice u genitivu s predlozima *od* i *do* u funkciji odredbi za mesto i vreme; prilozi *rano, kasno, uvek, nikad, ponekad, često, retko, ceo* (dan), *dugo, zimi, leti*; kongruencija atributa i imenice u nominativu i akuzativu; imenica u instrumentalu sa značenjem sredstva i društva; komparativ i superlativ prideva i priloga; prisvojni pridevi na *-ov/ev, -in* (u nominativu); nazivi zemalja i regija izvedeni sufiksima: *-ija, -ska*): *Imam dvanaest godina i idem u šesti razred. Volim modernu muziku. Sviram gitaru od četvrtog razreda. U junu ću ići na takmičenje u Italiju. Imam dobre drugove i drugarice. S njima idem u školu autobusom jer je škola daleko. Uvek se dobro zabavljamo. Leti često idemo na bazen biciklima. Moj najbolji drug se zove Marko. On je niži od mene i bolji je učenik jer više uči. Markova sestra se zove Mirjana.*

7. razred (imenice u genitivu s predlozima *sa, iz, oko, između* u funkciji odredbe za mesto; imenice u genitivu s predlozima *pre* i *posle* u funkciji odredbe za vreme; lokativ u funkciji nepravog objekta uz glagole govorenja i mišljenja; imeničke, brojne i priloške sintagme sa značenjem količine; kongruencija atributa i imenice u dativu, instrumentalu i lokativu; najfrekventnije zbirne imenice sa sufiksom *-je*; tvorba imenica za označavanje mesta (prostora i prostorija) na kojem se vrši radnja: *-ište/-lišće, -onica*); tvorba imenica sa značenjem etnika (primeri iz okruženja): *Moja porodica živi u kući. Oko kuće imamo cveće. Naš sused je Mađar. Između naše i njegove kuće nalazi se malo igralište. S drugovima često idem tamo posle škole. Ponekad kupimo flašu soka i nekoliko kesica semenki, sedimo na drvenim klupama i razgovaramo o novim filmovima, strogim nastavnicima, muzici i raznim drugim stvarima. Prošle nedelje smo pomagali našem starom susedu da popravi ljuljaške i klackalice. Tako će i mlađoj deci biti lepše.*

8. razred (zavisne rečenice: vremenska (s veznikom *kad*), namerna (s predikatom u prezentu), izrična (s veznikom *da*) i odnosna (sa zamenicom *koji* u funkciji subjekta); tvorba prideva sufiksima *-ski* i *-(i)ji*): *Juče sam imala mnogo domaćih zadataka. Kad sam ih završila, uključila sam televizor. Posle pola sata u sobu je ušao moj brat i promenio kanal. Hteo je da gleda utakmicu. Rekla sam mu da ja želim da gledam omiljenu seriju koja počinje za pet minuta. On je rekao da je utakmica veoma važna, jer igraju srpska i mađarska reprezentacija. Nismo hteli da se svađamo. Dogovorili smo se da on ide u dnevnu sobu i tamo gleda utakmicu.*

KNJIŽEVNOST

Program A predmeta *srpski kao nematernji jezik* namenjen je homogenoj sredini, učenicima koji veoma retko imaju kontakata sa govornicima čiji je maternji jezik srpski. Poznavanje jezika je na osnovnom (elementarnom) nivou, komunikacija na srpskom jeziku se teško ostvaruje,

gramatički modeli su neuvežbani pošto učenici nemaju prilike da koriste srpski jezik, njihov rečnik ne sadrži veliki broj reči, reči veoma lako iz aktivnog fonda prelaze u pasivni i budu zaboravljene, leksika se usvaja sporije nego kod učenika heterogene sredine, interferencijske greške se često pojavljuju u tolikom obimu da ometaju razumevanje rečenice; iz ovih razloga bi akcenat trebalo da bude na leksici i jezičkim obrascima (modelima) koji će im obezbediti temelj za jednostavnu komunikaciju na srpskom jeziku.

U svakom razredu učenicima je ponuđeno više tekstova od broja koji je obavezujući. Osnovni kriterijum za izbor tekstova je nivo poznavanja jezika. Pored odabranih tekstova, obrađuju se i tekstovi po slobodnom izboru, pri čemu se vodi računa o nivou poznavanja jezika i interesovanjima učenika. Uz originalne književne tekstove planirana je i obrada konstruisanih tekstova koji treba da budu u funkciji obogaćivanja leksike neophodne za svakodnevnu komunikaciju na osnovnom nivou. Predlaže se da nastavnik planira najmanje tri časa za obradu jednog teksta kroz teme. Pesme koje se pevaju ne zahtevaju obavezno obradu, gramatička i leksička objašnjenja jezičkih pojava.

Oblast nastavnog programa Književnost doprinosi postizanju komunikativne funkcije jezika. Osnovna funkcija književnoumetničkih tekstova, odnosno adaptacija, pored osposobljavanja učenika za komunikativnu upotrebu jezika, jeste i upoznavanje učenika sa kulturom, istorijom i tradicijom srpskog naroda, kao i s književnim delima značajnim za srpsku književnost.

Funkcije adaptiranog književnog teksta u A programu:

- usvajanje leksike određenog tematskog kruga potrebne za svakodnevnu komunikaciju;
- čitanje, odnosno slušanje teksta u funkciji uvežbavanja razumevanja pisanog i govornog jezika – uvežbava se čitanje u sebi i čitanje sa razumevanjem;
- zadaci u vezi sa tekstom razvijaju umenje razumevanja teksta, uvežbava se veština pisanja, sastavljanje i pisanje rečenica koje sadrže poznatu leksiku uz uvežbavanje osnovnih jezičkih obrazaca, kao i razvijanje sposobnosti sastavljanja rečenica govornog jezika (prilikom pisanih i govornih vežbi tolerišu se interferencijske greške koje ne ometaju razumevanje rečenice);
- odgovori na pitanja (usmeno i pismeno) pomažu učeniku da razvije mehanizme sastavljanja rečenica na srpskom jeziku, odnosno izlaganje na srpskom jeziku uz vidno prisustvo interferencijskih grešaka – uputno je da nastavnik vrši korekcije ukazujući na pravilne oblike;
- reprodukcija teksta ili prepričavanje razvijaju sposobnost upotrebe jezika – učenik treba da se izrazi koristeći više rečenica, da formira i razvija govorne sposobnosti.

Književnoumetnički, adaptirani i konstruisani tekstovi pogodni su za tumačenje, pri čemu se uzimaju u obzir uzrast i predznanja učenika. Tekstovi su ujedno i polazna osnova za uvežbavanje novih reči i izraza, jezičkih modela, čitanja, pisanja, govora; stoga tri časa namenjena jednom tekstu predstavljaju istovremeno i obradu i uvežbavanje gradiva.

Rad na tekstu obuhvata:

1. Semantizaciju nepoznatih reči: semantizacija može da se izvede pomoću sinonima koji su poznati učenicima, vizuelnim prikazivanjem reči, postavljanjem reči u kontrastne parove (*mali-veliki*), opisivanjem reči jednostavnim rečenicama. Nastavnik mora da vodi računa da rečenica kojom opisuje nepoznatu reč sadrži učenicima poznate reči. Prevod je opravdan

samo u slučaju kada ne postoje druga sredstva za objašnjenje značenja reči. Preporučuje se upotreba rečnika na času.

2. Slušanje ili čitanje teksta: savetuje se da nastavnik prvi put pročita tekst – na ovaj način učenici čuju pravilan izgovor reči, pošto učenici homogene sredine retko imaju prilike da čuju srpski jezik, nastavnikovo glasno čitanje je od izuzetne važnosti. Preporučuje se upotreba audio-vizuelnih sredstava. Zahtevi koji se u programu tiču učenja odlomaka iz poezije i proze napamet podstiču usvajanje modela govorenja, kao i intonaciju reči i rečenica.

Dramatizacija tekstova vezuje se i za javni nastup, ali i za razgovor o književnom delu pošto predstavlja vid njegove interpretacije. Saživljavanjem sa likovima dela, učenici mogu ispoljiti osećanja koja prepoznaju u ponašanju junaka i o kojima zaključuju.

3. Kontekstualizacija nove leksike: neophodno je da učenici nove reči postave u rečenični kontekst kako bi se leksika uvežbavala paralelno sa konstruisanjem rečenica. Rečenice treba da budu jednostavne da bi se izbegao veliki broj grešaka koje neminovno nastaju u složenijim konstrukcijama. Ukoliko rečenica sadrži previše grešaka, postaje nerazumljiva slušaocu. Kontekstualizacija novih reči je bitan elemenat funkcionalne upotrebe jezika pošto navodi učenika da sastavlja rečenice i aktivira rečnički fond i jezičke modele.

4. Pitanja u vezi s tekstem (u pisanoj formi i usmeno): proces razumevanja teksta ima više etapa. Tek kada se nova leksika usvoji i primeni u rečenicama može da se pređe na nivo razumevanja teksta. Nivo na kojem je učenik razumeo tekst može da se utvrdi postavljanjem pitanja u vezi s tekstem. Pitanja treba da se zasnivaju na leksici koju su ranije usvojili uz upotrebu novih reči obrađenih u tekstu. Uputno je da pitanja budu kratka (*Šta je u Vesninoj torbi?* – tekst *Vesna i torba*). Korisno je da deo pitanja bude u pisanoj, a deo u govornoj formi. Značajno je da se primarno uvežbava govor, a zatim i pisanje.

5. Pitanja povodom teksta (u pisanoj formi i usmeno): učenici uvežbavaju i ostvaruju komunikaciju na srpskom jeziku zasnovanu na poznatoj leksici, uz tolerisanje grešaka koje ne ometaju razumevanje. Pitanja treba da budu u skladu s leksičkim fondom kojim učenici raspolažu (na primer: *Ko je junak priče?*; *Gde se odigrava radnja?*; *Kako izgleda junak priče?*; *Šta oseća devojčica u pesmi?*). Ovo je sledeći nivo u procesu usvajanja jezičkih veština čiji je cilj navođenje učenika da ostvare komunikaciju na srpskom jeziku. Ovaj cilj je često veoma teško postići kod učenika homogene sredine, ali je neophodno navesti učenika da usmeno, a potom i u pisanoj formi upotrebi određene reči ili izraze na srpskom jeziku.

6. Razgovor o tekstu: u skladu sa leksikom kojim učenici raspolažu razgovor se zasniva na prepoznavanju glavnih likova, aktivnostima koje se vezuju uz njih, na isticanju osobina likova iz teksta. Kao deo procesa uvođenja učenika u upotrebu jezika uputno je da se učenici, prema modelima iz tekstova podstiču da sastavljaju rečenice potrebne u govornim situacijama. Na primer, dramatizacija teksta *Vesna i torba* – *Vesna*: Moja torba je stara. *Olovka*: Šta radiš, Vesna? Zašto stavljaš puno stvari u torbu? U torbi nema mesta. *Tata*: Vesna, treba da kupim novu torbu. *Vesna*: Tata, molim te, kupi mi novu torbu. Učenici se podstiču da povodom teksta zaključuju o idejama prepoznatim u tekstu (*Šta tekst kazuje o Vesninim osobinama?*).

Prilikom obrade poezije ne insistira se na književnoj teoriji, već na doživljaju lirске pesme. Podsticanje učenika da razume motive, pesničke slike i jezičkostilska izražajna sredstva dovodi se u vezu sa ilustrovanjem značajnih pojedinosti, kao i s uvežbavanjem intonacije stiha i uočavanjem rime u pesmi.

7. Komparativni pristup: nastavnik planira uključivanje tekstova maternjeg jezika koji se porede sa predloženim delima srpske književnosti (ukoliko je to moguće) i sa primerima

vezanim za film, pozorišnu predstavu, različite audio-vizuelne zapise; u obradu književnog dela uključuje i sadržaje iz likovne i muzičke kulture, strip i različite vrste igara (osmosmerke, rebusi, ukrštene reči, asocijacije...).

Prilikom uočavanja bitnih poetskih elemenata u strukturi književnoumetničkog teksta, koristeći znanje stečeno na časovima maternjeg jezika, nastavnik se trudi da kod učenika (u skladu sa njihovim mogućnostima) objasni osnovne oblike pripovedanja (naracija, deskripcija, dijalog); pojam sižea i fabule, funkciju pesničke slike; ulogu jezičkostilskih sredstava i druge osnovne poetičke odlike teksta.

8. Oblikovanje kratkog teksta u pismenoj formi ili usmeno na osnovu adaptiranog književnog teksta: ovaj nivo upotrebe srpskog jezika u govornoj ili pisanoj formi predstavlja glavni cilj oblasti Književnost u A programu. Pokušaj samostalnog sastavljanja kraćeg teksta od pet ili šest rečenica (u paru ili u grupi) predstavlja viši nivo u ostvarivanju komunikativne funkcije jezika. Učenici razvijaju mehanizam upotrebe jezičke građe i jezičkih modela; spajaju reči u rečenice uz poštovanje gramatičkih struktura, zatim spajaju više rečenica u kraći tekst. Proces se odnosi i na govoreni i na pisani tekst.

Program B:

Književnoumetnički tekstovi u nastavi *srpskog kao nematrnjeg jezika* imaju višestruku funkciju. Čitajući i tumačeći književnoumetnička dela i izabrane odlomke najznačajnijih dela srpskih pisaca, učenici će imati priliku da se upoznaju sa srpskom kulturnom baštinom i tako bolje razumeju sličnosti i razlike koje postoje između kulture naroda kojem pripadaju i kulture naroda čiji jezik uče. Tekstovi istovremeno predstavljaju izvor nove leksike i polaznu osnovu za dalji rad – razgovore, čitanje, interpretaciju, različite vrste govornih i pismenih vežbi i druge aktivnosti.

U oblasti nastavnog programa Književnost navedeni tekstovi usklađeni su s uzrasnim karakteristikama i jezičkim mogućnostima učenika. Dati predlog dela nastavnik će prilagođavati potrebama svojih učenika. Od predloženih dela, nastavnik samostalno bira ona koja će obrađivati, kao i dela kojima će proširiti spisak. Za svaki tekst je predviđeno po tri časa.

Za učenike koji *srpski kao nematrnji jezik* budu savlađivali po programu koji je namenjen onima koji uče i žive u heterogenim jezičkim sredinama ili im je maternji jezik jedan od slovenskih jezika, predloženi su autentični književnoumetnički tekstovi ili odlomci iz njih. Ipak, postoje značajne razlike između učenika koji žive u heterogenoj sredini, a čiji je maternji jezik neslovenski, i učenika čiji je maternji jezik slovenski. Ove razlike je neophodno uzeti u obzir prilikom izbora tekstova za obradu i pri izradi udžbenika. Stoga se preporučuje autorima udžbenika i nastavnicima da neka od predloženih dela adaptiraju, skrate i prilagode jezičkom znanju i mogućnostima učenika čiji je maternji jezik neslovenski. Nastavnici koji rade s učenicima čiji maternji jezik pripada grupi slovenskih jezika, mogu se opredeljavati za autentična dela.

Bavljenje književnoumetničkim tekstom podrazumeva različite metodičke postupke koji će biti usmereni na njegovo što bolje razumevanje i tumačenje. Rad na tekstu sastoji se iz nekoliko etapa: uvodnog razgovora sa semantizacijom manje poznatih reči i izraza (ova etapa je posebno važna za učenike čiji jezik nije slovenski); prostorne i vremenske lokalizacije teksta; izražajnog čitanja; kratke provere umetničkog doživljaja i razumevanja teksta; razgovora o tekstu i njegovog tumačenja (različitih analitičko-sintetičkih postupaka kojima će se otkrivati estetske vrednosti dela, važne pojedinosti u njemu i mesta s posebnom ekspresivnošću); povezivanja dela s ličnim doživljajima i iskustvima učenika. Svaka od navedenih etapa zavisi od prirode teksta kao i od predznanja i mogućnosti učenika.

Uvodni razgovor i semantizacija manje poznatih reči i izraza biće za neke učenike od izuzetne važnosti za razumevanje dela i stoga im je potrebno posvetiti posebnu pažnju. O izboru reči za semantizaciju odlučuje nastavnik uvažavajući predznanja svojih učenika. Leksiku je najbolje semantizovati tokom uvodnog razgovora i pre prvog čitanja teksta kako bi se obezbedilo razumevanje sadržaja teksta nakon prvog čitanja. Reči se mogu semantizovati na različite načine – vizuelnim nastavnim sredstvima, demonstracijom, posredstvom sinonima i antonima, različitim opisnim definicijama i, ukoliko je to neophodno, reč se može i prevesti na maternji jezik učenika. Nije potrebno da sve reči koje se semantizuju uđu u aktivan leksički fond učenika, pojedine mogu ostati u pasivnom fondu. Leksika za koju se proceni da treba da uđe u aktivan leksički fond učenika, treba da bude zastupljena tokom razgovora o tekstu i njegove interpretacije, a korisno je osmisliti i različite leksičke vežbe koje će doprineti ostvarivanju ovog cilja. Učenike ovog uzrasta treba uvoditi i u korišćenje rečnika jer je ono sastavni deo čitanja. Važno je da se služe i dvojezičnim i jednojezičnim rečnicima i da ovladaju tehnikom pronalazačenja reči i značenja koje reč ostvaruje u datom kontekstu. Rečnici predstavljaju veliku pomoć za čitanje i razumevanje tekstova različitih žanrova, naročito su korisni prilikom samostalnog čitanja.

Mnogi tekstovi, posebno odlomci iz obimnijih književnih dela, zahtevaće i lokalizaciju kako bi bili pravilno shvaćeni i doživljeni. Lokalizacija će u nekim slučajevima podrazumevati prepričavanje sadržaja koji prethode odlomku koji se obrađuje ili, na primer, davanje podataka o autoru. Nekad će biti neophodno delo smestiti u prostorne i vremenske okvire i protumačiti društvene, istorijske i druge okolnosti u kojima se radnja odvija.

Čitanje teksta je od velike važnosti za njegovo razumevanje i doživljavanje. U nastavi književnosti javljaju se različiti oblici čitanja. Razumevanje, doživljavanje i tumačenje teksta uslovljeno je kvalitetom čitanja. Važno je da prvo interpretativno čitanje teksta obavi nastavnik ili da učenici poslušaju kvalitetan zvučni zapis. Ovako će se obezbediti pravilno razumevanje i bolji umetnički doživljaj teksta. Mnoga dela zahtevaće jedno ili više ponovljenih čitanja naglas ili u sebi, usmerenih ka određenom cilju. Potrebno je da učenici ovladaju tehnikama glasnog čitanja i čitanja u sebi. Čitanje u sebi može biti u funkciji boljeg razumevanja teksta i ono uvek treba da bude usmereno od strane nastavnika, istraživačko. Učenici će, čitajući u sebi, pronalaziti u tekstu različite informacije kojima će potkrepljivati i svoje mišljenje i stavove, uvežbavaće brzo čitanje i osposobljavaće se za samostalno učenje. Cilj čitanja naglas jeste ovladavanje tehnikom čitanja i savlađivanje važnih činilaca glasnog čitanja (izgovora i intonacije reči i rečenice, jačine glasa, pauza). Ovim putem učenici se postepeno uvode u izražajno čitanje. Ono se uvežbava na pažljivo odabranim epskim, lirskim i dramskim tekstovima. Izražajno čitanje uvežbava se na prethodno obrađenim tekstovima, planski i uz dobru pripremu. Nastavnik treba da osposobi učenike da usklade jačinu glasa, intonaciju, ritam, tempo, pauze s prirodom i sadržinom teksta kako bi izražajno čitanje bilo što uspešnije.

Jedan od važnih oblika rada jeste učenje napamet i izražajno kazivanje kratkih odlomaka iz odabranih književnoumetničkih tekstova u stihu i prozi (lirskih pesama, odlomaka iz proznih i dramskih tekstova). Učenike treba postepeno voditi od glasnog čitanja ka izražajnom čitanju i kazivanju napamet naučenih odlomaka.

Tumačenje teksta umnogome će zavisiti od sredine u kojoj se nastava realizuje, predznanja učenika i njihovog maternjeg jezika. S učenicima koji savlađuju program za srednji nivo, tumačenje teksta imaće više obeležja razgovora o važnim pojedinostima u njemu – događajima, likovima, mestu i vremenu odvijanja radnje. Razgovori o tekstu treba da obezbede pravilno razumevanje događaja, uočavanje veza između događaja i likova, tumačenje postupaka glavnih junaka i njihovih osobina. Bez obzira na to što za ove razgovore nije nužno da učenici znaju stručnu terminologiju (osnovni motiv, epitet, opisna lirski pesma), oni se ne smeju svesti na puko prepričavanje sadržaja teksta. Razgovor o

tekstu nastavnik treba da vodi tako da omogući učenicima da u njemu ispolje što veću kreativnost, da im postavlja problemske zadatke, navodi ih da razmišljaju o uzročno-posledičnim vezama u delu, podstiče ih da slobodno maštaju i iznose svoje utiske o umetničkim slikama u delu.

S naprednijim učenicima nastavnik može ostvariti kompleksniju analizu i interpretaciju dela tokom koje će učenici izvoditi složenije zaključke o događajima i likovima, otkrivati ekspresivna mesta u delu i iznositi svoje utiske o njima služeći se osnovnom terminologijom teorije književnosti. U nastavi *srpskog kao nematernjeg jezika* nastavnik treba da se oslanja na književnoteorijska znanja koje su učenici stekli na svom maternjem jeziku i da ih aktivira kad god je to moguće. Tako, na primer, prilikom obrade književnih dela i odlomaka, treba računati na to da su učenici u maternjem jeziku usvojili osnovne književnoteorijske pojmove: tema, motiv, glavni lik i dr. U skladu sa Opštim standardima postignuća za Srpski kao nematernji jezik; poznavanje terminologije iz teorije književnosti očekuje se samo od učenika naprednog nivoa. Oni će, na primerima izabranih dela i odlomaka iz srpske književnosti, proširivati saznanja koja su stekli na svom maternjem jeziku i bogatiti ih novom primerima.

Nakon razgovora o sadržaju dela i njegove interpretacije, potrebno je s učenicima razgovarati i o ličnim doživljajima koji su izazvani delom – podsticati ih da dovode u vezu delo sa svojim ličnim iskustvima, dopustiti im da postavljaju pitanja, stvoriti u učionici uslove u kojima će se razvijati dijalog i diskusija.

Veoma je važno da učenici aktivno učestvuju u svim etapama rada, da iznose svoja osećanja, zapažanja, mišljenja, zaključke i da ih obrazlažu. Učeničke aktivnosti ne smeju biti ograničene samo na rad na času. U obradu teksta učenike treba uvoditi zadavanjem različitih pripremnih zadataka, koje će oni rešavati kod kuće. Nakon obrade teksta važno je da učenici stečena znanja funkcionalno primenjuju u daljem radu – prilikom izrade domaćih zadataka, samostalnog čitanja i usvajanja znanja iz drugih nastavnih predmeta. Nastavniku i učenicima će stečena znanja i veštine biti dragocena za interpretaciju novih književnih dela.

Kad god je to moguće, nastavu književnosti potrebno je povezivati s nastavom jezika, uspostavljati unutarpredmetnu i međupredmetnu korelaciju. Ona će doprineti svestranijem sagledavanju sadržaja, a učenici će steći kvalitetnija i trajnija znanja.

JEZIČKA KULTURA

Realizacija nastavnih sadržaja *srpskog kao nematernjeg jezika* podrazumeva kontinuitet u bogaćenju učeničke jezičke kulture. To je jedna od primarnih metodičkih obaveza nastavnika. Nastavnik treba da proceni sposobnosti svakog učenika za odgovarajući nivo komunikativne kompetencije i u skladu sa tim prilagodi jezički materijal. Ovo treba da dovede do funkcionalne upotrebe jezika u nastavi, ali i u svim ostalim životnim okolnostima, u školi i van nje, gde je valjano jezičko komuniciranje uslov za potpuno sporazumevanje. Jezička komunikacija podrazumeva vladanje receptivnim i produktivnim jezičkim veštinama, a to su: slušanje, čitanje, pisanje i govorenje. Osnovno obeležje savremenog metodičkog pristupa nastavi jezika i jezičke kulture jeste razvijanje učeničkih sposobnosti u sve četiri aktivnosti uporedo i njihovo prilagođavanje kognitivnim sposobnostima i jezičkom okruženju učenika. Ishodi u oblasti Jezička kultura koncipirani su tako da, s jedne strane, obezbede ostvarivanje minimuma jezičkih kompetencija, ali i da, s druge strane, ne ograniče učenike koji su u mogućnosti da ostvare veći napredak. Zbog specifičnosti ove nastave, predviđene ishode (pre svega kada su u pitanju homogene jezičke sredine) potrebno je ostvarivati kroz jezičke aktivnosti (kompetencije) koje su, s metodičkog aspekta, sličnije nastavi stranog nego maternjeg jezika.

Slušanje je prva jezička aktivnost s kojom se učenici susreću u nastavi *srpskog kao nematernjeg* jezika. Ona omogućava učeniku da upozna melodiju jezika, a zatim i njegov glasovni sistem, intonaciju reči i rečenice. Konačni cilj slušanja treba da bude razumevanje, kao preduslov za verbalnu produkciju, odnosno – komunikaciju.

Govorenje je najsloženija jezička veština, koja podrazumeva vladanje svim elementima jezika (fonetsko-fonološkim, morfološkim, sintaksičkim i leksičkim). Govorenje se najčešće realizuje u dijaloškoj formi, te prema tome podrazumeva razumevanje (sagovornika). Pored toga, govorenje je veština koja zahteva određenu brzinu i pravovremenu reakciju. Kao produktivna veština, zajedno sa pisanjem, omogućava učeniku da se izrazi na srpskom jeziku, postavi pitanje, interpretira neki sadržaj i učestvuje u komunikaciji sa drugima.

Čitanje je jezička aktivnost koja podrazumeva poznavanje grafijskog sistema jezika (slova), njihove glasovne realizacije, povezivanje glasova u reči i spajanje reči u rečenicu, uz poštovanje odgovarajućih ritmičkih i prozodijskih pravila. Cilj čitanja mora da bude razumevanje pročitanog jer samo tako ono predstavlja jezičku kompetenciju, a ne puku verbalizaciju slovnih karaktera.

Pisanje je produktivna jezička veština koja podrazumeva iskazivanje jezičkog sadržaja pisanim putem, upotrebom odgovarajućih slovnih karaktera i poštovanjem pravopisnih pravila. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti grafemama za koje ne postoje ekvivalenti u maternjim jezicima učenika. Takođe je važno obratiti pažnju na pravila fonetskog pravopisa (pisanje ličnih imena stranog porekla itd.). Pored toga, srpski jezik ima dva pisma – ćirilicu i latinicu, a učenik, još u prvom ciklusu obrazovanja, treba da usvoji oba. Cilj pisanja je jezičko izražavanje pisanim putem, te, prema tome, podrazumeva razumevanje.

Ove četiri veštine su kroz ishode dva programa vertikalno povezane tako da jasno opisuju gradaciju postignuća učenika u oblasti Jezička kultura.

Sadržaji po temama predstavljaju leksičko-semantički okvir unutar koga se funkcionalno realizuju jezički sadržaji. Tematske jedinice prezentuju realne, svakodnevne okolnosti u kojima se ostvaruje komunikacija. Za svaku tematsku jedinicu predložene su tematske grupe koje treba da se popune odgovarajućom leksikom, u okviru preporučenog broja novih reči.

Npr. u drugoj tematskoj jedinici, *Porodica i ljudi u okruženju*, u sadržaju A programa predviđeno je da učenici u prvom razredu ovladaju rečima kojima se imenuju članovi uže porodice i upotrebe ih u odgovarajućoj komunikativnoj situaciji. U svakom sledećem razredu ova tematska jedinica se proširuje novom leksikom i novim komunikativnim situacijama. Tako u sledećim razredima učenici ovladavaju nazivima za članove šire porodice, daju osnovne informacije o njima, njihovim fizičkim i karakternim osobinama, zanimanjima, međusobnim odnosima itd.

Ovakva horizontalna vrsta gradacije primenjena je u svim tematskim jedinicama.

Izbor leksike je delimično uslovljen sadržajem iz oblasti Jezik i Književnost, ali zavisi i od procene nastavnika o potrebnosti odgovarajućih leksema i njihove frekventnosti, radi postizanja informativnosti i prirodnosti u komunikaciji. Mnoge reči nisu vezane samo za jednu tematsku jedinicu već se preklapaju i povezuju u nove semantičke nizove, što nastavnik treba da podstiče dobro osmišljenim govornim i pismenim vežbama.

Tematske jedinice se uglavnom ponavljaju u svim razredima, ali se u svakom sledećem razredu broj leksema u okviru tematskih grupa ponavlja i proširuje. Pored selektivnog pristupa leksici, treba voditi računa i o broju leksema koje se usvajaju u jednoj nastavnoj jedinici. Na jednom času ne bi trebalo uvoditi više od pet novih reči, čije značenje će se

objasniti i provežbati u tipičnim realizacijama unutar rečenice (kontekstualizacija leksike). Najefikasnije bi bilo da za novu reč svaki učenik osmisli (minimalni) kontekst, odnosno rečenicu. Na ovaj način nastavnik ima uvid u učenikovo razumevanje značenja reči, pored novih sadržaja podstiče upotrebu i ranije stečenih znanja iz leksike i gramatike, a učenici stiču samopouzdanje jer mogu da izgovore ili napišu rečenice na srpskom jeziku.

Pored datih tematskih jedinica, u prva četiri razreda osnovne škole navodi se i netematizovana leksika koja je potrebna za komunikaciju, nezavisno od teme. U svakodnevnoj komunikaciji veliki značaj imaju ustaljene komunikativne forme kojima učenici postepeno i kontinuirano treba da ovladavaju od prvog razreda osnovne škole. One su izdvojene u posebnu oblast jezičke kulture i usklađene su potrebama i uzrastom učenika. Tako u prvom razredu učenici usvajaju modele za pozdravljanje i predstavljanje, zatim se dalje usvajaju modeli za čestitanje, zahvaljivanje, iskazivanje želje, molbe itd. do najsloženijih modela kao što su iskazivanje psihološkog stanja i raspoloženja i davanje saveta.

Funkcionalno i ekonomično povezivanje podoblasti predmeta *srpski kao nematernji jezik* (Jezik, Književnost i Jezička kultura) omogućava savladavanje njihovih sadržaja i ostvarivanje predviđenih ishoda na prirodan i spontan način, čineći da jedni sadržaji proizlaze iz drugih, dopunjuju se i preklapaju. Na odabranim delovima književnoumetničkih, neumetničkih i konstruisanih tekstova mogu se razvijati različite komunikativne veštine; govornim vežbama se definišu smernice za izradu pismenih sastava; kreativne aktivnosti u nastavi doprinose razvoju usmenog i pismenog izražavanja, čitanje s razumevanjem utiče na bogaćenje leksike i fluentnost govora, itd. Usklađenost ishoda s jezičkim kompetencijama omogućava nastavniku ne samo kumulativno praćenje napretka svakog učenika nego i uočavanje problema u razvijanju pojedinih kompetencija, što umnogome olakšava proces nastave i učenja jezika.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Na početku procesa učenja, odnosno na početku školske godine, neophodno je sprovesti dijagnostičko vrednovanje kompetencija učenika. Ovo je izuzetno važan zadatak nastavnika, budući da postoje velike razlike u vladanju srpskim jezikom učenika jednog odeljenja. Dijagnostičko ocenjivanje se može realizovati pomoću inicijalnog testiranja koje služi da se ustanove veštine, sposobnosti, interesovanja, iskustva, nivoi postignuća ili poteškoće pojedinačnog učenika ili čitavog odeljenja. Inicijalno testiranje osmišljava nastavnik na osnovu ishoda i sadržaja programa iz prethodnih razreda. Na osnovu toga moguće je efikasno planirati i organizovati proces učenja i individualizovati pristup učenju.

Pored standardnog, sumativnog vrednovanja koje još uvek dominira u našem sistemu obrazovanja (procenjuje znanje učenika na kraju jedne programske celine i sprovodi se standardizovanim mernim instrumentima – pismenim i usmenim proverama znanja, esejima, testovima, što za posledicu ima kampanjsko učenje orijentisano na ocenu), savremeni pristup nastavi pretpostavlja formativno vrednovanje – procenu znanja tokom savladavanja nastavnog programa i sticanja odgovarajuće kompetencije. Rezultat ovakvog vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o tome koje kompetencije su dobro savladane, a koje ne (npr. učenik zadovoljavajuće razume pročitani tekst, ali slabo razume govoreni tekst; zadovoljavajuće piše u skladu s pravilima, ali u govoru ne poštuje pravila kongruencije itd.), kao i o efikasnosti odgovarajućih metoda koje je nastavnik primenio za ostvarivanje cilja. Formativno merenje podrazumeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće tehnike su: realizacija praktičnih zadataka, posmatranje i beleženje učenikovih aktivnosti tokom nastave, neposredna komunikacija između učenika i nastavnika, registar za svakog učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnog vrednovanja na kraju nastavnog ciklusa treba da budu iskazani i sumativno – brojčanom ocenom. Ovakva

ocena ima smisla ako su u njoj sadržana sva postignuća učenika, redovno praćena i objektivno i profesionalno beležena.

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje, osim postignuća učenika, i proces nastave i učenja, kao i sebe i sopstveni rad. Sve što se pokaže dobrim i korisnim nastavnik će koristiti i dalje u svojoj nastavnoj praksi, a sve što se pokaže kao nedovoljno efikasnim i efektivnim trebalo bi unaprediti.

Pri vrednovanju ućenićkih postignuća nastavnik se rukovodi ishodima definisanim za svaki razred vodeći računa o individualnom napredovanju ućenika u skladu sa njihovim mogućnostima i sposobnostima. Pri ocenjivanju pažnja treba da bude usmerena na nivo razvoja reproduktivnih sposobnosti ućenika, obim proširivanja leksićkog fonda, nivo smanjivanja razlićitih tipova grešaka.

Treba imati u vidu nivo poznavanja jezika: ućenici homogene sredine sporadićno ostvaruju direktan kontakt s govornicima kojima je srpski maternji jezik, sa srpskim jezikom se sreću samo na ćasovima srpskog kao nematjernjeg jezika. Rezultat je da ućenici srpski jezik koriste na elementarnom nivou. Jezićke modele usvajaju sporije, gramatićke kategorije koriste uz mnogo grešaka, imaju problema pri slušanju, odnosno razumevanju srpskog jezika ćak i onda kada su im sve reći govornog teksta poznate.

Naziv predmeta	STRANI JEZIK	
Cilj	Cilj ućenja Stranog jezika jeste da se ućenik usvajanjem funkcionalnih znanja o jezićkom sistemu i kulturi i razvijanjem strategija ućenja stranog jezika osposobi za osnovnu pisanu i usmenu komunikaciju i stekne pozitivan odnos prema drugim jezicima i kulturama, kao i prema sopstvenom jeziku i kulturnom nasleđu.	
Razred	Sedmi	
Godišnji fond ćasova	72	
ISHODI	KOMUNIKATIVNE FUNKCIJE	JEZIĆKE AKTIVNOSTI
Po završetku razreda ućenik će biti u stanju da: – razume jednostavnije tekstove koji se odnose na pozdravljanje, predstavljanje i traženje/davanje informacija lićne prirode; – pozdravi i otpozdravi, predstavi sebe i drugog koristeći jednostavnija jezićka sredstva;	POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	(u komunikativnim funkcijama) Slušanje i ćitanje jednostavnijih tekstova koji se odnose na pozdravljanje i predstavljanje (dijalozi, narativni tekstovi, formulari i sl.); reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka i sl.) i iniciranje i proširivanje komunikacije; usmeno i pisano davanje informacija o sebi i traženje i davanje informacija o drugima (podaci o lićnosti, privatnim i školskim aktivnostima, društvenim ulogama i sl.).

– razmeni jednostavnije informacije lične prirode;

– u nekoliko vezanih iskaza saopšti informacije o sebi i drugima;

– razume jednostavnije tekstove koji se odnose na opis osoba, biljaka, životinja, predmeta, mesta, pojava, radnji, stanja i zbivanja;

– opiše i uporedi živa bića, predmete, mesta, pojave, radnje, stanja i zbivanja koristeći jednostavnija jezička sredstva;

– razume jednostavnije predloge, savete i pozive na zajedničke aktivnosti i odgovori na njih uz odgovarajuće obrazloženje;

– uputi predloge, savete i pozive na zajedničke aktivnosti koristeći situaciono prikladne komunikacione modele;

– zatraži i pruži dodatne informacije u vezi sa predlozima, savetima i pozivima na zajedničke aktivnosti;

– razume uobičajene molbe i zahteve i reaguje na njih;

– uputi uobičajene molbe i zahteve;

– čestita, zahvali i izvini se koristeći manje složena

OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA

IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH

IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI

RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA

OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI

OPISIVANJE RADNJI U

Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u kojima se opisuju bića, predmeti, mesta, pojave, radnje, stanja i zbivanja; usmeno i pisano opisivanje/ poređenje živih bića, predmeta, pojava, mestâ, iz iskustvenog sveta i fikcionalnog spektra.

Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji sadrže predloge;

usmeno i pisano pregovaranje i dogovaranje oko predloga i učešća u zajedničkoj aktivnosti; pisanje pozivnice za proslavu/žurku ili imejla/SMS-a kojim se ugovara zajednička aktivnost; prihvatanje/odbijanje predloga, usmeno ili pisano, uz poštovanje osnovnih normi učtivosti i davanje odgovarajućeg opravdanja/izgovora; obrazloženje spremnosti za prihvatanje predloga, uz iskazivanje emotivnih i ekspresivnih reakcija (radosti, ushićenosti i sl.).

Slušanje i čitanje jednostavnijih iskaza kojima se nešto čestita, traži/nudi pomoć, usluga, obaveštenje ili se izražava

izvinjenje, zahvalnost; usmeno i pisano čestitanje, traženje i davanje obaveštenja, upućivanje molbe za pomoć/uslugu i reagovanje na nju, izražavanje izvinjenja i zahvalnosti.

Slušanje i čitanje tekstova koji sadrže jednostavnija uputstva (npr. za izradu zadataka, projekata i sličnih nastavnih i vannastavnih aktivnosti), s vizuelnom podrškom i bez nje; usmeno i pisano davanje uputstava.

Slušanje i čitanje opisa i razmenjivanje iskaza u vezi sa stalnim, uobičajenim i trenutnim događajima/ aktivnostima i sposobnostima; usmeno i pisano opisivanje aktivnosti, radnji i sposobnosti u sadašnjosti.

Slušanje i čitanje opisa i usmeno i

<p>jezička sredstva;</p> <p>– razume i sledi jednostavnija uputstva u vezi s uobičajenim situacijama iz svakodnevnog života;</p>	<p>PROŠLOSTI</p>	<p>pisano razmenjivanje iskaza u vezi s ličnim iskustvima, događajima, aktivnostima, sposobnostima i osobenostima u prošlosti; usmeno i pisano opisivanje iskustava, aktivnosti i sposobnosti u prošlosti, istorijskih događaja i ličnosti.</p>
<p>– pruži jednostavnija uputstva u vezi sa uobičajenim situacijama iz svakodnevnog života;</p> <p>– razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju radnje i situacije u sadašnjosti;</p>	<p>OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)</p>	<p>Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa odlukama, planovima, namerama i predviđanjima; usmeno i pisano dogovaranje/ izveštavanje o odlukama, planovima, namerama i predviđanjima.</p>
<p>– razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju sposobnosti i umeća;</p>	<p>ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA</p>	<p>Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa željama, interesovanjima, potrebama, osetima i osećanjima; usmeno i pisano dogovaranje u vezi sa zadovoljavanjem želja i potreba; predlaganje rešenja u vezi sa osećanjima i potrebama; usmeno i pisano iskazivanje svojih osećanja i reagovanje na tuđa.</p>
<p>– razmeni pojedinačne informacije i/ili nekoliko informacija u nizu koje se odnose na radnje u sadašnjosti;</p>	<p>ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU</p>	<p>Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa smerom kretanja i specifičnijim prostornim odnosima; usmeno i pisano razmenjivanje informacija u vezi sa smerom kretanja i prostornim odnosima; usmeno i pisano opisivanje smera kretanja i prostornih odnosa.</p>
<p>– opiše radnje, sposobnosti i umeća koristeći nekoliko vezanih iskaza;</p>	<p>IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, UPOZORENJA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA</p>	<p>Slušanje i čitanje jednostavnijih iskaza u kojima se izražavaju dozvole, upozorenja, pravila ponašanja i obaveze; postavljanje pitanja u vezi sa zabranama, dozvolama, upozorenjima, pravilima ponašanja i obavezama i odgovaranje na njih; usmeno i pisano saopštavanje zabrana, dozvola, upozorenja, pravila ponašanja i obaveza.</p>
<p>– razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju iskustva, događaji i sposobnosti u prošlosti;</p>	<p>IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA</p>	<p>Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova, u kojima se govori o tome šta neko ima/nema ili čije je nešto; postavljanje pitanja u vezi sa pripadanjem i odgovaranje na njih.</p>
<p>– razmeni pojedinačne informacije i/ili nekoliko informacija u nizu o iskustvima, događajima i sposobnostima u prošlosti;</p>	<p>IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA</p>	<p>Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova, u kojima se govori o tome šta neko ima/nema ili čije je nešto; postavljanje pitanja u vezi sa pripadanjem i odgovaranje na njih.</p>
<p>– opiše u nekoliko kraćih, vezanih iskaza iskustva, događaj iz prošlosti;</p>	<p>IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA</p>	<p>Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova, u kojima se govori o tome šta neko ima/nema ili čije je nešto; postavljanje pitanja u vezi sa pripadanjem i odgovaranje na njih.</p>
<p>– opiše neki istorijski događaj, istorijsku ličnost i</p>	<p>IZRAŽAVANJE DOPADANJA I</p>	<p>Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova kojima se izražava</p>

<p>sl.;</p> <p>– razume jednostavnije iskaze koji se odnose na odluke, obećanja, planove, namere i predviđanja i reaguje na njih;</p> <p>– razmeni jednostavnije iskaze u vezi sa obećanjima, odlukama, planovima, namerama i predviđanjima;</p> <p>– saopšti šta on/ona ili neko drugi planira, namerava, predviđa;</p> <p>– razume uobičajene izraze u vezi sa željama, interesovanjima, potrebama, osećanjima i reaguje na njih;</p>	<p>NEDOPADANJA</p>	<p>dopadanje/ne dopadanje; usmeno i pisano izražavanje dopadanja/ nedopadanja.</p>
<p>– izrazi želje, interesovanja, potrebe, osećanja jednostavnijim jezičkim sredstvima;</p> <p>– razume jednostavnija pitanja koja se odnose na orijentaciju/ položaj predmeta, bića i mesta u prostoru i pravac kretanja i odgovori na njih;</p> <p>– zatraži i razume obaveštenja o orijentaciji/položaju predmeta, bića i mesta u prostoru i pravcu kretanja;</p> <p>– opiše pravac kretanja i prostorne odnose jednostavnijim, vezanim iskazima;</p> <p>– razume jednostavnije iskaze koji se odnose na</p>	<p>IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA</p>	<p>Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u kojima se traži i iznosi mišljenje i izražava slaganje/neslaganje; usmeno i pisano traženje iznošenje mišljenja i izražavanje slaganja i neslaganja.</p>

dozvole, zabrane,
upozorenja, pravila
ponašanja i obaveze i
reaguje na njih;

– razmeni jednostavnije
informacije koje se odnose
na dozvole, zabrane,
upozorenja, pravila
ponašanja i obaveze kod
kuće, u školi i na javnom
mestu;

– razume jednostavnije
iskaze koji se odnose na
posedovanje i pripadanje;

– formuliše pitanja i
jednostavnije iskaze koji se
odnose na posedovanje i
pripadanje;

– razume jednostavnije
iskaze koji se odnose na
izražavanje dopadanja i
nedopadanja i reaguje na
njih;

– izrazi dopadanje i
nedopadanje uz
jednostavnije obrazloženje;

– razume jednostavnije
iskaze kojima se traži
mišljenje i reaguje na njih;

– izražava mišljenje,
sлагanje/neslaganje i daje
kratko obrazloženje;

– razume jednostavnije
iskaze koji se odnose na
količinu, dimenzije i cene;

– razmeni informacije u
vezi sa količinom,
dimenzijama i cenama.

**IZRAŽAVANJE
KOLIČINE, DIMENZIJA I
CENA**

Slušanje i čitanje jednostavnijih
tekstova u kojima se navode količine,
dimenzije i cene; razmenjivanje
informacija u vezi s količinom,
dimenzijama i cenama, usmeno i
pisano.

Napomena: Tematske oblasti se prožimaju i iste su u sva četiri razreda drugog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja – u svakom narednom razredu obnavlja se, a zatim proširuje fond lingvističkih znanja, navika i umjenja i ekstralingvističkih predstava vezanih za konkretnu temu. Nastavnici obrađuju teme u skladu sa interesovanjima učenika, njihovim potrebama i savremenim tokovima u nastavi stranih jezika.

1. Lični identitet
2. Porodica i uže društveno okruženje (prijatelji, komšije, nastavnici itd.)
3. Geografske osobenosti
4. Srbija – moja domovina
5. Stanovanje – forme, navike
6. Živi svet – priroda, ljubimci, očuvanje životne sredine, ekološka svest
7. Istorija, vremensko iskustvo i doživljaj vremena (prošlost – sadašnjost – budućnost)
8. Škola, školski život, školski sistem, obrazovanje i vaspitanje
9. Profesionalni život (izabrana – buduća struka), planovi vezani za buduće zanimanje
10. Mladi – deca i omladina
11. Životni ciklusi
12. Zdravlje, higijena, preventiva bolesti, lečenje
13. Emocije, ljubav, partnerski i drugi međuljudski odnosi
14. Transport i prevozna sredstva
15. Klima i vremenske prilike
16. Nauka i istraživanja
17. Umetnost (naročito moderna književnost za mlade; savremena muzika, vizuelne i dramske umetnosti)
18. Etički principi; stavovi, stereotipi, predrasude, tolerancija i empatija; briga o drugome
19. Običaji i tradicija, folklor, proslave (rođendani, praznici)
20. Slobodno vreme – zabava, razonoda, hobiji
21. Ishrana i gastronomske navike
22. Putovanja
23. Moda i oblačenje

24. Sport

25. Verbalna i neverbalna komunikacija, konvencije ponašanja i ophođenja

26. Mediji, masmediji, internet i društvene mreže

27. Život u inostranstvu, kontakti sa strancima, ksenofobija

JEZIČKI SADRŽAJI

ENGLESKI JEZIK

Komunikativna funkcija

Jezički sadržaji

Hi Sophie, how are you/ have you been? Fine!/ Pretty good!/Great!/ Never been better!/Not bad!/As usual./A little busy actually!/I've been busy studying, how about you?/Thanks for asking, and you?

It was nice meeting you. It was nice/a pleasure meeting you as well/too./You as well/too./I hope to see you again./I look forward to meeting/seeing you again. Say hello/hi to your family.

Is Dorian your first name? No, it's my middle name. My first name is David. What's your first/middle/last name/family name/surname?

I was named after my great-grandfather, who was Russian. Who were you named after? My godparents chose this name for me.

POZDRAVLJANJE I
PREDSTAVLJANJE SEBE I
DRUGIH I
TRAŽENJE/DAVANJE
OSNOVNIH INFORMACIJA O
SEBI I DRUGIMA

I grew up/was raised in Serbia, but my parents moved to Australia when I was ten. My paternal grandparents are still alive, but my maternal grandparents died when I was a child.

These are my classmates, Vasilije and Neda; we've been friends for years. We belong to the the Drama Club, and we meet once a week/every Thursday afternoon. Which school club do you belong to?

Who's that girl on the right/left – the one in the leather jacket and plain T-shirt? The picture was taken a few years ago, but it must be Elena, a girl from my class. She plays the guitar in the school orchestra. What instrument do you play?

Luka and I go to the same school, but we aren't in the same class. We get on/along very well, although we don't always agree about everything. He doesn't live in my street; however, he lives very close to me, just round the corner. Who do you get on/along (well) in your

class/school/family?

Phillip's quite brainy, and he's really good with computers, but he's been really bad-tempered since his parents got divorced. Who has he lived with since then?

The Present Simple Tense za izražavanje stalnih i uobičajenih radnji

The Past Simple Tense glagola *to be* i ostalih glagola (pravilnih i nepravilnih)

The Past Continuous Tense

The Present Perfect Tense učestalijih glagola (pravilnih i nepravilnih)

Pitanja sa *Who/What/Which/Where/When/Why...*

Pitanja sa prepozicionim glagolima

Upotreba i izostavljanje članova pri bližem određivanju lica, u fiksnim izrazima (*go to school/by car/on foot...*), sa osnovnim geografskim pojmovima (nazivima ulica, gradova, država...)

Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti (*must, can't, may...*)

Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (*Present Simple, Past Simple, Future Simple*)

(Inter)kulturalni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i rodbinske veze. Veći gradovi u zemljama ciljne kulture.

What's he/she like? He's smart and confident, but he's slightly irresponsible at times. What does he/she look like? She's of medium height/build and she's got medium length straight/wavy/curly hair. She usually wears sporty clothes – she must love sports!

My sister's too young to take the driving test. My brother isn't tall enough to play basketball.

Fast food is unhealthy, isn't it? These potatoes are too salty, aren't they?

Our results look great compared to theirs. We can't be worse than them.

OPISIVANJE BIĆA,
PREDMETA, MESTA,
POJAVA, RADNJI, STANJA I
ZBIVANJA

The lamp is broken! The news is fascinating/unbelievable.

What an enormous fish! What a lovely drawing! What lovely weather! How interesting/boring!

You can see/There's a church in the middle/in the background/in front of the picture.

I didn't enjoy the amusement park – it was too scary!

It was -10 degrees on the mountain – it was freezing cold and snowy.

It rained/ snowed more heavily than last night.

What's the title of the book/film? It's a novel/film entitled...

Serbia is situated at the crossroads of Central and Southeast Europe. Belgrade is located at the confluence of the Danube and Sava Rivers.

The United Kingdom consists of four countries: England, Wales, Scotland and Northern Ireland.

The UK national anthem is called "God Save the Queen", while the US national anthem is called "The Star Spangled Banner". What's Serbian national anthem called? It's "God of Justice".

What is/are the most endangered animal species in the world?

What is/are the most popular teen TV series in your country?

In Serbian tradition godparents are usually given the responsibility for naming a newborn child.

The Present Simple Tense i The Present Continuous Tense za izražavanje pojava, radnji, stanja i zbivanja u sadašnjosti, The Past Simple Tense i The Past Continuous Tense za izražavanje pojava, radnji, stanja i zbivanja u prošlosti

Poređenje priloga

Pridevi sa nastavcima –ed i –ing

Too (adjective) to... / (not) enough (adjective) to...

Tvorba i upotreba priloga za način (beautifully, quickly,

happily, well, badly, fast, hard...

Upotreba određenog člana kod poređenja prideva/priloga

Upotreba/izostavljanje određenog člana sa osnovnim geografskim pojmovima (nazivima gradova, država, reka...)

Relativne zamenice *who, which, that, whose, where...*

Neodređene zamenice (*somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything...*).

Pitanja sa *What...like, How, Why...*

Negativni prefiksi *un-, im-, ir-...*

Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti (*must, can't, may...*)

Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (*Present Simple, Past Simple, Future Simple*)

What (a/an) + adjective + noun

Question tags

(Inter)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)

Have a slice of bread!

Help yourself/yourselves to the sandwiches!

Less/More, please!

He should cut down on sweets, shouldn't he?

IZNOŠENJE PREDLOGA I
SAVETA, UPUĆIVANJE
POZIVA ZA UČEŠĆE U
ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I
REAGOVANJE NA NJIH

If you experience any form of bullying, you should immediately report it to the teachers.

What should/shall I do if my Facebook account gets hacked?

Are we meeting Pavle and Dorotea in front of the cinema?

Let's go sightseeing, shall we?

We'll play in the garden if the weather gets better, won't we?

I'm on the team, aren't I?

I'll keep my fingers crossed for you!

Why don't we download some music from the Internet?

Let me show you.

It's lesson/break/quiz time!

The game is over!

They asked me to join their team.

The doctor told me to stay in bed and drink plenty of fluids.

She advised us to take a bus downtown/not to drink the water.

Should za davanje saveta

Izrazi: How about...? What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's...

Modalni glagoli za izražavanje predloga – can/could/may/might

Zapovedni način

The Present Continuous Tense za unapred dogovorene radnje

Question tags

Indirektni predlozi i saveti

Prvi kondicional

Povratne zamenice

(Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.
Can I have my magazine back?

Can/Could we have some advice/information about the trip?

Could you speak a bit more slowly/speak up, please?

Mother told the children to stop arguing/fighting.

IZRAŽAVANJE MOLBI,
ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA,
IZVINJENJA, ČESTITANJA I
ZAHVALNOSTI

The flight attendant told the passengers to fasten their seat belts.

The librarian asked us not to make noise in the library.

Will you leave me alone, please? He asked me to leave him alone.

She promised/refused to let me use her laptop/dictionary.

I'm sorry for your loss!/I'm sorry to hear that! Thank you for your sympathy/kindness!

He thanked me for my help/support.

Sorry for being late. Thanks for coming. Thank you in advance!

I'll put it down so that I don't make the same mistake again!

Modalni glagoli za izražavanje molbe i zahteva –
can/could/may/will

Indirektne naredbe i molbe

Gerund/Infinitive

(Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.

If you want to help the charity, email... or call...

If you want to recycle, sort out/separate different materials and put them in recycling containers.

You can set up your account in just a few steps.

Once you have finished, you can save your work and share the link.

RAZUMEVANJE I DAVANJE
UPUTSTAVA

Make sure you check your essay for spelling mistakes before you hand it in!

Make/ Do a class survey on their reading habits/ media preferences. Compare/ Present the results.

The form must be completed in ink.

Write your name and address in block capitals.

Fill in the blanks.

Don't let go of the handlebar on that bike!

Keep your dog on a leash!

Hold on! Hold the line!

When a challenge is given don't step back. Step up!

Prvi kondicional

Zapovedni način

Pasivni oblik modalnih glagola

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

How long does it take you to get to school? It takes me half an hour if I go by bus, but this week Dad's driving me to school, so it's taking me only half the time.

Who's the teacher telling off?

What are the police looking for?

She's getting dressed for the party, isn't she? The children are dressed up for the celebration, aren't they?

My parents have been married since 2002.

Can you do a handstand/ a cartwheel/ a forward/backward roll/ a split/ a bridge?

OPISIVANJE RADNJI U
SADAŠNJOSTI

We've been able to use the application for over a year now.

Teenagers don't watch TV as often as they used to.

My neighbours have got a very big house with a swimming pool – they must be rich!

Pavle can't be on holiday – I've just seen him!

In Serbian tradition, if you hiccup, someone is talking about you.

Plants die if they don't get enough water.

The novel/film is based on an oral folk story/a historic fact.

The Present Simple Tense za izražavanje stalnih i

uobičajenih radnji

The Present Continuous Tense za izražavanje trenutnih i privremenih radnji.

Razlike u upotrebi glagolskih oblika *The Present Simple Tense* i *The Present Continuous Tense*

The Present Perfect Simple Tense za izražavanje radnji koje su počele u prošlosti i još uvek traju

Nulti kondicional

Pitanja sa prepozicionim glagolima

Can za izražavanje sposobnosti u sadašnjosti

Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti (*must, can't, may...*)

Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (*Present Simple*)

Question tags

(Inter)kulturalni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem okruženju – nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.

It was very nice/kind of Nadja to help me with my homework.

Nicholas did very well in his test – better than in the previous one!

Lara was born in Canada, but her family moved to the USA two years ago. Which US state did they move to?

Have you ever read this book? No, but I'd like to.

Has Marco finished his exams yet?

She has already had supper, hasn't she?

It's been ages since we last met, hasn't it?

Everybody enjoyed themselves, didn't they?

We've won! They've lost!

Have the police been able to find the criminals who robbed

OPISIVANJE RADNJI U
PROŠLOSTI

the bank?

When we looked up we could see the stars.

I broke my glasses so I couldn't see the board at school.

It was raining when I left home this morning.

While we were watching TV, I fell asleep.

Who were you talking to when I saw you at the party?

What was Isaac Newton doing when he discovered the law of gravity? He was sitting in his garden when an apple fell on his head.

I didn't use to like animals, but I do now.

What kind of TV programmes did you use to watch when you were a child?

Robin Hood used to take from the rich and give to the poor.

The Indians didn't use to hunt with guns, they used to hunt with bows and arrows.

The plane was late so we had to wait for ages.

It was very warm so we didn't have to wear jumpers.

Did you have to study hard for your maths test?

I was given a lot of useful advice/information about the project.

How many people were killed in the hurricane/flood/earthquake?

How many homes were destroyed by the hurricane/flood/earthquake?

What was the deadliest hurricane/flood/earthquake?

America was discovered in 1492. When was George Washington elected the first president of the United States?

Peter I reigned as the last King of Serbia and as the first King of the Serbs, Croats and Slovenes. When was he proclaimed King of Serbia?

Queen Elizabeth II has ruled Britain since 1952, when her father, King George VI, died. When was she crowned?

"The Bridge on the Drina" was written by Ivo Andrić. Who was "Oliver Twist" written by?

The Past Simple Tense pravilnih i nepravilnih glagola, sve upotrebe

The Past Continuous Tense, sve upotrebe

Kontrastiranje upotrebe i značenja glagolskih oblika *The Past Simple Tense* i *The Past Continuous Tense*

The Present Perfect Simple Tense za izražavanje iskustava i radnji u neodređenoj prošlosti i sa *ever, never, just, already, yet...*

Kontrastiranje upotrebe i značenja glagolskih oblika *The Past Simple Tense* i *The Present Perfect Simple Tense*

Used to

Could i *was/were able to* za izražavanje sposobnosti u prošlosti

Pitanja sa *Who/What/Which/Where/When/Why...*

Pitanja sa prepozicionim glagolima

Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (*Past Simple*)

Question tags

(Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.

I'm going to the dentist's/doctor's tomorrow morning.

Anja is spending the weekend at her grandparents'.

My auntie Sara is getting married next month.

My mum's flying to Rome this afternoon. What time does her plane leave?

The project will/could/may/might be finished by the end of the month.

Will you be able to hand in your project in time?

OPISIVANJE BUDUĆIH
RADNJI (PLANOVA,
NAMERA, PREDVIĐANJA)

I hope the rain will stop soon!

Look at the bright sky – it's going to be a lovely day today!

The car's going to hit the child! We're going to miss the train!

Mina's going to take the final exam at the end of term – I'm sure she'll pass it.

I'll let you know as soon as I get the results!

Let's cross that bridge when we come to it!

The teacher will get angry if we don't finish our homework, won't he?

If Nenad doesn't do any revision for his exam, he will get bad marks and fail it.

I haven't heard from my cousins for ages – I'll text them to check if they're OK.

What will happen if we don't stop polluting our planet?

In Serbian tradition, if your left palm is itching, you will get money, but if it's the right one then you will give money.

The Present Continuous Tense za izražavanje unapred dogovorenih/isplaniranih radnji

The Present Simple Tense za izražavanje budućih radnji koje su deo utvrđenih rasporeda/programa

The Future Simple Tense za izražavanje odluka donetih u trenutku govora, obećanja i predviđanja na osnovu znanja, iskustva i verovanja

Modalni glagoli za izražavanje verovatnoće:
could/may/might

Going to za izražavanje planova, namera i predviđanja na osnovu čulnih opažanja

Vremenske zavisne rečenice za izražavanje budućnosti i odgovarajući veznici (*when, after, before, as soon as...*)

Stative verbs (*promise, believe, think, hope...*)

Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (*Future Simple*)

Question tags

Will be able to za izražavanje sposobnosti u budućnosti

(Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; tradicija i običaji.

What's wrong/the matter with you? My knee/ankle hurts! / I've got a sore throat and a runny nose. That must be the flu. You need some medicine. Get well/better soon!

What do you want to talk about?

She's been very lonely since her best friend moved house last year.

Why's Sara angry with me? She might be jealous of you!

He's disappointed with his test results.

I'm (very) happy for you/about visiting my aunt in Dublin.

My heart sank/ I was over the moon when I heard the news.

My parents were very proud of me when I won the first prize.

ISKAZIVANJE ŽELJA,
INTERESOVANJA, POTREBA,
OSETA I OSEĆANJA

The cake smells/tastes delicious. Can I taste your pie?

Teenagers aren't interested in reading the news.

The children are not hungry enough to eat a whole pizza.

I'm too tired to go out tonight.

Stative verbs (be, want, need, have, hurt, feel, smell, taste...)

Why don't we/you + infinitivna osnova glagola.

Would like + imenica/infinitiv glagola.

Upotreba pridevsko-predložkih izraza *tired of / sick of / fed up with / bored with / disappointed with/by / happy for/about / angry with / proud of / interested in...*

The Present Simple / Past Simple / Present Perfect Simple Tense

Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti

(must, can't, may...)

Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (*Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple*)

Zapovedni način

Gerund/Infinitive

too (adjective) to/(not) enough (adjective) to

(Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.

Could you tell me the way to a nearby/the nearest station?

The city hall is closer to/nearer the city centre than the cathedral.

The Modern Art Museum is the farthest from the centre.

They built their home in a forest on a mountain, among pine trees.

We put up our tent on a campsite by the lake, and we slept under the stars.

They went sledging down the steep hills.

We often go for long walks along the river bank.

ISKAZIVANJE PROSTORNIH
ODNOSA I UPUTSTAVA ZA
ORIJENTACIJU U PROSTORU

You mustn't go across this road here.

The children were running past/through/around the park.

The plane was flying high above the clouds.

I placed the speakers right against the wall.

Can you wait outside/inside?

The cat jumped onto/off the roof/over the wall and into the garden.

Yuri Gagarin was the first human being to travel into space.

How can I find these places on the map?

Canada is north of, and Mexico is south of the United

States.

The UK is bordered to the south by the English Channel, which separates it from continental Europe, to the east by the North Sea

and to the west by the Irish Sea and the Atlantic Ocean.

Tara Mountain is located in western Serbia, while the Djerdap Gorge is situated in eastern Serbia.

It's on the tip of my tongue!

I wrote off the top of my head.

Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa: *in front of, behind, between, opposite, along, above, against...*

Predlozi sa glagolima kretanja: *onto, into...*

Predložki izrazi sa imenicama za označavanje strana sveta: *north of, south of, to the south, to the west...*

Pridevi izvedeni od imenica za označavanje strana sveta: *western, eastern...*

Komparativ i superlativ prideva

Zapovedni način

Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (*Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple*)

Upotreba/izostavljanje određenog člana sa osnovnim geografskim pojmovima (nazivima gradova, država, reka, planina, mora, okeana...)

(Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika; idiomatska/metaforička upotreba predloških izraza.

The head teacher ordered us not to use our mobile phones in class.

They must be put away before the beginning of class.

What are the rules about using cell phones in your school?

The local council warned the people not to pollute the river.

IZRICANJE DOZVOLA,
ZABRANA, UPOZORENJA,
PRAVILA PONAŠANJA I
OBAVEZA

My parents told me not to leave the house without their permission.

The animals mustn't be disturbed. Don't let the children feed them!

The teams cannot have more than 11 players on the field during a match.

The new Spiderman film is rated 12. This means we're allowed to watch it.

We're not allowed to talk during the performance.

Don't go near Ljubica. She's got chicken pox.

Look out! There's a car coming!

Watch out! The floor/staircase/pavement is slippery.

Be careful. You could burn yourself.

Take care in the sun. You may/might get sunburnt.

Keep off the grass!

No entry!

We should say good-bye now!

Zapovedni način

Modalni glagoli i glagolski oblici za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i prisustvo/odsustvo obaveze: *can/can't, must/mustn't, should/shouldn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to*

Modalni glagoli za izražavanje verovatnoće: *could/may/might*

Let/Make + infinitivna osnova glagola

Indirektne naredbe i molbe

Pasivni oblik glagola u kombinaciji sa modalnim glagolima

(Inter)kulturni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.

IZRAŽAVANJE PRIPADANJA
I POSEDOVANJA

That's your parents' car, isn't it?

These are my sunglasses, aren't they?

Is that Lazar's phone? I'm not sure, it could be Sanja's.

This can't be my book, it must be yours; I left mine at home.

Saksonski genitiv sa imenicom u jednini i množini (pravilna i nepravilna množina) – *my friend's/ friends'/ children's books*

Prisvojne zamenice *mine, yours...*

Pitanja sa *Whose*

Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti (*must, can't, may...*)

Question tags

(Inter)kulturalni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.

My most/least favourite outdoor/indoor activity is...

Masha enjoys outdoor swimming, doesn't she?

She can't be keen on skiing, she doesn't like winter sports.

My sister prefers vanilla to chocolate ice-cream / traditional shopping to online shopping / downloading music to buying CDs.

Which one do you prefer?

It's not my cup of tea!

IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA

Pridevsko-predložke fraze – *interested in, good/bad at, crazy about, keen on...*

Glagoli *like/love/hate/enjoy/prefer/can't stand* + glagolska imenica

Pitanja sa *What, Who, Why, Which...*

Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti (*must, can't, may...*)

Question tags

(Inter)kulturalni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.

I don't think that mobile phones should be banned in schools. / In my opinion, students should be allowed to use cell phones in school for safety reasons. What do you think? What's your opinion?

Who do you think will win/lose the match?

What do you mean by that?

They must/can't be rich/poor/famous...

I agree/disagree with you on that!

IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA

Stative verbs (think, like, agree, believe, mean...)

Pitanja sa What, Why, How...

Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti (must, can't, may...)

Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (Present Simple, Past Simple, Future Simple)

Pasivni oblik modalnih glagola

(Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.

What's the population of Belgrade? It's nearly 1.7 million people. It lies 116.75 metres above sea level.

The Dead Sea is the world's lowest point of land at 423 metres below sea level.

What's the height of the world's tallest building? It's a skyscraper in Dubai that reaches 829.8 m.

My mum works on the 15th floor of a 29-storey building.

IZRAŽAVANJE KOLIČINE, DIMENZIJA I CENA

What's the length of the world's longest river? It's the Nile in Africa, and it's 6,853 km (4,258 miles) long.

What's the weight of the world's heaviest animal? It's the blue whale, and it weighs about 200 tonnes.

What are the length, width and depth of the pool? It's 6 metres long, 4 metres wide and 2 metres deep. What's its size? Its area is 24 square metres.

What's the size of the image? It's 29.6 KB.

How much do these apples weigh? They're almost two and

a half kilos/five and a half pounds.

We need only 2 loaves of bread for the party.

That's a bargain!

This costs a lot!

They gave us a lot of useful advice/information.

I heard some amazing news this morning.

How much homework did you have last night?

We've got fewer subjects/ less homework this year.

Neda got full marks in her test – ten out of ten!

Osnovni brojevi preko 1000

Nebrojive imenice: *information, advice, news, homework...*

Građenje imenica za izražavanje dimenzija: *high-height, long-length, deep-depth, wide-width...*

(Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; pravopisne konvencije pri razdvajanju hiljada, kao i celih od decimalnih brojeva; konvencije u izgovoru decimalnih brojeva; metrički i nemetrički sistem mernih jedinica.

ITALIJANSKI JEZIK

Komunikativna funkcija

POZDRAVLJANJE I
PREDSTAVLJANJE SEBE I
DRUGIH I TRAŽENJE/
DAVANJE OSNOVNIH
INFORMACIJA O SEBI I
DRUGIMA

Jezički sadržaji

*Come stai? Come sta? Come va? Bene, grazie./ A presto!
A domani!/ Buona notte!*

*Di dove sei? Sono di... Sono della Serbia. Come ti
chiami?/ Come si chiama?/ Mi chiamo.../ Sono... Piacere.
Questo/a è il mio amico/la mia amica... Si chiama.../
Questo è il signor.../la signora... Lui/lei è di Verona. È
nato/a Padova, ma vive a Torino./ Questa è mia cugina
Marta. Lei vive in Italia. Suo padre è ingegnere e lavora in
Fiat.*

*Io sono figlia unica, e tu?/ Hai fratelli o sorelle?/ Questi sono
i miei compagni di classe (mostrando la foto).*

*Quanti anni hai? / Ho 12 anni./ Dove abiti? Dove vivi?/
Abito a ..., in Via .../ Qual è il tuo/il Suo indirizzo?/ Il mio
indirizzo è.../ Nome, cognome, indirizzo, nazionalità, data*

*di nascita.../Quando sei nato/a? Sono nato/a il/l'....nel
.../Quando è il tuo compleanno?*

*Cosa fai nel tempo libero? Nel tempo libero gioco a
pallavolo/ suono la chitarra.*

Che lavoro fa tua madre?Lei è commessa.

*Cosa hai fatto ieri dopo la scuola? Sono andata al cinema
con mio fratello maggiore, e tu?*

Perchè non sei venuto alla festa di Mirko?

Prezent indikativa.

Prošlo vreme (Passato prossimo): najfrekventniji pravilni i
nepravilni glagoli.

Lične zamenice.

Upitne reči: *come, di dove, quanto, dove, come/chi, che
cosa, chi, perché.*

Pokazna zamenica (*questo/a/e/, quello/a/e/i*).

Brojevi.

(Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive
komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i
rodbinske veze. Veći gradovi u zemljama ciljne kulture.

*Andrea ha i capelli/ gli occhi/ neri. È alto/a, magro/a... ha gli
occhi azzurri / È più alto di Luigi./ I capelli di Anna sono più
corti dei miei. La bici è meno costosa della macchina.*

*Lei è la mia migliore amica. È generosa, simpatica,
sincera, buona, ma un po' timida./ Perché sei triste?*

*Per me questa è la più buona pizza di Napoli./ Questa rosa
è la più bella del nostro giardino.*

Siamo felici perché andiamo insieme in gita.

*Questa è la mia camera. È piccola, ma mi piace molto. È
molto ordinata/disordinata. C'è/ Ci sono....*

Lui/lei porta i pantaloni neri/la gonna rossa.

*Questa è la mia famiglia.../ Nikola è il mio fratello
minore/maggiore. Lui suona il violino molto bene.*

OPISIVANJE BIĆA,
PREDMETA, MESTA,
POJAVA, RADNJI, STANJA I
ZBIVANJA

Non ti capisco, parla piano, per favore.

Oggi mi sento male./ Paolo è stanco perché non ha dormito bene.

Il ghepardo è un animale molto veloce/velocissimo

Roma è più grande di Firenze./ Napoli è meno tranquilla di Macerata. /Il nostro albero è alto come il vostro.

Lične zamenice.

Upitne reči (*quanto, dove, come/chi, che cosa*).

Pridevi. Rod, broj i slaganje s imenicama.

Određeni i neodređeni član.

Prilozi za način.

Poređenje prideva sa *più/meno*.

Apsolutni superlativ.

Relativni superlativ.

Poređenje prideva po jednakosti.

(Inter)kulturalni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)

Facciamo una gita domani? Perché no? È un'ottima idea! Perché non chiamiamo anche Marco? Dove ci troviamo? Dai, andiamo! A che ora partiamo? Alle sette, va bene? Prendiamo il treno alle otto. Perfetto! Portiamo anche i panini? Ci sentiamo stasera.

Ti invito a venire alla mia festa di compleanno! Vorrei invitarti alla mia festa. /Grazie, ci vengo volentieri!/ Mi dispiace, ma non posso perché non mi sento bene...

Va' dal medico! Perché non vai dal medico? Dovresti andare dal medico!/ Sta' tranquillo!

Se fa freddo, non uscire! Se piove, portiamo l'ombrello!

Non mangiare troppi dolci!/ Bevi tanta acqua!

Facciamo i compiti insieme!

IZNOŠENJE PREDLOGA I
SAVETA, UPUĆIVANJE
POZIVA ZA UČEŠĆE U
ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI
I REAGOVANJE NA NJIH

Prezent indikativa povratnih glagola

Sadašnje vreme u značenju budućeg

Imperativ frekventnih glagola (*andare, prendere, fare, venire, stare ...*)

Kondicional sadašnji-modalni glagoli (*potere, dovere, volere*)

(Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.
Potresti aprire la finestra, per favore? Grazie. Prego.

Posso aiutarti (darti una mano)? Sì, grazie, sei molto gentile. No, grazie./Posso fare una domanda? / Prego.

Vorrei un bicchiere di acqua, pre favore.

Mi dispiace, ma non posso.

Permesso, posso entrare? / Scusa! Scusi! / Un momento/un attimo, per favore.

Scusi signora, che ore sono?Mi aiuti, per favore. Prenda questa medicina due volte alla settimana.

Posso provare queste scarpe, per favore? Che numero porti?

IZRAŽAVANJE MOLBI,
ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA,
IZVINJENJA, ČESTITANJA I
ZAHVALNOSTI

Quale libro ti piace?Questo qui? Quello lì?

Pronto! Sono Anna, vorrei parlare con Luca, per favore.

Grazie del regalo! È bellissimo!

/A che ora parte il treno per Palermo? Alle 20. / Dov'è la fermata dell'autobus numero 71?

Modalni glagoli (*potere, dovere, volere*).

Kondicional učtivosti.

Upitni pridevi: *quale/i; che;*

Pokazne zamenice: *quello/a/i/e; questo/a/i/e*

Imperativ za formalno obraćanje: najfrekventniji oblici.

(Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.

Ascolta e rispondi alle seguenti domande. Scegli la risposta giusta. Sottolinea le parole che non capisci. Presentate in classe il vostro progetto. Create il poster. Completa la tabella. Usa le parole date./

La scuola è vicino. Deve prendere il tram numero 7./ Va' dritto! Vada dritto!/ Il centro è un po' lontano.

RAZUMEVANJE I DAVANJE
UPUTSTAVA

Mi dispiace, ma non lo so.

Pulire le patate. Tagliare (tagliate) le cipolle. Cuocere a fuoco lento.

Imperativ.

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

Vivo in campagna. Abito al settimo piano di un grattacielo.

La mattina si alza presto e fa colazione al bar. / Di solito pranziamo verso le due./ Non va a letto mai prima delle dieci. / Qualche volta vado dai nonni dopo la scuola./ Siamo a scuola dalle 8 alle 14.

In questo film si tratta di una ragazza che descrive la sua infanzia.

Cosa stai facendo? Sto guardando la TV.

Suo fratello è ancora piccolo e non sa nuotare.

OPISIVANJE RADNJI U
SADAŠNOSTI

Nel mio paese di solito pranziamo alle 3.

Sadašnje vreme. Povratni i prelazni glagoli.

Glagol *sapere*.

Prilozi i priloški izrazi za vreme: *oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, ancora, di solito...*

Predlozi.

Stare + gerundio (najfrekventniji glagoli).

(Inter)kulturalni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem okruženju – nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.

OPISIVANJE RADNJI U
PROŠLOSTI

A che ora ti sei alzata stamattina? Mi sono alzata presto. / Ci siamo vestite in fretta. Prima siamo andate da Lusia e poi siamo andate insieme in piscina./Cosa hai fatto ieri

pomeriggio? Ho letto un libro interessante.

Da piccola andavo spesso dai nonni in campagna. Di solito andavamo con i nostri cugini al mare./ Ogni inverno andavano in montagna./ Quando era giovane mia nonna aveva i capelli lunghi e biondi. Era alta e molto bella./ La camera era piccola, ma con tanta luce.

Cosa avete fatto il sabato scorso? Siamo andati in campagna, e voi? Abbiamo fatto un giro in centro./ L'anno scorso non siamo andati in vacanza. Siamo rimasti a Belgrado.

Galileo Galilei ha scoperto il cannocchiale. Antonio Vivaldi è nato/nasce a Venezia. È stato un compositore e violinista italiano.

Prošlo vreme (*Passato prossimo*): pomoćni glagoli essere/avere; povratni glagoli.

Prošlo nesvršeno vreme, imperfekat (*Imperfetto*): najfrekventniji glagoli za iskazivanje učestale radnje u prošlosti i opisivanja bića, predmeta i mesta.

Upitne reči: *come, a che ora, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi, perché.*

Prilozi i priloški izrazi za vreme: *prima, poi, dopo, ieri, due settimane fa, un anno fa; di solito, ogni settimana/mese/ anno...*

(Inter)kulturalni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.

Da grande vorrei diventare una scienziata./ Da grande vorrei fare il meccanico.

Cosa farai domani?/Ti va di venire in piscina con me? Certo! Chiediamo anche a Paolo? Lo chiami tu?

Quanto spesso vai in piscina? Ci vado due volta alla settimana.

Quando sarà la tua festa di compleanno?/ Domani avrò lezione di ballo.

Stasera finisco il mio compito./Devo studiare molto perché domani abbiamo il test di italiano.

Zamenice za direktni objekat (*Pronomi diretti*).

Buduće vreme (*Futuro semplice*): najfrekventniji glagoli.

OPISIVANJE BUDUĆIH
RADNJI (PLANOVA,
NAMERA, PREDVIĐANJA)

Upotreba sadašnjeg vremena za buduću radnju.

Priloška upotreba rečice *si*.

Prilozi i priloški izrazi za vreme: *domani, sabato prossimo, la settimana prossima...*

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; tradicija i običaji.
Ho caldo/freddo/fame/sete.../Ti faccio un panino? Vuoi un po' di acqua? Sì, grazie!

Mi piace leggere e dipingere./ Ragazzi, cosa vi piace fare nel tempo libero?

Non mi sento bene. Ho mal di testa/gola/stomaco./ Sono molto stanca. Vorrei andara a casa./ Ho paura. Sono nervoso.

Prendi una medicina. Va' dal dottore. Riposati!/ Alzati!/ Fa' un po' di sport! Sta' all'aria aperta!/ Non ti preoccupare! Tutto andrà bene!

ISKAZIVANJE ŽELJA,
INTERESOVANJA, POTREBA,
OSETA I OSEĆANJA

Andiamo al cinema!/Perché non facciamo una pausa?/

State attenti! Non parlate! Fate i compiti!

Che peccato! Che bello! Mi dispiace tanto!

Imperativ (drugo lice jednine i množine).

Glagol piacere.

Povratni glagoli u imperativu (najfrekventniji).

Prilozi za način (molto, tanto, bene, male).

(Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.
Scusa, sai dov'è la libreria? Devi andare dritto e girare a destra dopo il semaforo./ È a destra, dietro l'angolo/accanto alla posta. Attraversa la piazza e vedrai la libreria. / Gira a destra e va' sempre dritto.

ISKAZIVANJE PROSTORNIH
ODNOSA I UPUTSTAVA ZA
ORIJENTACIJU U PROSTORU

Scusi, sa dov'è la stazione ferroviaria?È di fronte al cinema.

Dove sono i miei quaderni? Sono sul banco./Sotto la sedia c'è un gatto. Fra il tavolo e la sedia c'è lo zaino.

Vado in biblioteca./ Sono da Paolo./ La borsa è sul tavolo.

Imperativ.

Prilozi za mesto (*qui, lì, là, giù, su*).

Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa (*in, su, da, tra/fra, dietro, davanti, lontano, vicino, di fronte a...*).

Upitni prilog: *dove*.

C'è/ci sono.

(Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika; idiomatska/metaforička upotreba predloških izraza.

Spingere. Tirare./ Spegnere il cellulare. È vietato parcheggiare! Si prega di non buttare carte e rifiuti per terra!

Dovresti studiare di più!

Permesso, posso entrare?/ Posso uscire?/ Potresti chiudere la porta, per favore?/ Puoi/Può ripetere, per favore! Come, scusi?/ È libero questo posto? Mi dispiace, è occupato.

Ragazzi, fate silenzio!

Vietato l'accesso! Vietato fumare! Divieto di pesca.

Non posso uscire perché devo finire il compito di casa. / Gino non può venire perché non si sente bene.

Modalni glagoli za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i obaveze.

Imperativ.

Kondicional modalnih glagola za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i sl.

(Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.

Di chi è questa bici? È di Laura./ È tuo questo libro? No, è di Marco./ Questo zaino è mio.

Hai un dizionario? Sì, ce l'ho. No, non ce l'ho.

IZRICANJE DOZVOLA,
ZABRANA, UPOZORENJA,
PRAVILA PONAŠANJA I
OBAVEZA

IZRAŽAVANJE PRIPADANJA
I POSEDOVANJA

Luigi non ha il biglietto per il concerto.

Konstrukcija za iskazivanje pripadnosti.

Pitanja sa *di chi*.

Rečca *ci* u izrazima *ce l'ho, ce l'abbiamo...*

Prisvojni pridevi i zamenice.

Pokazni pridevi.

Određeni i neodređeni član.

Negacija.

Upitna intonacija.

(Inter)kulturalni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.

Che cosa ti piace fare nel tempo libero? Nel tempo libero mi piace/preferisco....perché..../Il mio film preferito è.../

Ti piace il nuoto?/Ti piace nuotare?/ Mi piacciono i libri gialli perché....

Non mi piace/piacciono... perché...

IZRAŽAVANJE DOPADANJA
I NEDOPADANJA

A chi piace/piacciono...

Glagol *piacere*.

Nenaglašenje lične zamenice u funkciji indirektnog objekta (*pronomi indiretti: mi, ti,ci,vi, le/gli*).

(Inter)kulturalni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.

Secondo me/Per me/ è importante avere un animale a casa. Secondo me/Per me/dobbiamo aiutare Marco.

È vero. / È sbagliato.

IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA

Hai ragione./ Non è vero. Sbagli. (Non) sono d'accordo con te. Non ci credo.

Mi piace la pizza Margherita. Anche a me. A me invece no.

Izražavanje mišljenja indikativom (*Secondo me/Per me...*).

Glagol *piacere*.

Nenaglašenje lične zamenice u funkciji indirektnog objekta (*pronomi indiretti: mi, ti, ci, vi, le/gli*).

(Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.

Quante persone ci sono (al parco)? Ci sono tre persone che leggono il giornale. Ci sono dei bambini che giocano a calcio...

Belgrado ha quasi 2 milioni di abitanti.

Quanto costa un chilo di mele?

Vorrei due etti di prosciutto cotto, grazie./ Vorrei un po' di pane, grazie.

Compriamo del pane, delle patate e dell'uva./ Quante mele vuole, signora? Ne prendo due chili, grazie./ Quanta frutta mangi? Ne mangio poca.

Scusi? Possiamo ordinare? Per me una pizza Napoletana e per la ragazza una cotoletta con le patatine.

Che numero porta? Che taglia porti?

Il grattacielo è alto più di 500 metri.

Oggi è il 9 novembre 2018.

Upitni pridev /prilog: *quanto/i/a/e*.

Partitivan član.

Ne partitivo.

Prilozi za količinu: poco/molto/tanto; un po'.

Osnovni brojevi preko 1.000.

(Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; pravopisne konvencije pri razdvajanju hiljada, kao i celih od decimalnih brojeva; konvencije u izgovoru decimalnih brojeva; metrički i nemetrički sistem mernih jedinica.

IZRAŽAVANJE KOLIČINE,
DIMENZIJA I CENA

NEMAČKI JEZIK

Komunikativna funkcija

Jezički sadržaji

POZDRAVLJANJE I
PREDSTAVLJANJE SEBE I
DRUGIH I TRAZENJE/
DAVANJE OSNOVNIH
INFORMACIJA O SEBI I
DRUGIMA

Hallo Sarah, wie geht es dir? Guten Tag, Frau Bauer, wie geht es Ihnen? Danke, (mir geht es) sehr gut/prima/ nicht schlecht. Leider schlecht. Es geht.

Ich freue mich. Freut mich!

Es war schön. Ich hoffe, dich wiederzusehen.

Bis bald! Bis dann!

Ist Marion dein Vor- oder Nachname? – Mein Vorname.

Und wie ist dein Nachname? – Kruggel.

Vesna, woher kommst du? – Ich bin in Deutschland geboren, aber meine Eltern kommen aus Serbien. Sie sind vor 20 Jahren nach Deutschland gekommen./ Sie leben seit 20 Jahren hier in Bamberg.

Das ist meine Oma Maria. – Ist sie deine Oma mütterlicherseits oder väterlicherseits? – Sie ist die Mutter von meinem Vater. Meine Großeltern väterlicherseits sind gestorben, als ich 10 Jahre alt war.

Meine Großeltern väterlicherseits leben nicht mehr.

Das sind meine Schulfreunde Maja und Philip. Wir trainieren jeden Tag/ zweimal pro Woche/ montags und freitags zusammen Judo im Sportverein „Spartak“. Maja und ich sind auch Mitglieder der Drama AG. – Bist auch in einem Verein/ in einer AG? Treibst du Sport? Spielst du ein Instrument?

Das ist Herr Baumgartner, mein neuer Nachbar. Er ist Ingenieur und arbeitet bei Bosch. Er kommt aus Stuttgart. Jetzt wohnt er aber in Serbien. Er ist geschieden und hat zwei Kinder. Als Programmierer entwickelt er Programme in seiner Firma.

Lične zamenice

Upitne reči (*wer, woher, wo, wohin, wie...*).

Određeni i neodređeni član.

Prilozi za vreme, mesto i način

Pravilno i nepravilno poredenje prideva i priloga (*gern, gut, viel*)

Sadašnje i prošlo vreme (perfekt i preterit pomoćnih i

modalnih glagola).

(Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i rodbinske veze. Osobnosti gradova i oblasti u zemljama nemačkog govornog područja.

Wie sieht er/sie aus? – Er ist groß und schlank, seine Haare sind blond und glatt. Sie ist etwas kleiner als er. Sie hat lange, lockige Haare und ist sehr hübsch.

Wie ist er? – Fleißig, zuverlässig, ordentlich, humorvoll und hilfsbereit.

Sie ist eine gute Schauspielerin, wie geboren für die Bühne.

Fast food ist ungesund. Pommes sind zu fett und zu salzig. Warum isst du sie dann?

Dein Zimmer ist aber schön gemütlich. Es ist groß und hell, modern eingerichtet. Das Sofa ist sehr bequem. Am besten gefällt mir der Balkon und der Blick von hier oben.

Das Fenster ist gebrochen! Das Wetter ist aber wunderschön/ furchtbar. Der Film ist ziemlich/ sehr/ total langweilig, das habe ich nicht erwartet.

Meine Stadt ist klein, sie liegt am See und ist von Bergen umgeben. Alles ist niedlich und es ist schön, hier zu leben.

Serbien befindet sich an der Kreuzung von Zentral- und Südosteuropa. Belgrad und Novi Sad liegen an der Donau.

Deutschland besteht aus 16 Bundesländern, Österreich aus neun und die Schweiz aus 26 Kantonen.

Was sind die Wahrzeichen von Belgrad? Was muss man in Belgrad besichtigen?

Imenice.

Lične zamenice

Upitne reči (*wer, woher, wo, wohin, wie, welcher, welche, welches, was für ein...*).

Određeni i neodređeni član – upotreba.

Prilozi za vreme, mesto i način i pojačavanje osobina

OPISIVANJE BIĆA,
PREDMETA, MESTA,
POJAVA, RADNJI, STANJA I
ZBIVANJA

(ganz, ziemlich, total, furchtbar, schrecklich...)

Pravilno i nepravilno poređenje prideva i priloga (*gern, gut, viel*)

Pridevska promena sa članom.

Sadašnje i prošlo vreme (perfekt i preterit).

(Inter)kulturalni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja nemačkog govornog područja (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)

Um wieviel Uhr treffen wir uns heute vor dem Kino? Um halb acht oder? Kommst du mit?

Nehmen Sie/ Nimm den Bus Nummer 78 um Viertel nach sieben. Er fährt direkt zum Kino. Dann sehen wir uns, bis dann.

Ich ziehe nach Deutschland um, deshalb lade ich dich zu meiner Abschiedsparty ein. Sag bitte Bescheid, wenn du nicht kommen kannst.

Danke für die Einladung. Leider kann ich nicht kommen, denn ich bin am Samstag bei meinen Großeltern. Sie feiern ihren Hochzeitstag.

Danke für die Einladung, ich komme gerne.

Wir gehen morgen ins Konzert. Hast du Lust mitzukommen?/ Hast du Lust auf das Konzert? – Natürlich. Super Idee. Ich bin nicht daran interessiert.

Du bist dick geworden. Du solltest deine Ernährung umstellen und dich mehr bewegen. Vielleicht solltest du nach 18 Uhr nichts essen. Vergiss alle Süßigkeiten! Iss mehr Obst und Gemüse!

Sollte za davanje saveta

Modalni i pomoćni glagoli za izražavanje predloga (*möcht-, können/ könnt-, wollen, dürfen/dürft-, würd-*)

Zapovedni način

Prilozi (*deshalb, darum, deswegen*)

Veznici za izražavanje uzroka (*weil, da, denn*)

(Inter)kulturalni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.

IZNOŠENJE PREDLOGA I
SAVETA, UPUĆIVANJE
POZIVA ZA UČEŠĆE U
ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I
REAGOVANJE NA NJIH

IZRAŽAVANJE MOLBI,
ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA,
IZVINJENJA, ČESTITANJA I
ZAHVALNOSTI

Kannst du/Könntest du etwas langsamer/leiser sprechen?

Könnten Sie das Radio ausmachen, ich kann mich nicht konzentrieren.

Ich bitte dich um Hilfe. Ich bitte dich mir zu helfen.

Lass mich in Ruhe! Lass mich ausreden!

Der Lehrer teilte mit, dass der Unterricht morgen wegen seiner Krankheit ausfällt.

Entschuldigung! Verzeihung! Entschuldige für Verspätung! Tut mir leid, aber ich habe den Bus verpasst.

Ich gratuliere zum Jubiläum. Alles Gute! Herzlichen Glückwunsch! Danke schön. Ich bedanke mich für die Geschenke.

Modalni glagoli i glagol *lassen* za izražavanje molbe i zahteva (oblici indikativa i konjunktiva)

(Inter)kulturelne sadržaji: pravila učtivosti komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.

Ergänze die Sätze! Antwortet auf die Fragen! Ordne die Texte den Fotos zu. Die Flaschen gehören in diesen Container. Diese Tabletten solltest du dreimal täglich einnehmen. Füllen Sie dieses Formular aus. Du solltest weniger Süßigkeiten essen und viel Wasser trinken.

RAZUMEVANJE I DAVANJE
UPUTSTAVA

Wenn es stark regnet, musst du alle Fenster zumachen.

Realne kondicionalne rečenice

Zapovedni način.

(Inter)kulturelne sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

Wie lange brauchst du bis zur Schule? Ich brauche eine halbe Stunde zu Fuß. Aber wenn ich mit dem Bus fahre, (dann) brauche nur 10 Minuten.

OPISIVANJE RADNJI U
SADAŠNJOSTI

Die Schüler in Indien tragen Uniformen wie die Schüler in England, nicht wahr?

Wenn du dich nicht regelmäßig bewegst, kannst du nicht gesund bleiben.

Mein Vater geht montags ins Schwimmbad und freitags ins Fitnessstudio.

Ich komme in 10 Minuten, bitte warte auf mich.

Wir leben seit 5 Jahren in dieser Wohnung.

Er fährt für drei Wochen nach Berlin.

Prezent za izražavanje stalnih i uobičajenih radnji

Veznici (*wenn, während*)

Predlozi za izražavanje vremena (*in, an, um, seit, für*).

(Inter)kulturalni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem društvenom okruženju – nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.

Es war nett von dir, dass du auf meinen Hund aufgepasst hast, während ich beim Arzt war.

Wo hast du gewohnt, als du Kind warst?

Hast du dieses Buch schon gelesen? – Ja, vor 3 Jahren.

Nach 8 Jahren hat er aufgehört Basketball zu trainieren.

Wie hast du deine Ferien verbracht? – Zuerst bin ich mit meinen Eltern ans Meer gefahren und danach habe ich eine Sprachreise nach London gemacht. Es war super.

OPISIVANJE RADNJI U
PROŠLOSTI

Der Erste Weltkrieg ist 1914 ausgebrochen und hat vier Jahre gedauert.

Mileva Maric war mit Albert Einstein verheiratet. Sie hat ihm viel bei der Forschung geholfen und zu seinem Erfolg beigetragen.

Perfekt i preterit pravilnih i nepravilnih glagola

Veznici *wenn, als, während, bis*.

(Inter)kulturalni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.

Ich gehe morgen zum Zahnarzt, denn ich habe heftige Zahnschmerzen.

OPISIVANJE BUDUĆIH
RADNJI (PLANOVA,
NAMERA, PREDVIĐANJA)

Unsere Tante Maria kommt in zwei Stunden zu uns.

Nach dem Studium wirst du bestimmt bei deinem Vater in der Firma arbeiten.

Ich vermute, dass er im Ausland studieren wird.

Ich glaube, der Regen hört bald auf. Ich hoffe, dass der Regen bald aufhört.

Was hast du am Sonntagnachmittag vor? – Nichts, ich möchte mich ein bisschen erholen.

Was wirst du Hans in Belgrad zeigen, wenn er zu Besuch kommt?

Prezent i futur

Veznici (wenn, sobald).

(Inter)kulturelne sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; tradicija i običaji.

Wie fühlst du dich? Mein Bauch tut weh und ich habe Fieber. – Du musst zum Arzt gehen. Gute Besserung

Ich fühle mich ziemlich einsam, seitdem wir hierher umgezogen sind.

Warum ärgert er sich über seine Kinder? Vielleicht haben sie schlechte Noten, oder?

Ich bin von unserem Spiel enttäuscht. Das war nicht unser glücklicher Tag.

Er hat sich so gefreut, als er dieses Stipendium bekommen hat.

ISKAZIVANJE ŽELJA,
INTERESOVANJA, POTREBA,
OSETA I OSEĆANJA

Wofür interessiert sich deine Schwester? Sie ist interessiert an Mode. Sie kauft ständig Klamotten und Modemagazine.

Unser Sportlehrer war sehr stolz auf uns, als wir die Medaille gewonnen haben.

Warum hast du das nicht aufgegessen? – Ich habe keinen Hunger, ich bin satt.

Glagoli sa predložnim objektom.

(Inter)kulturelne sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.

Können/Könnten Sie mir sagen, wie ich zum Stadion komme?

ISKAZIVANJE PROSTORNIH
ODNOSA I UPUTSTAVA ZA
ORIJENTACIJU U PROSTORU

Entschuldigung, wo ist die nächste Bushaltestelle? – Gehen Sie nur geradeaus und dann die zweite Straße links.

Was ist dieses weiße Gebäude gegenüber dem Rathaus?

Wir sind an der Donau vorbeigefahren.

Mein Haus ist nicht weit weg von der Bushaltestelle (entfernt).

Wo ist der Fahrkartenautomat? – Da drüben.

Das Wetter ist schön, geh raus und verbringe nicht die ganze Zeit drinnen vor dem Computer.

Kommt er aus Süddeutschland? – Ja, sein Ort ist liegt im Südwesten. Er liegt an einem wunderschönen See.

Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa

Prilozi za izražavanje prostornih odnosa

Komparativ i superlativ prideva

Zapovedni način.

(Inter)kulturelne sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika; idiomatska/metaforička upotreba predložkih izraza.

Der Schulleiter hat Handyverbot eingeführt. Wir müssen unsere Handys vor dem Unterricht ausschalten und auf dem Tisch liegen lassen. Wie sind die Regeln an deiner Schule?

Du darfst diese Grünfläche nicht betreten. Das ist nicht gestattet. An Regeln muss man sich halten.

Meine Eltern haben mir verboten, ins Konzert zu gehen, weil ich morgen einen Mathetest schreibe.

In Deutschland wird der Müll getrennt und das muss du berücksichtigen, solange du in Deutschland lebst.

Rauchen verboten. Tiere füttern ist nicht erlaubt! Eintritt gesperrt! Lass mich schlafen! Lass uns in Ruhe!

Zapovedni način

Modalni glagoli za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i prisustvo/odsustvo obaveze

Lassen + infinitiv.

IZRICANJE DOZVOLA,
ZABRANA, PRAVILA
PONAŠANJA I OBAVEZA

IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I
POSEDOVANJA

(Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.

Gehört das Auto Marions Vater? Gehört das Auto dem Vater von Marion?

Das ist meine Sonnenbrille.

Er is der Onkel meines besten Freundes/ von meinem besten Freund. Ist das dein Fahrrad? – Ja, (es ist) meins. Du kannst es haben und fahren.

Der Pulli gefällt mir sehr, ich muss ihn haben.

Mir passt die Größe dieser Bluse nicht. Wie ist der Name des Autors?

Wessen Hund ist das? Das ist der Hund meiner Freundin Martha/ Marthas Hund.

Saksonski genitiv sa imenicom u jednini i množini

Prisvojni determinativi

Genitiv

Pitanja sa *Wessen?*

(Inter)kulturalni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.

Was ist deine Lieblingsfreizeitbeschäftigung? – Skaten.

Mir gefällt dieser Film sehr. Er ist einfach Spitze. Die Schauspieler waren total gut.

Ich finde Schwimmen sehr gesund.

Er mag Skilaufen, darüber hat er sich immer gefreut.

Ich liebe Tiere.

IZRAŽAVANJE DOPADANJA I
NEDOPADANJA

Basteln macht mir Spaß.

Sie genießt, wenn sie ihren Morgenkaffee auf der Terrasse trinkt. Meine Schwester mag lieber Cola als Fanta. Was magst du lieber? Was bevorzugst du? Hörbücher oder gedruckte Bücher?

Pridevska promena

Pitanja sa *Wie? Welcher, welche, welches? Was für ein?*

IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA

(Inter)kulturalni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.

Ich denke/miene/glaube/vermute, dass Fast Food der Gesundheit schaden kann. Ich finde, Fast Food kann auch schmecken.

Ich teile auch deine Meinung. Meiner Meinung/Ansicht nach haben die Deutschen das beste Brot.

Ich finde ihren Rock zu kurz. Findest du auch?

Wer gewinnt das Spiel, was denkst du?

Ich finde das Kleid nicht so schön, obwohl es so teuer ist.

Er sagt, dass ihm der neue Mathelehrer gut gefällt. Nur weiß er noch nicht, ob er streng ist.

Veznici dass, w?, ob, obwohl

(Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi

učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.

Wie viele Einwohner hat Belgrad? Etwa 1.7 Millionen.

Der Rhein ist mehr als 1200m lang.

Wie hoch ist das höchste Gebäude der Welt? – 829 Meter, das ist ein Wolkenkratzer in Dubai.

Wie groß bist du? – 1,87.

Er wohnt im fünften Stock.

Wie weit ist Novi Sad von Belgrad entfernt? – Ich denke, 80 km.

IZRAŽAVANJE KOLIČINE, DIMENZIJA I CENA

Wieviel wiegt ein Elephant? – Keine Ahnung.

Wie groß ist deine Wohnung? – Die Fläche beträgt 76 Quadratmeter.

Was brauchst du für diesen Kuchen? – 250 Gramm Mehl, 10 Eier, eine Tafel Schokolade.

Osnovni brojevi preko 1.000

Merne jedinice

(Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; metrički i nemetrički sistem mernih

RUSKI JEZIK

Komunikativna funkcija

Jezički sadržaji

Kak vas/teбя zovut? Kak vaša/ tvoя familija? Меня zovut Viktor Petrovič Ivanov.

Razrešite/ pozvol'jte vam predstavit'...Этo моѝ друг Saša. Privet, Saša! Dobro požalovat'! Мы budem vmeste učit'sja. Očeнь priятно. Rad/rada s toboѝ poznamot'sja.

A kto этo? Этo моя rodstvennica Sveta. Она zanimaeтся музикоѝ. Мне kažetsja, čto она hočet stat' izvestnoѝ pianistkoѝ.

Gde ты živeš'ь? Na ulice Gagarina, dom 5, kvartira 10. Na vtorom etaže, a ты? Я živu na ulice Lenina, v dome nomer 13, v kvartire 17, na četvertom etaže.

Ты znaeš'ь мою соседку Lenu? Мне kažetsja, čto вы vmeste učilis'ь v voсьmilteneѝ škole imeni Branislava Nušiča.

Этo ego roditeli. Ego papa rabotaet inženерom, a ego mama medsestroѝ.

POZDRAVLJANJE I
PREDSTAVLJANJE SEBE I
DRUGIH I TRAŽENJE/
DAVANJE OSNOVNIH
INFORMACIJA O SEBI I
DRUGIMA

U teбя est' brat'ja/sěstry? Da, u menja est' brat. On molože menja. Emu 7 let. Net, u menja net sestry.

Ты interesueš'sja музикоѝ? Net, ne očeнь, я ljubлю sport.

U moego papы est' sestra, eѝ zovut Marina. Marina – моя tětja. Eѝ muž, djaďja Stefan – nemes. U nih est' syn, moѝ dvoюродnyѝ brat Ivan. Emu tri goda. On rodilsja v Germanii, no seŭčas živet' v Rossii, v Moskve.

Этo моѝ djaďja Ivan. Он očeнь interesnyѝ čelovek, hudožnik. Он živet' i rabotaet v derevne Ivanovo.

Kak dela? Normal'но. Vse v porjadke.

Spasibo za imeѝl (электронное пис'ьмо). Boľšoe vam spasibo. Ne za čto.

Nominativ množine imenica muškog roda sa nastavkom -
á/ -я (dom – domá, gorod – gorodá, učitel' – učitel'я)

Upitne rečenice s upitnim zamenicama i prilozima (kto, gde, kak...).

Izražavanje posesivnosti (potvrdne i odrične konstrukcije): u+ gen. ličnih zamenica i imenica (*у меня есть, у меня нет*).

Lične zamenice za 3. lice sa i bez predloga (*к ней, ей*)

Prisvojne zamenice (*мой, твой, его, её, их...*)

Glagoli *заниматься, интересоваться, стать* + instrumental.

Kratak oblik prideva *рад/рада; рады*.

Odrične zamenice (*никто, ничто*)

(Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtivosti; imena, patronimi, prezimena i nadimci; adresa; formalno i neformalno predstavljanje; stepeni srodstva i rodbinski odnosi; numerisanje spratova, nazivi većih gradova, poznatijih država i njihovih stanovnika, rodno mesto. *Какой Миша? Как Миша выглядит? Я в первый раз с ним встречаюсь, опиши его. Миша невысокий, стройный.*

Какая Маша? Маша высокая, полная.

Какой у него рост?

Какие у неё глаза? Глаза – карие, волосы – каштановые.

В чём она? На ней блузка в полоску.

Миша хорошо знает математику и помогает Маše. Маša очень хорошо плавает. Она живёт в центре Екатеринбурга в многоэтажном доме. Её квартира небольшая. Её комната маленькая.

ОПИСИВАНЈЕ БИЋА,
ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА,
РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАНЈА

У меня в комнате большая удобная кровать.

Какой это город/ деревня? Это мой родной город.

В центре Белграда – памятник Князю Михайлу. Рядом улица Князя Михаила, пешеходная улица.

Это – памятник Петру Первому. Какой большой и красивый! Тебе нравится больше памятник Пушкину или Петру Первому? Этот памятник мне известен.

Мы жили в спортивном лагере прошлым летом. Он спал в большой палатке.

Идёт дождь, дует ветер, холодно очень. Завтра будет солнечная погода, без дождя. Ночью поднялся сильный

veter i pošel doždь.

Я очень плохо себя чувствую. Болит голова и glotaty больно. У меня температура. У него сильно болит живот. У неё грипп/angina.

Imenice treće deklinacije.

Pridevi. Slaganje s imenicama u rodu, broju i padežu.

Kratki pridevi u predikativnoj funkciji *Вашня видна издали. Я рад, что вы приехали.*

Prilozi za način, mesto, vreme.

Frekventne vremenske konstrukcije (*прошлым летом, в прошлую среду, на следующей неделе, в прошлом году*)

Sadašnje vreme..

Prošlo vreme.

Buduće vreme (prosto i složeno).

Prosti oblici komparativa prideva/priloga.

Povratna zamenica *себя*.

Neodređenolične rečenice bez subjekta sa predikatom u neodređenoličnom glagolskom obliku (treće lice množine). *Здесь продают билеты. Говорят, что это было давно.*

Bezlične rečenice *Меня тошнит.*

(Inter)kulturni sadržaji: karakteristike naše zemlje i zemalja

govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)

Uberite veuži!

A davaйте posmotrim s vami, čto tam ležit.

Razložim knigi po mestam. Pomogite mne požaluїsta, davaйте vse vmeste!

Я idu v bassejn. Петя, пойдеш со мной? Я обожаю плавать. Сегодня мы с vami sdelali очень много. Какie molodсы!

IZNOŠENJE PREDLOGA I
SAVETA, UPUĆIVANJE
POZIVA ZA UČEŠĆE U
ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I
REAGOVANJE NA NJIH

Чем тебя угостить? Ты будешь чай? Нет, спасибо.

Что ты будешь делать на следующей неделе?

Придешь ко мне на вечеринку? У меня день рождения. Во сколько? В семь часов в субботу. Внимание! Срочно отправляемся на прогулку!

Будем в воскресенье играть в футбол? Когда? В пять. Нет, к сожалению, я еду с родителями к бабушке.

Пойдем в кино вечером? Давай! Где встречаемся? У входа в метро.

Нажмите здесь и зарегистрируйтесь! Не переживай! В следующий раз поучись лучше! Давайте решать вместе! Дорогие ученики! Приглашаем вас принять участие в творческом проекте «Как хорошо любить читать». Мне понравилось, как вы справились с заданием. Наша работа сегодня была очень полезной.

Promena imenica ženskog roda treće deklinacije čija se osnova završava na *-чь, -щь ; -жь, -шь*.

Zapovedni način (poziv na zajedničku aktivnost) .

Bezlične modalne konstrukcije s predikativima (*mне нужно, mне надо, mне необходимо*).

Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija.

Sadašnje vreme u značenju budućeg.

Buduće vreme.

Prilozi za vreme *utrom, včera, zavtra, seičas, opять ...*

Prilozi za količinu (meru) *очень, sovsem, sliškom ...*

(Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.
Давайте споём эту песню. Пусть они читают. Скажите, как вы справились с текстом и вопросами?

IZRAŽAVANJE MOLBI,
ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA,
IZVINJENJA, ČESTITANJA I
ZAHVALNOSTI

Ne zабудьте, что u каждого ученика своя роль.

Ne ешьте гамбургеры на завтрак. Составьте здоровое меню на день рождения с друзьями.

Zанимайтесь спортом каждый день.

Vam pomoč? Da, spasibo, voz'mite etu sumku, požaluŭsta. Spasibo. Blagodarю vas. Ne za čto. Ničego.

Daŭ mne, požaluŭsta, tetradь. Minutočku. Vot ona.

Možno я подоŭdu? Možno. Mne kažetsя, čto ... Эto для меня (не)важно. По-моему ... Я считаю, čto ... Я hotela бы танцевать s тобою..

Izvinite, možno vopros? Možno.

Priežžajte k nam v Soči!

Вы не скажете, как дойти до Красной площади? Конечно, скажу.

Prostite za bespokojstvo. Izvinite za opozdanie.

S dněm roždenя!

Skačaj, požaluŭsta, iz interneta etot rolik.

Zapovedni način (poziv na zajedničku aktivnost) Davaŭ/te peť; Davaŭ/te spoem.

Konjugacija glagola estь, datь; hotetь, bežatь;

Predikativi možno, nužno, nado.

Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija.

Bezlične rečenice Mne kažetsя...

Prošlo vreme glagola sa sufiksom -čь (močь, lečь, pečь)

Kondicional za izražavanje predloga, želja (u prostoј rečenici): Я hotel/hotela бы.

(Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.

Obrati vnanie! Sostavьte predloženя! Вы все поняли?

Postaraŭtesь ugadatь! Zakroŭ/te glaza! Pravilьno ili netь?

Pomnite, vam nado pročitatь tekst vsego lišь raz. Vstavьte slovo v nužnom meste.

Otvetьte na te voprosы, kotorye kažutsя vam naibolee lěgkimi. Ne obyazatelьno priderživatьsя togo porяdka, v kotorom privedeny voprosы.

RAZUMEVANJE I DAVANJE
UPUTSTAVA

Iz čega состоit on-laŭn testirovanie?

Pročitaŭ vnimatel'no voprosy k tekstu i obvedi kružkom bukvu pravil'nogo otveta.

Otkroŭ rot i skaži «A-a-a». Эto lekarstvo tebe nado prinimat' tri raza v den'. Nado ležat' v posteli p'ять dneŭ.

Otmet' pravil'nyŭ otvet. Prover'ite svoi otvety.

Sdelajte proekt-plakat/ prezentaciu na temu „Moŭ ljubimyy gorod”. Naŭdite ošibki v tekste! Vstan'ite!

Narež' kartošku kubikami, položi v salatnicu.

Odin raz topni nogoŭ, podoŭdi k dveri i pohlopaŭ v ladoši!

Zapovedni način frekventnih glagola na nulti sufiks: vstan'ite, sostav'ite, ne zabud'ite, prover'ite....

(Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

Моя семья любит по праздникам собираться с близкими родственниками. В выходные мы ходим в кино или ездим на дачу.

Я живу в Москве. Моя бабушка живёт в деревне Azovo, недалеко от города Omska.

Letom мы ходим купаться на пруд.

V Novgorode est' kreml'.

Я учусь в седьмом классе. В школу я езжу на автобусе. Каждый день я встречаюсь с друзьями. Мы играем в футбол или в волейбол на школьной спортплощадке. В свободное время я играю в компьютерные игры. Я ищу MP4-плеер.

Ты играешь на пианино? Нет, не играю, я рою в горе.

Kakie knigi ty любишь? А я как раз сейчас читаю Андрича. Если хочешь, можешь взять почитать.

Я каждый день примерно пять часов сижу в интернете.

Обычно я встаю в шесть часов. Сначала я включаю ноутбук и читаю электронную почту.

Вечером мама и папа смотрят телевизор. После школы я делаю уроки.

OPISIVANJE RADNJI U
SADAŠNJOSTI

Зимой мы катаемся на лыжах.

Пётр часто ездит на озеро ловить рыбу.

Самолёт летит в Белград.

Glagolski vid, razlike u upotrebi glagolskog vida u ruskom i srpskom jeziku (*обещать, завтракать...*)

Sadašnje vreme.

Povratni glagoli, razlike u upotrebi povratnih glagola u ruskom i srpskom jeziku (*играть, отдыхать, загорать, учиться...*)

Glagoli kretanja: *идти/ ходить, ехать/ ездить, лететь/ летать, плыть/ плавать, бежать/ бегать, нести/ носить.*

Upotreba glagola *играть* (*во что, на чём*).

Upotreba glagola *есть*.

Prilozi za vreme, način.

Upitne zamenice: *какой, который*

(Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem društvenom okruženju – nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.

Gde on rodilsya? V kakom gorode on žil?

Na prošlou nedele my smotreli horošiu film.

Čto ty delal/delala včera večerom?

Mama našla svoj mobil'nik.

On pomog mne vyučit' urok.

Segodnya mama prišla s raboty v sem' časov.

Saša ušël v svoju komnatu. Kogda tvoja sem'ya pereehala na novuju kvartiru?

Мы прileteli včera večerom. Kogda vyletaet tvoï samolët?

Мы v prošlom godu ezdili na mašine na more. Я našla v Internete informaciu o Maksime Gorьkom. Aleksandr Sergeevič Puškin rodilsya 6 iunja 1799 goda v Moskve. Nazvanie «Sibirь» pojavilos' na karte v 14v. Belgrad byl

OPISIVANJE RADNJI U
PROŠLOSTI

osnovan kel'tami v IV–III vv. do n.э, poselenie nazывalos' Singidunum. V 1521 godu gorod zahvatili turki.

Otkrytija Nikol'ы Tesly navsegda izmenili mir.

Branislav Nušič umer 19 январа 1938 г.

Prošlo vreme povratnih glagola.

Glagoli kretanja s prefiksima.

Upotreba glagola kretanja u prošlom vremenu.

Prošlo vreme glagola s sufiksima *-чь (močь), -ti (idti)*.

Upotreba reči *тысяча*

Vremenske konstrukcije s imenicom *god*: *v 1978 godu; v sentyabre 1978-go goda*).

Redni brojevi preko 10.

Frekventne vremenske konstrukcije (*prošlym letom, v prošlyu sredu, v prošlom godu*)

Sadašnje vreme.

Prilozi i priloške odredbe za vreme.

(Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.

Zavtra utrom я пойду к врачу.

Ма́я provedět letnie kanikuly u babuški v derevne.

Na sledujušej nedele моя staršaja sestra vyhodit заму́ж.

Мой брат uletaet v Rim segodnja večerom. Vo skol'ko ego samolët vyletaet?

OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI
(PLANOVA, NAMERA,
PREDVIĐANJA)

Мы zakončim proekt do konca nedeli.

Я надеюсь, čto zavtra budet horošaja pogoda.

Segodnja solnce svetit, budet prekrasnaja pogoda!

Zavtra моя sestra sdaët ekzamen po russkomu языку na fakul'tete.

Если мы не сделаем домашнее задание, наш учитель рассердится.

Что будет в будущем, если человек продолжит загрязнять планету?

Glagolski vid.

Prosto i složeno buduće vreme.

Prilozi i priloške odredbe za vreme.

Frekventne vremenske konstrukcije (*na следующей неделе, в следующую среду*)

(Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; tradicija i običaji.

Что с тобой? Как ты себя чувствуешь? У меня сильный насморк и голова очень болит. И температура повышена. У тебя, наверное, грипп. Тебе нужно лекарство. Выздоравливай быстро!

Почему Volodya сердится на меня?

Желаю тебе счастья и успехов! Удачи тебе!

Ой, я очень волнуюсь! Я так переживаю за тебя!

Моя тётя приезжает завтра в Москву. Я так радуюсь!

Это пирожное так вкусно пахнет. Можно я попробую?

Так есть хочется! Я проголодался/проголодалась. Хочу пить! Дайте мне, пожалуйста, стакан воды.

Я так устал/а! Так спать хочется!

Я очень интересуюсь историей. А я увлекаюсь пенем.

Bezlične rečenice.

Glagol *hotеть*.

Glagol *hotеться* (bezlična upotreba: *мне хочется*).

Glagol *чувствовать себя*.

Modalne konstrukcije (lične i bezlične) s *нужно* i *должен*

Zapovedni način.

ISKAZIVANJE ŽELJA,
INTERESOVANJA, POTREBA,
OSETA I OSEĆANJA

Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija.

Glagoli *interesovаться, увлекаться* čem.

(Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.

Prostite, vy ne skazete, gde nahoditsya blizhaysya osnovka avtobusa? Da, konečno. Idite prjamo do konca ulicy. Za uglom – ostanovka.

Izvinite, ostanovka odinnadcatogo avtobusa naprotiv?

Мы гуляли весь день по набережной.

U moih roditelej dača v gorah.

Nacionalnyj muzej nahoditsya v centre goroda.

Deti vesj denj begali po parku.

Podoždj, požalušta, za dverju.

Pervym čelovekom v kosmose byl Jurij Gagarin.

ISKAZIVANJE PROSTORNIH
ODNOSA I UPUTSTAVA ZA
ORIJENTACIJU U PROSTORU

Sibir nahoditsya v centralnyh i vostočnyh rajonah Rossii.

Gora Zlatar nahoditsya na zapade Srbije. Učelje Džerdap nahoditsya v vostočnoj Srbije. Na juge Rossija graničit s Kitaem i Mongoliej.

Predložko-padežne konstrukcije za izražavanje mesta i pravca (*za dverju, v kosmose, na juge, v centre...*).

Prilozi za mesto i pravac.

Glagoli kretanja.

Prefiksadni glagoli kretanja.

(Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika; idiomatska/metaforička upotreba predložkih izraza.

Po gazonam hoditj nelzja!

IZRICANJE DOZVOLA,
ZABRANA, PRAVILA
PONAŠANJA I OBAVEZA

Možno sestj rjedom s vami? Možno, konečno. Neť, nelzja, k sožalenju. Možno vospolzovatsja tvoim mobilnikom, požalušta?

Вы должны отключить свои мобильники на уроке.

Мы должны носить школьную форму.

Он не может прийти, потому что у него много работы.

Осторожно! Двери закрываются!

Животных кормить запрещено!

Курить запрещено!

Zapovedni način.

Bezlične modalne rečenice s predikativima *можно, нельзя, надо, нужно*.

Modalna konstrukcija s rečima *dolžen/dolžna/dolžny*.

Upravni i neupravni govor.

(Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.

Это родители моего друга Саши.

Чьи это очки? Мои или его?

У нее нет чемодана, потеряла.

Это твой пенал? Нет, не мой.

Pitanja s prisvojnomo upitnom zamenicom *Чей*.

IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA

Konstrukcije za izražavanje posesivnosti.

Opšta i posebna negacija.

Prisvojne zamenice.

Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija.

(Inter)kulturalni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.

Когда у меня есть свободное время, я хожу/ езжу...

IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA

Мне нравится смотреть в интернете фильмы, слушать музыку. Вчера я скачал/ скачала из интернета новую песню DDT.

Мне нравятся зимние виды спорта. Люблю кататься на

sankah. Ne ljubľu katat'sja na ыžah.

Moľ ljubimľyľ sport – tennis. Mne interesno smotret'ľ tennis.

Mne ne očenyľ nraiv'tja novyľ serial.

Ja zanimao'sja basketbolom. U menja trenirovki každyľ den'.

Glagoli *zanimat'sja, interesovat'sja* (čem).

Bezlična upotreba glagola *nraiv'tja*.

(Inter)kulturni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.

Ja dumao, čto v školah nužny mobil'nyki. Na uroke ih možno ispol'zovat'. Čto ty dumaeš' na etu temu?

Požaluľsta, rasskaži mne ob etoľ knige. Tebe nraiv'tja kniga?

Kak tebe kažetsja, kto vyigraet? Čto ty dumaeš' po etomu povodu?

IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA

Da, ja soglasen/soglasna. Net, my ne soglasny.

Kratki oblici prideva soglasen.

Bezlična upotreba glagola *kazat'sja*. *Mne kažetsja.*

(Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.

Skol'ko žiteleľ v Belgrade? Počti dva milliona.

Samoe vysokoe zdanie v «Moskva-Siti» – Bašnja Vostok. Ee vysota – 348 metrov.

Moja mama rabotaet na 16-om etaže Bašni Vostok v «Moskva-Siti».

IZRAŽAVANJE KOLIČINE, DIMENZIJA I CENA

Samaja dlinnaja reka v Rossii – Lena (4.400 kilometrov).

Skol'ko vesit jabloko? 200 gramm.

Skol'ko vesjat eti jabloki? Tri s polovinoľ kilogramma.

U tebya bylo mnogo domašenogo zadanija?

Etto dorogo!

U nas больше/ меньше predmetov v etom godu.

Я получил пятёрку по биологии.

Osnovni brojevi preko 1.000.

Upotreba brojnih imenica *тысяча, million, polovina*.

Upotreba priloga za količinu *много, мало, несколько* uz genitiv množine imenica.

Redni brojevi preko 10.

Pitanja sa *Сколько*.

(Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; metrički i nemetrički sistem mernih jedinica.

FRANCUSKI JEZIK

Komunikativna funkcija

Jezički sadržaji

Tu connais Michel ? Il vient de Poitiers.

Je vous présente Monsieur Dupont. Tiens, je te présente Valérie, c'est ma meilleure amie. Moi, c'est René. Bonjour. Enchanté. Salut.

C'est ton grand-père sur cette photo, n'est-ce pas? Oui, c'est mon papi, je m'appelle comme lui. Maintenant il a 73 ans. Malheureusement, ma grand-mère est morte.

POZDRAVLJANJE I
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH
I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH
INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA

Le grand garçon blond aux yeux verts, avec un pull bleu, c'est Louis. Il s'intéresse à la musique. Qui est cette petite fille à côté de lui ? C'est sa sœur, elle s'appelle Hélène, elle est très gentille.

Lucas et moi, nous habitons dans la même rue, mais nous ne sommes pas dans la même classe. Nous nous rencontrons souvent devant l'école.

Prezentativi (*c'est, ce sont*).

Pitanja intonacijom.

Upitna morfema *n'est-ce pas?*

Opisni pridevi.

Prezent povratnih glagola.

Naglašene lične zamenice.

(Inter)kulturalni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i rodbinske veze.

Yves est le garçon le plus grand dans ma classe. Il joue au basket.

Elle est médecin. Il est boulanger.

Elle est très nerveuse ; elle voudrait être plus calme.

Tu regardes quel animal ? Je regarde ce cheval blanc avec la queue longue.

Quel est ce livre sur ta table ? C'est le livre de français.

Dans cette revue pour adolescents il y a plusieurs rubriques intéressantes : stars, mode, cinéma, musique, jeux, horoscope...

Ce portable ne fait pas de photos et on ne peut pas recevoir des e-mails. Celui-là est meilleur, mais il est plus cher aussi.

OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA,
MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA
I ZBIVANJA

La Serbie se trouve au sud-est de l'Europe. Les plus grandes villes sont Belgrade, Novi Sad et Niš.

On parle français en France, mais aussi en Suisse, au Luxembourg et en Belgique. Le drapeau français est tricolore, le drapeau serbe aussi.

Poređenje prideva (komparativ, superlativ).

Pokazni pridevi.

Negacija (*ne/ n'... pas*).

Predlozi ispred naziva zemalja.

Prezent frekventnih glagola.

Izostavljanje određenog člana (ispred naziva zanimanja).

(Inter)kulturalni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)

IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA,
UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE
U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I
REAGOVANJE NA NJIH

Je te propose de voir ce film, toi aussi.

Si elle a mal à la dent, elle doit aller chez le dentiste.

On peut aller chez moi si tu es libre après l'école. Si tu es libre, je t'invite. Oui, d'accord, et on va jouer aux jeux vidéo.

Voulez-vous essayer? Oui, pourquoi pas ?

On ira voir le match si tu finis tes devoirs. J'aimerais bien y aller.

Sois patiente. N'ayez pas peur.

Et si on allait à la piscine? C'est une bonne idée.

Modalni glagoli.

Hipotetička rečenica.

Futur simple.

Futur proche.

Subjunktiv/ imperativ glagola *avoir* i *être* u ustaljenim izrazima.

(Inter)kulturalni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.

Excusez-moi, est-ce que je peux parler à Louise ?

Bien, merci et au revoir !

Je peux m'asseoir à côté de vous?

*Je voudrais savoir si le centre est ouvert cet après-midi. Est-ce que vous avez l'adresse du Centre ?
Bonjour Madame, vous pouvez me dire à quelle heure ouvre le Centre cet après-midi ?*

IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA,
OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA,
ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI

Je voudrais cette revue pour adolescents. Laquelle? Celle-là, son titre est Okapi.

Regarde-moi! Ouvre-lui! Téléphonnez-leur!

Je suis vraiment désolé, Monsieur. Je vous demande pardon. Ne t'inquiète pas !

Je suis fier de toi. Toutes mes félicitations ! Je vous

remercie beaucoup, Madame !

Kondicional modalnih glagola.

Upitna rečenica sa konstrukcijom *est-ce que*.

Upitne zamenice (*lequel, laquelle*).

Pokazne zamenice (*celui, celle, ceux, celles*).

Imperativ.

Uzvične rečenice.

Indirektna pitanja.

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.

Il faut que tu racontes ça à ton frère.

Il faut que tu fasses/ que tu ailles/ que tu lises/ que tu saches/ que tu écrives.

Avez-vous compris?

Pour apprendre, il faut bien écouter.

Tu devrais aller à la pharmacie.

Tu dois faire les courses aujourd'hui.

Tu peux écrire au courrier des lecteurs de ce magazine. Ils vont te répondre.

Konstrukcija *il faut* + subjunktiv (u ustaljenim izrazima).

Konstrukcija *il faut* + infinitiv.

Modalni glagoli.

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

Tu vas à Nice? Non, j'en viens. Tu vas souvent à la campagne? J'y vais chaque été.

On est ici depuis lundi.

RAZUMEVANJE I DAVANJE
UPUTSTAVA

OPISIVANJE RADNJI U
SADAŠNJOSTI

Le mercredi, je fais du tennis.

Je sais danser et chanter. Je peux aussi jouer avec les enfants.

Les jeunes passent beaucoup de temps à l'ordinateur. Les parents préfèrent regarder les films à la télé.

Nous avons de nouveaux voisins. Ils ont acheté une maison à côté de chez nous.

Les filles se préparent pour la fête. Elles mettent leurs nouvelles jupes.

Priloške zamenice (*en, y*).

Prezent frekventnih glagola.

Predlozi i predložki izrazi (*à côté de, chez, depuis*).

Prilozi.

Prilozi za mesto (*ici, là*).

(Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem okruženju – nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.
Nous sommes arrivés il y a trois jours.

Je n'ai jamais été chez eux.

Ce jour-là il est venu me dire qu'il partait; il m'a dit qu'il allait déménager; il a promis qu'il nous écrirait.

Hier c'était dimanche, je me suis réveillé à 10 heures.

Elle a écouté le dernier disque de ce chanteur et elle a décidé d'aller à son concert.

OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI

J'ai découvert Paris il y a deux ans.

Il est né à Genève, mais il a grandi à Lyon parce que ses parents ont déménagé.

Les frères Lumière ont inventé le cinéma.

Napoléon Bonaparte était le premier empereur des Français. Il est né en Corse.

Astérix et Obélix ont vécu dans un petit village

gaulois et ils ont lutté contre les Romains.

Perfekat (*passé composé*).

Imperfekat.

Iskazivanje budućnosti u odnosu na prošlu radnju (receptivno).

Redni brojevi.

(Inter)kulturalni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.

Quand est-ce qu'on part? Il demande quand on part. Je pars dans deux jours.

Si mes parents me laissent partir, je viendrai avec toi!

S'il fait beau demain, on va à la piscine.

Qui va jouer les personnages ? Qui va participer à ce spectacle ?

C'est Pierre qui va le faire.

Cette année je vais faire plus de sport et je vais aller à un atelier de peinture.

Nous finirons notre projet dans dix jours.

Je crois que demain il va neiger.

Je suis sûr que tu réussiras.

Futur simple.

Futur proche.

Kondicionalna rečenica.

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; tradicija i običaji.

Bonne chance! Bon appétit !

Tu as envie de quoi ? J'ai envie d'aller au cinéma. Moi, je n'ai pas envie.

Je trouve ça intéressant. Je ne trouve pas ça intéressant.

OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI
(PLANOVA, NAMERA,
PREDVIĐANJA)

ISKAZIVANJE ŽELJA,
INTERESOVANJA, POTREBA,
OSETA I OSEĆANJA

J'espère qu'il viendra.

Ça me fait plaisir de te revoir !

Tout va bien maintenant.

Je n'aime pas l'odeur du café.

Tu as réussi, je suis très content ! Elle n'est pas venue, c'est dommage !

Uzvična rečenica.

Negacija.

Prezent frekventnih glagola.

(Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.

Où sont mes affaires? Elle demande où sont ses affaires.

Vous ne pouvez pas traverser la rue ici.

Au-dessous de mon appartement il y a un parc où je peux voir les enfants qui jouent.

Pouvez-vous me montrer la gare sur le plan, s'il vous plaît ?

Ma ville est située à 75km au nord de Belgrade.

Le Musée national se trouve dans le centre-ville, en face du Théâtre national.

Subotica se trouve au nord de la Serbie, à la frontière avec la Hongrie. En Serbie il y a cinq parcs nationaux: Djerdap, Kopaonik, Tara, Šar, Fruška Gora.

Le tunnel du Mont-Blanc relie Chamonix en France et Courmayeur en Italie. La Côte d'Azur comprend plusieurs lieux qui attirent les touristes du monde entier; ce sont Nice, Cannes, Saint-Tropez, etc.

Indirektno pitanje.

Relativne zamenice (*qui, que, où*).

ISKAZIVANJE PROSTORNIH
ODNOSA I UPUTSTAVA ZA
ORIJENTACIJU U PROSTORU

Osnovni brojevi.

Prisvojni pridevi.

(Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika.

Maman me dit que je peux inviter tous mes copains à mon anniversaire.

Tous mes amis vont au cinéma, mais pas moi. Mon papa ne me permet pas.

C'est toi qui as jeté la bouteille dans l'herbe ? Non, ce n'est pas moi, je respecte la nature. Cherche une poubelle pour jeter ce papier !

N'ouvrez pas le livre pour le moment ! Ne pas ouvrir les fenêtres. Ne pas se pencher. Assez ! Ça suffit ! On ne mange pas avec ses mains.

IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA,
PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA

Lične zamenice u funkciji indirektnog objekta.

Negacija.

Uzvlične rečenice.

Imperativ.

(Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.

Cette moto? C'est celle de mon grand frère.

C'est à moi. Ils sont à vous.

Il est à toi, ce portable rouge, n'est-ce pas ? Non, pas du tout, il est à cette dame-là. J'ai laissé le mien à la maison.

IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I
POSEDOVANJA

Prezentativi (*c'est, ce sont*).

Prisvojne zamenice.

Pokazne zamenice.

Negacija.

(Inter)kulturalni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.

IZRAŽAVANJE DOPADANJA I
NEDOPADANJA

C'est toi que j'aime. Je l'aime comme un frère.

Les enfants aiment les jeux de société. Le frère de Mia aime jouer au Scrabble.

Comme c'est joli ! Comme sa poupée est belle !

J'aime les pommes, mais je préfère les bananes.

Tu as aimé le film ? Non, il ne me plaît pas.

Konstrukcija za naglašavanje (*c'est... que*).

Uzvične rečenice.

(Inter)kulturalni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.

Je suis d'accord avec lui. Je pense que non. Je crois que tu n'as pas raison.

Qu'est-ce que vous pensez ? Je ne suis pas sûr, mais je pense qu'il faut attendre encore un peu.

Qu'est-ce que tu en penses ? Je crois que Marc n'est pas coupable

Ce n'est pas juste! Ce n'est pas bien !

À ton avis, quelle équipe a mieux joué?

Pitanja sa upitnim rečima.

Objekatska rečenica.

Negacija.

(Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.

Novi Sad est une grande ville? C'est la plus grande ville de la Voïvodine, avec presque 300.000 habitants.

Ça coûte combien ? Les gants coûtent combien ? Ils coûtent 24 euros.

Je voudrais un kilo de pommes et un litre de lait. Voilà ! C'est combien ? 11 euros. 11 euros ? C'est cher!

La Seine est un fleuve français long de 776,6

IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA

IZRAŽAVANJE KOLIČINE,
DIMENZIJA I CENA

kilomètres. Sa source se situe à 446 m d'altitude.

La baleine bleue est le plus grand animal sur la planète, elle pèse jusqu'à 200 tonnes et elle peut être longue de 7 mètres.

Nous habitons au cinquième étage. Cette année je suis en 7ème .

Osnovni brojevi preko 1.000.

Redni brojevi.

Poređenje prideva (superlativ)

Prezentativi (*voilà, c'est*).

(Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; pravopisne konvencije pri razdvajanju hiljada, kao i celih od decimalnih brojeva; konvencije u izgovoru decimalnih brojeva; metrički i nemetrički sistem mernih jedinica.

ŠPANSKI JEZIK

Komunikativna funkcija

Jezički sadržaji

Hola, Buenos días, Buenas tardes / noches, Adiós, Hasta luego

Hola, ¿qué tal? –(Muy) bien. Y tú, ¿qué tal?

Hola, ¿cómo estás? –(Muy) bien, gracias, ¿y tú?

Buenos días, ¿cómo está? –(Muy) bien, ¿y usted?

lengua escrita: Querido/a + nombre

POZDRAVLJANJE I
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I
TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH
INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA

*Querido Pedro: Soy un futbolista de Belgrado...
Saludos, Manolo*

Te presento a +

Te presento a mi hermano Paco.

Te presento a Elena. Es mi amiga. Nos conocemos desde el primer grado y vamos juntas al aula de teatro de nuestra escuela.

Te presento al señor Meza. Es nuestro profesor de español.

¿Cómo te llamas? ¿Cuántos años...? ¿Con quién...?
¿Dónde...? ¿De dónde eres? ¿Qué haces? ¿A qué te dedicas?

Me llamo Mónica. Tengo trece años y vivo con mi padre. Él es de Grecia. Se mudó a Serbia cuando tenía veinte años. Ahora trabaja en el sector de informática de una compañía local.

Pozdravi (¡Hola! ¡Buenos días! ¡Buenas tardes!
¡Buenas noches! ¡Hasta luego! ¡Adiós! ¡Chao!
¿Qué tal? ¿Cómo está(s)?)

Indikativ prezenta frekventnih glagola

Pitanja (*qué, quién/es, con quién, cómo, dónde, de dónde, cuándo, cuánto, cómo, alguna vez*)

Lične zamenice, naglašene i nenaglašene

Pokazne zamenice (*este/a/os/as*)

Prisvojni pridevi

Brojevi

(Inter)kulturalni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i rodbinske veze. Veći gradovi u zemljama ciljne kulture.

¡Qué divertido / aburrido / bonito / interesante...!

¿De qué color es?

¿Cómo es? –Es igual / diferente / parecido / típico / regular.

La blusa es azul. Es de algodón.

OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA,
MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I
ZBIVANJA

El libro es más interesante que la película.

La paella está muy rica.

Glagol ser za trajnu karakteristiku; estar za opis stanja; najfrekventniji pridevi koji menjaju značenje uz ser/estar (aburrido, cansado, rico).

¡Qué... + adjetivo!

Pridevi – rod, broj i slaganje sa imenicama; položaj

prideva.

joven, viejo, mayor; adulto (edad)

bonito, feo, bueno, malo, fuerte, débil

colores; color claro/oscuro; redondo, cuadrado

de madera / piel / plástico / metal / tela / papel / cristal (material)

rico, bueno, malo (comida)

Komparativ prideva (*más...que, menos...que, tan...como*); komparativ najčešćih nepravilnih prideva (*mejor, peor, mayor, menor*).

(Inter)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.); hrana.

¿Vamos a salir? –Sí, vale. / Vale, ¿por qué no?

*¿Vienes al club? ¿Quedamos el miércoles?
¿Quedamos en mi casa? –Sí, vale, de acuerdo.*

¿Por qué no jugamos al fútbol?

Te invito a mi fiesta.

¿Vienes a mi casa? –Sí, pero más tarde. / Bueno, vale, pero más tarde. / No, lo siento. Me siento mal. Otro día.

¿Quieres zumo? –Sí, gracias. / Gracias, está muy rico pero no quiero más.

ir a + inf.

invitar, quedar

Suprotne rečenice (pero...)

Uzročne rečenice (porque...)

(Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive; norme učtivosti (npr. prilikom poseta i sl.)

IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA,
UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE
U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I
REAGOVANJE NA NJIH

IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA,

¿Puedes darme un vaso de agua? / ¿Me das un

OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA,
ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI

vaso de agua?

Tengo sed. –Aquí tienes. –(Muchas) gracias. – De nada.

¿Te puedo pedir un favor? –Sí, sí, claro. / Vale. / Bueno, vale.

Perdona, ¿puedes ayudarme? –Sí, con mucho gusto. / Bueno, no sé. / Lo siento, no puedo.

Perdón, ¿me puede ayudar?

Lo siento mucho. / Perdona. / Siento llegar tarde.

¡Enhorabuena! / ¡Muy bien!

¡Feliz cumpleaños!

¡Felices fiestas!

Suerte. Buen viaje. Felices vacaciones. Buen provecho.

poder + inf.

Indirektno upućivanje molbe *No entiendo la tarea* (=možete li da mi objasnite?)

Intonacija

Año Nuevo, Nochevieja, Navidad, Pascua

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.

Por favor, abrid el libro por la página 67. Vamos a hacer la actividad tres. Organizad grupos de tres personas y analizad el primer diagrama.

Tienes que llevar esto a la directora. Llévalo ahora. Está en su oficina.

Dale el libro.

¿Dónde está el taller de pintura? –Baja las escaleras y luego coge el pasillo de la izquierda. Allí está.

Zapovedni način u potvrdnom obliku

RAZUMEVANJE I DAVANJE
UPUTSTAVA

Zapovedni način u potvrdnom obliku uz nenaglašene zamenice

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

Vivo aquí desde hace tres años. Mi escuela está muy cerca y necesito solo cinco minutos para llegar de casa. Sin embargo, a veces llego tarde porque no me despierto a tiempo...

¿Haces deporte? –Sí, tres veces por semana. Practico natación. / No, nunca.

¿Qué hace Manolo? –Hace las tareas. –Hm, no las hace; está hablando por teléfono.

Prezent indikativa frekventnih glagola

estar + gerundio

desde... hasta; antes de... después de; en este momento; durante

desde hace

todos los meses/años/fines de semana; todo el tiempo

despertarse, levantarse, acostarse; hacer deporte; quedarse; tener tiempo

Odsustvo člana (*Escribe libros. Bebe agua.*)

Lične zamenice – COD (*me, te, lo, la, nos, os, los, las*).

(Inter)kulturalni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem okruženju – nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.

¿Has estado en España alguna vez? –No, nunca. / Sí, fui a España cuando tenía cinco años. / No, todavía no.

El jueves hubo un taller de escultura.

¿Qué tal el viaje? –Muy bien. Fuimos a Nis y visitamos la fortaleza. Hizo buen tiempo y paseamos mucho. La comida fue estupenda.

Cristóbal Colón llegó a América en 1492. Su viaje

OPISIVANJE RADNJI U
SADAŠNJOSTI

OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI

duró varios meses...

El 15 de febrero salió de la ciudad.

Složeni perfekat (*pretérito perfecto*): particip pravilnih glagola i najfrekventnijih nepravilnih glagola

esta mañana / tarde / noche / semana, este mes, este año; ya; todavía no; alguna vez

Imperfekat za opisivanje prošlih radnji

Vremenska rečenica *cuando era / cuando tenía ... años*

Prosti perfekat (*pretérito indefinido*) pravilnih glagola i najfrekventnijih nepravilnih glagola (*ser, ir, ver, dar, tener, hacer, estar*) u osnovnom značenju

hace ... días/semanas/meses/años; hace mucho tiempo

fecha, en + año

(Inter)kulturalni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.

¿Qué vais a hacer el sábado? –Vamos a celebrar el cumpleaños de nuestra amiga.

Este fin de semana vamos a preparar una sorpresa para mi mejor amigo.

El año que viene viajaré a Madrid. Estaré ahí hasta septiembre.

OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI
(PLANOVA, NAMERA,
PREDVIĐANJA)

Glagolska perifraza *ir a + inf.*

Buduće vreme (*futuro simple*)

esta tarde/noche/semana, este mes/año

la semana/el mes/el año que viene

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; slobodno vreme.

¿Quieres comer / salir / descansar? ¿Te gustaría comer / salir / descansar? –Me gustaría quedarme

ISKAZIVANJE ŽELJA,
INTERESOVANJA, POTREBA,

OSETA I OSEĆANJA

en casa.

Estoy (muy) bien / mal / enfermo / cansado...

Me duele el estómago... Me duelen los pies.

Tengo dolor de cabeza... Necesito descansar.

*Estoy contento / preocupado / nervioso /
(bastante/muy) enfadado / triste...*

*Određeni član (me duele la cabeza vs. tengo dolor
de cabeza)*

Lične zamenice – COID (me, te, le, nos, os, les)

*me/te/le/nos/os/les gustaría za učtivo upućivanje
pitanja/ molbe*

querer, necesitar

ser / estar

(Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija;
interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i
rekreacija.

¿Dónde está tu casa? –Cerca del museo.

*Para ir al zoo, hay que seguir todo recto. Cruza la
calle y coge la primera calle a la derecha. Allí está.*

*El centro comercial está en las afueras de la
ciudad.*

Hay 100 metros desde la escuela hasta mi casa.

*Para llegar al museo, hay que andar dos o tres
kilómetros.*

*Había cuatro sillas alrededor de la mesa. Encima
de la mesa había una botella de plástico y cuatro
vasos.*

*dentro (de), fuera (de), debajo (de), encima (de),
delante (de), detrás (de), alrededor (de), en/a las
afueras (de)*

desde, hasta

subir, bajar, andar, caminar, pasear, correr, pasar

ISKAZIVANJE PROSTORNIH
ODNOSA I UPUTSTAVA ZA
ORIJENTACIJU U PROSTORU

por, seguir

Određeni član; član *e/* ispred naglašenog *a-* (*el aula* / *las aulas*)

(Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i nekih zemalja govornog područja ciljnog jezika.
¿Podemos acampar aquí? –Sí, podéis. / No, está prohibido.

Hay que comprar los billetes antes de subir al autobús.

Tienes que hacer los deberes a tiempo.

Tienes que estudiar. –Hoy no tenemos que estudiar.

Cuidado, hace mucho calor. Tienes que ponerte crema solar.

tener que + inf.

hay que + inf.

(Inter)kulturni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
¿De quién es este perro? –Es mío.

¿De quién son esos libros? –Son de mi padre.

¿de quién es / son...?

Prisvojni pridevi

Prisvojne zamenice

(Inter)kulturni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.

¿Qué te gusta / interesa? –Me interesa mucho la historia. / (A mí) me gusta mucho viajar en tren.

¿Qué tipo de música te gusta? –Odio la música... / Me encanta la música...

¿Qué estación del año prefieres, verano o invierno? –Me gusta más el verano que el invierno.

Me gusta más jugar al tenis que verlo en televisión.

IZRICAŃJE DOZVOLA, ZABRANA,
UPOZOREŃJA, PRAVILA
PONAŠANJA I OBAVEZA

IZRAĐAVANJE PRIPADANJA I
POSEDOVANJA

IZRAĐAVANJE DOPADANJA I
NEDOPADANJA

¿Cuál es tu comida preferida?

¿Quiénes son tus escritores preferidos?

¿Qué prefieres: ir al parque o quedarte en casa?

gustar, encantar, interesar, preferir

Određeni član

(Inter)kulturalni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.

¿Te parece...? ¿En tu opinión...?

Para mí, es muy importante pasar tiempo en la naturaleza. ¿Y para ti? ¿Qué crees?

¿Qué tal la prueba? –Es demasiado fácil/difícil.

¿Qué tal la novela? –No está mal. –Para mí está muy bien. Me gustan los personajes, son muy interesantes.

La película es estupenda. –Sí, para mí también. / Sí, estoy de acuerdo. / Sí, es verdad, pero dura mucho.

creer, parecerle, (no) estar de acuerdo, (no) tener razón

Izražavanje mišljenja indikativom

Naglašene lične zamenice posle predloga

(Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.

¿Hay alguna farmacia en esta calle? –Sí, hay una. / No, no hay ninguna.

¿Hay leche? –No, no hay. No hay nada en la nevera.

IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA

IZRAŽAVANJE KOLIČINE,
DIMENZIJA I CENA

¿Cuántas personas vinieron? –Había más de diez personas.

Necesito 200 gramos de jamón. –Aquí tiene. – Muchas gracias. Y ¿cuánto vale, por favor?

Quiero cambiar dinares por euros.

Brojevi preko 1.000

Redni brojevi do deset

todo el mundo

botella de, vaso de, barra de, paquete de

talla grande/pequeña/mediana

centímetro(s), metro(s), kilómetro(s); gramo(s), kilo(s); litro(s)

(Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje; hrana; merne jedinice; novac.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje program prema potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu sastav odeljenja i karakteristike učenika, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže, udžbenike i druge nastavne materijale, kao i resurse i mogućnosti lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda, komunikativnih funkcija i preporučenih jezičkih aktivnosti, nastavnik kreira svoj godišnji (globalni) plan rada na osnovu koga će kasnije razviti operativne planove. Ishodi su definisani za kraj razreda i usmeravaju nastavnika da ih operacionalizuje na nivou jedne ili više nastavnih jedinica imajući u vidu nivo postignuća učenika. Ishodi se razlikuju, tako da se neki mogu lakše i brže ostvariti, dok je za većinu ishoda potrebno više vremena, različitih aktivnosti i načina rada. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo koje ne određuje sadržaje predmeta i zato se sadržajima u udžbeniku pristupa selektivno i u skladu sa predviđenim ishodima. S obzirom na to da udžbenik nije jedini izvor znanja, nastavnik treba da uputi učenike na druge izvore informisanja i sticanja znanja i veština.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Komunikativna nastava **jezik** smatra sredstvom komunikacije. Stoga je i program usmeren ka ishodima koji ukazuju na to šta je učenik u komunikaciji u stanju da razume i produkuje. Tabela prikaz nastavnika postepeno vodi od ishoda preko komunikativne funkcije kao oblasti do **preporučenih jezičkih aktivnosti i sadržaja** u komunikativnim funkcijama koje u nastavi osposobljavaju učenika da komunicira i koristi jezik u svakodnevnom životu, u privatnom, javnom ili obrazovnom domenu. Primena ovog pristupa u nastavi stranih jezika zasniva se na nastojanjima da se dosledno sprovede i primenjuju sledeći stavovi:

– ciljni jezik upotrebljava se u učionici u dobro osmišljenim kontekstima od interesa za učenike, u prijatnoj i opuštenoj atmosferi;

– govor nastavnika prilagođen je uzrastu i znanjima učenika;

- nastavnik treba da bude siguran da je shvaćeno značenje poruke uključujući njene kulturološke, vaspitne i socijalizirajuće elemente;
- bitno je značenje jezičke poruke;
- znanja učenika mere se jasno određenim **relativnim** kriterijumima tačnosti i zato uzor nije izvorni govornik;
- s ciljem da unapredi kvalitet i obim jezičkog materijala, nastava se zasniva i na socijalnoj interakciji; rad u učionici i van nje sprovodi se putem grupnog ili individualnog rešavanja problema, potragom za informacijama iz različitih izvora (internet, dečiji časopisi, prospekti i audio materijal) kao i rešavanjem manje ili više složenih zadataka u realnim i virtuelnim uslovima sa jasno određenim kontekstom, postupkom i ciljem;
- nastavnik upućuje učenike u zakonitosti usmenog i pisanog koda i njihovog međusobnog odnosa;
- svi gramatički sadržaji uvode se induktivnom metodom kroz raznovrsne kontekstualizovane primere u skladu sa nivoom, a bez detaljnih gramatičkih objašnjenja, osim, ukoliko učenici na njima ne insistiraju, a njihovo poznavanje se vrednuje i ocenjuje na osnovu upotrebe u odgovarajućem komunikativnom kontekstu.

Komunikativno-interaktivni pristup u nastavi stranih jezika uključuje i sledeće kategorije:

- usvajanje jezičkog sadržaja kroz ciljano i osmišljeno učestvovanje u društvenom činu;
- poimanje nastavnog programa kao dinamične, zajednički pripremljene i prilagođene liste zadataka i aktivnosti;
- nastavnik treba da omogući pristup i prihvatanje novih ideja;
- učenici se posmatraju kao odgovorni, kreativni, aktivni učesnici u društvenom činu;
- udžbenici predstavljaju izvor aktivnosti i moraju biti praćeni upotrebom dodatnih autentičnih materijala;
- učionica je prostor koji je moguće prilagođavati potrebama nastave iz dana u dan;
- rad na projektu kao zadatku koji ostvaruje korelaciju sa drugim predmetima i podstiče učenike na studiosni i istraživački rad;
- za uvođenje novog leksičkog materijala koriste se poznate gramatičke strukture i obrnuto.

Tehnike/aktivnosti

Tokom časa se preporučuje dinamično smenjivanje tehnika/aktivnosti koje ne bi trebalo da traju duže od 15 minuta.

Slušanje i reagovanje na komande nastavnika na stranom jeziku ili sa audio zapisa (slušaj, piši, poveži, odredi ali i aktivnosti u vezi sa radom u učionici: crtaj, seci, boji, otvori/zatvori svesku, itd.).

Rad u parovima, malim i velikim grupama (mini-dijalozi, igra po ulogama, simulacije itd.).

Manuelne aktivnosti (izrada panoa, prezentacija, zidnih novina, postera i sl.).

Vežbe slušanja (prema uputstvima nastavnika ili sa audio-zapisa povezati pojmove, dodati delove slike, dopuniti informacije, selektovati tačne i netačne iskaze, utvrditi hronologiju i sl.).

Igre primerene uzrastu

Klasiranje i upoređivanje (po količini, obliku, boji, godišnjim dobima, volim/ne volim, komparacije...).

Rešavanje „problem-situacija” u razredu, tj. dogovori i mini-projekti.

„Prevođenje” iskaza u gest i gesta u iskaz.

Povezivanje zvučnog materijala sa ilustracijom i tekstom, povezivanje naslova sa tekstom ili, pak, imenovanje naslova.

Zajedničko pravljenje ilustrovanih i pisanih materijala (planiranje različitih aktivnosti, izveštaj/dnevnik sa putovanja, reklamni plakat, program priredbe ili neke druge manifestacije).

Razumevanje pisanog jezika:

- uočavanje distinktivnih obeležja koja ukazuju na gramatičke specifičnosti (rod, broj, glagolsko vreme, lice...);
- odgovaranje na jednostavnija pitanja u vezi sa tekstom, tačno/netačno, višestruki izbor;
- izvršavanje pročitanih uputstava i naredbi;
- ređanje činjenica logičkim ili hronološkim redosledom.

Pismeno izražavanje:

- pronalaženje nedostajuće reči (upotpunjavanje niza, pronalaženje „uljeza”, osmosmerke, ukrštene reči, i slično);
- povezivanje kraćeg teksta i rečenica sa slikama/ilustracijama;
- popunjavanje formulara (prijava za kurs, nalepnice npr. za prtljag);
- pisanje čestitki i razglednica;
- pisanje kraćih tekstova.

Uvođenje dečije književnosti i transponovanje u druge medije: igru, pesmu, dramski izraz, likovni izraz.

Predviđena je izrada **dva** pismena zadatka u toku školske godine.

STRATEGIJE ZA UNAPREĐIVANJE I UVEŽBAVANJE JEZIČKIH VEŠTINA

S obzirom na to da se ishodi ostvaruju preko aktivnosti jezičke komunikacije, važno je da se one u nastavi stranih jezika permanentno i istovremeno uvežbavaju. Samo tako učenici mogu da steknu jezičke kompetencije koje su u skladu sa zadatim ciljem.

Stoga je važno razvijati strategije za unapređivanje i uvežbavanje jezičkih veština.

Slušanje

Razumevanje govora je jezička aktivnost dekodiranja doslovnog i implicitnog značenja usmenog teksta; pored sposobnosti da razaznaje fonološke i leksičke jedinice i smislaone celine na jeziku koji uči, da bi uspešno ostvario razumevanje učenik treba da poseduje i sledeće kompetencije:

- diskurzivnu (o vrstama i karakteristikama tekstova i kanala prenošenja poruka),
- referencijalnu (o temama o kojima je reč) i
- sociokulturnu (u vezi sa komunikativnim situacijama, različitim načinima formulisanja određenih govornih funkcija i dr.).

Težina zadataka u vezi sa razumevanjem govora zavisi od više činilaca:

- od ličnih osobina i sposobnosti onoga ko sluša, uključujući i njegov kapacitet kognitivne obrade,
- od njegove motivacije i razloga zbog kojih sluša dati usmeni tekst,
- od osobina onoga ko govori,
- od namera s kojima govori,
- od konteksta i okolnosti – povoljnih i nepovoljnih – u kojima se slušanje i razumevanje ostvaruju,
- od karakteristika i vrste teksta koji se sluša, itd.

Progresija (od lakšeg ka težem, od prostijeg ka složenijem) za ovu jezičku aktivnost u okviru programa predviđena je, stoga, na više ravni. Posebno su relevantne sledeće:

- prisustvo/odsustvo vizuelnih elemenata (na primer, lakšim za razumevanje smatraju se oni usmeni tekstovi koji su praćeni vizuelnim elementima zbog obilja kontekstualnih informacija koje se automatski upisuju u dugotrajnu memoriju, ostavljajući pažnji mogućnost da se usredsredi na druge pojedinosti);
- dužina usmenog teksta;
- brzina govora;
- jasnost izgovora i eventualna odstupanja od standardnog govora;
- poznavanje teme;
- mogućnost/nemogućnost ponovnog slušanja i drugo.

Čitanje

Čitanje ili razumevanje pisanog teksta spada u tzv. vizuelne receptivne jezičke veštine. Tom prilikom čitalac prima i obrađuje tj. dekodira pisani tekst jednog ili više autora i pronalazi njegovo značenje. Tokom čitanja neophodno je uzeti u obzir određene faktore koji utiču na proces čitanja, a to su karakteristike čitalaca, njihovi interesi i motivacija kao i namere, karakteristike teksta koji se čita, strategije koje čitaoci koriste, kao i zahtevi situacije u kojoj se čita.

Na osnovu namere čitaoca razlikujemo sledeće vrste čitanja:

- čitanje radi usmeravanja;
- čitanje radi informisanosti;
- čitanje radi praćenja uputstava;
- čitanje radi zadovoljstva.

Tokom čitanja razlikujemo i nivo stepena razumevanja, tako da čitamo da bismo razumeli:

- globalnu informaciju;
- posebnu informaciju,
- potpunu informaciju;
- skriveno značenje određene poruke.

Pisanje

Pisana produkcija podrazumeva sposobnost učenika da u pisanom obliku opiše događaje, osećanja i reakcije, prenese poruke i izrazi stavove, kao i da rezimira sadržaj različitih poruka (iz medija, književnih i umetničkih tekstova itd.), vodi beleške, sačini prezentacije i slično.

Težina zadataka u vezi sa pisanom produkcijom zavisi od sledećih činilaca: poznavanja leksike i nivoa komunikativne kompetencije, kapaciteta kognitivne obrade, motivacije, sposobnosti prenošenja poruke u koherentne i povezane celine teksta.

Progresija označava proces koji podrazumeva usvajanje strategija i jezičkih struktura od lakšeg ka težem i od prostijeg ka složenijem. Svaki viši jezički nivo podrazumeva ciklično ponavljanje prethodno usvojenih elemenata, uz nadogradnju koja sadrži složenije jezičke strukture, leksiku i komunikativne sposobnosti. Za ovu jezičku aktivnost u okviru programa predviđena je progresija na više ravni. Posebno su relevantne sledeće:

- teme (učenikova svakodnevnica i okruženje, lično interesovanje, aktuelni događaji i razni aspekti iz društveno-kulturnog konteksta, kao i teme u vezi sa različitim nastavnim predmetima);
- tekstualne vrste i dužina teksta (formalni i neformalni tekstovi, rezimiranje, lične beleške);

- leksika i komunikativne funkcije (sposobnost učenika da ostvari različite funkcionalne aspekte kao što su opisivanje ljudi i događaja u različitim vremenskim kontekstima, da izrazi pretpostavke, sumnju, zahvalnost i slično u privatnom, javnom i obrazovnom domen);
- stepen samostalnosti učenika (od vođenog/usmeravanog pisanja, u kome se učenicima olakšava pisanje konkretnim zadacima i uputstvima, do samostalnog pisanja).

Govor

Govor kao produktivna veština posmatra se sa dva aspekta, i to u zavisnosti od toga da li je u funkciji *monološkog izlaganja*, pri čemu govornik saopštava, obaveštava, prezentuje ili drži predavanje jednoj ili više osoba, ili je u funkciji *interakcije*, kada se razmenjuju informacije između dva ili više sagovornika sa određenim ciljem, poštujući princip saradnje tokom dijaloga.

Aktivnosti monološke govorne produkcije su:

- javno obraćanje (saopštenja, davanje uputstava i informacija);
- izlaganje pred publikom (predavanja, prezentacije, reportaže, izveštavanje i komentari o nekim događajima i sl.)

Ove aktivnosti se mogu realizovati na različite načine i to:

- čitanjem pisanog teksta pred publikom;
- spontanom izlaganjem ili izlaganjem uz pomoć vizuelne podrške u vidu tabela, dijagrama, crteža i dr.
- realizacijom uvežbane uloge ili pevanjem.

Interakcija podrazumeva stalnu primenu i smenjivanje receptivnih i produktivnih strategija, kao i kognitivnih i diskurzivnih strategija (uzimanje i davanje reči, dogovaranje, usaglašavanje, predlaganje rešenja, rezimiranje, ublažavanje ili zaobilaženje nesporazuma ili posredovanje u nesporazumu) koje su u funkciji što uspešnijeg ostvarivanja interakcije. Interakcija se može realizovati kroz niz aktivnosti, na primer:

- razmenu informacija,
- spontanu konverzaciju,
- neformalnu ili formalnu diskusiju, debatu,
- intervju ili pregovaranje, zajedničko planiranje i saradnju.

Sociokulturna kompetencija i medijacija

Sociokulturna kompetencija i medijacija predstavljaju skup teorijskih znanja (kompetencija) koja se primenjuju u nizu jezičkih aktivnosti u dva osnovna jezička medijuma (pisanom i usmenom) i uz primenu svih drugih jezičkih aktivnosti (razumevanje govora, govor i interakcija, pisanje i razumevanje pisanog teksta). Dakle, predstavljaju veoma složene kategorije koje su prisutne u svim aspektima nastavnog procesa i procesa učenja.

Sociokulturna kompetencija predstavlja skup znanja o svetu uopšte, kao i o sličnostima i razlikama između kulturnih i komunikativnih modela sopstvene govorne zajednice i zajednice/zajednica čiji jezik uči. Ta znanja se, u zavisnosti od nivoa opštih jezičkih kompetencija, kreću od poznavanja osnovnih komunikativnih principa u svakodnevnoj komunikaciji (osnovni funkcionalni stilovi i registri), do poznavanja karakteristika različitih domena jezičke upotrebe (privatni, javni i obrazovni), paralingvističkih elemenata, i elemenata kulture/kultura zajednica čiji jezik uči. Navedena znanja potrebna su za kompetentnu, uspešnu komunikaciju u konkretnim komunikativnim aktivnostima na ciljnom jeziku.

Poseban aspekt sociokulturne kompetencije predstavlja *interkulturalna kompetencija*, koja podrazumeva razvoj svesti o drugom i drugačijem, poznavanje i razumevanje sličnosti i razlika između svetova, odnosno govornih zajednica, u kojima se učenik kreće. Interkulturalna kompetencija takođe podrazumeva i razvijanje tolerancije i pozitivnog stava prema individualnim i kolektivnim karakteristikama govornika drugih jezika, pripadnika drugih kultura koje se u manjoj ili većoj meri razlikuju od njegove sopstvene, to jest, razvoj interkulturalne ličnosti, kroz jačanje svesti o vrednosti različitih kultura i razvijanje sposobnosti za integrisanje interkulturalnih iskustava u sopstveni kulturni model ponašanja i verovanja.

Medijacija predstavlja aktivnost u okviru koje učenik ne izražava sopstveno mišljenje, već funkcioniše kao posrednik između osoba koje nisu u stanju da se direktno sporazumevaju. Medijacija može biti usmena i pisana, i uključuje sažimanje i rezimiranje teksta i prevođenje. Prevođenje se u ovom programu tretira kao posebna jezička aktivnost koja nikako ne treba da se koristi kao tehnika za usvajanje bilo kog aspekta ciljnog jezika predviđenog komunikativnom nastavom. Prevođenje podrazumeva razvoj znanja i veština korišćenja pomoćnih sredstava (rečnika, priručnika, informacionih tehnologija, itd.) i sposobnost iznalaženja strukturalnih i jezičkih ekvivalenata između jezika sa koga se prevodi i jezika na koji se prevodi.

Uputstvo za tumačenje gramatičkih sadržaja

Nastava gramatike, s nastavom i usvajanjem leksike i drugih aspekata stranog jezika, predstavlja jedan od preduslova ovladavanja stranim jezikom. Usvajanje gramatike podrazumeva formiranje gramatičkih pojmova i gramatičke strukture govora kod učenika, izučavanje gramatičkih pojava, formiranje navika i umenja u oblasti gramatičke analize i primene gramatičkih znanja, kao prilog izgrađivanju i unapređivanju kulture govora.

Gramatičke pojave treba posmatrati sa funkcionalnog aspekta (funkcionalni pristup). U procesu nastave stranog jezika u što većoj meri treba uključivati one gramatičke kategorije koje su tipične i neophodne za svakodnevni govor i komunikaciju, i to kroz raznovrsne modele, primenom osnovnih pravila i njihovim kombinovanjem. Treba težiti tome da se gramatika usvaja i receptivno i produktivno, kroz sve vidove govornih aktivnosti (slušanje, čitanje, govor i pisanje, kao i prevođenje), na svim nivoima učenja stranog jezika, prema jasno utvrđenim ciljevima, standardima i ishodima nastave stranih jezika.

Gramatičke kategorije su razvrstane u skladu sa Evropskim referentnim okvirom za žive jezike za svaki jezički nivo koji podrazumeva progresiju jezičkih struktura prema komunikativnim ciljevima: od prostijeg ka složenijem i od receptivnog ka produktivnom. Svaki viši jezički nivo podrazumeva gramatičke sadržaje prethodnih jezičkih nivoa. Cikličnim ponavljanjem prethodno usvojenih elemenata nadograđuju se složenije gramatičke strukture. Nastavnik ima slobodu da izdvoji gramatičke strukture koje će ciklično ponavljati u skladu sa postignućima učenika, kao i potrebama nastavnog konteksta.

Glavni cilj nastave stranog jezika jeste razvijanje komunikativne kompetencije na određenom jezičkom nivou, u skladu sa statusom jezika i godinom učenja. S tim u vezi, uz određene gramatičke kategorije stoji napomena da se usvajaju receptivno, dok se druge usvajaju produktivno.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje ne samo postignuća učenika, proces nastave i učenja, već i sopstveni rad kako bi permanentno unapređivao nastavni proces.

Proces praćenja ostvarenosti ishoda počinje procenom nivoa znanja učenika na početku školske godine kako bi nastavnici mogli da planiraju nastavni proces i proces praćenja i vrednovanja učeničkih postignuća i napredovanja. Taj proces se realizuje formativnim i sumativnim vrednovanjem. Dok se kod formativnog ocenjivanja tokom godine prate postignuća učenika različitim instrumentima (dijagnostički testovi, samoevaluacija, jezički portfolio, projektni zadaci i dr.), sumativnim ocenjivanjem (pismeni zadaci, završni testovi, testovi jezičkog nivoa) preciznije se procenjuje ostvarenost ishoda ili standarda na kraju određenog vremenskog perioda (kraj polugodišta, godine, ciklusa obrazovanja). Formativno vrednovanje nije samo praćenje učeničkih postignuća, već i praćenje načina rada i sredstvo koje omogućava nastavniku da u toku nastavnog procesa menja i unapređuje proces rada. Tokom ocenjivanja i vrednovanja učeničkih postignuća treba voditi računa da se načini na koje se ono sprovodi ne razlikuje od uobičajenih aktivnosti na času jer se i ocenjivanje i vrednovanje smatraju sastavnim delom procesa nastave i učenja, a ne izolovanim aktivnostima koje stvaraju stres kod učenika i ne daju pravu sliku njihovih postignuća. Ocenjivanjem i vrednovanjem treba da se obezbedi napredovanje učenika u ostvarivanju ishoda, kao i kvalitet i efikasnost nastave. Svrha ocenjivanja treba da bude i jačanje motivacije za napredovanjem kod učenika, a ne isticanje njihovih grešaka. Elementi koji se vrednuju su raznovrsni i treba da doprinesu sveopštoj slici o napredovanju učenika, jačanju njihovih komunikativnih kompetencija, razvoju veština i sposobnosti neophodnih za dalji rad i obrazovanje. To se postiže ocenjivanjem različitih elemenata kao što su jezičke veštine (čitanje, slušanje, govor i pisanje), usvojenost leksičkih sadržaja i jezičkih struktura, primena pravopisa, angažovanost i zalaganje u radu na času i van njega, primena sociolingvističkih normi. Prilikom ocenjivanja i vrednovanja neophodno je da načini provere i ocenjivanja budu poznati učenicima odnosno usaglašeni sa tehnikama, tipologijom vežbi i vrstama aktivnosti koje su primenjivane na redovnim časovima, kao i načinima na koji se vrednuju postignuća. Takva pravila i organizacija procesa vrednovanja i ocenjivanja omogućavaju pozitivnu i zdravu atmosferu u nastavnom procesu, kao i kvalitetne međusobne odnose i komunikaciju na relaciji učenik – nastavnik, kao i učenik – učenik, a ujedno pomažu učeniku da razume važnost i smislenost vrednovanja i podstiču ga na preuzimanje odgovornosti za vlastito planiranje i unapređivanje procesa učenja.

Naziv predmeta	LIKOVNA KULTURA
Cilj	Cilj učenja Likovne kulture je da se učenik, razvijajući stvaralačko mišljenje i estetičke kriterijume kroz praktični rad, osposobljava za komunikaciju i da izgrađuje pozitivan odnos prema kulturi i umetničkom nasleđu svog i drugih naroda.
Razred	Sedmi
Godišnji fond časova	36

ISHODI

Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:

– koristi tradicionalne tehnike i odabrana savremena sredstva za likovna istraživanja;

– izražava, odabranim likovnim elementima, emocije, stanje ili imaginaciju;

– oblikuje kompozicije primenjujući osnovna znanja o proporcijama i perspektivi;

– koristi, sam ili u saradnji sa drugima, odabrane izvore, podatke i informacije kao podsticaj za stvaralački rad;

– razgovara o odabranim idejama, temama ili motivima u umetničkim ostvarenjima različitih kultura i epoha;

– uvažava sebe i druge kada snima, obrađuje i deli digitalne fotografije;

– učestvuje u zajedničkom kreativnom radu koji objedinjuje različite umetnosti i/ili umetnost i tehnologiju;

– pravi, samostalno ili u timu, prezentacije o odabranim temama povezujući ključne tekstualne podatke i vizuelne informacije;

– predstavi svoje i radove drugih, kratko, argumentovano i afirmativno;

– predlaže ideje za umetničku reciklažu, humanitarne akcije kroz likovno stvaralaštvo ili obilazak mesta i ustanova

OBLAST/TEMA

SADRŽAJI

PROSTOR I KOMPOZICIJA

KOMUNIKACIJA

UMETNOST OKO NAS

Kompozicija. Boje i emocije, stilizacija oblika. Kompozicija linija, kompozicija boja, kompozicija oblika. Ravnoteža, kontrast, ponavljanje i stepenovanje oblika, varijacije. Ornament i arabeska.

Proporcije. Proporcije glave i tela.

Perspektiva. Koloristička, vazдушna, linearna perspektiva.

Teme. Istorijska, religijska i mitološka tema. Original, kopija i plagijat.

Digitalna fotografija. Kadar, selfi i autoportret.

Animacija. Proces kreiranja, stori bord.

Scena. Objedinjavanje pokreta, igre i zvuka.

Prezentacije.

Umetnost i tehnologija. Umetnička zanimanja i produkti. Savremena tehnologija i umetnost.

Umetnost oko nas. Umetnička reciklaža, umetnički projekti, humanitarne akcije... Nasleđe.

kulture;

– razmatra svoja interesovanja i mogućnosti u odnosu na zanimanja u vizuelnim umetnostima.

Ključni pojmovi sadržaja: prostor, oblik, linija, boja, tekstura, svetlina.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Ključni pojmovi su međusobno čvrsto povezani i čine konstrukciju, osnovu za razvijanje programa. Centralni pojam je prostor, jer se sve što vidimo i doživljavamo nalazi u prostoru. Iz ovog pojma su izvedeni ostali ključni pojmovi. U sedmom razredu ih ima šest: prostor – oblik, linija, boja, tekstura, svetlina. Ponavljanje istih ključnih pojmova iz razreda u razred ne podrazumeva ponavljanje istih sadržaja i aktivnosti. U svakom razredu ključni pojmovi se razmatraju iz drugog ugla i nadograđuju novim pojmovima i podpojmovima.

Centralni pojam, prostor, ukazuje na to da program nije usmeren na uskostručne sadržaje, već na svet u kome učenik živi i odrasta i koji treba svesno da opaža, doživljava i istražuje iz različitih uglova. Svi sadržaji vezani za vizuelnu umetnost (uključujući i umetnička ostvarenja iz bliže i dalje prošlosti) u bliskoj su vezi sa savremenim svetom i učenici treba postepeno, do kraja školovanja, da istražuju i otkrivaju te veze.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

U prvoj koloni tabele dati su ishodi koji se dostižu do kraja školske godine. Ishodi vode ka postepenom razvijanju kompetencija. Dostižni su za svakog učenika, u manjoj ili većoj meri. U drugoj koloni tabele predloženi su nazivi celina, a u trećoj pojmovi, podpojmovi i teme za razgovor i istraživanje. Treba imati u vidu da predloženi sadržaji nisu predlozi nastavnih tema i nastavnih jedinica.

U novom modelu nastave i učenja fokus nije na sadržajima. Nastavnik kreira program na osnovu kompetencija, predmetnog cilja, ishoda i ključnih pojmova. Jedna nastavna tema traje najmanje četiri časa. U okviru teme se povezuju pojmovi koje nastavnik bira iz svih celina. Da bi se omogućili uslovi za napredovanje učenika, u nastavi treba da dominiraju složeni zadaci koji ciljaju više ishoda i međupredmetnih kompetencija. Osim stvaralačkog rada značajan je i razgovor. Nastavnik planira pitanja koja podstiču učenike na razmišljanje, istraživanje i razvijanje kreativnih ideja.

Imajući u vidu nedovoljan fond časova i opremljenost kabineta/učionica u kojima se održava nastava Likovne kulture, poželjno je da se nastava planira timski. Pojedini zadaci/aktivnosti mogu da se realizuju u kabinetu za informatiku, u integrisanoj nastavi, u nastavi drugih predmeta, van škole (na ekskurziji, u muzeju...) ili kao domaći zadatak (individualni ili timski projekti).

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

PROSTOR I KOMPOZICIJA

Nastavnik bira one pojmove i likovne probleme koje će učenici istraživati kroz stvaralački (likovni) rad. Zatim, planira teme i pojmove koje učenici mogu da istraže sami (kod kuće), a prema sopstvenim interesovanjima.

Kompozicija

Kada učenici slikaju, nastavnik može da postavi likovni problem koji se odnosi na povezivanje emocija i boja (izražavanje sopstvenog raspoloženja ili plansko korišćenje boja da bi se izazvale određene emocije kod posmatrača). Učenici, ako žele, mogu da odaberu i istraživačke teme vezane za pigmentnu boju (na primer, po čemu boje dobijaju nazive, zanimljivosti o proizvodnji boje tokom istorije, psihološko dejstvo boje, boje i ambalaža proizvoda, kombinovanje boja prilikom uređenja prostorije i utisak koji kombinacija ostavlja na posmatrača...). Odabranu temu mogu da istraže tako što će istraživati podatke kod kuće i/ili kroz likovni rad na času. Kada je reč o stilizovanju oblika, predlog se odnosi na to da učenici nauče kako da maksimalno pojednostave složeni oblik, da ga kroz faze, postupno, svedu na znak. Potrebno je da uoče po čemu je oblik prepoznatljiv, da razlikuju njegovu bitnu karakteristiku od manje važnih detalja. Zatim, da isprobaju neke postupke koji će im pomoći da stilizuju oblik (brisanje detalja složenog crteža belom bojom, svođenje složenog oblika na geometrijske figure, opcrtavanje konture, crtanje konture, isticanje/preuveličavanje karakterističnog detalja...). Mogu da urade više nacрта na manjem formatu papira. Kasnije, kada budu stvarali složenije radove (na primer, portret) mogu da primenjuju postupak ili postupke koji im najviše odgovaraju. Potrebno je i da učenici razumeju razliku između trodimenzionalnog objekta i iluzije trodimenzionalnosti (koja se postiže na dvodimenzionalnoj podlozi tradicionalnim tehnikama ili u aplikativnom programu). Ako proceni da su učenici zainteresovani, nastavnik može da planira i kreiranje iluzija (op-art ili druge iluzije), u suprotnom iluzije mogu da se planiraju za osmi razred.

Predviđeno je da se o principima komponovanja više uči u osmom razredu. U sedmom razredu fokus je na originalnosti. Jednako je važno da, kada nastavnik postavi likovni problem, učenici planski primene onaj princip ili principe komponovanja o kojima su učili, kao i da iskustveno i spontano otkrivaju one o kojima nisu učili. Nastavnik povezuje odabrane pojmove i likovne probleme sa drugim odabranim sadržajima. Na primer, kompozicija boja može da se poveže sa kolorističkom perspektivom, bojom i emocijama, nasleđem, odabranim principom komponovanja na kome će biti fokus (na primer, ravnoteža ili dominantna)... Ornament i arabeska mogu da se povežu sa ritmom, nasleđem, umetničkim zanimanjima...

Crteži i tekstore se kreiraju tradicionalnim tehnikama, na času. Mobilni uređaji mogu da se koriste za istraživanje linija tako što će učenici prvo oblikovati žičanu skulpturu, zatim je osvetliti mobilnim uređajem tako da senka pada na papir, olovkom pratiti trag bačene senke, a zatim dovršiti apstraktni crtež kombinovanom tehnikom.

Proporcije

Nastavnik nudi samo osnovne podatke o proporcijama ljudske glave i tela, učenici uče kroz praktični rad (zlatni presek i ergonomija mogu da se pomenu u osmom razredu). Kada oblikuju figure od mekog materijala, mogu i da koriste žičanu konstrukciju. Ako prikazuju figure i predmete u prostoru, potrebno je da obrate pažnju na odnos veličina više oblika (na primer, ljudska figura-pas-zgrada ili bokal-sto-jabuka...) i na položaj oblika.

Perspektiva

Nastavnik može da pokaže grafički prikaz/prikaze trodimenzionalnog objekta u otvorenom prostoru i da govori o stajalištu, odnosno mestu sa koga posmatramo objekat ili prizor, o liniji horizonta i tački nestajanja/nedogleda (prvo jednoj). Učenici mogu prvo da vežbaju prikazivanje jednostavnih oblika (kocka, kvadar, slovo) u perspektivi, na papiru manjeg formata (mogu da koriste i papir na kvadratiće). Međutim, treba imati u vidu da se ne radi o sadržaju iz nacrtne geometrije i projektovanja. Cilj je da učenici razvijaju vizuelno mišljenje i

da primenjuju perspektivu bez merenja, bez lenjira, bez pomoćnih linija... Najvažnije je da ih nastavnik nauči kako da opažaju. Nastavnik pokazuje i očigledne primere perspektive u umetničkim delima. Treba voditi računa o tome da se učenje odvija postepeno. Perspektiva će se učiti i u osmom razredu, pa nastavnik ne treba da pokaže učenicima sve vrste perspektiva.

KOMUNIKACIJA

U ovoj celini su grupisani sadržaji koji se odnose na komunikaciju – tumačenje sadržaja i izražavanje (vizuelno, verbalno, pisano i neverbalno). Učenici treba da do kraja sedmog razreda nauče kako da kratko, afirmativno i argumentovano govore o svojim radovima, radovima svojih vršnjaka i o nasleđu, a do kraja osmog razreda kako da na prihvatljiv način izraze kritiku ili neslaganje. Odabrani pojmovi/teme se povezuju sa odgovarajućim pojmovima drugih celina.

Sadržaj umetničkog dela

Teme i motivi koje su učenici postepeno upoznavali prethodnih godina (pejzaž, portret, autoportret, mrtva priroda...) mogu, prema proceni nastavnika, da se sistematizuju pre nego što se pokažu primeri istorijskih, religijskih i mitoloških kompozicija. U razgovoru je neophodno povezati pojmove/teme sa sadašnjim vremenom i iskustvom učenika. Učenici se, postepeno, uvode u razgovor o nameri umetnika, o značaju i uticaju odabranih umetnika i umetničkih ostvarenja u prošlosti i danas, počev od primera iz nacionalnog nasleđa. Učenici treba da razumeju i čemu služe kopije umetničkih dela, šta je plagijat i kakav je odnos društva (i zakona) prema plagiranju, šta je originalnost i zbog čega je važna. Kada učenici oblikuju likovne radove, fokus je na izražavanju emocija, stanja i/ili imaginacije.

Digitalna fotografija

O fotografiji i filmu će se više učiti u osmom razredu, a u sedmom razredu je predviđeno da se učenici kroz praktični rad i motiv blizak njihovom iskustvu postepeno uvode u način komuniciranja fotografijom. Elementarne podatke o organizaciji kompozicije i osnovnu terminologiju potrebno je povezati sa odgovarajućim sadržajima prve celine i obezbediti da učenici prvo izgrade neophodnu osnovu da bi mogli da se fokusiraju na komunikaciju – izražavanje emocija, stanja, poruka... i utisak koji fotografija ostavlja na posmatrača. Razgovor može da počne poređenjem autoportreta urađenih tradicionalnim tehnikama, procenjivanjem kako je umetnik nameravao da se predstavi. U praktičnom radu, predlog je da učenici uče kako da urade zanimljiv selfi primenjujući osnovna znanja o kadriranju, a bez obrade u foto editorima. Važno je i da nauče kako da naprave izbor, odnosno da se fokusiraju na to da li su uspešno prikazali ono što je dogovoreno, umesto na to da li su „lepo ispali“. Ukoliko nemaju svi učenici foto aparate/mobilne uređaje, nastavnik planira rad u grupi i korišćenje školskog foto aparata. Fotografije mogu da se koriste na času za analizu, ali se ne izlažu/objavljaju bez dozvole učenika i roditelja/staratelja. Potrebno je upozoriti učenike da ne fotografišu jedni druge, menjaju i objavljaju te fotografije bez znanja i dozvole.

Animacija

Predloženi sadržaji se odnose na kratko upoznavanje učenika sa načinom kreiranja animiranih ostvarenja. Dovoljno je reći da je kreiranje animacije složen posao koji podrazumeva planiranje, produkciju i prodaju. U toku produkcije (izrade) animacije priprema se knjiga snimanja i stori bord (često i animatik). Nastavnik kratko objašnjava funkciju stori borda i ističe da se stori bord bitno razlikuje od stripa koji je celovito ostvarenje (o stripu će se više učiti u osmom razredu). Učenici mogu da skiciraju na času stori bord koristeći tradicionalnu crtačku tehniku. Cilj je da učenici saznaju da u kreiranju pojedinih umetničkih

ostvarenja učestvuje više timova koji međusobno sarađuju, da se rad na takvim delima unapred planira, da se ideje razrađuju na različite načine i da nauče kako da skiciraju svoju zamisao u formi stori borda. Oni učenici koji su zainteresovani za individualni projekat (domaći rad) mogu da urade i dizajn karaktera (izgled i osobine junaka), zatim priču ili sinopsis koji su sami osmislili (individualni projekat koji se planira u dogovoru sa nastavnikom Srpskog jezika i književnosti), ili mogu da animiraju lik koji su osmislili (individualni projekat koji se planira u dogovoru sa nastavnikom Informatike i računarstva).

Scena

Predloženi sadržaj se odnosi na objedinjene umetnosti. Ovaj sadržaj se do sada u praksi realizovao različito. Predlog je da nastavnik prvo pokaže odabrana umetnička ostvarenja (multimedijalno pozorište, interaktivno pozorište, scenski dizajn...), a zatim da zajedno sa učenicima dogovori aktivnost u kojoj će svi učenici učestvovati prema svojim afinitetima i sposobnostima.

Prezentacije

Učenici treba da počnu da uče kako da iz teksta izdvoje najbitnije sadržaje, najviše deset teza (broj teza je potrebno postepeno smanjivati). Kada rade digitalnu prezentaciju, nastavnik treba da postavlja jasne zahteve. Na primer, da prezentacija nema više od sedam slajdova, da su tekst i slika u ravnoteži, da kontrast između boje podloge i boje slova ne zamara oči... Zatim, da su vizuelne informacije relevantne. Takođe, potrebno je razgovarati o tome kome je prezentacija namenjena i kako drži pažnju publici. Potrebno je voditi računa o postepenom povećavanju zahteva (prezentacije će se raditi i u osmom razredu).

UMETNOST OKO NAS

U ovoj celini su grupisani sadržaji koji se odnose na uključivanje učenika u kulturne i umetničke aktivnosti u zajednici i na razvijanje pozitivnih stavova prema nasleđu svog i drugih naroda.

Umetnost i tehnologija

Do kraja sedmog razreda učenici treba da upoznaju sva umetnička zanimanja za koja se mogu osposobiti u srednjim umetničkim školama (ostala zanimanja su predviđena za osmi razred). Učenici treba da razmotre svoja interesovanja i mogućnosti i da na vreme počnu sa pripremanjem za prijemni ispit, ukoliko planiraju da upišu umetničku školu.

Cilj razgovora o novoj tehnologiji je da se učenici upoznaju sa tehnologijom koja se trenutno koristi i da razmotre na koji način tehnologija utiče na rad umetnika. Nastavnik nudi minimum podataka, samo onoliko koliko je potrebno da se objasne osnovni pojmovi. Na primer, izraz „virtuelna realnost” (VR) se odnosi na simulacije oblika i prostora koje su stvorene različitim tehnologijama (izraz se ne vezuje za tradicionalne likovne tehnike). Kompjuterski generisane slike (CGI) se koriste u filmu, animiranom filmu, reklamama, igricama. Aplikativni programi omogućavaju vajarima da za kraće vreme oblikuju skulpture, koje ostaju kao trajni zapisi, a ne moraju da se izvedu u materijalu. Hologrami su slike napravljene pomoću laserske tehnologije. U ovom trenutku, 7D oblici su hologrami u realnom prostoru koje vidimo i bez specijalnih naočara. Japanski naučnici su proizveli hologram koji možemo i da dodirujemo. Digitalnom olovkom „Phree” moguće je crtati skoro na svakoj površini. Osim za fotografisanje, dronovi mogu da se koriste i za slikanje. 3D štampa omogućava da se za kratko vreme „odštampa” bilo šta: kuća, automobil, veštački organi, skulpture... Poznate dizajnerske kuće (Levi's, Nike, Ralph Lauren...) sarađuju sa velikim korporacijama koje proizvode računare i elektroniku, kao što je Majkrosoft. Nekim umetničkim disciplinama nova

tehnologija pruža više mogućnosti, dok druge ograničava. Nastavnik planira kako će podstaći učenike da razvijaju stavove.

Umetnost oko nas

Prvi predlog se odnosi na razvijanje pozitivnih stavova prema sebi, drugima i društvu u celini, a kroz angažovanje u likovnom radu za humanitarne aktivnosti, u umetničkim projektima (reciklaža), u programima u muzejima, u kulturno-umetničkim manifestacijama u svom mestu. Ukoliko nema mogućnosti da se učenici neposredno uključe u kulturno umetnički život zajednice, mogu da smišljaju i predlažu projekte, da se povežu sa muzejima putem video konferencije, da koriste prednosti digitalizovanog nasleđa.

Nastavnik pravi izbor sadržaja iz nacionalnog nasleđa. Imajući u vidu fond časova, odabrani sadržaji se mogu koristiti kao primer za likovne probleme koji se istražuju, kao podsticaj (motivacija) za stvaranje, kao istraživačke teme (kreiranje prezentacija), mogu se realizovati u korelaciji sa drugim programima, u integrisanoj tematskoj nastavi. Nastavnik objašnjava i zašto su odabrani primeri značajno nasleđe, zašto su važni za razvoj kulturnog turizma i na koji način su povezani sa životom učenika. Preporuka je da škola u toku godine najmanje jednom realizuje učenje u saradnji sa ustanovom kulture, po mogućnosti u samoj ustanovi kulture. Sadržaji koji se odnose na promociju nasleđa i na ustanove za zaštitu nasleđa predviđeni su za osmi razred.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavnik u toku godine prati, procenjuje i podstiče razvijanje individualnih potencijala svakog učenika. Mogući elementi za procenjivanje napredovanja i ocenjivanje postignuća su:

- odnos prema radu (pripremljen je za čas; odgovorno koristi materijal, pribor i alatke; održava pribor i radni prostor; potpisuje radove; čuva radove u mapi...);
- odnos prema sebi (istražuje informacije; postavlja pitanja; predlaže; istrajan je u radu, trudi se; preuzima odgovornost; poštuje sebe i svoje radove; uči na greškama; spreman je da isproba svoje sposobnosti u novim aktivnostima...);
- odnos prema drugima (dovršava rad u dogovorenom roku; poštuje dogovorena pravila ponašanja; spreman je da pomogne i da sarađuje; uvažava tuđu kulturu, radove, način razmišljanja, doživljavanja, opažanja, izražavanja...);
- razumevanje (razume zadatak; razume pojmove; razume proces; razume koncept; razume vizuelne informacije...);
- povezivanje (povezuje i poredi poznate i nove informacije, ljude, mesta, događaje, fenomene, ideje, dela...);
- originalnost (originalan je u odnosu na tuđe radove; originalan je u odnosu na svoje prethodne radove...);
- organizacija kompozicije (u skladu sa svojom idejom primenjuje odgovarajuće principe komponovanja, znanja o prostoru, perspektivi, proporcijama, pravcu, smeru...);
- verbalno izražavanje (učtivo komunicira; argumentovano, kratko i jasno obrazlaže svoj rad, ideju, doživljaj, opažanje, emocije...);

– upotreba tehnika i sredstava (bira odgovarajuću tehniku u odnosu na ideju; primenjuje odgovarajući proces; bira odgovarajući materijal/podlogu; istražuje mogućnosti tehnike i materijala; koristi digitalnu tehnologiju kao pomoćno sredstvo u radu; oblikuje rad u odabranom aplikativnom programu).

Elementi mogu i drugačije da se formulišu. Biraju se prema tipu likovnog zadatka i ciljevima zadatka.

Samoprocena radova je verbalna i pisana. Najefikasnija je metoda 3, 2, 1. Učenik sam priprema listić na kome upisuje ime, prezime, datum i naziv rada. Zatim kratko navodi: 3 stvari koje sam naučio na času, 2 primera koja ilustruju to što sam naučio, 1 stvar koja mi nije jasna ili pitanje koje bih postavio. Kada se razgovara o likovnim delima, učenik piše: 3 reči kojima bih opisao delo, 2 stvari koje mi se najviše dopadaju na delu, 1 stvar koju ne razumem. Kada se razgovara o umetniku: 3 stvari zbog kojih je umetnik značajan, 2 dela koja mi se najviše sviđaju, 1 pitanje koje bih postavio umetniku. Kada se učenik likovno izražava: 3 stvari o kojima sam razmišljao tokom rada, 2 stvari koje mi se sviđaju na mom radu, 1 stvar koju bih promenio. Ili: 3 reči kojima bih opisao svoj rad, 2 razloga zbog kojih je moj rad originalan, 1 stvar koju bih uradio drugačije. Važno je da učenik ne navodi više od jedne nejasnoće ili greške, ni u slučaju kada mu ništa nije jasno ili smatra da je rad upropašćen. Izdvajanje samo jedne nejasnoće ili greške postepeno osposobljava učenika da identifikuje najvažniji propust i da se fokusira na njegovo uklanjanje ili da dođe do boljih ideja. Učenike je potrebno navikavati da listiće popunjavaju brzo. Ponekad je najvažnije ono čega se prvog sete. Nastavnik može da prilagođava metodu u skladu sa tipom aktivnosti/zadatka ili da osmisli drugačije ček-liste.

Naziv predmeta	MUZIČKA KULTURA	
Cilj	Cilj učenja predmeta Muzička kultura je da kod učenika, razvijajući interesovanja za muzičku umetnost, stvaralačko i kritičko mišljenje, formira estetsku percepciju i muzički ukus, kao i odgovoran odnos prema očuvanju muzičkog nasleđa i kulturi svoga i drugih naroda.	
Razred	Sedmi	
Godišnji fond časova	36	
ISHODI		
U okviru oblasti/teme učenik će biti u stanju da:	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI
– prepozna vrstu žičanih instrumenta po izgledu i zvuku;		Barok.
– opiše način dobijanja tona kod žičanih instrumenata;		Rođenje opere.
– poveže različite vidove muzičkog izražavanja sa društveno-istorijskim ambijentom u kome su nastali;	ČOVEK I MUZIKA	Klaudio Monteverdi.
– navede izražajna sredstava		Oblici vokalno-instrumentalne muzike (oratorijum, kantata). Instrumentalna muzika: solističko, kamerno i orkestarsko muziciranje.
		Instrumentalni oblici: svita, koncerto

muzičke umetnosti karakteristična za period baroka i klasicizma;

– uoči osnovne karakteristike muzičkog stvaralaštva u baroku i klasicizmu;

– prepozna instrument ili grupu prema vrsti kompozicije u okviru datog muzičkog stila;

– objasni kako je muzika povezana sa drugim umetnostima i oblastima van umetnosti (muzika i religija; tehnologija zapisivanja, štampanja nota; izvođačke i tehničke mogućnosti instrumenata);

– razlikuje muzičke forme baroka i klasicizma;

– identifikuje reprezentativne muzičke primere najznačajnijih predstavnika baroka i klasicizma;

– identifikuje elemente muzike baroka i klasicizma kao inspiraciju u muzici savremenog doba;

– izvodi muzičke primere koristeći glas, pokret i instrumente, samostalno i u grupi;

– koristi muzičke obrasce u osmišljavanju muzičkih celina kroz pevanje, sviranje i pokret;

– komunicira u grupi improvizujući manje muzičke celine glasom, instrumentom ili pokretom;

– učestvuje u kreiranju školskih priredbi, događaja i projekata;

– izrazi doživljaj muzike jezikom drugih umetnosti (ples, gluma, pisana ili govorna reč, likovna

grosu.

Antonio Vivaldi, Johan Sebastijan Bah i Georg Fridrih Hendl.

Klasicizam

Pojam sonate i simfonije. Žanrovi klasične muzike –opera, crkveni žanrovi, simfonijska, koncertantna, kamerna (posebno gudački kvartet), solistička muzika. Jozef Hajdn, Wolfgang Amadeus Mozart i Ludvig van Betoven.

Razvoj srpske crkvene muzike.

Žičani: trzalački i gudački.

Graditeljske škole.

Pojam simfonijskog orkestra

Srpski narodni muzički instrumenti.

Elementi muzičke izražajnosti: tempo, dinamika, tonske boje različitih glasova i instrumenata.

Slušanje svetovne i duhovne muzike baroka i klasicizma.

Slušanje vokalnih, vokalno-instrumentalnih i instrumentalnih kompozicija, domaćih i stranih kompozitora.

Slušanje dela tradicionalne narodne muzike.

Pevanje pesama po sluhu i iz notnog teksta (solmizacijom) samostalno i u grupi.

Pevanje pesama u kombinaciji sa pokretom.

Pevanje i sviranje iz notnog teksta narodnih i umetničkih kompozicija na instrumentima Orfovog instrumentarija i/ili na drugim

MUZIČKI INSTRUMENTI

SLUŠANJE MUZIKE

IZVOĐENJE MUZIKE

umetnost);	instrumentima.
– učestvuje u školskim priredbama i manifestacijama;	Izvođenje jednostavnijih muzičkih primera u vezi sa obrađenom temom.
– primenjuje princip saradnje i međusobnog podsticanja u zajedničkom muziciranju;	Izvođenje (pevanje ili sviranje) jednostavnih ritmičkih i melodijskih reprezentativnih primera (odlomaka/tema) u stilu muzike baroka, klasicizma.
– ponaša se u skladu sa pravilima muzičkog bontona u različitim muzičkim prilikama;	Kreiranje pokreta uz muziku koju učenici izvode.
– kritički prosuđuje uticaj muzike na zdravlje;	Kreiranje ritmičke pratnje.
– koristi mogućnosti IKT-a za samostalno istraživanje, izvođenje i stvaralaštvo.	Rekonstrukcija muzičkih događaja u stilu baroka i klasicizma.

MUZIČKO STVARALAŠTVO

Ključni pojmovi sadržaja: barok, oratorijum, kantata, svita, končerto grosso, klasicizam, sonata, simfonija, kamerna muzika.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Priroda same muzike, pa i predmeta muzička kultura ukazuje na stalno prožimanje svih oblasti i tematskih jedinica koje su predviđene programom nastave i učenja. Nijedna oblast se ne može izučavati izolovano od druge i biti sama sebi cilj, a da se istovremeno ne razgovara o svim drugim aspektima muzike. Muziku od početka treba povezivati sa što više događaja iz života učenika. Paralelno odvijanje različitih muzičkih aktivnosti podstiče misaonu aktivnost, dragocenu za razvijanje ukupnog mentalnog i psiho-motornog potencijala učenika, i predstavlja odličnu osnovu za integraciju sa drugim predmetima.

Nastava usmerena na ostvarivanje ishoda daje prednost iskustvenom učenju u okviru kojeg učenici razvijaju lični odnos prema muzici a postepena racionalizacija iskustva vremenom postaje teorijski okvir. Iskustveno učenje u okviru ovog predmeta podrazumeva aktivno slušanje muzike, lično muzičko izražavanje (pevanje i sviranje) učenika i muzičko stvaralaštvo u okviru kojih učenik koristi teorijska znanja kao sredstva za participaciju u muzici. Osnovni metodski pristup se temelji na zvučnom utisku, po principu *od zvuka ka notnoj slici i tumačenju*.

Najvažniji pokretač nastave treba da bude princip motivacije i inkluzivnosti u podsticanju maksimalnog učešća u muzičkom doživljaju kao i razvijanju potencijala za muzičko izražavanje.

Nastava muzičke kulture ostvaruje se kroz sledeće oblasti:

- Čovek i muzika.
- Muzički instrumenti.
- Slušanje muzike.

- Izvođenje muzike.
- Muzičko stvaralaštvo.

Da bi postigao očekivane ishode obrazovnog-vaspitnog procesa, nastavnik koristi glas i pokret, muzičke instrumente, elemente informacionih tehnologija kao i razvijene modele multimedijalne nastave. Korelacija između predmeta može biti polazište za brojne projektne predloge u kojim učenici mogu biti učesnici kao istraživači, kreatori i izvođači. Kod učenika treba razvijati veštine pristupanja informacijama i njihovog korišćenja (internet, knjige...), saradnički rad u grupama, kao i komunikacijske veštine u cilju prenošenja i razmene iskustava i znanja. Rad u grupama i radionicama je koristan u kombinaciji sa ostalim načinima rada, pogotovo kada postoji izazov značajnijeg (npr. emotivnog) eksponiranja učenika, kao vid premošćavanja stidljivosti ili anksioznosti.

Program nastave i učenja omogućava da se, pored navedenih kompozicija za slušanje i izvođenje, mogu koristiti i kompozicije koje nisu navedene, odnosno, nastavnik ima mogućnost da maksimalno do 30%, po slobodnom izboru, odabere kompozicije za slušanje i izvođenje vodeći računa o primerenosti nastavnim sadržajima, uzrastu učenika, njihovim mogućnostima i interesovanjima, estetskim zahtevima, ishodima i lokalitetu na kome se nalazi škola. Odnos između ponuđenih kompozicija i primera iz druge literature treba da bude najmanje 70% u korist ponuđenih. Iz pomenutog razloga, u programu nastave i učenja se nalazi veći izbor nastavnog materijala (za slušanje i izvođenje) u odnosu na godišnji fond časova predmeta Muzička kultura.

Muzika u funkciji zdravlja i muzički bonton

Pored pažljivog izbora što kvalitetnijih muzičkih sadržaja, učenike treba stalno upućivati na neophodnost negovanja glasovnog i slušnog aparata. Upozorenja da preglasna i agresivna muzika ima štetan uticaj i izaziva fiziološki i psihološki odgovor organizma, treba da se sprovode u kontinuitetu. Važno je stalno ukazivati na pozitivan efekat muzike, u smislu opuštanja, podizanja pažnje, emocionalnih i fizičkih odgovora, kognitivne stimulacije i razvijanja memorije.

Upućivanje učenika na pravila ponašanja pri slušanju muzike i izvođenju muzike čini deo vaspitnog uticaja koji nastavnik ima u oblikovanju opšte kulture ponašanja. Ovaj model ponašanja učenik treba da prenese kasnije na koncerte i različite muzičke priredbe.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program imajući u vidu: sastav i karakteristike učenika u odeljenju, udžbenike i ostali didaktički materijal koji koristi za realizaciju nastavnih sadržaja, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi.

Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji – globalni plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice.

Priprema za čas podrazumeva definisanje cilja časa, konkretizaciju ishoda u odnosu na cilj časa, planiranje aktivnosti učenika i nastavnika u odnosu na ishode, način provere ostvarenosti ishoda i izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka učenja i podučavanja (vodeći računa o predznanju, tj. iskustvu učenika, koje će učenicima omogućiti da savladaju znanja i veštine predviđene definisanim ishodima).

Na času treba da preovlađuje aktivnost kojom se savladava novi muzički sadržaj, ali je ona uvek povezana i sa drugim muzičkim aktivnostima. Specifičnost predmeta se ogleda u tome što se muzičke aktivnosti odvijaju paralelno ili jedna muzička aktivnost logično vodi ka drugoj.

U okviru organizacije godišnjih i mesečnih aktivnosti neophodno je voditi računa o školskom kalendaru i aktivnostima koje prate život škole, pa prema njima usmeravati i oblikovati nastavne sadržaje.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Proces učenja bazira se na percepciji najupečatljivijih muzičkih primera (za slušanje ili izvođenje muzike), koji imaju zadatak da aktiviraju svesnu aktivnost, fokusiraju pažnju učenika, iniciraju proces mišljenja i kreiraju odgovarajući sazajno-emocionalni doživljaj.

Čovek i muzika

Znanje o muzici kroz različite epohe ima za cilj razumevanje uloge muzike u društvu, upoznavanje muzičkih izražajnih sredstava, instrumenata, žanrova i oblika. U načinu realizacije ovih sadržaja uvek treba krenuti od muzičkog dela, slušanja ili izvođenja. Čas treba da bude orijentisan na ulogu i prirodu muzike, odnos čoveka u datom periodu prema njoj i njenoj nameni, kao i promišljanju da li je muzika (i ako jeste, na koje načine) bila umetnost kakvu danas poznajemo ili i nešto drugo.

Informacije koje se tiču konteksta (na primer istorijske, antropološke, kulturološke prirode) treba da budu odabrane i prenesene u službi razumevanja sveta muzike u datom duhu vremena. Hronološki aspekt Muzičke kulture za sedmi razred doprinosi korelaciji znanja i treba imati na umu da određeni predmeti pokrivaju informisanost o nemuzičkim aspektima baroka i klasicizma na detaljniji i specifičniji način.

Muzički instrumenti

Muzički instrumenti su nezaobilazni element svih oblasti Muzičke kulture. Kako su, pored ljudskog tela i glasa, značajno sredstvo muzičkog izražavanja čoveka, informacije o muzičkim instrumentima treba da proisteknu neposredno iz istorijskog i stvaralačkog konteksta. U tom smislu treba posebno obratiti pažnju na vezu između izbora instrumenata i događaja, odnosno prilika kada se i na koji način muzika izvodila.

Kao i sve druge, žičane instrumente treba obraditi kroz odgovarajuće slušne primere koji na upečatljiv način prezentuju njihove osnovne karakteristike. Informacije o žičanim instrumentima (tržalačkim i gudačkim) treba da budu svedene i usmerene na način dobijanja tona, tonsku boju, izražajne i osnovne tehničke mogućnosti i primenu.

Instrumente baroka i klasicima potrebno je auditivno i vizuelno prikazati kroz najosnovnije informacije u okviru predviđenog nastavnog sadržaja.

Karakteristične narodne instrumente, od severa do juga Srbije, predstaviti slušno i vizuelno. Neophodno je nastavne sadržaje međusobno integrisati – geografsko područje povezati sa narodnom pesmom, igrom, nošnjom i običajima obrađivanog lokaliteta.

Do znanja o instrumentima učenici treba da dođu iz neposrednog iskustva putem slušanja i opažanja, a ne faktografskim nabranjem, odnosno memorisanjem podataka.

Slušanje muzike

Slušanje muzike je aktivan psihički proces koji podrazumeva emocionalni doživljaj i misaonu aktivnost. Učenik treba da ima jasno formulisana uputstva na šta da usmeri pažnju prilikom slušanja kako bi mogao da prati muzički tok (poput izvođačkog sastava, tempa, načina na koji je melodija izvajana, specifičnih ritmičkih karakteristika i sl.). Postepeno, ovi elementi muzičkog toka postaju „konstanta” u procesu učeničke percepcije pa nastavnik može da proširuje opazajni kapacitet kod učenika usmeravajući njihovu pažnju pre slušanja na relevantne specifičnosti muzičkog dela. U kontekstu baroka i klasicizma, posebno treba obratiti pažnju na vezu između prirode muzičkog toka i namene slušanog dela – opisati specifičnost određenih elemenata muzičkog dela i zvučni i karakterni efekat koji je njima postignut, potom povezati sa kontekstom nastanka dela i namene.

Kompozicije koje se slušaju, svojim trajanjem i sadržajem treba da odgovaraju mogućnostima percepcije učenika. Vokalna, instrumentalna i vokalno-instrumentalna dela treba da budu zastupljena ravnopravno. Kod slušanja pesama posebno treba obratiti pažnju na vezu muzike i teksta, a kod instrumentalnih dela na izvođački sastav, izražajne mogućnosti instrumenata i vrste višeglasja. Elementi muzičke pismenosti su u službi gore navedenog. Učenička znanja iz različitih oblasti treba povezati i staviti u funkciju razumevanja slušanog dela, podstičući kod učenika kreativnost i kritičko mišljenje. Slušanje dela inspirisanih folklorom, svog i drugih naroda i narodnosti treba predstaviti u kontekstu razumevanja različitog sadržaja, oblika i raspoloženja slušanih kompozicija.

IZBOR KOMPOZICIJA ZA SLUŠANJE

Himne

Državna himna

Himna Svetom Savi

Himna škole

Narodne pesme i igre

Sjajna mesečina mila nane (Bela Palanka)

Goranine, Čafanine

Valjevaska podvala

Urodile žute kruške

Čovek i muzika

Barok

Mark Antoan Šarpantje, *Te Deum*

Georg Fridrih Hendl, *Aleluja*, oratorijum *Mesija*

Žan Žozef Mure, *Rondo* iz *Simfonije fanfara*

Johan Sebastijan Bah, *Brandenburški koncert br. 3*, finale

Johan Sebastijan Bah, *Tokata i fuga, de-mol*

Johan Sebastijan Bah, *Tokata, Ce-dur*

Johan Sebastijan Bah, *Vazduh*

Antonio Vivaldi, *Četiri godišnja doba* (izbor)

Antonio Vivaldi, *Arija Agitata da due venti*

Georg Fridrih Hendl: *Arija Lascia ch'io pianga*, opera *Rinaldo*

Georg Fridrih Hendl: Muzika za vatromet

Johan Pahelbel, *Kanon u De-duru*

Klasicizam

Wolfgang Amadeus Mozart, *Mala noćna muzika*

Wolfgang Amadeus Mozart, *Turski marš*

Wolfgang Amadeus Mozart, *Lacrimosa iz Rekvijema*

Wolfgang Amadeus Mozart, *Klavirski koncert br. 21 Elvira Madigan, 2. stav*

Ludvig van Betoven, *Za Elizu*

Ludvig van Betoven, *Mesečeva sonata, 1. stav*

Ludvig van Betoven, *V simfonija, 1. stav*

Ludvig van Betoven, *IX simfonija, 4. stav, finale*

Franc Jozef Hajdn, *Simfonija iznenađenja*

Wolfgang Amadeus Mozart, *Arija kraljice noći*, opera *Čarobna frula*

Kompozicije inspirisane muzikom baroka i klasicizma i savremene obrade

Tomazo Albinoni, *Adađo, ge-mol*

Toni Briten, *Himna Lige šampiona*

Johan Sebastijan Bah, *Tokata i fuga, de-mol*, izvodi Vanesa Me

Muzički instrumenti

Gudački

Antonio Vivaldi, *Četiri godišnja doba* (izbor)

Antonjin Dvoržak, „Američki kvartet” op. 96, br.12, Ef-dur

Antonjin Dvoržak, *Bagatele za gudački trio i harmonijum*, 5. stav

Bendžamin Britn, *Simple Symphony for String Quartet Op. 4*

Hauard Šor, *Gospodar prstenova (The Shire)*

Stiv Jablonski, tema iz filma *Transformeri: The Score – Arrival To Earth*

Violina:

Johan Sebastijan Bah: *Partita br.3, Gavota, BWV 1006*

Johan Sebastijan Bah: *Partita, E-dur, Preludijum, BWV 1006*

Đuzepe Tartini, *Đavolji triler*, 3. stav

Franc Šubert, *Pčela*

Feliks Mendelson, *Violinski koncert, e-mol*, op. 64, 3. stav

Nikolo Paganini, *La kampanela*, 3. stav

Džon Vilijams, tema iz filma *Šindlerova lista*

Viola:

Johan Kristian Bah, *Koncert za violu, ce-mol*

Johanes Brams, *Sonata za , ef-mol*, op. 120, br. 1

Rebeka Klark, *Sonata za violu, Impetuozo*

Violončelo:

Johan Sebastijan Bah, *Svita za violončelo br.1, Preludijum*

Ludvig van Betoven, *V simfonija*, 2. stav

Enio Morikone, tema iz filma *Gabrielova oboa*, izvodi Jo Jo Ma

Kontrabas:

Kamij Sen Sans, *Slon*

Johan Baptist Vanhal, *Koncert za kontrabas, De-dur*

Trzalački

Harfa:

Georg Fridrih Hendl, *Koncert za harfu i orkestar*

Mihail Glinka, *Varijacije na Mocartovu temu*

Manuel de Falja, *Španski ples*

Vera Milanković, *Nokturno*

Gitara:

Francisko Tarega, *Sećanje na Alhambru*

Johan Sebastijan Bah, *Brandenburški koncert br. 3, Allegro*, izvodi Čet Etkins

Erik Klepton, *Lejla*, instrumental

Wolfgang Amadeus Mocart, *Turski marš*, izvodi Ingvie Malmsten

Tambura:

Janika Balaž i Tamburaški orkestar, *Osam tamburaša*

Tamburaši, *Vratiće se rode*

Narodna pesma, *Sagradiću šajku*, izvode Zvonko Bogdan i Tamburaški orkestar Janike Balaža

Mandolina:

Enio Morikone i Nino Rota, *Tema ljubavi* iz filma *Kum*

Ludvig van Betoven, *Sonatina za mandolinu i fortepiano*, *Ce-dur*

Lauta:

Johan Sebastijan Bah, *Tokata i fuga de-mol*, izvodi Vanesa Me

Johan Georg Konradi, *Svita za lautu*

Dušan Bogdanović, *Psalm, Pasakalja i Ričerkar, na temu stare bosanske pesme*, izvodi Edin Karamazov

Citra:

Antonio Vivaldi, *Koncert za lautu, De-dur*

Ronald Binge, *Elizabetanska serenada*

Balalajka:

Ruska tradicionalna pesma, *Kaljinka*

Moris Žar, *Larina tema* iz filma *Larina pesma*

Video primeri

Barok:

Johan Sebastijan Bah, *Tokata i fuga, de-mol*
<https://www.youtube.com/watch?v=Nnuq9PXbywA>

Antonio Vivaldi, *Arija Agitata da due venti*, Ćecilia Bartoli
https://www.youtube.com/watch?v=6czLBVqo_zw

Georg Fridrih Hendl, *Muzika na vodi* <https://www.youtube.com/watch?v=C6dHO2F2OHc>

Henri Pursel, *Abdelazer* <https://www.youtube.com/watch?v=TUxbcJIOHNY>

Žan Batist Lili, *arija iz opere Izis* <https://www.youtube.com/watch?v=bPnNA8yTD8E>

Fransoa Kupren, *Les Coucous Benevoles*, na harpsikordu izvodi Klaudio di Veroli
<https://www.youtube.com/watch?v=xFIX2XSGCIQ>

Lui Klod Daken, *Le Coucou* <https://www.youtube.com/watch?v=e28jSNgr4c4>

Điolamo Freskobaldi, *L'Amoroso* – <https://www.youtube.com/watch?v=QEbuVWAbkZo>
Điolamo Freskobaldi, *Aria detta la Frescobala*
<https://www.youtube.com/watch?v=InSbiGcUp34>

Barokni ples <https://www.youtube.com/watch?v=-3-N3qtib24>

Yanni, *The Storm* <https://www.youtube.com/watch?v=BNi9fOjXx-Y>

Johan Sebastijan Bah, *Tokata i fuga de-mol*, izvodi Vanesa Me
https://www.youtube.com/watch?v=Hg8Fa_EUQqY

Klasicizam:

Insert iz filma *Amadeus* https://www.youtube.com/watch?v=-ciFTP_KRy4

MozART Group, *Eine Kleine World Music* <https://www.youtube.com/watch?v=fAO9LR9gZB0>

2 Sellos, *Whole Lotta Love vs. Beethoven 5th Symphony*
<https://www.youtube.com/watch?v=x8yymm3DtVA>

Line Riders – Beethoven's 5th <https://www.youtube.com/watch?v=vcBn04IyELc>

Insert iz filma *Coping Beethoven* <https://www.youtube.com/watch?v=qXlsrzLUq1I>

The Muppets, *Ode To Joy* <https://www.youtube.com/watch?v=VnT7pT6zCcA>

Gudački instrumenti:

Vitorio Monti, *Csárdás*, izvodi Nemanja Radulović
<https://www.youtube.com/watch?v=XIJM2kZgYil>

2 CELLOS, *Thunderstruck* <https://www.youtube.com/watch?v=uT3SBzmDxGk>

Kamij Sen Sans, *Labud* https://www.youtube.com/watch?v=FZ8X2HS_low

Nikolaj Rimski Korsakov, *Bumbarov let*, za dva kontrabasa
<https://www.youtube.com/watch?v=kLvC1046t7w>

Trzalački instrumenti:

Ane Vanshotors, *A bird came flying* https://www.youtube.com/watch?v=BBrSypv7y_E

Petar Iljič Čajkovski, kadenca iz baleta *Labudovo jezero*
<https://www.youtube.com/watch?v=v53lusUi088>

Harold Arlen, *Over The Rainbow*, izvodi Tomi Emanuel
<https://www.youtube.com/watch?v=0cHeNscKZNO>

Pako de Lusía, *Flamenco – Alegrias* https://www.youtube.com/watch?v=jGfx_e4Dhk8

Stiven Vorbek, *Palegia's Song* iz filma *Mandolina kapetana Korelija*,
<https://www.youtube.com/watch?v=IOMmwyfPEio&t=18s>

Antonio Vivaldi, *Koncert za lautu, De-dur* <https://www.youtube.com/watch?v=hyHd4rDUd5g>

Ronald Binge, *Elizabetanska serenada* https://www.youtube.com/watch?v=sMOt05cG_mc

Moris Žar, *Larina tema iz filma Larina pesma* <https://www.youtube.com/watch?v=bWh3aAodUJk>

Savremene obrade tradicionalne muzike:

Yanni, *World Dance* <https://www.youtube.com/watch?v=Fn8lodDV4Zw>

Tradicionalna iz Makedonije, *Zajdi, zajdi* (izvođenje Tošeta Proeskog)
<https://www.youtube.com/watch?v=vM9WWE6YXTg>

Tradicionalna iz Makedonije, *Jovano, Jovanke* <https://www.youtube.com/watch?v=beh-bnTHxcw>

Izvođenje muzike

Svaki aspekt izvođenja muzike ima neposredan i dragocen uticaj na razvoj učenika. Čitanje s lista jednostavnog ritmičkog zapisa aktivira najveći broj kognitivnih radnji, razvija dugoročno pamćenje, osetljivost za druge učesnike u muzičkom događaju (tzv. timski rad, tolerancija) i fine motoričke radnje. Kvalitetno muzičko izražavanje ima značajan uticaj na psihu učenika, a samim tim i na kapacitet i mogućnost svih vidova izražavanja. Ujedno je važno da se kroz izvođenje muzike, a u okviru individualnih mogućnosti učenika, podstiče i razvijanje ličnog stila izražavanja.

S obzirom na to da će pevanje i sviranje proizlaziti i iz istorijskog konteksta, način izvođenja treba prilagoditi u odnosu na dati kontekst. Posebnu pažnju treba usmeravati na pokrete koji imaju odgovarajuće značenje u muzičkom činu.

Pevanje

Glavni kriterijum za izbor pesama je kvalitet muzičkog dela. Posebnu pažnju treba obratiti na tonski opseg kompozicija za pevanje zbog fizioloških promena pevačkog aparata (mutiranje).

Prilikom izvođenja pesama najstarije muzičke folklorne tradicije, treba negovati netemperovani način pevanja i dozvoliti prirodnim bojama glasa da dođu do izražaja.

Pesme se obrađuju po sluhu i iz notnog teksta. Prilikom obrade pesama iz notnog teksta nakon tekstualne, sledi analiza notnog teksta, savladavanje ritma, pevanje solmizacijom i na kraju pevanje sa literarnim tekstom. Sa učenicima je neophodno postići izražajno pevanje.

Sviranje

Uzvođenje sviranjem treba realizovati na ritmičkim i melodijskim instrumentima. Sviranje na melodijskim instrumentima je olakšano činjenicom da su učenici muzički opismenjeni te mogu koristiti notne primere pojedinih pesama koje su najpre analizirane i solmizaciono obrađene. Sviranjem se pored ostalog razvijaju motoričke veštine, koordinacija i opažajne sposobnosti.

Elementi muzičke pismenosti

Elemente muzičke pismenosti treba obrađivati kroz odgovarajuće muzičke primere i kompozicije, od notne slike i tumačenja prema zvuku. Elementima koji su obrađeni u prethodnim razredima dodati obradu De-dur lestvice kroz odgovarajuće muzičke primere.

IZBOR KOMPOZICIJA ZA PEVANJE I SVIRANJE

Himne

Državna himna

Himna Svetom Savi

Himna škole

Čovek i muzika:

Mark Antoan Šarpantje, *Te Deum*

Wolfgang Amadeus Mozart, *Mala noćna muzika*

Ludvig van Betoven, *Oda radosti, IX simfonija*

Elementi muzičke pismenosti:

Narodna pesma iz Srbije, *Dunje ranke*

Harold Arlen, *Iznad duge*

Wolfgang Amadeus Mozart, *Čežnja za prolećem*

Aleksandar Jorgović, *Cic*.

Georg Fridrih Hendl, kanon *Igra kolo veselo*

Johan Sebastijan Bah, *Radost i veselja slast*, iz kantate *O selu*

Jozef Hajdn, *Jesenje lišće* iz 3. stava oratorijuma *Godišnja doba*

Wolfgang Amadeus Mozart, *Arija Papagena* iz opere *Čarobna frula*

Ludvig van Betoven, *Ptič'ja tuga*

Ludvig van Betoven, *Oda radosti*, tema iz IV stava *Simfonije br. 9*

Narodne pesme i igre

Čije je ono devojče (Đurđele)

Vita jela do neba

Vrbo, vrbice

Dum daga dum

Fatiše kolo vranjske devojke

Oj, golube, moj golube

„Ajde Jano, kolo da igramo

More, izgrejala, nane, sjajna mesečina

Žubor voda žuborila

Puče puška

Igrale se delije

Čaj goro, lane moje, pričuvaj mi ovce

Ti momo, ti devojko

Ruska narodna pesma, *Kaljinka*

Starogradske pesme

Divan je kićeni Srem

Oj, jesenske duge noći

Pred Senkinom kućom

Ne luduj lelo, čuće te selo

Ti jedina

Duhovne pesme

Vezak je vezla Djeva Marija

Božiću, naša radosti

Stevan Stojanović Mokranjac, *Tebe pojem*

Tropar za Božić

Tropar Cvetom Savi

Pomozi nam višnji Bože

Kornelije Stanković, *Mnogaja ljeta*

Pesme iz balkanskih ratova i Prvog svetskog rata

Kreće se lađa francuska

Tamo daleko

Kanoni

Mihael Pretorijus, *Živela muzika*

Mihael Pretorijus *Osvanu dan*

Georg Fridrih Hendl, *Igra kolo veselo* (kanon)

Jozef Hajdn, *Intervali*

Ludvig van Betoven, *Skala*

Muzičko stvaralaštvo

Dečje muzičko stvaralaštvo predstavlja viši stepen aktiviranja muzičkih sposobnosti koje se razvijaju u svim muzičkim aktivnostima, a rezultat su kreativnog odnosa prema muzici. Ono podstiče muzičku fantaziju, oblikuje stvaralačko mišljenje, produbljuje interesovanja i doprinosi trajnijem usvajanju i pamćenju muzičkih veština i znanja.

Stvaralaštvo može biti zastupljeno kroz:

- muzička pitanja i odgovore;
- komponovanje melodije na zadati tekst;
- sastavljanje ritmičke vežbe ili melodije od ponuđenih motiva;
- improvizacija igre/pokreta na određenu muziku;
- ilustraciju doživljaja muzike;
- izradu muzičkih instrumenata (funkcionalnih ili nefunkcionalnih);
- muzičko-istraživački rad;

- osmišljavanje muzičkih događaja, programa i projekata;
- osmišljavanje muzičkih kvizova;
- osmišljavanje muzičkih didaktičkih igara, igara sa pevanjem, igara uz instrumentalnu pratnju ili muzičkih dramatizacija;
- kreativnu upotrebu multimedija: IKT, audio snimci, slikovni materijal, mobilni telefoni...

Ukoliko ima mogućnosti, mogu se osmisлити i realizovati tematski projekti na nivou odeljenja ili razreda.

Projektna nastava se ostvaruje realizacijom projekta i timskim radom učenika. Tema projekta se sastoji od podtema koje učenici mogu da realizuju u timu, tandemu ili pojedinačno.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Nastava muzičke kulture podrazumeva učešće svih učenika, a ne samo onih koji imaju muzičke predispozicije. Kako je predmet muzička kultura sinteza veština i znanja, polazna tačka u procesu ocenjivanja treba da budu individualne muzičke sposobnosti i nivo prethodnog znanja svakog učenika. Bitni faktori za praćenje muzičkog razvoja i ocenjivanje svakog učenika su njegovo znanje, rad, stepen angažovanosti, kooperativnost, interesovanje, stav, umešnost i kreativnost, ali i napredovanje u odnosu na prethodna postignuća. Tako se u nastavi muzičke kulture za iste obrazovne-vaspitanog zadatke mogu dobiti različite ocene, kao i za različite rezultate iste ocene, zbog toga što se konkretni rezultati upoređuju sa individualnim učeničkim mogućnostima.

Način provere i ocena treba da podstiču učenika da napreduje i aktivno učestvuje u svim vidovima muzičkih aktivnosti. Glavni kriterijum za proces praćenja i procenjivanja je *način učeničke participacije u muzičkom događaju*, odnosno da li je u stanju da prati muzičko delo pri slušanju i kako odnosno, da li i kako izvodi i stvara muziku koristeći postojeće znanje.

U zavisnosti od oblasti i teme, postignuća učenika se mogu oceniti usmenom proverom, kraćim pisanim proverama (do 15 minuta) i procenom praktičnog rada i stvaralačkog angažovanja. Pored ovih tradicionalnih načina ocenjivanja, treba koristiti i druge načine ocenjivanja kao što su:

- doprinos učenika za vreme grupnog rada;
- izrada kreativnih zadataka na određenu temu;
- rad na projektu (učenik daje rešenje za neki problem i odgovara na konkretne potrebe);
- specifične veštine.

U procesu vrednovanja rezultata učenja nastavnik treba da bude fokusiran na učeničku motivaciju i stavove u odnosu na izvođenje i stvaralaštvo, sposobnost koncentracije, kvaliteta/percepcije i način razmišljanja prilikom slušanja, kao i primenu teoretskog znanja u muziciranju.

Nastavnik treba da motiviše učenika na dalji razvoj, tako da učenik oseti da je kroz proces vrednovanja viđen i podržan, kao i da ima orijentaciju gde se nalazi u procesu razvoja u okviru muzike i muzičkog izražavanja. Važno je uključiti samog učenika u ovaj proces u

smislu dijaloga i uzajamnog razumevanja u vezi sa tim šta učenik oseća kao prepreke (voljne i nevoljne) u svom razvoju, kao i na koje načine se, *iz učenikove perspektive*, one mogu prebroditi.

Kada je u pitanju vrednovanje oblasti Muzičko stvaralaštvo, ono treba vrednovati u smislu stvaralačkog angažovanja učenika, a ne prema kvalitetu nastalog dela, jer su i najskromnije muzičke improvizacije, kreativno razmišljanje i stvaranje pedagoški opravdane.

Uzimajući u obzir sve ciljeve koje proces učenja, kratkoročno i dugoročno treba da postigne, neophodno je imati na umu da se okvir vrednovanja procesa i rezultata učenja odvija najviše u učenikovom živom kontaktu sa muzikom, tj. izvođenju i stvaralaštvu, a takođe i slušanju muzike. Teoretsko znanje treba da ima svoju primenu i funkciju u učenikom izražavanju kroz muziku i u kontaktu sa muzikom. Kako proces učenja u okviru svakog časa treba da obuhvati sve oblasti, posmatranje učenika u živom kontaktu sa muzikom je istovremeno pokazatelj kvaliteta procesa učenja, kao i idealna scena za vrednovanje rezultata učenja. Sumativno vrednovanje treba da bude osmišljeno kroz zadatke i aktivnosti koje zahtevaju kreativnu primenu znanja. Diktate ne treba praktikovati ni zadavati.

Naziv predmeta	ISTORIJA	
Cilj	Cilj učenja Istorije je da učenik, izučavajući istorijske događaje, pojave, procese i ličnosti, stekne znanja i kompetencije neophodne za razumevanje savremenog sveta, razvije veštine kritičkog mišljenja i odgovoran odnos prema sebi, sopstvenom i nacionalnom identitetu, kulturno-istorijskom nasleđu, društvu i državi u kojoj živi.	
Razred	Sedmi	
Godišnji fond časova	72	
ISHODI		
Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI
– dovodi u vezu uzroke i posledice istorijskih događaja, pojava i procesa na konkretnim primerima;	OSNOVI PROUČAVANJA PROŠLOSTI	Osnovne odlike, hronološki i prostorni okviri perioda od Industrijske revolucije do završetka Prvog svetskog rata.
– izvodi zaključak o povezanosti nacionalne istorije sa regionalnom i evropskom, na osnovu datih primera;		Istorijski izvori za izučavanje perioda od Industrijske revolucije do završetka Prvog svetskog rata i njihova saznajna vrednost (materijalni, pisani, audio i vizuelni).
– uočava vezu između razvoja srpske državnosti tokom novog veka i savremene srpske države;		EVROPA, SVET, SRPSKA DRŽAVA I
– sagleda značaj i ulogu		

<p>istaknutih ličnosti u datom istorijskom kontekstu;</p> <p>– navede specifičnosti društvenih pojava, procesa, političkih ideja, stavova pojedinaca i grupa nastalih u novom veku;</p> <p>– prepoznaje osnovne karakteristike različitih ideologija;</p> <p>– analizira proces nastanka modernih nacija i navodi njihove osnovne karakteristike;</p> <p>– uočava uticaj i ulogu književnih i umetničkih dela na formiranje nacionalnog identiteta u prošlosti;</p> <p>– uočava uticaj istorijskih događaja, pojava i procesa na prilike u savremenom društvu;</p> <p>– prepoznaje istorijsku podlogu savremenih institucija i društvenih pojava (građanska prava, parlamentarizam, ustavnost);</p> <p>– analizirajući date primere, uočava uticaj naučno-tehnološkog razvoja na promene u društvenim i privrednim odnosima i prirodnom okruženju;</p> <p>– poredi položaj i način života pripadnika različitih društvenih slojeva i grupa u industrijsko doba;</p> <p>– prikazuje na istorijskoj karti dinamiku različitih</p>	<p>NAROD NA POČETKU INDUSTRIJSKOG DOBA</p> <p>(do sredine XIX veka)</p> <p>EVROPA, SVET, SRPSKA DRŽAVA I NAROD U DRUGOJ</p>	<p>njena primena; promene u društvu – jačanje građanske i pojava radničke klase).</p> <p>Političke revolucije (uzroci, posledice i obeležja, evropske monarhije uoči revolucija, prosvetiteljske ideje, primeri američke i francuske revolucije; pojmovi ustavnosti i podele vlasti, Deklaracija o pravima čoveka i građanina, ukidanje feudalizma).</p> <p>Napoleonovo doba (Napoleonova vladavina, ratovi, tekovine, Bečki kongres).</p> <p>Svakodnevni život i kultura (promene u načinu života).</p> <p>Istočno pitanje i balkanski narodi (politika velikih sila, borba balkanskih naroda za oslobođenje).</p> <p>Život Srba pod osmanskom i habzburškom vlašću.</p> <p>Srpska revolucija 1804–1835 (osnovna obeležja, tok Prvog i Drugog srpskog ustanka, posledice i značaj).</p> <p>Razvoj moderne srpske države (autonomija Kneževine Srbije, uspostava države, osnivanje obrazovnih i kulturnih ustanova).</p> <p>Crna Gora u doba vladičanstva (osnovna obeležja državnog i društvenog uređenja).</p> <p>Istaknute ličnosti: Džejsms Vat, Volter, Katarina II, Marija Terezija, Robespjer, Napoleon Bonaparta, vožd Karađorđe, knez Miloš, kneginja LJubica, Dositej Obradović, Vuk Karadžić, prota Mateja Nenadović, Petar I i Petar II Petrović Njegoš, Sava Tekelija, mitropolit Stefan Stratimirović.</p> <p>Rađanje modernih država, međunarodni odnosi i krize (revolucije 1848/49 – „proleće naroda”, političke ideje,</p>
---	--	--

istorijskih pojava i promena **POLOVINI XIX VEKA** u novom veku;

– uočava istorijske promene, poređenjem političke karte savremenog sveta sa istorijskim kartama drugih epoha;

– poredi informacije prikazane na istorijskoj karti sa informacijama datim u drugim simboličkim modalitetima;

– poveže vizuelne i tekstualne informacije sa odgovarajućim istorijskim kontekstom (hronološki, politički, društveni, kulturni);

– poredi različite istorijske izvore i klasifikuje ih na osnovu njihove saznanje vrednosti;

– analizira i proceni bliže hronološko poreklo izvora na osnovu sadržaja;

– uočava specifičnosti u tumačenju određenih istorijskih događaja i pojava na osnovu poređenja izvora različitog porekla;

– uoči pristrasnost, propagandu i stereotipe u sadržajima istorijskih izvora;

– upotrebi podatke iz grafikona i tabela u elementarnom istraživanju;

– prezentuje, samostalno ili u grupi, rezultate elementarnog istraživanja zasnovanog na korišćenju

nastanak moderne Italije i Nemačke, uspon SAD i građanski rat, borba za kolonije u Africi i Aziji, Persija, Indija, Kina, opadanje Osmanskog carstva).

Promene u privredi, društvu i kulturi (Druga industrijska revolucija, ljudska prava i slobode – pravo glasa, ukidanje robovlasništva, položaj dece i žena; kultura, nauka, obrazovanje, svakodnevni život).

Kneževina i Kraljevina Srbija i njeno okruženje (razvoj državnih ustanova i političkog života, unutrašnja i spoljna politika, međunarodno priznanje – Berlinski kongres; kulturna i prosvetna politika, svakodnevni život; položaj Srba pod habzburškom i osmanskom vlašću).

Istaknute ličnosti: Đuzepe Garibaldi, Oto fon Bizmark, Napoleon III, kraljica Viktorija, Abraham Linkoln, Karl Marks, braća Limijer, Alfred Nobel, knez Aleksandar Karađorđević, knez Mihailo, kralj Milan, kraljica Natalija i kralj Aleksandar Obrenović, knjaz Nikola Petrović, Ilija Garašanin, Jovan Ristić, Nikola Pašić, Stojan Novaković, patrijarh Josif Rajajić, Katarina Ivanović, Svetozar Miletić, Benjamin Kalaj, Aleksa Šantić.

Međunarodni odnosi i krize (formiranje saveza, sukobi oko kolonija, Rusko-japanski rat, Marokanska kriza, Aneksiona kriza, Libijski rat, balkanski ratovi).

Kultura, nauka i svakodnevni život (Svetska izložba u Parizu, primena naučnih dostignuća, položaj žena).

Kraljevina Srbija i njeno okruženje (Majski prevrat, politički život, unutrašnja i spoljna politika; pojava jugoslovenstva, nauka, kultura, svakodnevni život, položaj Srba pod austrougarskom i osmanskom vlašću, Crna Gora – donošenje ustava,

**EVROPA, SVET,
SRPSKA DRŽAVA I
NAROD NA POČETKU
XX VEKA**

<p>odabranih istorijskih izvora i literature, koristeći IKT;</p> <p>– upoređuje, analizira i uočava razlike između svojih i stavova drugih;</p> <p>– razdvaja bitno od nebitnog u istorijskoj naraciji;</p> <p>– prepoznaje smisao i svrhu negovanja sećanja na važne ličnosti i događaje iz istorije države i društva;</p> <p>– identifikuje istorijske spomenike u lokalnoj sredini i učestvuje u organizovanju i sprovođenju zajedničkih školskih aktivnosti vezanih za razvoj kulture sećanja.</p>	<p>proglašenje kraljevine; učešće Srbije i Crne Gore u balkanskim ratovima).</p> <p>Veliki rat (uzroci i povod, savezništva i frontovi, Srbija i Crna Gora u ratu; prelomnice, tok i posledice rata; aspekti rata – tehnologija rata, propaganda, gubici i žrtve, glad i epidemije; čovek u ratu – život u pozadini i na frontu; život pod okupacijom i u izbeglištvu; Veliki rat u sećanju).</p> <p>Istaknute ličnosti: Albert Ajnštajn, Pjer i Marija Kiri, Sigmund Frojd, Mihajlo Pupin, Nikola Tesla, Henri Ford, Vilhelm II, Nikolaj II Romanov, Vudro Vilson, kralj Petar i prestolonaslednik Aleksandar Karađorđević, Jovan Cvijić, Nadežda Petrović, Arčibald Rajs, Milunka Savić, Flora Sends, Radomir Putnik, Stepa Stepanović, Živojin Mišić, Petar Bojović, Janko Vukotić, Dragutin Dimitrijević Apis.</p>
--	--

Ključni pojmovi sadržaja: revolucija, industrijsko doba, Istočno pitanje, ljudska prava, ustavnost, Sretenjski ustav, ustavna i parlamentarna monarhija, republika, Kneževina Srbija, Kraljevina Srbija, Veliki rat, liberalizam, nacionalizam, socijalizam, imperijalizam, kolonijalizam, rasizam.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program je koncipiran tako da su uz definisane ishode za kraj razreda i ključne pojmove, za svaku od četiri tematske celine (OSNOVI PROUČAVANJA PROŠLOSTI; EVROPA, SVET, SRPSKA DRŽAVA I NAROD NA POČETKU INDUSTRIJSKOG DOBA – do sredine XIX veka; EVROPA, SVET, SRPSKA DRŽAVA I NAROD U DRUGOJ POLOVINI XIX VEKA I EVROPA, SVET, SRPSKA DRŽAVA I NAROD NA POČETKU XX VEKA), dati i sadržaji.

Pristup nastavi zasnovan na procesu i ishodima učenja podrazumeva da učenici razvijaju ne samo osnovna znanja, već da ih iskoriste u razvoju veština istorijskog mišljenja i izgradnji stavova i vrednosti. Program nastave i učenja, u tom smislu, nudi sadržinski okvir, a nastavnik ima mogućnost da izabere i neke dodatne sadržaje ukoliko smatra da su primereni sredini u kojoj učenici žive, ili da odgovaraju njihovim interesovanjima (program se, na primer, može dopuniti i sadržajima iz prošlosti zavičaja, čime se kod učenika postiže jasnija predstava o istorijskoj i kulturnoj baštini u njihovom kraju – arheološka nalazišta, muzejske zbirke). Svi sadržaji su definisani tako da budu u funkciji ostvarivanja ishoda predviđenih programom. Nastavnik ima značajan prostor za izbor i povezivanje sadržaja, metoda nastave i učenja i aktivnosti učenika.

Važna karakteristika nastave i učenja usmerenih na ostvarivanje ishoda je ta da su fokusirani na učenje u školi. Učenik treba da uči:

- *smisljeno*: povezivanjem onog što uči sa onim što zna i sa situacijama iz života; povezivanjem onog što uči sa onim što je učio iz Istorije i drugih predmeta;
- *problemski*: samostalnim prikupljanjem i analiziranjem podataka i informacija; postavljanjem relevantnih pitanja sebi i drugima; razvijanjem plana rešavanja zadatog problema;
- *divergentno*: predlaganjem novih rešenja; smišljanjem novih primera; povezivanjem sadržaja u nove celine;
- *kritički*: poređenjem važnosti pojedinih činjenica i podataka; smišljanjem argumenata;
- *kooperativno*: kroz saradnju sa nastavnikom i drugim učenicima; kroz diskusiju i razmenu mišljenja; uvažavajući argumente sagovornika.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program orijentisan na proces i ishode učenja nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja, nastavnik najpre kreira svoj godišnji plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Od njega se očekuje i da, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, definiše ishode za svaku nastavnu jedinicu. Pri planiranju treba imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti. Nastavnik za svaki čas planira i priprema sredstva i načine provere ostvarenosti projektovanih ishoda. U planiranju i pripremanju nastave i učenja, nastavnik planira ne samo svoje, već i aktivnosti učenika na času. Pored udžbenika, kao jednog od izvora znanja, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Učenici u sedmi razred ulaze sa znanjem o osnovnim istorijskim pojmovima, sa određenim životnim iskustvima i uobličnim stavovima i na tome treba pažljivo graditi nova znanja, veštine, stavove i vrednosti.

Nastavnik ima slobodu da sam odredi raspored i dinamiku aktivnosti za svaku temu, uvažavajući cilj učenja predmeta i definisane ishode. Redosled ishoda ne iskazuje njihovu važnost jer su svi od značaja za postizanje cilja predmeta. Između ishoda postoji povezanost i ostvarivanje jednog ishoda doprinosi ostvarivanju drugih ishoda. Mnogi od ishoda su procesni i predstavljaju rezultat kumulativnog dejstva obrazovno-vaspitnog rada, tokom dužeg vremenskog perioda i obrade različitih sadržaja.

Bitno je iskoristiti velike mogućnosti koje Istorija kao narativni predmet pruža u podsticanju učeničke radoznalosti, koja je u osnovi svakog saznanja. Nastavni sadržaji treba da budu predstavljeni kao „priča” bogata informacijama i detaljima, ne zato da bi opteretili pamćenje učenika, već da bi im istorijski događaji, pojave i procesi bili predočeni jasno, detaljno, živo i dinamično. Posebno mesto u nastavi Istorije imaju pitanja, kako ona koja postavlja nastavnik učenicima, tako i ona koja dolaze od učenika, podstaknuta onim što su čuli u učionici ili što su saznali van nje koristeći različite izvore informacija. Dobro osmišljena pitanja nastavnika imaju podsticajnu funkciju za razvoj istorijskog mišljenja i kritičke svesti. U zavisnosti od cilja koji nastavnik želi da ostvari, pitanja mogu imati različite funkcije, kao što su: fokusiranje pažnje na neki sadržaj ili aspekt, podsticanje poređenja, traganje za pojašnjenjem.

Učenje istorije bi trebalo da pomogne učenicima u stvaranju što jasnije predstave ne samo o tome „kako je uistinu bilo”, već i zašto se nešto desilo i kakve su posledice iz toga proistekle. Da bi shvatio događaje iz prošlosti, učenik treba da ih „oživi u svom umu”, u čemu veliku pomoć može pružiti upotreba različitih istorijskih tekstova, karata i drugih izvora istorijskih podataka (dokumentarni i igrani video i digitalni materijali, muzejski eksponati, ilustracije), obilaženje kulturno-istorijskih spomenika i posete ustanovama kulture. Korišćenje istorijskih karata izuzetno je važno jer omogućava učenicima da na očigledan i slikovit način dožive prostor na kome se neki od događaja odvijao, pomažući im da kroz vreme prate promene na određenom prostoru.

Treba iskoristiti i uticaj nastave Istorije na razvijanje jezičke i govorne kulture (veštine besedništva), jer istorijski sadržaji bogate i oplemenjuju jezički fond učenika. Neophodno je imati u vidu i integrativnu funkciju Istorije, koja u obrazovnom sistemu, gde su znanja podeljena po nastavnim predmetima, pomaže učenicima da postignu celovito shvatanje o povezanosti i uslovljenosti geografskih, ekonomskih i kulturnih uslova života čoveka. Poželjno je izbegavati fragmentarno i izolovano učenje istorijskih činjenica jer ono ima najkraće trajanje u pamćenju i najslabiji transfer u sticanju drugih znanja i veština. U nastavi treba, kad god je to moguće, primenjivati didaktički koncept multiperspektivnosti. Određene teme, po mogućnosti, treba realizovati sa odgovarajućim sadržajima iz srodnih predmeta, a posebnu pažnju treba posvetiti osposobljavanju učenika za efikasno korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija (upotreba interneta, pravljenje prezentacija, korišćenje digitalnih audio-vizuelnih materijala i izrada referata).

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje napredovanja započinje inicijalnom procenom nivoa na kome se učenik nalazi i u odnosu na šta će se procenjivati njegov dalji rad. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika. Svaki nastavni čas i svaka aktivnost učenika su, u tom smislu, prilika za registrovanje napretka učenika i upućivanje na dalje aktivnosti.

U nastavi orijentisanoj na dostizanje ishoda vrednuju se i proces i produkti učenja. U vrednovanju naučenog, pored usmenog ispitivanja, koriste se i testovi znanja. U formativnom ocenjivanju se koriste različiti instrumenti, a izbor zavisi od vrste aktivnosti koja se vrednuje. Vrednovanje aktivnosti, naročito ako je timski rad u pitanju, može se obaviti sa grupom tako da se od svakog člana traži mišljenje o sopstvenom radu i o radu svakog člana ponaosob (tzv. vršnjačko ocenjivanje).

Naziv predmeta	GEOGRAFIJA
Cilj	Cilj učenja Geografije je da učenik pojmovno i strukturno ovlada prirodno-geografskim, demografskim, nasebinskim, političko-geografskim, ekonomsko-geografskim, integracionim i globalnim pojavama i procesima u Srbiji i svetu uz negovanje vrednosti multikulturalnosti i patriotizma.
Razred	sedmi
Godišnji fond časova	72 časa
ISHODI	
Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:	OBLAST/TEMA SADRŽAJI

– definiše granice kontinenta i pokazuje na karti okeane i mora kojima je proučavani kontinent okružen i locira najveća ostrva, poluostrva, moreuze, zemljouze, prolaze, rtove;

– pronalazi na karti države proučavane regije i imenuje ih;

– prikazuje na nemoj karti: kontinente, okeane, mora, oblike razuđenosti obala, nizije, planine, reke, jezera, države, gradove;

– klasifikuje oblike reljefa, vodne objekte i živi svet karakterističan za navedenu teritoriju;

– analizira uticaj geografske širine, reljefa, odnosa kopna i mora, morskih struja, vegetacije i čoveka na klimu;

– objašnjava nastanak pustinja na teritoriji proučavanog kontinenta;

– pronalazi podatke o brojnom stanju stanovništva po kontinentima, regijama i odabranim državama i izdvaja prostorne celine sa najvećom koncentracijom stanovništva u svetu;

– ukaže na uzroke i posledice kretanja broja stanovnika, gustine naseljenosti, prirodnog priraštaja, migracija i specifičnih struktura stanovništva po kontinentima, regijama i u odabranim državama;

– tumači i izrađuje tematske karte stanovništva po kontinentima, regijama i odabranim državama;

– opisuje uzroke i posledice urbanizacije na različitim kontinentima, regijama i u odabranim državama;

– dovede u vezu prirodne resurse sa stepenom ekonomske razvijenosti

REGIONALNA GEOGRAFIJA

GEOGRAFSKE REGIJE EVROPE

Regionalna geografija, principi regionalizacije. Homogenost i heterogenost geografskog prostora.

Južna Evropa – kulturno-civilizacijske tekovine, etnička heterogenost, turizam, politička podela.

Države Južne Evrope: države bivše SFRJ, Italija, Španija i Grčka – osnovne geografske karakteristike.

Srednja Evropa – kulturno-civilizacijske tekovine, savremeni demografski procesi, prirodni resursi i ekonomski razvoj, urbanizacija, politička podela.

Nemačka – osnovne geografske karakteristike.

Zapadna Evropa – kulturno-civilizacijske tekovine, savremeni demografski procesi, prirodni resursi i ekonomski razvoj, urbanizacija, politička podela.

Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo – osnovne geografske karakteristike.

Severna Evropa – prirodni resursi i ekonomski razvoj, narodi, politička podela.

Norveška – osnovne geografske karakteristike.

Istočna Evropa – kulturno-civilizacijske tekovine, etnička heterogenost, prirodni resursi i ekonomski razvoj, politička podela.

Ruska Federacija – osnovne

pojedinih regija i odabranih država;

– uz pomoć geografske karte objašnjava specifičnosti pojedinih prostornih celina i opisuje različite načine izdvajanja regija;

– objasni formiranje političke karte sveta;

– objašnjava uzroke i posledice globalnih fenomena kao što su siromaštvo, unutrašnje i spoljašnje migracije, demografska eksplozija i prenaseljenost, bolesti i epidemije, politička nestabilnost;

– dovode u vezu kvalitet života stanovništva sa prirodnim, demografskim, ekonomskim i političko-geografskim odlikama prostora;

– prepoznaje negativne uticaje čoveka na životnu sredinu nastale usled specifičnosti razvoja poljoprivrede, rudarstva, energetike, industrije, saobraćaja i turizma na proučavanim kontinentima, regijama i u odabranim državama;

– analizira primere pozitivnog uticaja čoveka na životnu sredinu u državama koje ulažu napore na očuvanju prirode i upoređuje ih sa sličnim primerima u našoj zemlji;

– izvodi zaključak o mogućim rešenjima za korišćenje čistih izvora energije u državama čija se privreda zasniva najviše na eksploataciji nafte i uglja;

– istražuje uticaj Evropske unije na demografske, ekonomske i političke procese u Evropi i svetu;

– opisuje ulogu međunarodnih organizacija u svetu.

AZIJA

AFRIKA

geografske karakteristike.

Evropska unija – primer integracionih procesa.

Geografski položaj, granice i veličina Azije.

Prirodne odlike Azije.

Stanovništvo Azije.

Naselja Azije.

Privreda Azije.

Politička i regionalna podela.

Jugozapadna Azija – prirodni resursi i ekonomski razvoj, kulturno-civilizacijske tekovine, savremeni demografski procesi, urbanizacija, politička podela.

Južna Azija – kulturno-civilizacijske tekovine, savremeni demografski procesi, etnička heterogenost, urbanizacija, politička podela.

Jugoistočna Azija – prirodni resursi i ekonomski razvoj, politička podela.

Istočna Azija – kulturno-civilizacijske tekovine, savremeni demografski procesi, etnička heterogenost, prirodni resursi i ekonomski razvoj, urbanizacija, politička podela.

Centralna Azija – prirodni resursi, politička podela, naselja i stanovništvo.

Geografski položaj, granice i veličina Afrike.

Prirodne odlike Afrike.

Stanovništvo Afrike.

Naselja Afrike.

Privreda Afrike.

Politička i regionalna podela.

Afrički Mediteran i Saharska Afrika. Podsaharska Afrika.

Geografski položaj, granice, veličina i regionalna podela Severne Amerike.

Prirodne odlike Severne Amerike.

SEVERNA AMERIKA

Stanovništvo Severne Amerike.

Naselja Severne Amerike.

Privreda Severne Amerike.

Politička podela.

Geografski položaj, granice i veličina Južne Amerike.

Prirodne odlike Južne Amerike.

JUŽNA AMERIKA

Stanovništvo Južne Amerike.

Naselja Južne Amerike.

Privreda Južne Amerike.

Politička podela.

Geografski položaj, granice i veličina Australije i Okeanije.

Prirodne odlike Australije.

AUSTRALIJA I OKEANIJA

Kolonijalni period i stanovništvo Australije.

Naselja Australije.

Privreda Australije.

Okeanija – osnovna geografska

POLARNE OBLASTI	<p>obeležja.</p> <p>Politička i regionalna podela.</p> <p>Osnovne geografske odlike Antarktika – otkriće, naziv, geografski položaj, prirodne odlike, prirodni resursi i naučna istraživanja.</p> <p>Osnovne geografske odlike Arktika – otkriće, naziv, geografski položaj, prirodne odlike, prirodni resursi i savremena naučna istraživanja.</p>
----------------------------	---

Ključni pojmovi sadržaja: regije Evrope, Azija, Afrika, Severna Amerika, Južna Amerika, Australija i Okeanija, polarne oblasti.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program orijentisan na proces i ishode učenja nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju procesa nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika, udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže, resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i preporučenih sadržaja, obrazovnih standarda za kraj obaveznog obrazovanja, ciljeva i ishoda obrazovanja i vaspitanja, ključnih kompetencija za celoživotno učenje, predmetnih i opštih međupredmetnih kompetencija, nastavnik najpre kreira svoj godišnji (globalni) plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Nastavnik ima slobodu da sam odredi broj časova za date teme u godišnjem planu.

Predmetni ishodi su definisani na nivou razreda u skladu sa revidiranom Blumovom taksonomijom i najveći broj njih je na nivou primene. Redosled ishoda ne iskazuje njihovu važnost jer su svi od značaja za postizanje cilja predmeta. Od nastavnika se očekuje da operacionalizuje date ishode u svojim operativnim planovima za konkretnu temu, tako da tema bude jedna zaokružena celina koja uključuje moguća međupredmetna povezivanja. U fazi planiranja i pisanja pripreme za čas nastavnik definiše cilj i ishode časa.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Dati sadržaji su preporučeni i raspoređeni u osam tematskih celina: *Regionalna geografija, Geografske regije Evrope, Azija, Afrika, Severna Amerika, Južna Amerika, Australija i Okeanija, Polarne oblasti.*

U radu sa učenicima preporučuje se nastavniku da na početku školske godine uputi učenike na samostalni rad tako što će učenici prilikom obrade nove tematske celine dobiti zadatke da obrade po jednu ili više reprezentativnih država. Učenici će uz pomoć nastavnika, raspoloživih statističkih izvora, kartografskih i sredstava informaciono komunikacionih tehnologija obrađivati pojedinačne države sveta (geografski položaj, granice, veličinu, osnovne prirodno-geografske i društveno-ekonomske odlike). Do kraja školske godine, svi

učenici će imati regionalno-geografske prikaze odabranih država. Na ovaj način učenici će biti u mogućnosti da sagledaju sintezni karakter regionalne geografije u odnosu na pojedinačne discipline opšte (fizičke i društvene) geografije koje karakteriše primena analitičkih naučnih metoda.

Regionalna geografija

Na prvim časovima nastavnik će upoznati učenike sa predmetom i zadacima proučavanja, kao i podelom regionalne geografije, oslanjajući se na njihova već stečena geografska znanja iz 6. razreda o pojmu geografske regije, a sa ciljem razumevanja kompleksnih odnosa i veza između geografskih objekata, pojava i procesa u geografskoj sredini. U obradi sadržaja o regionalnoj geografiji, trebalo bi ukazati na to da svetsko kopno nije jednoličan ili homogen geografski prostor, već da ga odlikuje zastupljenost različitih fizičko-geografskih i društveno-geografskih elemenata, koje ga čine heterogenim. Objasniti da se regionalna geografija izučava sa ciljem da bi učenici saznali kakvi su odnosi i veze između prirode i ljudi, kao i da bi postali svesni da opstanak života na Zemlji zavisi od njihovog međusobnog odnosa. Objasniti učenicima da su principi regionalizacije (fizičko-geografski i društveno-geografski) pravila na osnovu kojih se vrši podela heterogene Zemljine površine na homogene geografske regije, kao npr. geomorfološke, klimatske, hidrografske, pedološke, biogeografske, ekonomske (rudarske, agrarne, industrijske, turističke), urbane, kulturne, istorijske, političke i druge regije. Na kraju obrade nastavne teme *Regionalna geografija*, ukazati na to da određene regije karakteriše sličan geografski izgled (fizionomske regije), a da druge poseduju jednu ili nekoliko funkcija (funkcionalne regije).

Obradu nastavnih jedinica o kontinentima vršiti po Kerovom sistemu, koji podrazumeva sledeći redosled izlaganja: geografski položaj, granice i veličina, reljef, klima, vode, živi svet, stanovništvo, naselja, privreda, politička i regionalna podela kontinenta. Istim redosledom analizirati i odabrane države.

Pri obradi nastavnih jedinica o geografskim regijama izbeći Kerov sistem, jer se na taj način nepotrebno, dva puta ponavljaju već obrađeni sadržaji u okviru kontinenata (ista nastavna tema). S obzirom na to da su društveno-geografski procesi znatno dinamičniji od fizičko-geografskih, kao i to da utiču na različite načine na transformaciju geografskog prostora i na ukupan razvoj, njima je prilikom obrade geografskih regija dat poseban značaj.

U tabelarnom pregledu programa, u koloni *Sadržaji*, za svaku geografsku regiju predloženi su oni geografski sadržaji koji ih čine specifičnim, ali to nije konačni niti obavezujući popis sadržaja za te geografske regije.

Geografske regije Evrope

Realizacijom ishoda druge teme *Geografske regije Evrope* učenici će steći znanja o geografskim celinama Evrope – Južna, Srednja, Zapadna, Severna i Istočna Evropa, kao i njihovim geografskim specifičnostima i razvojnim karakteristikama koje ih izdvajaju u odnosu na susedne geografske regije, političkom podelom i odabranim državama. Izbegavati ponavljanje geografskih sadržaja iz teme *Geografija Evrope*, koji su analizirani u šestom razredu.

Pri odbradi Južne Evrope istaći kulturno-civilizacijske tekovine regije (npr. kolevka evropske civilizacije, period geografskih otkrića, humanizam, renesansa...), etno-lingvističku heterogenost (romanski, južnoslovenski i izolovane grupe naroda), privredne odlike kroz vezu sa prirodnim uslovima i resursima, sa osvrtom na turizam (poznata turistička regija sveta / kraljica turizma) i političku podelu. U okviru Južne Evrope preporučuje se obrada država bivše SFR Jugoslavije, Italija, Španija i Grčka. U okviru Srednje Evrope obraditi

kulturno-civilizacijske tekovine regije (procvat nauke, kulture i tehnologije zahvaljujući humanizmu i renesansi, kulturno-umetnički pravci, tradicija narodnih festivala, filmska industrija i sl.), savremene demografske procese, prirodne resurse i privredni razvoj, urbanizaciju (veliki gradovi, aglomeracije, konurbacije i megalopolisi) i političku podelu. Preporučuje se obrada Savezne Republike Nemačke u okviru regije. Zapadnu Evropu obraditi kroz kulturno-civilizacijske tekovine regije (velika kolonijalna carstva, industrijske revolucije...), demografske procese, prirodne resurse i privredni razvoj (najrazvijenija evropska regija), urbanizaciju (industrijski gradovi, konurbacije npr. Ranštat, Veliki London, Pariz, Flamanski dijamant...), političku podelu, kao i geografska obeležja Republike Francuske i Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske. U okviru Severne Evrope posebno analizirati vezu prirodnih resursa (energenti, rude, mineralne sirovine) sa privrednim razvojem (specijalizovana industrija, visok životni standard stanovništva) i analizirati etnička obeležja, političku podelu i osnovne geografske karakteristike Norveške. Pri obradi Istočne Evrope istaći kulturno-civilizacijske tekovine, etničku heterogenost (Rusi, Tatari, Ukrajinci, Belorusi, Kazasi, Jermeni,...), prirodne uslove i resurse, privredne karakteristike i političku podelu. Obraditi Rusku Federaciju, transkontinentalnu državu, koja čini najveći deo Istočne Evrope i Severne Azije. Na kraju nastavne teme *Geografske regije Evrope* objasniti značaj Evropske unije u svetu, kao primer integracionih procesa.

Za crtanje tematskih karata o geografskim regijama Evrope koristiti neme karte, na kojima se mogu izdvojiti karakteristične regije i njihovi geografski sadržaji. Pri crtanju i tumačenju tematskih karata dolazi do izražaja samostalnost u radu učenika i usavršava se veština praktične primene geografske karte u nastavi. Ukoliko postoje tehničke mogućnosti, učenici mogu pripremiti prezentacije, čime se osposobljavaju da kroz vizuelizaciju sadržaja samostalno analiziraju i donose zaključke o određenim specifičnostima geografskih regija Evrope.

Kroz čitavu temu važno je naglasiti da se vremenom geografske regije Evrope razvijaju i menjaju funkcije. Važno je iskoristiti velike mogućnosti koje geografija kao narativni predmet pruža u podsticanju učeničke radoznalosti, koja je u osnovi svakog saznanja. Geografske regije Evrope bi trebalo da budu predstavljene kao geografska priča, bogata informacijama i zanimljivostima, kako bi geografske pojave i procesi bili predočeni jasno, detaljno i dinamično.

Učenike ne opterećivati kvantitativnim vrednostima, već insistirati na pojave i procese koji utiču na razvoj evropskih regija. U cilju podsticanja tolerancije i solidarnosti kod učenika, ukazati na postojanje različitih socijalnih, etničkih i kulturnih grupa u Evropi.

Azija

Na početku nastavne teme Azija obrađuju opštegeografske odlike ovog kontinenta, i to: geografski položaj, granice i veličina, prirodne odlike, stanovništvo, naselja, privreda i politička i regionalna podela, nakon čega se prelazi na regionalne celine: jugozapadnu, južnu, jugoistočnu, istočnu i centralnu Aziju.

Prilikom obrade položaja, granice i veličine Azije, ključno je da se istakne da je Azija sastavni deo jedinstvene kopnene celine Evroazija, da se ovaj kontinent razgraniči od Evrope i od Afrike, da učenici uvide da se Azija prostire i na severnoj i na južnoj, kao i na istočnoj i zapadnoj Zemljinoj polulopti. Dalje, važno je da se učenicima objasni šta znači da je Azija deo Starog sveta i da ova znanja povežu sa znanjima koja stiču na časovima istorije (Velika geografska otkrića). Kod prikazivanja veličine Azije važno je da učenici steknu predstavu o odnosima površine i broja stanovnika u poređenju sa ostalim kontinentima, a posebno sa Evropom.

Razumevanje prirodnih odlika Azije ključno je za kasnije shvatanje prostorne distribucije stanovništva, razmeštaja prirodnih resursa, razvoja i razmeštaja pojedinih privrednih grana (poljoprivrede, industrije, saobraćaja i turizma) na kontinentu. Kao posebno značajne sadržaje u ovoj oblasti ističemo: nastanak nabranih planina i ostrvskih arhipelaga, tumačenje pojava vulkanizma i trusova u svetlu teorija litosfernih ploča, različite uzroke postanka pustinja u jugozapadnoj, južnoj i centralnoj Aziji, klimatsku i mozaičnost živog sveta Azije, i dr.

Prilikom obrade stanovništva Azije pažnju bi trebalo usmeriti na razumevanje prostorne distribucije stanovništva, polarizovanog demografskog razvoja, savremenih migracija (naročito iz ratovima ugroženih država prema Evropi) i strukture stanovništva (grupe naroda, najmnogoljudniji narodi). Adekvatno korišćenje statističkih izvora ovde je jako važno. Učenici ne treba da pamte podatke iz oblasti demografske statistike, oni treba da razumeju odnose veličina, bez faktografskog pamćenja podataka. U školama koje su tehnički opremljene (postojanje internet priključka, računara, tablet uređaja, pametnih telefona), učenici treba na časovima da koriste relevantne statističke izvore, da ih tumače i sami ili uz pomoć nastavnika predstavljaju grafikonima i tematskim kartama.

Naselja Azije predstavljaju pravi mozaik ljudskih naseobina što je uslovljeno faktorima prirodne sredine, specifičnostima privrede i kulturno-civilizacijskog razvoja. Učenicima ovde treba prikazati kontraste ruralnih naselja (npr. u pustinjama Jugozapadne Azije, u Indiji, na Tibetu, ribarska naselja u Jugoistočnoj Aziji, itd.) i višemilionskih gradova, centara globalnih političkih i ekonomskih procesa (npr. Singapur, Tokio, Šangaj...). Pažnji nastavnika i učenika preporučujemo i specifičnosti procesa urbanizacije (sjaj Tokija sa jedne i pseudourbanizacija u Indiji, sampani u Kini, itd. sa druge strane).

Privredne odlike Azije mogu se obraditi na različite načine: kroz prikaz teritorijalnog razmeštaja privrednih grana, sagledavanje uticaja prirodnih i društvenih faktora na razvoj privrede ili kroz isticanje regionalnih specifičnosti razvoja i razmeštaja privrede.

U programu nastave i učenja data regionalna podela Azije je preporučena. Nastavnici, učenici i autori udžbenika mogu Aziju da podele i na druge načine, ali je važno da učenici razumeju kriterijume prostorne diferencijacije.

Kako bi se ostvario princip očiglednosti i znanja koja se stiču na časovima geografije učinila trajnim, nastavnici u obradi opšte- i regionalnogeografskih sadržaja treba da koriste zidne geografske karte, a učenici atlase i neme karte. Korišćenje ovih nastavnih sredstava nije samo sebi svrha, tačnije njihova upotreba ne završava se lociranjem geografskih objekata na kartama već predstavlja osnovu za dalje tumačenje kauzalnih i funkcionalnih odnosa između proučavanih geografskih objekata, pojava i procesa. To, na primer, znači da učenik treba da bude u stanju da pošto pokaže na karti Indijski okean, Hindustansku niziju, Himalaje i Tibet zaključni zašto je na Tibetu hladna i suva klima.

Upotreba sredstava informaciono-komunikacionih tehnologija u nastavi (npr. organizacija virtuelne šetnje Zabranjenim gradom pomoću aplikacije Google Maps, korišćenje programa za izradu kvizova za utvrđivanje gradiva, itd.) dodatno će doprineti realizaciji principa očiglednosti i učvršćivanju trajnosti učeničkih znanja.

Afrika

Prilikom obrade položaja, granice i veličine Afrike važno je istaći da se ona pruža meridijanski što za posledicu ima jasnu diferenciranost kontinenta na prirodne zone od ekvatora prema jugu i severu. Ukazati na granicu Afrike prema Aziji kao i na pripadajuća ostrva ovom kontinentu.

Znanja koja učenici stiču izučavanjem klime, hidrografije i reljefa Afrike važna su za razumevanje prostorne distribucije stanovništva, položaja naselja, razmeštaja prirodnih resursa, razvoja i razmeštaja poljoprivrede, rudarstva i turizma na kontinentu. Značajno je istaći hidrografske karakteristike Nila, Nigera i reke Kongo i jezera Viktorija, Njasa i Tanganjika, kao mesta značajne koncentracije stanovništva, naselja i poljoprivrede. Prilikom obrade florističkih i zoogeografskih karakteristika kontinenta ukazati i na geografske faktore endemizma faune Madagaskara.

Prilikom obrade nastavnih sadržaja o stanovništvu Afrike bitno je razumevanje prostorne distribucije stanovništva (prenaseljeni, gusto, retko i nenaseljeni prostori), prirodnog priraštaja, savremenih migracija (naročito iz ratovima ugroženih država prema Evropi) i strukture stanovništva.

U okviru političko-geografskih odlika Afrike posebno se treba osvrnuti na procese kolonizacije i dekolonizacije kao i na efekte ovih procesa u savremenim ekonomsko-političkim odnosima afričkih država (neokolonijalizam). Regionalnu podelu Afrike inicijalno bi trebalo posmatrati kroz fizičko-geografsku i kulturno-civilizacijsku polarizaciju kontinenta na Afrički Mediteran i Saharsku Afriku na severu i Podsaharsku Afriku na jugu. Pored klime kao glavnog fizičko-geografskog faktora drugi značajan faktor polarizacije je Arapsko-islamska civilizacija na severu i Negro-afrička civilizacija na jugu. Kao posledica etničke i demografske heterogenosti Podsaharske Afrike, treba ukazati na određene društveno-političke razlike unutar nje. Prilikom obrade ove teme treba se osvrnuti na savremene geografske probleme Afrike kao što su dezertifikacija, ekstremno visoki prirodni priraštaj, nestašica hrane, intenzivne migracije ka Evropi, prekomernu eksploataciju prirodnih resursa, itd. Obrada ovih sadržaja bi trebalo da doprinese formiranju stavova kod učenika, prema ovim aktuelnim geografskim temama.

Severna Amerika

Za dostizanje ishoda u okviru ove teme važno je ukazati na položaj ovog kontinenta između Atlantskog i Tihog okeana kao i na povezanost/razdvojenost sa susednim kontinentima. Ovo je posebno značajno u kontekstu saobraćajno-geografskog položaja, ekonomske povezanosti sa obalama drugih kontinenata. U realizaciji ishoda koji se odnose na izdvajanje regija, potrebno je naglasiti postojanje dve kulturne celine na teritoriji Severne Amerike: Angloamerike (SAD i Kanada) i Latinske Amerike (Srednja Amerika) i kroz korelaciju sa sadržajima istorije objasniti značaj naseljavanja Amerika.

Pri obradi prirodnih odlika Severne Amerike bitno je ukazati na genezu reljefa kontinenta i izdvojiti karakteristične reljefne celine. Ovde treba objasniti nastanak Kanadskog štita, Kordiljera, Apalača, Središnjih nizija i drugih osobenih celina. Poznavanje reljefa ovog kontinenta veoma je značajno i za razumevanje njegove klime i rasporeda prirodnih zona. U tom smislu potrebno je naglasiti meridijansku cirkulaciju vazduha i morske struje. U regionalizaciji prostora ovog kontinenta važno je primeniti i fizičko-geografski princip regionalizacije.

Pri obradi nastavne jedinice stanovništva Severne Amerike potrebno je ukazati na etape naseljavanja kontinenta (prisustvo starosedelaca, uticaj evropskih doseljenika, tzv. pretapanje u jednu naciju i sl.). U realizaciji ishoda koji se odnose na objašnjenja demografskih procesa značajno je sagledati razlike u populacionom razvoju srednjeameričkih i angloameričkih naroda, posledične migracije prema SAD i Kanadi, razlike u strukturama stanovništva i slično.

Za dostizanje ishoda koji se odnosi na razumevanje procesa urbanizacije preporučuje se ukazivanje na razlike u društveno-ekonomskom razvoju i kulturnom nasleđu Angloamerike i

Latinske Amerike, stepenu urbanizacije, fizionomiji sela i gradova, razlikama između planskog i stihijskog razvoja, migracijama iz sela u gradove, načinu života i slično.

Ishodi koji se odnose na razumevanja i objašnjenja ekonomskih procesa takođe mogu da se realizuju kroz analizu dispariteta razvoja između Anglo i Latinske Amerike. Oni se mogu obraditi analizom prirodnih i društvenih faktora privrednog razvoja, analizom privrednih sektora, posmatranjem prostornog razmeštaja delatnosti i sl. U ostvarivanju ishoda koji se odnose na uticaje čoveka na životnu sredinu svrsishodno je ukazati na vezu između eksploatacije prirodnih resursa, kvaliteta života, potrošnje i uticaja na životnu sredinu.

Ishodi koji se odnose na regionalnu podelu ovog prostora mogu da se realizuju primenom različitih načina izdvajanja karakterističnih regija (fizičko-geografske ili društveno-ekonomske regije). U pogledu političke podele, takođe je moguće prepoznati razlike između političko-geografske usitnjenosti srednjeameričkog prostora s jedne strane i postojanje dve populaciono i teritorijalno velike, a istovremeno visokorazvijene države Angloamerike.

Južna Amerika

Za dostizanje ishoda koji se odnose na definisanje geografskog položaja potrebno je naglasiti u kojim toploćnim pojasevima se prostire Južna Amerika, zatim povoljnost položaja između Tihog i Atlantskog okeana, kao i veliku udaljenost od ostalih kontinenata. U pogledu društveno-geografske komponente položaja važno je istaći kolonizaciju, latinoameričko nasleđe, podelu na interesne sfere između Španije i Portugalije i sl.

Prirodne odlike Južne Amerike mogu se sistematično obraditi počev od genetskih tipova reljefa i redosleda postanka pojedinih celina. Preporučuje se da se klimatske odlike kontinenta analiziraju kroz uticaj klimatskih faktora, čime se ujedno objašnjavaju i tipovi klime. Na taj način se realizuju ishodi o uticaju klimatskih faktora na klimu i raspored prirodnih zona. Ishod koji se odnosi na prepoznavanje negativnih uticaja čoveka na životnu sredinu može da se realizuje analizom značaja i nekontrolisane seče amazonskih selvasa.

Pri obradi sadržaja Stanovništvo Južne Amerike potrebno je istaći kulturno-civilizacijske uzroke velike etničke i rasne raznolikosti. U ostvarivanju ishoda koji se odnose na razvoj naselja Južne Amerike preporuka je da se akcent stavi na uzroke stihijskih procesa urbanizacije i na posledično veliki jaz koji postoji između razvoja milionskih gradova s jedne strane i brojnih seoskih naselja u Andima, Amazoniji i slično. Važno je naglasiti vezu između ruralno-urbanih migracija i velikih kontrasta koji postoje u prostoru južnoameričkih gradova.

Preporučuje se da se privreda Južne Amerike sagleda kroz analizu uticaja prirodnih i društvenih faktora privrednog razvoja. U privrednoj strukturi potrebno je ukazati na značaj delatnosti primarnog i sekundarnog sektora. U objašnjenju političke podele prostora Južne Amerike bitno je ukazati na kulturno-civilizacijske uzroke podele. Dostizanje ishoda je moguće kroz praktične aktivnosti u okviru samostalnih ili grupnih zadataka, tako da učenici sami prouče i predstave odlike odabranih regionalnih celina ili država.

Australija i Okeanija

Za dostizanje ishoda, nastavnik u okviru geografskog položaja učenicima treba da ukaže na dimenzije kontinenta kao i na prostorni obuhvat Okeanije (pripadajuća ostrva Melaneziji, Mikroneziji i Polineziji). Važno je ukazati na faktore geografske izolovanosti Australijskog kontinenta u odnosu na ostale kontinente kao i posledice koje se ogledaju u specifičnim biogeografskim i antropogeografskim odlikama. Fizičko-geografski sadržaji treba da ukažu na geotektonsku evoluciju Australije (Pangea, Gondvana), postanak planina kao i na postanak ostrva Okeanije (vulkanska ostrva, atoli). Istaći faktore koji su doveli do formiranja

pustinja, velikog koralnog grebena kao i autentične australijske florističke i zoogeografske oblasti. Prilikom obrade stanovništva Australije i Okeanije ukazati na domicilno stanovništvo (Aboridžini, Maori) i pridošlo evropsko i azijsko stanovništvo. Izvršiti periodizaciju etno-demografskog razvoja Australije i Okeanije na predkolonijalni i kolonijalni period. Ukazati na savremene demografske procese (prirodni priraštaj, migracije) i naseljenost kontinenta (naseljeni i nenaseljeni prostori). U političko-geografskoj analizi ukazati na procese kolonizacije, dekolonizacije i formiranja nezavisnih država. Istaći značaj saobraćajno-geografskog i političko-geografskog položaja ostrva Okeanije u kontekstu savremenih ekonomskih, političkih i vojnih procesa. Prilikom obrade naselja Australije ukazati na prirodne faktore formiranja savremene mreže naselja.

Polarne oblasti

Za dostizanje ishoda u okviru nastavne teme *Polarne oblasti* preporučeni sadržaj čine karakteristične odlike ovih prostora. U tom smislu, pažnju treba posvetiti specifičnostima orijentacije na polovima (npr. pomoću zvezda, kompasa, Sunca), dužini obdanice i noći, visini Sunca nad horizontom, odnosima kopna i mora, istorijatu istraživanja, sadašnjim istraživanjima, kao i međunarodnoj podeli ovih prostora.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Ocenjivanje je sastavni deo procesa nastave i učenja kojim se obezbeđuje stalno praćenje i procenjivanje rezultata postignuća učenika, a u skladu sa Pravilnikom o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju. Praćenje i vrednovanje učenika započinje inicijalnom procenom nivoa znanja na kome se učenik nalazi. Svaka aktivnost na času služi za kontinuiranu procenu napredovanja učenika. Neophodno je učenike stalno osposobljavati za procenu sopstvenog napretka u ostvarivanju ishoda predmeta.

Kako nijedan od poznatih načina vrednovanja nije savršen, potrebno je kombinovati različite načine ocenjivanja. Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša svoj rezultat i učenje. Ako nastavnik sa učenicima dogovori pokazatelje na osnovu kojih svi mogu da prate napredak u učenju, učenici se uče da razmišljaju o kvalitetu svog rada i o tome šta treba da preduzmu da bi svoj rad unapredili. Ocenjivanje na taj način postaje motivacioni faktor za učenike. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja i birati pogodne strategije učenja.

Na početku školske godine nastavnici geografije treba da naprave plan vremenske dinamike i sadržaja ocenjivanja znanja i umenja (procenjivanja postignuća) učenika vodeći računa o adekvatnoj zastupljenosti sumativnog i formativnog ocenjivanja. Budući da se u novim programima nastave i učenja insistira na funkcionalnim znanjima, razvoju međupredmetnih kompetencija i projektnoj nastavi, važno je da nastavnici na početku školske godine dobro osmisle i sa učenicima dogovore kako će se obavljati formativno ocenjivanje. U tom smislu preporučuje se nastavnicima da na nivou stručnih veća dogovore kriterijume i elemente formativnog ocenjivanja (aktivnost na času, doprinos grupnom radu, izrada domaćih zadataka, kratki testovi, poznavanje geografske karte...).

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano sprovodi evaluaciju i samoevaluaciju procesa nastave i učenja.

Naziv predmeta	FIZIKA
Cilj	Cilj učenja Fizike jeste da učenici steknu bazičnu jezičku i naučnu pismenost,

osposobe se da rešavaju probleme i zadatke u novim i nepoznatim situacijama, obrazlože svoje mišljenje u okviru diskusije, upoznaju prirodne pojave i osnovne prirodne zakone i njihovu primenu u svakodnevnom životu, razviju motivisanost za učenje i napreduju ka dostizanju odgovarajućih obrazovnih standarda.

Razred **sedmi**

Godišnji
fond **72 časa**
časova

ISHODI

	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI
Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:		
– razlikuje skalarne i vektorske fizičke veličine;		Sila kao uzrok promene brzine tela. Pojam ubrzanja.
– koristi i analizira rezultate merenja različitih fizičkih veličina i prikazuje ih tabelarno i grafički;		Uspostavljanje veze između sile, mase tela i ubrzanja. Drugi Njutnov zakon. Dinamičko merenje sile.
– analizira zavisnost brzine i pređenog puta od vremena kod pravolinijskih kretanja sa stalnim ubrzanjem;		Međusobno delovanje dva tela – sile akcije i reakcije. Treći Njutnov zakon. Primeri
– primeni Njutnove zakone dinamike na kretanje tela iz okruženja;		Ravnomerno promenljivo pravolinijsko kretanje. Intenzitet, pravac i smer brzine i ubrzanja. Trenutna i srednja brzina tela.
– pokaže od čega zavisi sila trenja i na osnovu toga proceni kako može promeniti njeno delovanje;	SILA I KRETANJE	Zavisnost brzine i puta od vremena pri ravnomerno promenljivom pravolinijskom kretanju.
– demonstrira pojave: inercije tela, ubrzanog kretanja, kretanje tela pod dejstvom stalne sile, sile trenja i sila akcije i reakcije na primerima iz okruženja;		Grafičko predstavljanje zavisnosti brzine tela od vremena kod ravnomerno promenljivog pravolinijskog kretanja. <i>Demonstracioni ogledi:</i>
– samostalno izvede eksperiment iz oblasti kinematike i dinamike, prikupi podatke merenjem, odredi traženu fizičku veličinu i objasni rezultate eksperimenta;		– Ilustrovanje inercije tela pomoću papira i tega. – Kretanje kuglice niz Galilejev žljeb.
– pokaže vrste i uslove		– Kretanje tela pod dejstvom stalne sile.

ravnoteže čvrstih tela na primeru iz okruženja;

– navodi primere prostih mašina koje se koriste u svakodnevnom životu;

– prikaže kako sila potiska utiče na ponašanje tela potopljenih u tečnost i navede uslove plivanja tela na vodi;

– poveže pojmove mehanički rad, energija i snaga i izračuna rad sile teže i rad sile trenja;

– razlikuje kinetičku i potencijalnu energiju tela i poveže njihove promene sa izvršenim radom;

– demonstrira važenje zakona održanja energije na primerima iz okruženja;

– rešava kvalitativne, kvantitativne i grafičke zadatke (kinematika i dinamika kretanja tela, trenje, ravnoteža poluge, sila potiska, zakoni održanja...);

– razlikuje pojmove temperature i količine toplote i prikaže različite mehanizme prenosa toplote sa jednog tela na drugo;

– analizira promene stanja tela (dimenzija, zapremine i agregatnog stanja) prilikom grejanja ili hlađenja;

– navede metode dobijanja toplotne energije i ukaže na primere njenog racionalnog korišćenja.

– Merenje sile dinamometrom.

– Ilustrovanje zakona akcije i reakcije pomoću dinamometara i kolica, kolica sa oprugom i drugih ogleda (reaktivno kretanje balona i plastične boce).

Laboratorijske vežbe

1. Određivanje stalnog ubrzanja pri kretanju kuglice niz žljeb.

2. Provera Drugog Njutnovog zakona pomoću pokretnog tela (kolica) ili pomoću Atvudove mašine.

Ubrzanje pri kretanju tela pod dejstvom sile teže. Galilejev ogled.

Slobodno padanje tela, bestežinsko stanje. Hitac naviše i hitac naniže.

Sile trenja i sile otpora sredine (trenje mirovanja, klizanja i kotrljanja). Uticaj ovih sila na kretanje tela.

Demonstracioni ogledi:

– Slobodno padanje tela različitih oblika i masa (Njutnova cev, slobodan pad vezanih novčića...).

– Padanje tela u raznim sredinama.

– Bestežinsko stanje tela (ogledi sa dinamometrom, s dva tega i papirom između njih, sa plastičnom čašom koja ima otvor na dnu i napunjena je vodom).

– Trenje na stolu, kosoj podlozi i sl.

– Merenje sile trenja pomoću dinamometra.

Laboratorijske vežbe

1. Određivanje ubrzanja tela koje slobodno pada.

2. Određivanje koeficijenta trenja

KRETANJE TELA POD DEJSTVOM SILE TEŽE. SILE TRENJA

klizanja.

Delovanje dve sile na telo, pojam rezultujuće sile kroz različite primere slaganja sila. Razlaganje sila.

Pojam i vrste ravnoteže tela. Poluga, moment sile. Ravnoteža poluge i njena primena.

Sila potiska u tečnosti i gasu. Arhimedov zakon i njegova primena. Plivanje i tonjenje tela.

Demonstracioni ogledi:

RAVNOTEŽA TELA

– Vrste ravnoteže pomoću lenjira ili štapa.

– Ravnoteža poluge.

– Uslovi plivanja tela (tegovi i staklena posuda na vodi, Kartezijanski gnjurac, suvo grožđe u mineralnoj vodi, sveže jaje u vodi i vodenom rastvoru soli, mandarina sa korom i bez kore u vodi, plivanje kocke leda na vodi...).

Laboratorijske vežbe

1. Određivanje gustine čvrstog tela primenom Arhimedovog zakona.

Mehanički rad. Rad sile. Rad sile teže i sile trenja.

Kvalitativno uvođenje pojma mehaničke energije tela. Kinetička energija tela. Potencijalna energija. Gravitaciona potencijalna energija tela.

MEHANIČKI RAD I ENERGIJA. SNAGA

Veza između promene mehaničke energije tela i izvršenog rada. Zakon o održanju mehaničke energije.

Snaga. Koeficijent korisnog dejstva.

Demonstracioni ogledi:

– Ilustrovanje rada utrošenog na savladavanje sile trenja pri klizanju tela

po različitim podlogama, uz korišćenje dinamometra.

– Korišćenje potencijalne energije vode ili energije naduvanog balona za vršenje mehaničkog rada.

– Primeri mehaničke energije tela. Zakon o održanju mehaničke energije (Galilejev žljeb; matematičko klatno; teg sa oprugom)

Laboratorijske vežbe

1. Određivanje rada sile pod čijim dejstvom se telo kreće po različitim podlogama.

2. Provera zakona održanja mehaničke energije pomoću kolica.

Čestični sastav supstancije: molekuli i njihovo haotično kretanje.

Toplotno širenje tela. Pojam i merenje temperature.

Unutrašnja energija i temperatura.

Količina toplote. Specifični toplotni kapacitet. Toplotna ravnoteža.

Agregatna stanja supstancije.

Demonstracioni ogledi:

– Difuzija i Braunovo kretanje.

– Širenje čvrstih tela, tečnosti i gasova (naduvani balon na staklenoj posudi – flaši i dve posude sa hladnom i toplom vodom, Gravesandov prsten, izduženje žice, kapilara...).

Laboratorijske vežbe

1. Merenje temperature mešavine tople i hladne vode posle uspostavljanja toplotne ravnoteže.

TOPLOTNE POJAVE

Ključni pojmovi sadržaja: kretanje, sila, ubrzanje, Njutnovi zakoni, sila teže, trenje, ravnoteža tela, mehanički rad, energija, snaga, toplotne pojave, temperatura.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Polazna opredeljenja pri definisanju ishoda i koncipiranju programa fizike bili su usvojeni Standardi obrazovnih postignuća učenika u osnovnoj školi.

Ishodi predstavljaju opis integrisanih znanja, veština i stavova koje učenik stiče u procesu ostvarivanja nastave u pet oblasti predmeta: *Sila i kretanje, Kretanje tela pod dejstvom sile teže. Sile trenja, Ravnoteža tela, Mehanički rad i energija. Snaga, Toplotne pojave.*

Obnavljanje dela gradiva iz šestog razreda, koje se odnosi na ravnomerno pravolinijsko kretanje, silu kao uzrok promene stanja tela i inertnost tela, treba da posluži kao uvod i obezbedi kontinuitet.

Učenici sedmog razreda treba da nastave sa učenjem osnovnih pojmova i zakona fizike na osnovu kojih će razumeti pojave u prirodi i značaj fizike u obrazovanju i svakodnevnom životu. Oni treba da steknu osnovu za praćenje programa fizike u sledećim razredima.

Polazna opredeljenja uticala su na izbor programskih sadržaja i metoda logičkog zaključivanja, demonstracionih oglada i laboratorijskih vežbi, orijentisanih na očekivane ishode.

Iz fizike kao naučne discipline odabrani su oni sadržaji koje na određenom nivou, u skladu sa obrazovnim standardima i ishodima, mogu da usvoje svi učenici sedmog razreda.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Pri planiranju nastavnog procesa nastavnik, na osnovu definisanog cilja predmeta, ishoda i obrazovnih standarda, samostalno planira broj i redosled časova obrade i ostalih tipova časova, kao i metode i oblike rada sa učenicima. Redosled proučavanja pojedinih tema nije potpuno obavezujući. Nastavnik može u određenoj meri (vodeći računa da se ne naruši logičan sled učenja fizike) preraspodeliti sadržaje prema svojoj proceni.

Uloga nastavnika je da pri planiranju nastave vodi računa o sastavu odeljenja i rezultatima inicijalnog testa, stepenu opremljenosti kabineta za fiziku, stepenu opremljenosti škole (IT oprema, biblioteka,...), udžbeniku i drugim nastavnim materijalima koje će koristiti.

Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji globalni plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju istih na nivo konkretne nastavne jedinice. Od njega se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, u odnosu na odabrani ishod, definiše ishode specifične za datu nastavnu jedinicu. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za ostale ishode potrebno više vremena i više različitih aktivnosti.

Od metoda logičkog zaključivanja, koje se koriste u fizici kao naučnoj disciplini (induktivni, deduktivni, zaključivanje po analogiji itd.), učenicima sedmog razreda najpristupačniji je induktivni metod (od pojedinačnog ka opštem) pri pronalaženju i formulisanju osnovnih zakona fizike. Zato program predviđa da se pri proučavanju makrofizičkih pojava pretežno koristi induktivni metod.

Uvođenje jednostavnih eksperimenata za demonstriranje fizičkih pojava ima za cilj razvijanje radoznalosti i interesovanja za fiziku i istraživački pristup u prirodnim naukama. Jednostavne eksperimente mogu da izvode i sami učenici na času ili da ih ponove kod kuće, koristeći mnoge predmete i materijale iz svakodnevnog života. Određeni sadržaji i tematske celine se mogu realizovati i preko projektne nastave.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Programski sadržaji sedmog razreda dosledno su prikazani u formi koja zadovoljava osnovne metodске zahteve nastave fizike:

– *Postupnost* (od jednostavnog ka složenom) pri upoznavanju novih pojmova i formulisanju zakona.

– *Očiglednost* pri izlaganju nastavnih sadržaja (uz svaku tematsku celinu navedeno je više demonstracionih ogleda, a u nedostatku nastavnih sredstava moguće je koristiti i video simulacije).

– *Povezanost nastavnih sadržaja* sa pojavama u svakodnevnom životu.

Programski sadržaji na osnovu ishoda se mogu realizovati:

1. izlaganjem sadržaja teme uz odgovarajuće demonstracione ogledе;
2. rešavanjem kvalitativnih i kvantitativnih problema kao i problem – situacija;
3. laboratorijskim vežbama;
4. domaćim zadacima;
5. korišćenjem drugih načina rada koji doprinose boljem razumevanju sadržaja teme (projekti, dopunska nastava, dodatni rad...);
6. sistematskim praćenjem rada svakog učenika.

Da bi se ciljevi i zadaci nastave fizike ostvarili u celini, neophodno je da učenici aktivno učestvuju u svim oblicima nastavnog procesa. Imajući u vidu da svaki od navedenih oblika nastave ima svoje specifičnosti u procesu ostvarivanja, to su i metodska uputstva prilagođena ovim specifičnostima.

Metodska uputstva za predavanja

Kako uz svaku tematsku celinu idu demonstracioni ogledi, učenici će spontano pratiti tok posmatrane pojave, a na nastavniku je da navede učenika da svojim rečima, na osnovu sopstvenog rasuđivanja, opiše pojavu koju posmatra. Posle toga nastavnik, koristeći precizni jezik fizike, definiše nove pojmove (veličine) i rečima formuliše zakone. Kada se prođe kroz sve etape u izlaganju sadržaja teme (ogled, učenikov opis pojave, definisanje pojmova i formulisanje zakona), prelazi se, ako je moguće, na prezentovanje zakona u matematičkoj formi.

Metodska uputstva za rešavanje računskih zadataka

Pri rešavanju većine kvantitativnih (računskih) zadataka iz fizike, u zadatku prvo treba na pravi način sagledati fizičke sadržaje, pa tek posle toga preći na matematičko formulisanje i izračunavanje. Naime, rešavanje zadataka odvija se kroz tri etape: fizička analiza zadatka, matematičko izračunavanje i diskusija rezultata. U prvoj etapi uočavaju se fizičke pojave na koje se odnosi zadatak, a zatim se nabrajaju i rečima iskazuju zakoni po kojima se pojave odvijaju. U drugoj etapi se, na osnovu matematičke forme zakona, izračunava vrednost tražene veličine. U trećoj etapi traži se fizičko tumačenje dobijenog rezultata. U cilju razvijanja prirodno-naučne pismenosti nastavnik treba da insistira na sistematskom korišćenju jedinica mere fizičkih veličina SI (međunarodni sistem jedinica).

Metodska uputstva za izvođenje laboratorijskih vežbi

Laboratorijske vežbe čine sastavni deo redovne nastave i organizuju se na sledeći način: učenici svakog odeljenja dele se u dve grupe, tako da svaka grupa ima svoj termin za laboratorijsku vežbu. Oprema za laboratorijske vežbe umnožena je u više kompleta, tako da na jednoj vežbi (radnom mestu) može da radi tri do četiri učenika. Čas eksperimentalnih vežbi sastoji se iz: uvodnog dela, merenja i zapisivanja podataka dobijenih merenjima, analize i diskusije dobijenih rezultata, izvođenja zaključaka.

U uvodnom delu časa nastavnik:

- obnavlja delove gradiva koji su obrađeni na časovima predavanja, a odnose se na datu vežbu (definicija veličine koja se određuje i metod koji se koristi da bi se veličina odredila),
- obraća pažnju na činjenicu da svako merenje prati odgovarajuća greška i ukazuje na njene moguće izvore,
- upoznaje učenike s mernim instrumentima i obučava ih da pažljivo rukuju laboratorijskim inventarom,
- ukazuje učenicima na mere predostrožnosti, kojih se moraju pridržavati radi sopstvene sigurnosti.

Dok učenici vrše merenja, nastavnik aktivno prati njihov rad, diskretno ih nadgleda i, kad zatreba, objašnjava im i pomaže. Pri unošenju rezultata merenja u đlačku svesku, procenu greške treba vršiti samo za direktno merene veličine, a ne i za veličine koje se posredno određuju. Procenu greške posredno određene veličine nastavnik može da izvodi u okviru dodatne nastave.

Metodska uputstva za druge oblike rada

Pri odabiru domaćih zadataka nastavnik treba da vodi računa o nivou složenosti zadataka, ali i o njihovoj motivacionoj funkciji. S obzirom na to da kroz izradu domaćeg zadatka učenici proveravaju stepen razumevanja usvojenog sadržaja, korektnost urađenog zadatog domaćeg zadatka treba da bude proverena na narednom času.

Projektna nastava, kao jedan od oblika rada, obuhvata pripremu, izradu projekta, prezentaciju i diskusiju. Projekat izvode učenici po grupama uz asistenciju nastavnika. Ovakav način rada podrazumeva aktivno učešće svakog učenika u grupi u okviru prikupljanja podataka, izvođenje eksperimenata, merenja, obrade rezultata, priprema prezentacije i prezentovanje. Rezultat ovakvog načina rada je aktivno sticanje znanja o fizičkim pojavama kroz istraživanje.

U okviru izrade projekata moguće je obuhvatiti neke od sledećih tema:

- Uloga fizike u zaštiti čovekove okoline.
- Energetska efikasnost.
- Klimatske promene.
- Svojstva vode – fizička, hemijska, značaj vode za živi svet.

Praćenje rada učenika

Nastavnik je dužan da kontinuirano prati rad svakog učenika kroz proveru njegovih usvojenih znanja, stečenih putem organizovanja različitih oblika nastave. Takođe je u obavezi da uredno vodi evidenciju o radu i napredovanju svakog učenika. Ocenjivanje učenika samo na osnovu rezultata koje je on postigao pri realizaciji samo jednog oblika nastave nije dobro. Neophodno je da nastavnik od učenika ne traži samo formalno znanje već da ga podstiče na razmišljanje i logičko zaključivanje. Učenik se kroz usmene odgovore navikava da koristi preciznu terminologiju i razvija sposobnost da svoje misli jasno formuliše.

Budući da je program, kako po sadržaju, tako i po obimu, prilagođen psihofizičkim mogućnostima učenika sedmog razreda, stalnim obnavljanjem najvažnijih delova iz celokupnog gradiva postiže se da stečeno znanje bude trajnije i da učenik bolje uočava povezanost raznih oblasti fizike.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U nastavi orijentisanoj na dostizanje ishoda vrednuju se ostvareni nivo postignuća i napredovanje tokom procesa učenja. Da bi vrednovanje bilo objektivno, potrebno je da bude usklađeno sa principima ocenjivanja (Pravilnik o ocenjivanju u osnovnoj školi iz 2013. godine).

Nastavnik je dužan da kontinuirano prati rad svakog učenika kroz neprekidno proveravanje njegovih usvojenih znanja, stečenih na osnovu svih oblika nastave: demonstracionih oglada, predavanja, rešavanja kvantitativnih i kvalitativnih zadataka, laboratorijskih vežbi, i projekata...

U svakom razredu treba kontinuirano proveravati i vrednovati kompetencije (znanja, veštine i stavove) učenika pomoću usmenog ispitivanja, kratkih pismenih provera, testova na kraju većih celina, kontrolnih vežbi i proverom eksperimentalnih veština. Nastavnik fizike treba da omogući učenicima da iskažu sopstvena razmišljanja o nekim fizičkim pojavama i da to adekvatno vrednuje.

Na početku školske godine potrebno je sprovesti inicijalni test. Ovaj test je instrument provere predznanja učenika. Na kraju školske godine, takođe, treba sprovesti časove sistematizacije gradiva i proveriti nivo postignuća učenika i stepen ostvarenosti obrazovnih ishoda.

PRILOG: Orijentacioni broj časova po temama i broj časova predviđenih za izradu laboratorijskih vežbi.

Redni broj teme	Naslov teme	Broj časova	Broj časova za laboratorijske vežbe	Ukupan broj časova za nastavnu temu
1.	Sila i kretanje	22	3	25

2.	Kretanje tela pod dejstvom sile teže. Sile trenja	10	2	12
3.	Ravnoteža tela	10	1	11
4.	Mehanički rad i energija. Snaga	13	2	15
5.	Toplotne pojave	8	1	9
Ukupno		63	9	72

Naziv predmeta

MATEMATIKA

Cilj

Cilj učenja Matematike je da učenik, ovladavajući matematičkim konceptima, znanjima i vještinama, razvije osnove apstraktnog i kritičkog mišljenja, pozitivne stavove prema matematici, sposobnost komunikacije matematičkim jezikom i pismom i primeni stečena znanja i vještine u daljem školovanju i rešavanju problema iz svakodnevnog života, kao i da formira osnov za dalji razvoj matematičkih pojmova.

Razred

Sedmi

Godišnji fond časova

144 časa

ISHODI

Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:

OBLAST/ TEMA SADRŽAJI

– izračuna stepen realnog broja i kvadratni koren potpunog kvadrata i primeni odgovarajuća svojstva operacija;

Kvadrat racionalnog broja.

– odredi brojevu vrednost jednostavnijeg izraza sa realnim brojevima;

Rešavanje jednačine $x^2 = a$,

$a \geq 0$; postojanje iracionalnih brojeva (na primer rešenja jednačine $x^2 = 2$).

– na osnovu realnog problema sastavi i izračuna vrednost jednostavnijeg brojevnog izraza sa realnim brojevima;

REALNI BROJEVI

Realni brojevi i brojevena prava.

Kvadratni koren, jednakost

– odredi približnu vrednost realnog broja i proceni apsolutnu grešku;

Deo dokumenta je u pripremi i može se videti po objavljivanju celog dokumenta u Pravnoj bazi.

Celom dokumentu se može pristupiti preko taba "otvori relacije" ili "otvori prečišćen tekst".

– nacрта grafik funkcije $y = kx$, $k \in \mathbb{R} \setminus \{0\}$;

Decimalni zapis realnog broja; približna

<ul style="list-style-type: none"> – primeni produženu proporciju u realnim situacijama; 		<p>vrednost realnog broja; apsolutna greška. Osnovna svojstva operacija s realnim brojevima.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – primeni Pitagorinu teoremu u računskim i konstruktivnim zadacima; 		<p>Funkcija direktne proporcionalnosti $y = kx$, $k \in \mathbb{R} \setminus \{0\}$.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – transformiše zbir, razliku i proizvod polinoma; 		<p>Produžena proporcija.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – primeni formule za razliku kvadrata i kvadrat binoma; 		<p>Pitagorina teorema (direktna i obratna). Važnije primene Pitagorine teoreme.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – rastavi polinom na činioce (koristeći distributivni zakon i formule za kvadrat binoma i razliku kvadrata); 		<p>Konstrukcije tačaka na brojevnoj pravoj koje odgovaraju brojevima</p>
<ul style="list-style-type: none"> – primeni transformacije polinoma na rešavanje jednačina; 	<p>PITAGORINA TEOREMA</p>	<p><i>Deo dokumenta je u pripremi i može se videti po objavljivanju celog dokumenta u Pravnoj bazi.</i></p> <p><i>Celom dokumentu se može pristupiti preko taba "otvori relacije" ili "otvori prečišćen tekst".</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> – primeni svojstva stranica, uglova i dijagonala mnogougla; 		<p>, itd.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – izračuna površinu mnogougla koristeći obrasce ili razloživu jednakost; 		<p>Rastojanje između dve tačke u koordinatnom sistemu.</p> <p>Prvi deo</p>
<ul style="list-style-type: none"> – konstruiše ortocentar i težište trougla; 		<p>Stepen čiji je izložilac prirodan broj; stepen dekadne jedinice čiji je izložilac ceo broj; operacije sa stepenima; stepen proizvoda, količnika i stepena.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – primeni stavove podudarnosti pri dokazivanju jednostavnijih tvrđenja i u konstruktivnim zadacima; 	<p>CELI ALGEBARSKI IZRAZI</p>	<p>Drugi deo</p> <p>Algebarski izrazi. Polinomi i operacije (monomi, sređeni oblik, transformacije zbira, razlike i proizvoda polinoma u sređeni oblik polinoma). Kvadrat binoma i razlika kvadrata.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – primeni svojstva centralnog i periferijskog ugla u krugu; 		<p>Rastavljanje polinoma na činioce korišćenjem distributivnog zakona, formule za kvadrat binoma i razliku kvadrata.</p> <p>Primene.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – izračuna obim i površinu kruga i njegovih delova; 		<p>Pojam mnogougla. Vrste mnogouglova.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – preslika dati geometrijski objekat rotacijom; 		
<ul style="list-style-type: none"> – određuje srednju vrednost, 	<p>MNOGOUGAO</p>	

medijanu i mod.	Zbir uglova mnogougla. Broj dijagonala mnogougla. Pravilni mnogouglovi (pojam, svojstva, konstrukcije). Obim i površina mnogougla.
	Težišna duž trougla. Ortocentar i težište trougla.
	Složenije primene stavova podudarnosti. Centralni i periferni ugao u krugu.
	Obim kruga, broj π . Dužina kružnog luka.
KRUG	Površina kruga, kružnog isečka i kružnog prstena.
	Rotacija.
OBRADA PODATAKA	Srednja vrednost, medijana i mod.

Ključni pojmovi sadržaja: realni broj, stepen, kvadratni koren, Pitagorina teorema, polinom, mnogougao, ortocentar i težište, krug, broj π , rotacija i srednja vrednost.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Pri izboru sadržaja i pisanju ishoda za predmet matematika uzeta je u obzir činjenica da se učenjem matematike učenici osposobljavaju za: rešavanje raznovrsnih praktičnih i teorijskih problema, komunikaciju matematičkim jezikom, matematičko rezonovanje i donošenje zaključaka i odluka. Takođe, u obzir je uzeta i činjenica da sam proces učenja matematike ima svoje posebnosti koje se ogledaju u broju godina izučavanja i nedeljnog broja časova predmeta i neophodnosti sticanja kontinuiranih znanja.

Nastavnici u svojoj svakodnevnoj nastavnoj praksi, treba da se oslanjaju na ishode, jer oni ukazuju šta je ono za šta učenici treba da budu osposobljeni tokom učenja predmeta u jednoj školskoj godini. Ishodi predstavljaju očekivane i definisane rezultate učenja i nastave. Ostvarivanjem ishoda, učenici usvajaju osnovne matematičke koncepte, ovladavaju osnovnim matematičkim procesima i veštinama, osposobljavaju se za primenu matematičkih znanja i veština i komunikaciju matematičkim jezikom. Kroz ishode se omogućava ostvarivanje i međupredmetnih kompetencija kao što su komunikacija, rad sa podacima i informacijama, digitalna kompetencija, rešavanje problema, saradnja i kompetencija za celoživotno učenje.

Predlog za realizaciju programa

Radi lakšeg planiranja nastave daje se orijentacioni predlog broja časova po temama (ukupan broj časova za temu, broj časova za obradu novog gradiva + broj časova za utvrđivanje i sistematizaciju gradiva). Prilikom izrade operativnih planova nastavnik raspoređuje ukupan broj časova predviđen za pojedine teme po tipovima časova (obrada novog gradiva, utvrđivanje i uvežbavanje, ponavljanje, proveravanje i sistematizacija znanja), vodeći računa o cilju predmeta i ishodima.

Realni brojevi (21; 8 + 13)

Pitagorina teorema (19; 6 + 13)

Celi algebarski izrazi (48; 19 + 29)

Mnogougao (21; 9 + 12)

Krug (18; 7 + 11)

Obrada podataka (5)

U programu je sadržaj teme Celi algebarski izrazi podeljen na dva dela, zbog toga što je poželjno kombinovati algebarske i geometrijske sadržaje. Predloženi redosled realizacije tema:

1. Realni brojevi;
2. Pitagorina teorema;
3. Celi algebarski izrazi – prvi deo;
4. Mnogougao;
5. Celi algebarski izrazi – drugi deo;
6. Krug;
7. Obrada podataka.

Predložena podela teme i redosled realizacije nisu obavezni za nastavnike, već samo predstavljaju jedan od mogućih modela.

Napomena: Za obnavljanje gradiva, inicijalni test i analizu rezultata inicijalnog testa, planirana su 4 časa, a za realizaciju 4 pismena zadatka (u trajanju od po jednog časa), sa ispravkama, planirano je 8 časova.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program usmerava nastavnika da nastavni proces koncipira u skladu sa definisanim ishodima, odnosno da planira kako da učenici ostvare ishode, i da izabere odgovarajuće metode, aktivnosti i tehnike za rad sa učenicima. Definisani ishodi pokazuju nastavniku i koja su to specifična znanja i veštine koja su učeniku potrebna za dalje učenje i svakodnevni život. Prilikom planiranja časa, ishode predviđene programom treba razložiti na manje i na osnovu njih planirati aktivnosti za konkretan čas. Treba imati u vidu da se ishodi u programu razlikuju, da se neki mogu lakše i brže ostvariti, dok je za određene ishode potrebno više vremena, aktivnosti i rada na različitim sadržajima. Ishode treba posmatrati kao ciljeve kojima se teži tokom jedne školske godine. Nastavu u tom smislu treba usmeriti na razvijanje kompetencija, i ne treba je usmeriti samo na ostvarivanje pojedinačnih ishoda.

Pri obradi novih sadržaja treba se oslanjati na postojeće iskustvo i znanje učenika, i nastojati, gde god je to moguće, da učenici samostalno otkrivaju matematičke pravilnosti i izvode zaključke. Osnovna uloga nastavnika je da bude organizator nastavnog procesa, da podstiče i usmerava aktivnost učenika. Učenike treba upućivati da koriste udžbenik i druge izvore

znanja, kako bi usvojena znanja bila trajnija i šira, a učenici osposobljeni za primenu u rešavanju raznovrsnih zadataka.

Na časovima treba kombinovati različite metode i oblike rada, što doprinosi većoj racionalizaciji nastavnog procesa, podstiče intelektualnu aktivnost učenika i nastavu čini interesantnijom i efikasnijom. Izbor metoda i oblika rada zavisi od nastavnih sadržaja koje treba realizovati na času i predviđenih ishoda, ali i od specifičnosti određenog odeljenja i individualnih karakteristika učenika.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Realni brojevi – Uvesti pojam kvadrata racionalnog broja p/q i ilustrovati ga površinom kvadrata čija je stranica upravo p/q , na osnovu čega učenici treba da zaključe da je kvadrat proizvoljnog racionalnog broja nenegativan broj.

Pri izračunavanju kvadrata racionalnih brojeva ravnopravan status treba dati kvadriranju brojeva u zapisu p/q i u decimalnom zapisu.

Kod rešavanja jednačina oblika $h^2 = a$, učenici uz nastavnikovu pomoć izvode sledeće zaključke: data jednačina se može svesti na jednačinu $h^2 = a = b^2$ i može imati jedno ($a = 0$) ili dva rešenja ($a > 0$), ali može biti i bez rešenja ($a < 0$). Prilikom uvođenja oznake za kvadratni koren naglasiti razliku između, na primer, vrednosti

Deo dokumenta je u pripremi i može se videti po objavljivanju celog dokumenta u Pravnoj bazi.

Celom dokumentu se može pristupiti preko taba "otvori relacije" ili "otvori prečišćen tekst".

i rešenja jednačine $h^2 = 4$.

U daljem radu pokazati da neke jednačine oblika $h^2 = a$ (na primer $h^2 = 2$) nemaju rešenja u skupu racionalnih brojeva, tj. da se u skupu racionalnih mernih brojeva ne može izračunati merni broj stranice kvadrata čija je površina 2 (ne insistirati da učenici reprodukuju odgovarajući dokaz). Na taj način motivisati uvođenje iracionalnih brojeva, jer iz prethodnog sledi da osim racionalnih brojeva treba imati na raspolaganju i neke druge brojeve (na primer one čiji kvadratni koren nije racionalan broj). Tada se uvodi skup realnih brojeva kao unija dva disjunktne skupa – skupa racionalnih i skupa iracionalnih brojeva. Sada je prirodno i da se „racionalna” prava proširi u realnu pravu i pokaže kako na takvoj realnoj pravoj postoje racionalne i iracionalne tačke. Naglasiti, međutim, da skup (pozitivnih) iracionalnih brojeva, osim kvadratnih korena racionalnih brojeva, sadrži i mnoge druge elemente, od kojih će neki biti pomenuti kasnije (recimo broj π).

Na konkretnim primerima učenici treba da uoče da svaki racionalan broj ima konačnu ili beskonačnu periodičnu decimalnu reprezentaciju, a iracionalni brojevi beskonačnu neperiodičnu reprezentaciju i obratno (ove činjenice ne treba dokazivati u opštem slučaju). Pri izračunavanju vrednosti korena i računanja sa korenima, kada su njihove vrednosti iracionalni brojevi, koristiti kalkulator ili raspoložive softvere.

Za sve realne brojeve bez obzira da li imaju konačnu ili beskonačnu decimalnu reprezentaciju uvesti pojam približne vrednosti i pojam apsolutne greške. Pravila zaokrugljivanja realnih brojeva uvesti na sledeći način: na konkretnim primerima, posmatranjem mogućih granica (intervala) u zavisnosti od preciznosti, učenici biraju približne

vrednosti tako da se pri zaokrugljivanju bira vrednost sa manjom apsolutnom greškom, nakon čega se formulišu pravila.

Osnovna svojstva operacija sabiranja i množenja realnih brojeva posmatrati i analizirati u poređenju s odgovarajućim svojstvima u skupu racionalnih brojeva. Osnovna svojstva operacije korenovanja u R^+ treba takođe realizovati na primerima pri čemu se posebno tretiraju zbir, razlika, proizvod i količnik korena i njihovi odnosi sa korenom zbira, razlike, proizvoda i količnika. Pri tom posebnu pažnju obratiti na jednakost

Deo dokumenta je u pripremi i može se videti po objavljivanju celog dokumenta u Pravnoj bazi.

Celom dokumentu se može pristupiti preko taba "otvori relacije" ili "otvori prečišćen tekst".

i njeno tumačenje.

U okviru ove teme se obrađuje i funkcija direktne proporcionalnosti $u = kh$ koju treba uvesti na konkretnim primerima bliskim iskustvu učenika (rast dužine puta sa vremenom putovanja pri konstantnoj brzini, smanjenje vodostaja reke ako je dnevni pad protoka konstantan ...). U početnim primerima učenici crtaju tačkasti grafik kojim se prikazuje funkcija za diskretne vrednosti promenljive, nakon čega se dolazi do konstrukcije grafičkog prikaza u koordinatnom sistemu. Tematsku jedinicu produžena proporcija treba, takođe, realizovati na konkretnim primerima (podela date sume u datoj razmeri, određivanje uglova trougla ako je dat njihov odnos, prisustvo metala u legurama ...). Posebnu pažnju pokloniti vezi produžene proporcije sa klasičnom dvojnoum proporcijom.

Pitagorina teorema – Pitagorina teorema je od velikog značaja za dalje matematičko obrazovanje i potrebno je pažljivo metodički i didaktički obraditi. Kao motivacija za temu mogu se koristiti istorijski podaci najpre o potrebi čoveka za upotrebom i konstrukcijom pravouglavih trouglova tokom izgradnje različitih objekata u ukupnom napretku civilizacije, a čije je zakonitosti Pitagora uočio i matematički uobličio i formulisao. Na primeru egipatskog trougla eksperimentom sa konopcem, crtežom ili simulacijom na nekom od dinamičkih softvera upoznati učenike sa teoremom, a zatim je i iskazati i dati kompletan dokaz. Potrebno je da učenici shvate koncept Pitagorine teoreme, a ne da napamet nauče iskaz. U tom cilju tokom vežbanja insistirati na različitim oznakama kateta i hipotenuze, kao i različitim položajima samog pravouglog trougla, kako bi se učenici osposobili da Pitagorinu teoremu koriste kasnije u obrazovanju u različitim zadacima iz planimetrije, stereometrije i trigonometrije. Upoznati učenike sa karakterističnim Pitagorinim trojkama kroz primere i napomenuti da takvih trojki ima beskonačno mnogo. Formulirati obrat Pitagorine teoreme i primeniti ga u zadacima.

U drugom delu teme pažnju je potrebno usmeriti na primenu Pitagorine teoreme na konstrukcije duži čiji je merni broj dužine iracionalan broj i primenu na kvadrat, pravougaonik, jednakokraki i jednakostranični trougao, romb i pravougli i jednakokraki trapez. Učenici treba da primenjuju Pitagorinu teoremu i na jednakokrako pravougli trougao, pravougli trougao sa uglom od 30° i određivanje rastojanja dveju tačaka u koordinatnom sistemu.

Ukoliko nastavnik ima tehničkih mogućnosti u učionici, nakon usvajanja Pitagorine teoreme na tradicionalan način, deo ove teme može obraditi korišćenjem nekog od besplatnih dinamičkih softvera koji učenicima može još očiglednije dočarati Pitagorinu teoremu i primenu teoreme u različitim geometrijskim zadacima i problemima iz svakodnevnog života.

Celi algebarski izrazi – U prvom delu ove teme uvodi se pojam stepena promenljive prirodnim brojem i izvode se osnovna svojstva te operacije (množenje i deljenje stepena jednakih osnova, stepenovanje stepena, kao i pravila za stepen proizvoda i količnika). Učenici treba u potpunosti da ovladaju odgovarajućim transformacijama da bi, između ostalog, bili pripremljeni za upoznavanje sa operacijama sa polinomima koje slede. Takođe, uvodi se pojam stepena sa izložiocem koji je nula ili negativan ceo broj, ali samo u slučaju osnove koja je dekadna jedinica. Primeri obuhvataju kraće zapisivanje vrlo malih racionalnih brojeva (primene u fizici), kao i kanonsko predstavljanje racionalnih brojeva u decimalnom zapisu.

Drugi deo teme obuhvata operacije s celim algebarskim izrazima (polinomima). Najpre se uvodi pojam polinoma i uvećbava izračunavanje vrednosti takvog izraza za konkretne vrednosti promenljivih koji u njemu učestvuju. Zatim se definišu osnovne operacije sa polinomima (sabiranje, oduzimanje i množenje) i uvećbava dovodenje polinoma na sređeni oblik. Pritom se, po potrebi, koristi distributivni zakon (u obliku $(a + b)(x + y) = ax + ay + bx + by$) i formula za kvadrat binoma (u obliku $(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$).

U nastavku ove teme učenici treba da, na pogodnim primerima, uoče potrebu rastavljanja polinoma na činioce (posebno u cilju rešavanja jednačina). Zatim treba uvećbati to rastavljanje korišćenjem prethodno navedenih formula (ali sada zapisanih u obliku $ax + ay + bx + by = (a + b)(x + y)$, odnosno $a^2 + 2ab + b^2 = (a + b)^2$), kao i formule za razliku kvadrata. Primere rastavljanja tzv. nepotpunog kvadratnog trinoma obrađivati samo na dodatnoj nastavi. Sem pomenute primene na rešavanje jednačina (na primer, oblika $ax^2 + bx = 0$ i $x^2 - c^2 = 0$), ovde se mogu prikazati primeri rešavanja geometrijskih problema za koje je potrebno poznavanje operacija sa polinomima.

Mnogougao – Mnogougao uvesti kao deo ravni ograničen mnogougaoom linijom. Naglasiti razliku između konveksnih i nekonveksnih mnogouglova, ali dalja razmatranja ograničiti samo na konveksne mnogouglove. Učenike treba navoditi da uoče zavisnost broja dijagonala, kao i zavisnost zbira unutrašnjih uglova od broja temena mnogougla. Prilikom uvođenja pravilnih mnogouglova, učenici treba da uoče da postoje mnogouglovi koji nisu pravilni iako su sve njihove stranice jednake, kao i da postoje mnogouglovi koji nisu pravilni iako su svi njihovi uglovi jednaki. Posebno istaći osnu simetričnost pravilnog mnogougla i broj osa simetrije, kao i činjenice da se oko pravilnog mnogougla može opisati krug i da se u njega može upisati krug. Iz odgovarajućih formula za jednakostranični trougao, učenici, uz pomoć nastavnika ako je potrebno, izvode formule kojima se u pravilnom šestouglu uspostavljaju veze između stranice, duže dijagonale, kraće dijagonale, poluprečnika upisanog i opisanog kruga.

Kroz raznovrsne primere i zadatke (koji se odnose na trouglove, četvorouglove i pravilne mnogouglove) isticati primenu stavova podudarnosti trouglova i postupno razvijati kod učenika veštinu dokazivanja. Dokazati najvažnije osobine trouglova i paralelograma. Uvesti pojmove ortocentar, težišna duž i težište trougla, i navesti njihove osobine. Primenu stavova podudarnosti i njihovih posledica proširiti i na konstruktivne zadatke. Istaći razliku između crtanja i konstrukcije. Posebno treba izdvojiti 1) konstrukcije trouglova koje pored datih stranica/uglova određuje i jedna visina, odnosno težišna duž; 2) konstrukcije paralelograma i trapeza koje pored datih stranica/uglova određuje i visina; 3) konstrukcije deltoida; 4) konstrukcije pravilnih mnogouglova sa 3, 4, 6, 8 ili 12 temena koje određuje stranica, odnosno poluprečnik opisanog/upisanog kruga. Na primerima ilustrovati situacije kada konstruktivni zadatak ima više rešenja ili nema rešenja, ali ne insistirati na ovakvim zadacima. Izračunavanje obima i površine mnogougla ilustrovati raznovrsnim primerima i zadacima.

Prilikom izračunavanja površine koristiti razlaganje mnogouglova na trouglove i četvorouglove. Posebnu pažnju posvetiti izračunavanju površine pravilnog šestougla. Važno je uključiti i određeni broj praktičnih primena računanja površina.

Krug – Polazeći od ranije stečenih znanja i definicija kružne linije i kružne površi, treba razmotriti moguće položaje i odnose kruga i prave, a takođe i dva kruga u ravni. Učenike treba podsetiti na definicije tangente i tetive kruga i iskoristiti Pitagorinu teremu za uspostavljanje veze između poluprečnika kruga, tetive i centralnog odstojanja tetive. Centralne teme su uvođenje pojmova centralnog i perifernog ugla, uočavanje i dokazivanje tvrdjenja o njihovom međusobnom odnosu, kao i određivanje obima i površine kruga. Učenici bi trebalo da eksperimentalno utvrde stalnost odnosa obima i prečnika kružnice. Kada se uvede broj π , učenike treba informativno upoznati sa njegovom iracionalnom prirodom. Posle obrade obima i površine kruga, treba izvesti formule za dužinu kružnog luka, površinu kružnog isečka i kružnog prstena. U praktičnim izračunavanjima koristiti približnu vrednost 3,14 ali povremeno raditi i sa procenama 3,142; 22/7; 3,1.

U okviru dela teme koji se odnosi na rotaciju, treba se ograničiti na rotacije jednostavnijih figura oko zadate tačke i za zadati ugao. Objasniti učenicima pozitivan i negativan smer rotacije i uraditi nekoliko primera rotacije u koordinatnom sistemu. Važno je da učenici uoče da se dužine duži i veličine uglova ne menjaju pri rotaciji.

Obrada podataka – Ovu temu realizovati kao projektni zadatak. Cilj projektnog zadatka je da učenici ovladaju pojmovima srednja vrednost, medijana i mod i istovremeno se uvere u primenljivost obrade podataka u svakodnevnoj praksi. Preporuka je da se projektni zadatak realizuje na konkretnim primerima i predlog je da u sedmom razredu to bude prikupljanje, obrada i analiza podataka dobijenih anketom. Teme se mogu odabrati iz životnog okruženja i njihov sadržaj bi trebalo da bude blizak uzrastu učenika (na primer: korišćenje IKT od strane učenika, raspodela slobodnog vremena učenika, ekološka svest mladih ...). Broj pitanja u anketi ne mora biti veliki, najviše 5-6, a istraživanje treba realizovati tako da uzorak ne bude premali, ali ni prevelik i da se može realizovati u najbližem okruženju (škola, porodica, komšiluk ...). Predlog je da se pet raspoloživih časova realizuje po sledećem planu:

REDNI BROJ ČASA	SADRŽAJ RADA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA I UČENIKA
1.	– Izbor teme istraživanja – Konstrukcija anketnih pitanja – Uputstvo za anketiranje	Nastavnik objašnjava projektni zadatak, a učenici predlažu teme za istraživanje i 5–6 anketnih pitanja.
2.	– Sprovođenje istraživanja anketiranjem – Obnavljanje i dogradnja pojmova: uzorak, numerička i procentualna raspodela, grafički prikaz	Svaki učenik dobija po 4–5 anketnih listića.
3.	– Uvođenje novih pojmova: srednja vrednost, medijana i mod	Na jednom (numerički potpuno pripremljenom) primeru se ilustruju svi navedeni – poznati i novi pojmovi.

REDNI BROJ ČASA	SADRŽAJ RADA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA I UČENIKA
	– Podela učenika na grupe	
4.	– Upućivanje u način obrade podataka dobijenih anketiranjem	Formiraju se nehomogene istraživačke grupe. Svaka grupa obrađuje jedno pitanje za koje je zadužena (može se koristiti i Ehsel) i priprema prezentaciju rezultata.
	– Obrada rezultata ankete	
5.	– Prezentacija rezultata ankete	Grupe prikazuju rezultate svog istraživanja (tablični prikaz rezultata obrade pitanja iz ankete, procentualnu raspodelu, grafički prikaz, izračunavanje srednje vrednosti, medijane i moda), tumače dobijene rezultate i izvode zaključke.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Sastavni deo procesa razvoja matematičkih znanja u svim fazama nastave je i praćenje i procenjivanje stepena ostvarenosti ishoda, koje treba da obezbedi što pouzdanije sagledavanje razvoja i napredovanja učenika. Taj proces započeti inicijalnom procenom nivoa na kome se učenik nalazi. Prikupljanje informacija iz različitih izvora (svakodnevna posmatranja, aktivnost na času, učestvovanje u razgovoru i diskusiji, samostalan rad, rad u grupi, testovi) pomaže nastavniku da sagleda postignuća (razvoj i napredovanje) učenika i stepen ostvarenosti ishoda. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a važno je učenike osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u učenju.

Naziv predmeta	BIOLOGIJA	
Cilj	Cilj učenja Biologije je da učenik, izučavanjem bioloških procesa i živih bića u interakciji sa životnom sredinom, razume značaj biološke raznovrsnosti i potrebu za održivim razvojem i razvije odgovoran odnos prema sebi i prirodi.	
Razred	sedmi	
Godišnji fond časova	72 časa	
ISHODI	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI
Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:		PREPORUČENI
– prikupi i analizira podatke o životnim ciklusima počevši od oplodjenja;		Uloga i značaj jedra u metabolizmu ćelije. Deoba ćelije (hromozomi, nastajanje telesnih i polnih ćelija).
– uporedi bespolno i polno razmnožavanje;	NASLEĐIVANJE I EVOLUCIJA	DNK i pojam gena (alel, genotip, fenotip)
– identifikuje razlike između		Prvo Mendelovo pravilo, krvne

mitoze i mejoze na osnovnu promene broja hromozoma i njihove uloge u razviću i reprodukciji;

– odredi odnos između gena i hromozoma i osnovnu ulogu genetičkog materijala u ćeliji;

– šematski prikaže nasleđivanje pola i drugih osobina prema prvom Mendelovom pravilu;

– odredi položaj organizma na drvetu života na osnovu prikupljenih i analiziranih informacija o njegovoj građi;

– uporedi organizme na različitim pozicijama na „drvetu života” prema načinu na koji obavljaju životne procese;

– koristi mikroskop za posmatranje građe gljiva, biljnih i životinjskih tkiva;

– razvrsta organizme prema zadatim kriterijumima primenom dihotomih ključeva;

– poveže principe sistematike sa filogenijom i evolucijom na osnovu današnjih i izumrlih vrsta – fosila;

– identifikuje osnovne odnose u biocenozi na zadatim primerima;

– ilustruje primerima odnos između ekoloških faktora i efekata prirodne selekcije;

– uporedi prikupljene podatke o izabranoj vrsti i njenoj brojnosti na različitim

JEDINSTVO GRAĐE I FUNKCIJE KAO OSNOVA ŽIVOTA

POREKLO I RAZNOVRSNOST ŽIVOTA

ŽIVOT U EKOSISTEMU

grupe, transfuzija i transplantacija.

Nasleđivanje pola.

Nasledne bolesti.

Životni ciklusi biljaka i životinja. Smena generacija. Jednopolni i dvopolni organizmi. Značaj i uloga polnog razmnožavanja.

Osnovni principi organizacije živih bića. Pojam simetrije – tipični primeri kod jednoćelijskih i višećelijskih organizama; biološki značaj.

Simetrija, cefalizacija i segmentacija kod životinja.

Prisustvo/odsustvo biljnih organa, (simetrija i segmentacija kod biljaka).

Ćelije sa specifičnom funkcijom: mišićne, krvne, nervne, ćelije zatvaračice...

Građa i uloga tkiva, organa, organskih sistema i značaj za funkcionisanje organizma.

Komparativni pregled građe glavnih grupa biljaka, gljiva i životinja – sličnosti i razlike u obavljanju osnovnih životnih procesa na metodički odabranim predstavnicima.

Osnovni principi sistematike (Karl Line, binomna nomenklatura). Prikaz raznovrsnosti života kroz osnovne sistematske kategorije do nivoa kola i klase.

Dokazi evolucije, fosili i tumačenje filogenetskih nizova (predačke i potomačke forme, prelazni fosili).

Sastav i struktura populacija. Populaciona dinamika (prirodni priraštaj i migracije).

staništima;

– poveže uticaj abiotičkih činilaca u određenoj životnoj oblasti – biomu sa životnim formama koje ga naseljavaju;

– analizira razliku između sličnosti i srodnosti organizama na primerima konvergencije i divergencije;

– identifikuje trofički nivo organizma u mreži ishrane;

– predloži akcije zaštite biodiverziteta i učestvuje u njima;

– analizira zadati jelovnik sa aspekta uravnotežene i raznovrsne ishrane;

– identifikuje poremećaje ishrane na osnovu tipičnih simptoma (gojaznost, anoreksija, bulimija);

– planira vreme za rad, odmor i rekreaciju;

– dovede u vezu izmenjeno ponašanje ljudi sa korišćenjem psihoaktivnih supstanci;

– argumentuje prednosti vakcinacije;

– primeni postupke zbrinjavanja lakših oblika krvarenja;

– raspravlja o različitosti među ljudima sa aspekta genetičke varijabilnosti, tolerancije i prihvatanja različitosti.

Abiotički faktori i biotički odnosi kao činioci prirodne selekcije (adaptacije).

Mreže ishrane. Životne oblasti.

Konvergencija i divergencija životnih formi.

Zaštita prirode. Zaštita biodiverziteta.

ČOVEK I ZDRAVLJE

Primeri naslednih bolesti.

Osobine i građa virusa. Bolesti

izazvane virusima.

Imunitet, vakcine.

Puls i krvni pritisak.

Prva pomoć: povrede krvnih sudova (praktičan rad).

Principi uravnotežene ishrane i poremećaji u ishrani.

Značaj pravilnog čuvanja, pripreme i higijene namirnica; trovanje hranom.

Promene u adolescenciji.

Zdravi stilovi života (san, kondicija, itd).

Posledice bolesti zavisnosti – narkomanija.

Ključni pojmovi sadržaja: pravila nasleđivanja osobina, principi građe i funkcije, sistematika, dokazi evolucije, struktura populacije, adaptacije, mreže ishrane, virusi, uravnotežena ishrana, prva pomoć, adolescencija, životne oblasti, zaštita biodiverziteta.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program Biologije za sedmi razred je deo spiralnog programa Biologije za osnovnu školu i orijentisan je na dostizanje ishoda.

Spiralni program podrazumeva da u svakom razredu iz svake oblasti učenik usvaja manju količinu informacija, do kojih dolazi samostalno uz podršku nastavnika. U svakom narednom razredu količina informacija – znanja se po malo povećava, pri čemu se novo znanje povezuje sa znanjem i iskustvom stečenim u prethodnim razredima i znanjem stečenim neformalnim obrazovanjem, uz postepeno podizanje zahteva. Na taj način se znanja postepeno proširuju i produbljuju, odnosno grade.

Ishodi su iskazi o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli učeći biologiju i druge predmete. Ishodi se odnose na pet oblasti predmeta: *nasleđivanje i evolucija, jedinstvo građe i funkcije kao osnova života, poreklo i raznovrsnost života, život u ekosistemu i čovek i zdravlje*. (Ishodi za šestu oblast *posmatranje, merenje i eksperiment* u biologiji su raspoređeni u prethodnih pet, shodno planiranim aktivnostima.)

Dostizanje ishoda vodi razvoju predmetnih, svih ključnih i opštih međupredmetnih kompetencija i ostvarivanju obrazovnih standarda. Ishodi ne propisuju strukturu, sadržaje i organizaciju nastave, kao ni kriterijume i način vrednovanja učeničkih postignuća. Za izradu ishoda korišćena je Blumova taksonomija. Ishodi su formulisani na nivou primene kao minimumu.

Važna karakteristika nastave usmerene na ostvarivanje ishoda je da je nastava usmerena na učenje u školi. Učenik treba da uči:

- *smisljeno*: povezivanjem onog što uči sa onim što zna i sa situacijama iz života; povezivanjem onog što uči sa onim što je učio iz biologije i drugih predmeta;
- *problemski*: samostalnim prikupljanjem i analiziranjem podataka i informacija; postavljanjem relevantnih pitanja sebi i drugima; razvijanjem plana rešavanja zadanog problema;
- *divergentno*: predlaganjem novih rešenja; smišljanjem novih primera; povezivanjem sadržaja u nove celine;
- *kritički*: poređenjem važnosti pojedinih činjenica i podataka; smišljanjem argumenata;
- *kooperativno*: kroz saradnju sa nastavnikom i drugim učenicima; kroz diskusiju i razmenu mišljenja; uvažavajući argumente sagovornika.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program prema potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika, udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže, resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji-globalni plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Potrebno je da nastavnik za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, u odnosu na odabrani ishod, definiše ishode specifične za datu nastavnu jedinicu. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo i da on ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima datim u udžbeniku pristupiti selektivno i u odnosu na predviđene ishode koje treba dostići. Pored udžbenika, kao jednog od izvora znanja, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja kao npr. sajtove relevantnih institucija, pisanu naučno popularnu literaturu, mape, šeme, enciklopedije... Preporuka je da nastavnik planira i priprema nastavu samostalno i u saradnji sa kolegama zbog uspostavljanja korelacija među predmetima (npr. predstavljanje grupa organizama Venovim dijagramima, određivanje klimatskih uslova u zavisnosti od geografskog položaja, pisanje eseja, tj. prikaz podataka /malih istraživanja na maternjem i stranom jeziku koji uče, crtanje itd.).

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

U ostvarivanju nastave potrebno je podsticati radoznalost, argumentovanje, kreativnost, refleksivnost, istrajnost, odgovornost, autonomno mišljenje, saradnju, jednakost među polovima, uvažavanje i prihvatanje različitosti. Preporučuje se maksimalno korišćenje IKT rešenja jer se mogu prevazići materijalna, prostorna i druga ograničenja (platforme za grupni rad npr. Pworks, platforma Moodle, saradnja u „oblaku” kao Gugl, Ofis 365...; za javne prezentacije mogu se koristiti veb rešenja npr. kreiranje sajtova, blogova – Weebly, Wordpress...; računarske simulacije kao npr. <https://phet.colorado.edu/sr/> i aplikacije za android uređaje; domaći i međunarodni sajtovi i portali, npr. www.cpn.rs, www.scientix.eu, www.go-lab-project.eu, www.scienceinschool.org, www.science-on-stage.eu i drugi).

Tokom rada učenici bi trebalo da koriste laboratorijski pribor (pincete, kapaljke, laboratorijske čaše, sahatno staklo i sl.) i opremu za terenski rad u meri u kojoj je škola opremljena. U slučaju da pribor ne postoji, može se nadomestiti predmetima za svakodnevnu upotrebu (pincete, kapalice sa flašice za lek...). Tabelarno i grafičko prikazivanje rezultata, sa obaveznim izvođenjem zaključaka, bi trebalo praktikovati uvek kada se prikupljaju podaci. Preporuka je da se IKT koristi za prikupljanje, obradu podataka i predstavljanje rezultata istraživanja ili oglada, kada se učenici osposobe za njeno korišćenje na časovima predmeta Informatika i računarstvo i Tehnika i tehnologija.

U nastavi orijentisanoj na postizanje ishoda koriste se aktivni načini učenja, kao što je kombinacija programirane nastave (programiran materijal mnogi nastavnici ostavljaju na društvenim mrežama ili sajtovima škola, pa se njihovi učenici služe njima i uče tempom koji im odgovara) i problemske nastave (na času učenici, koristeći stečena znanja, rešavaju problem koji nastavnik formuliše) ili učenje putem otkrića (nastavnik instrukcijama usmerava učenike koji samostalno istražuju, strukturišu činjenice i izvlače zaključke; tako sami upoznaju strategije učenja i metode rešavanja problema, što omogućava razvoj unutrašnje motivacije, divergentnog mišljenja, koje otvara nove ideje i moguća rešenja problema). Na internetu, korišćenjem reči *WebQuest*, *project-based learning*, *thematic units*, mogu se naći primeri koji se, uz prilagođavanje uslovima rada, mogu koristiti.

Da bi svi učenici dostigli predviđene ishode, potrebno je da nastavnik upozna specifičnosti načina učenja svojih učenika i da prema njima planira i prilagođava nastavne aktivnosti.

Oblast: Nasleđivanje i evolucija

U ostavarivanju ishoda *uviđa vezu između gena i hromozoma i osnovnu ulogu genetičkog materijala u ćeliji*, treba povezati znanja učenika o pojmovima gena i DNK i njihovom položaju u ćeliji prokariota i eukariota. U ovom razredu treba uvesti pojam hromozoma, (od čega se sastoji, kako izgledaju u deobi i van nje, uloga hromozoma u kontroli metabolizma ćelije, pri čemu je pojam metabolizma poznat iz prethodnog razreda). Na primeru ljudskog kariograma, objasniti parove hromozoma i da hromozomi jednog para se nazivaju homologni hromozomi (navesti njihovo poreklo – od oca i majke). Poslednji par hromozoma na kariogramu čine polni hromozomi i da su kod žena isti a kod muškaraca različiti. Ostali hromozomi, osim polnih, se nazivaju telesni.

U ostvarivanju ishoda *identifikuje razlike mitoze i mejoze na osnovu promene broja hromozoma i njihove uloge u razviću i reprodukciji* je najprikladnije koristiti modele deoba koje učenici mogu samostalno da naprave (<https://www.youtube.com/watch?v=SdZfa5HyEUs>). Na osnovu modela učenik može da opiše tok svake deobe, da ih uporedi i da napravi tabelu razlika mitoze i mejoze (raspodela naslednog materijala, genetička različitost i broj ćelija koje nastaju po završetku deobe). Prilikom opisa ćelijskih deoba ne treba navoditi imena pojedinačnih faza u deobama, već je potrebno fokusirati se na sam proces i njegov rezultat. Model može da prikaže čak i kombinovanje hromozoma na početku mejoze (što je važno za razumevanje stvaranja raznovrsnih kombinacija gena kod potomaka kao izvora varijabilnosti), što je suštinski značaj mejoze (i polnog razmnožavanja).

U ostvarivanju ishoda *razmatra prednosti i nedostatke bespolnog u odnosu na polno razmnožavanje*, važno je nadovezati sadržaj o razmnožavanju na sadržaj koji se odnosi na ćelijske deobe. Bespolno razmnožavanje treba povezati sa mitozom i nastankom identičnih ćelija, zbog čega su i potomci genetički identični svom jedinom roditelju. Potrebno je dati primere bespolnog razmnožavanja kod biljaka i životinja. Polno razmnožavanje treba povezati sa mejozom, deobom u kojoj nastaju gameti, čijim spajanjem će se geni roditelja iskombinovati, u jedinstvenu kombinaciju koju svaka jedinka (nastala polnim razmnožavanjem) nosi. Učenici bi trebalo da na primerima uoče prednosti i nedostatke

bespolnog razmnožavanja. Na primer, u slučaju gajenja biljnih kultura je bolje da nema varijacija, jer se gaje na određenim mestima za koja biljke moraju biti dobro adaptirane, ali u slučaju promene uslova sredine sve jedinke bi bile eliminisane.

Varijabilnost koja se postiže polnim razmnožavanjem, treba povezati sa evolucionim mehanizmom – prirodnom selekcijom i sa evolucionim prednostima koje ima populacija organizama koja je genetički raznovrsna, u smislu većeg potencijala za adaptiranje na promene u životnoj sredini. To se može odnositi, na primer, na otpornost prema novim bolestima.

U ostvarivanju ishoda *prikuplja i analizira podatke o životnim ciklusima počevši od oplodjenja* treba se nadovezati na proces nastajanja gameta u mejozi, čime se količina naslednog materijala prepolovi, a oplodjenjem se ponovo uspostavlja diploidnost kod organizama. Tok razvića višećelijskih organizama treba objasniti na modelu čoveka, a učenici samostalnim istraživanjem treba da dođu do podataka o životnim ciklusima životinja iz neposrednog okruženja ili da analiziraju podatke sakupljene na internetu (veza sa oblasti *Jedinstvo građe i funkcije kao osnova života*).

U ostvarivanju ishoda *šematski prikaže nasleđivanje pola i drugih osobina prema prvom Mendelovom pravilu* potrebno je objasniti pojam genskog alela i dati primere na osobinama koje se alternativno ispoljavaju u kojima su aleli ili dominantni ili recesivni (slobodna ušna resica, sposobnost kružnog savijanja jezika). Objasniti pojam genotipa kroz postojanje dva alela za jedan gen (genski lokus) na homolognim hromozomima (jedan nasleđen od mame, drugi od tate), a fenotipa na vidljivim osobinama organizama.

Treba dati šemu nasleđivanja neke osobine (svetle oči/tamne oči) u jednoj generaciji i na njoj objasniti Mendelovo pravilo (Pravilo rastavljanja i slobodnog kombinovanja na jednom genskom lokusu). Za analizu rezultata koristiti znanja o proporcijama iz matematike. Sličnom šemom se može prikazati i nasleđivanje pola, kroz kombinaciju polnih hromozoma koji se nalaze u jajnoj ćeliji i spermatozoidu prilikom oplodjenja.

Kao primere promena stanja organizma ili naslednih bolesti mogu se navesti bolesti koje zavise: samo od nasleđenih gena (srasli prsti, jedna vrsta patuljastog rasta), od nasleđenih gena i načina života (dijabetes), one koje su vezane za polne hromozome (hemofilija), bolesti koje su određene većim brojem gena i takođe zavisne od načina života (šizofrenija), ili su posledica promene u broju hromozoma (Daunov sindrom).

Preporučeni broj časova je 8, po 3 za obradu i utvrđivanje i 2 za vežbe.

Oblast: Jedinstvo građe i funkcije kao osnova života

Za dostizanje ishoda: *odredi položaj organizma na drvetu života na osnovu prikupljenih informacija o njegovoj građi, poredi organizme na različitim pozicijama na „drvetu života” prema načinu na koji obavljaju životne procese, koristi mikroskop za posmatranje građe gljiva, biljnih i životinjskih tkiva*, akcenat treba da bude na učeničkom istraživanju osnovnih principa organizacije živih bića i značaju tkiva, organa i organskih sistema i za funkcionisanje organizma. Simetričnost tela treba obraditi kao osobinu koja se javlja u svim grupama živih organizama (jednoćelijskih i višećelijskih), sa tipičnim primerima radialne (zračne), bilateralne (dvobočne) simetrije, i asimetrije. Kod obrade simetrije/asimetrije jednoćelijskih organizama koristiti primere poznatih vrsta koje su obrađivane u prethodnim razredima. Posebnu pažnju treba obratiti na pojavu simetrije/asimetrije kod biljaka (simetrija cveta, lista...), kao i na oblike simetrije kod životinja, kako bi se razumeo značaj simetrije tela za život u vodenoj i kopnenoj sredini. Cefalizaciju kod životinja (ovaj stručni pojam ne treba koristiti) bi trebalo opisati kao grupisanje glavnih organa za prijem i sprovođenje informacija u prednjem delu tela, jer ovaj deo tela prvi stupa u

kontakt sa spoljašnjom sredinom (kraći put/brža reakcija). Segmentiranost tela treba obraditi na tipičnim, metodski odabranim primerima biljaka i životinja, sa naglaskom na biološki značaj pojve segmentacije za život u vodenoj i kopnenoj sredini. Važno je da učenik kroz vežbanje na različitim primerima što više samostalno uspostavlja vezu između tipa simetrije i načina života (brzina, pokretljivost...) određene jedinice u datim uslovima spoljašnje sredine. Tip simetrije, prisustvo/odsustvo cefalizacije, kao i prisustvo/tip segmentacije treba takođe koristiti i kao važan kriterijum za razvrstavanje organizama primenom dihotomih ključeva u okviru oblasti *Poreklo i raznovrsnost živog sveta*. Pojam telesne duplje, kao i (embrionalnih) telesnih slojeva ne treba pominjati, jer učenici nemaju dovoljno znanja o razviću na ovom uzrastu. Kod obrade tkiva treba se baviti morfologijom (izgledom) pojedinih tipova ćelija i njihove uloge, dok će njihova detaljnija unutrašnja građa biti obrađivana u narednom razredu. Takođe, u okviru odgovarajućih nastavnih jedinica, treba obraditi i ćelije sa specifičnim funkcijama, npr. mišićne, krvne, nervne, ćelije zatvaračice i dr. Za izučavanje građe ćelija i tkiva treba koristiti školski mikroskop. U skladu sa mogućnostima, potrebno je favorizovati individualni angažman učenika u izradi mikroskopskih preparata i mikroskopiranju.

Glavne grupe jednoćelijskih eukariotskih organizama treba obraditi kroz uporedni pregled građe i sličnosti/razlike osnovnih životnih funkcija kod jednoćelijske alge, amebe, bičara, trepljara. Ne ići u detaljnije sistematske podele u okviru grupe Protista.

Paralelno sa komparativnim pregledom građe na metodski odabranim predstavnicima koji su poznati učenicima iz ranijeg obrazovanja ili neposrednog okruženja, treba obraditi i sličnosti i razlike u građi i obavljanju osnovnih životnih procesa glavnih grupa biljaka, gljiva i životinja. Sličnosti i razlike u građi tkiva i organa značajnih za obavljanje osnovnih vegetativnih procesa (ishrane, disanja i izlučivanja) biljaka obraditi paralelno, tj. komparativnim pregledom građe metodski odabranih predstavnika (višećelijska alga, mahovina, paprat, golosemenica, skrivenosemenica). Pri obradi teme transporta vode i supstanci kroz biljku, obraditi i pojam ćelija zatvaračica, kao primer ćelija sa specifičnom funkcijom u biljci. Sličnosti i razlike u građi reproduktivnih organa i razmnožavanju biljaka takođe obraditi na metodski odabranim predstavnicima (višećelijska alga, mahovina, paprat, golosemenica, skrivenosemenica) i povezati sa značajem i ulogom polnog razmnožavanja kod biljaka (ishodi iz oblasti *Nasleđivanje i evolucija*). Ovde se može obraditi i tema životni ciklusi biljaka (takođe iz oblasti *Nasleđivanje i evolucija*), bez ulaženja u detalje smene generacija svake pojedinačne grupe biljaka. Potrebno je staviti akcenat na biološki značaj raznovrsnosti cveta i cvasti u funkciji razmnožavanja (bez detaljnijeg ulaženja u tipove cvasti): jednopolni i dvopolni cvetovi i cvasti, simetrija, boja, miris, nektar, anatomija cveta u funkciji oprašivanja itd. Rast biljaka (naglasiti da je zasnovan na mitotičkim deobama, koje su obrađivane u okviru oblasti *Nasleđivanje i evolucija*) treba obraditi na primerima kod višećelijske alge, zeljaste i drvenaste biljke). Izučavanje pokretljivosti (pokreta) biljaka, kao jedne od zajedničkih osobina živih bića po mogućnosti obraditi kroz oglede, naslanjajući se na već poznate primere pominjane u prethodnim razredima u okviru obrade međusobnih uticaja živih bića i životne sredine, ili na novim primerima iz sopstvenog okruženja.

Komparativni pregled građe i funkcije životinja treba realizovati kroz obradu na metodski odabranim predstavnicima, koji su od ranije bili poznati učenicima: 1) Zaštita tela (kroz uporedni pregled građe i funkcije telesnog pokrivača (integument, koža) na metodski odabranim predstavnicima glavnih grupa životinja. Ovde se mogu obraditi i neke ćelije sa specifičnom funkcijom, npr. žarne ćelije. 2) Potpora i pokretljivost – uporedni pregled telesnih struktura koje obezbeđuju potporu i pokretljivost glavnih grupa životinja na metodski odabranim predstavnicima. Obraditi spoljašnji i unutrašnji skelet životinja. Pomenuti da kod životinja (naročito onih bez prisustva čvrstog skeleta) i tečnost u telu može igrati ulogu skeleta (hidroskelet). Obraditi mišićne ćelije kao ćelije sa specifičnom funkcijom, koje svojim radom deluju na skelet, odnosno zajedno sa skeletom omogućavaju pokretljivost pojedinih delova tela/celog organizma. 3) Prijem draži i reagovanje na draži obraditi na posebnim časovima, kroz uporedni pregled glavnih čula i uporedni pregled nervnog sistema na

metodski odabranim predstavnicima glavnih grupa životinja. Pri obradi nervnog sistema treba obraditi ćelije sa specifičnom građom i funkcijom – nervne ćelije, koje omogućavaju reagovanje na draži iz spoljašnje i unutrašnje sredine. Takođe, učenicima skrenuti pažnju da se kod većine grupa životinja vrši grupisanje nervnih ćelija u pojedinim delovima tela (ganglije, mozak – povezati sa prednostima ovakvog grupisanja i sa cefalizacijom), dok se ređe pojedinačne nervne ćelije povezuju u mreže (npr. kod meduze, što ima veze sa simetrijom). 3) Obezbeđivanje energije za organizam – vrši se zahvaljujući ishrani i disanju. Iako se, zbog obimnosti, ishrana i disanje obrađuju na posebnim časovima, treba naglasiti njihovu neraskidivu ulogu u obezbeđivanju energije za sve životne funkcije. Kroz uporedni pregled treba obraditi raznovrsnost građe organa za varenje glavnih grupa životinja, u odnosu na njihov način ishrane (npr. dužina creva kod tipičnog karnivora/herbivora/omnivora, građa kljuna, voljka i bubac, slepo crevo...). Organe za disanje obraditi na tipičnim primerima vodenih i kopnenih životinja, kao i kroz izradu različitih modela/šema/stripa... 4) Transport supstanci kroz telo prikazati kroz uporedni pregled građe i funkcije sistema organa za cirkulaciju glavnih grupa životinja, na metodski odabranim predstavnicima. Napomenuti da i spoljašnja sredina (voda) može biti u funkciji transportnog medijuma, kao i da postoje posebne telesne tečnosti (krv, limfa, hemolimfa). Potrebno je pomenuti postojanje otvorenog i zatvorenog transportnog sistema, kao i da u okviru zatvorenog transportnog sistema cirkuliše tečno tkivo – krv sa krvnim ćelijama, koje imaju određene specifične funkcije. Naglasiti da se upravo na krvnim ćelijama nalaze faktori važni za određivanje krvnih grupa, koje učenici treba da savladaju kroz vežbanja o nasleđivanju AVO sistema krvnih grupa. Osvrnuti se na značaj poklapanja krvnih grupa pri transfuziji i transplantaciji (veza sa *Nasleđivanje i evolucija*). U okviru obrade zatvorenog transportnog (krvnog) sistema kičmenjaka (čoveka) kroz praktične vežbe obraditi puls i krvni pritisak, kao i demonstraciju/vežbu pružanja prve pomoći u slučaju povrede krvnih sudova (iz oblasti *Čovek i zdravlje*). 5) Izlučivanje treba obraditi kroz uporedni pregled građe i funkcije organa za izlučivanje, u kontekstu života u vodi/na kopnu (problem/rešenje), glavnih grupa životinja, na metodski odabranim predstavnicima vodenih i kopnenih organizama. 6) Razmnožavanje treba obraditi kroz uporedni pregled načina razmnožavanja glavnih grupa životinja na metodski odabranim predstavnicima, sa primerima životinja odvojenih polova i hermafrodita. Treba obraditi značaj i ulogu polnog razmnožavanja i poređenje životnih ciklusa (potpuno i nepotpuno razviće, spoljašnje i unutrašnje oplodjenje, pojam larve) samo na primerima insekata i vodozemaca (veza sa okvirov oblasti *Nasleđivanje i evolucija*). Ne treba obrađivati endokrini sistem, pošto će njegova građa i funkcije biti obrađena u narednom razredu.

Komparativni pregled građe glavnih grupa gljiva: plesni, kvasci, pečurke treba obraditi kroz pregled sličnosti i razlika u obavljanju osnovnih životnih procesa na metodski odabranim predstavnicima. Sa gljivama treba obraditi i lišajeve, kao primer obostrano korisne zajednice organizama (npr. jednoćelijske alge i gljive). Učenici bi mogli da budu uključeni u realizaciju mini istraživačkog projekta *Gljive i lišajevi moga kraja*. Preporučuje se istraživanje u neposrednom okruženju i određivanje tipičnih vrsta gljiva i lišajeva uz upotrebu jednostavnih ključeva i pravljenje zabeleški na terenu (veza sa ostvarivanjem ishoda iz oblasti *Poreklo i raznovrsnost živog sveta*). Ove aktivnosti treba izvoditi isključivo uz prisustvo nastavnika, kao i roditelja – volontera. Potrebno je upozoriti učenike da kidanje i branje jedinki nije dozvoljeno zbog zaštite diverziteta i sigurnosti učenika. Komparativni pregled glavnih grupa gljiva može se povezati i sa oblašću *Čovek i zdravlje*, u okviru obrade *Značaj pravilnog čuvanja, pripreme i higijene namirnica; trovanje hranom*. Ukoliko se prilikom obrade teme o gljivama planira demonstracija/posmatranje plesni (u petri šolji, na hlebu i sl.), obratiti pažnju da li u odeljenju ima učenika koji mogu biti alergični na ove agense.

Uz odgovarajuće primere uporedne građe glavnih grupa biljaka, gljiva i životinja treba uvesti pojmove konvergencije i divergencije, kao vezu sa ishodima iz oblasti *Život u ekosistemu*.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je 31:13 časova za obradu, 10 za utvrđivanja, 5 za vežbe i 1 za obradu sa vežbama, i 2 za utvrđivanje sa vežbama.

Oblast: Poreklo i raznovrsnost živog sveta

U dostizanju ishoda *razvrsta organizme prema zadatim kriterijumima primenom dihotomih ključeva i poveže principe sistematike sa filogenijom i evolucijom na osnovu današnjih i izumrlih vrsta – fosila* neophodno je oslanjati se na oblast *Jedinstvo građe i funkcije*, budući da učenici treba da se bave sistemom klasifikacije živih bića, koji je zasnovan na evolucionom poreklu, odnosno sličnostima i razlikama između pripadnika različitih taksonomskih grupa. Uvod u sistematiku bi trebalo zasnovati na prikazu osnovnih principa sistematike, navođenjem osnovnih sistematskih kategorija, kao i spominjanjem binomne nomenklature (iako deca u ovom uzrastu ne treba da uče latinska imena). Na osnovu binomne nomenklature može se demonstrirati princip – vrste unutar jednog roda, a zatim se po istom principu može pojasniti pripadnost rodova jednoj familiji, familija redu, itd. Krupnu sliku raznovrsnosti života, na nivou kola i klase, treba predstaviti drvetom života. Imajući u vidu da su učenici sa drvetom života upoznati u ranijim razredima, uvođenje upotrebe dihotomih ključeva može se zasnovati na ranijim znanjima (kroz vežbu). Na primer, kriterijum „ima/nema jedro” je prva dihotomija koju mogu da uoče na drvetu života (prokarioti-eukarioti), zatim, „jednoćeličnost/višećeličnost” (kod eukariota), „autotrofija/heterotrofija” (kod eukariota – alge, biljke, gljive, životinje), „ima/nema diferencirana tkiva” (kod eukariota), „tip simetrije” (kod eukariota), itd.

Znanja iz uporedne građe/telesne organizacije glavnih grupa biljaka, gljiva i životinja (iz oblasti *Jedinstvo građe i funkcije*), treba da predstavljaju osnov za razvrstavanje organizama prema zadatim kriterijumima, primenom dihotomih ključeva, nakon obrade svake od ovih grupa. Dakle, sistematiku treba obraditi manje detaljno, a insistirati na pravilima primene, odnosno praktičnoj primeni dihotomog ključa, čime bi učenici, nakon demonstracije odgovarajućih primera od strane nastavnika, bili osposobljeni da sami razvrstavaju živa bića i na osnovu zadatih kriterijuma odrede njihovu poziciju na drvetu života. Na primer, učenici mogu kroz vežbu na času da grupišu organizme prikazane na fotografijama, prema zadatim kriterijumima (do nivoa kola/klase). Grupisanje treba da ide samo do nivoa glavnih grupa uz isticanje karakteristika na osnovu kojih će učenik moći da neki organizam iz sopstvenog okruženja (npr. pauka, pticu, insekta, golosemenicu, skrivenosemenicu...) svrsta u određenu grupu. Budući da bi obrada sistematike unutar svake grupe trebalo da uključuje aktivno učešće učenika pod vođstvom nastavnika, ovi časovi predstavljaju i obradu i vežbe. U okviru ovih časova treba predstaviti i primere konvergencije (nasuprot divergenciji), kao očigledno odstupanje od principa „sličnost = srodnost” (npr. krila insekata i krila kičmenjaka, peraja kitova i riba, mlečike i kaktusi, itd). Ove teme nadovezuju se na stečeno znanje o adaptacijama.

Osnovne principe sistematike, kroz poreklo i diverzifikaciju grupa organizama od zajedničkog pretka, treba ilustrovati prikazom prelaznih fosila. Na ovaj način, učenici će steći uvid u promenljivost živog sveta, kao i u činjenicu da sadašnja flora i fauna, koje mogu proučavati i klasifikovati, predstavljaju rezultat evolucije živog sveta tokom milijardi godina na planeti Zemlji. Drugim rečima, živi svet pre više miliona godina nije izgledao kao danas, niti živi svet pre 500 miliona godina, itd. Ova znanja su važna i za sagledavanje budućnosti biodiverziteta na Zemlji – posledica antropogenog delovanja, klimatskih promena, tektonskih promena, i drugih procesa.

Oblast: Život u ekosistemu

Za dostizanje ishoda ove oblasti akcentat je na odnosima organizama u biocenozi i populacijama (prirodni priraštaj i migracije) i ekološkim faktorima kao faktorima prirodne selekcije.

U dostizanju ishoda *poredi prikupljene podatke o izabranoj vrsti i njenoj brojnosti na različitim staništima*, preporuka je da se koriste terenska istraživanja u parovima/grupi. Učenici treba da

prikupe podatke o različitim vrstama koje žive na različitim staništima. Nije nepohodno da znaju naziv vrste, dovoljno je da ih razlikuju (par/grupa prikuplja podatke o jednoj vrsti). Podatke mogu da predstavljaju grafički npr. zavisnost brojnosti od nekog ekološkog faktora (recimo osvetljenosti). Iako na staništu deluje kompleks faktora, treba izabrati onaj koji je u tom trenutku ograničavajući. Sumiranjem rezultata svih parova/grupa učenici stiču celovitu sliku o uticaju određenog ekološkog faktora na brojnost različitih vrsta.

Ishod – *ilustruje primerima odnos između ekoloških faktora i efekata prirodne selekcije se oslanja na oblast Nasleđivanje i evolucija*. Znanja o ekološkim faktorima treba da povežu sa prirodnom selekcijom. Posebnu pažnju treba obratiti na vezu građe oprašivača (ne samo insekata) i građe cvetova. Na primer dužina kljuna kolibrija je u vezi sa „dubinom“ na kojoj se nalazi nektar, oblik cveta orhideje izgledom i mirisom podseća na ženku bumbara, formiranje cvasti povećava mogućnost oprašivanja, oblik kljuna zeba zavisi od dostupne hrane... Delovanje abiotičkih faktora se može ilustrovati na primeru kaktusa: adaptacije na visoke temperature i malu, neravnomerno raspoređenu količinu padavina.

Ishod – *identifikuje trofički nivo organizma u mreži ishrane* predstavlja proširivanje i produblivanje znanja o trofičkim odnosima i lancima ishrane. Obrada treba da bude praćena radioničarskim, odnosno grupnim radom, npr. od lanaca ishrane učenici treba da naprave mreže ili obrnuto, na osnovu zadatog teksta koji opisuje biocenuzu treba da naprave mreže ishrane i slično. Ne preporučuje se obrada kruženja supstance i prenosa energije.

Za dostizanje ishoda *povezuje uticaj abiotičkih činilaca u određenoj životnoj oblasti – biomu sa životnim formama koje ga naseljavaju* potrebno je obraditi kompleks ekoloških faktora koji određuju rasprostranjenje 8 osnovnih životnih oblasti na kopnu (tundre, tajge, lišćarske listopadne šume, mediteranske šume i makije, savane, kišne tropske šume stepa, pustinje) i obraditi kompleks ekoloških faktora koji određuju uslove života u vodenim biomima (morima i okeanima). Preporuka je da čas utvrđivanja bude istovremeno i vežba. Učenicima se mogu ponuditi slike organizama koje treba da grupišu po zadatim kriterijumima i povežu kako ekološki faktori deluju na životnu formu, na primer majmuni koji naseljavaju kišne tropske šume imaju dug rep koji im služi za prihvatanje, životinje koje žive u hladnim predelima moraju imati skraćene periferne delove kako ne bi odavali previše toplote...

Ishod – *na primerima konvergencije i divergencije analizira razliku između sličnosti i srodnosti organizama* je u vezi sa ishodom oblasti *Poreklo i raznovrsnost i Nasleđivanje i evolucija*. Učenici se mogu i u okviru tih tema upoznati sa pojmovima konvergencije i divergencije, a na karakterističnim primerima uvide da sličnost ne podrazumeva uvek i srodnost i obrnuto.

Građa organa za varenje/način ishrane može se povezati sa akterima lanaca ishrane/ mreže ishrane. Slično je i sa podudarnošću građe oprašivača i cvetova, u okviru iste oblasti. Preporuka je da učenici samostalno traže primere konvergencije i divergencije a da im se ponude materijali sa uporednim pregledom biljnih organa, uporednim pregledom skeleta kičmenjaka, krila insekata i krila kičmenjaka i slično. Dobar primer je raznovrsnost građe glodara u zavisnosti od staništa (slepo kuće, dabar, kapibara...).

Za dostizanje ishoda *predlaže akcije zaštite biodiverziteta i učestvuje u njima*, na osnovu pozitivnih primera delovanja čoveka na životnu sredinu, učenici treba da osmisle predloge (koji se odnose na stanje u svih 8 kopnenih životnih oblasti, kao i u vodenim biomima), uz napomenu da nije svaka akcija istovremeno i dobra akcija. Pre planiranja akcija preporuka je da se učenici upoznaju sa primerima uništavanja kišnih tropskih šuma gde je često vidljiv samo gubitak kiseonika a ne i gubitak vrsta i činjenica da se ove šume mnogo teže obnavljaju od nekih drugih ekosistema, da istraže kako prehrambeni proizvod Nutela uništava lemure (veza upotrebe palminog ulja u proizvodnji prehrambenih proizvoda i pretvaranje staništa lemura u plantaže palmi).

Učenicima se mogu dati zadaci da izračunaju koliko plastike pojedju životinje ili koliko ugljen-dioksida emituje jedan automobil sa vozačem a koliko autobus pun putnika. Jedna od aktivnosti može biti projekat Planeta insekata u okviru koga učenici mogu da istraže biodiverzitet insekata, ugroženost oprašivača i značaj insekata za ekosisteme.

Preporučeni broj časova je 11:4 časa za obradu, 4 (6) za vežbe i 3 za utvrđivanje i sistematizaciju. Kao i u drugim oblastima podrazumeva se da učenici aktivno uče uz usmeravanje (vođenje) od strane nastavnika i da su časovi obrade ili utvrđivanja istovremeno i vežbe.

Oblast: Čovek i zdravlje

Za dostizanje ishoda *argumentuje prednosti vakcinacije* trebalo bi obraditi osobine i građu virusa, kao i načine prenošenja i prevencije najčešćih virusnih bolesti. Poželjno je da to budu bolesti protiv kojih postoji vakcina, bilo da su u obaveznom ili u preporučenom programu imunizacije. Istovremeno, to je prilika da se učenici podsete puteva prenošenja i načina prevencije najčešćih bakterijskih bolesti (6. razred). Pri obradi imuniteta i vakcinacije trebalo bi se zadržati na osnovnom objašnjenju nastanka imuniteta bez dubljeg zalaženja u mehanizme nastanka antitela (jedna vrsta belih krvnih zrnaca učestvuje u stvaranju imuniteta, povezati sa ranije obrađivanim ćelijama krvi u *Jedinstvo građe i funkcije*). Nastavnik bi trebalo da na jednostavan način učenicima objasni razlike između urođenog/stečenog i pasivnog/aktivnog imuniteta, kao i da pasivni veštački imunitet obradi na informativnom nivou. Tokom objašnjavanja značaja vakcina poželjno je koristiti zvanične statističke podatke i uputiti učenike gde te podatke mogu i sami da pronađu (Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut”, Udruženje pedijatarata Srbije...).

Tokom obrade pravila čuvanja i pripremanja namirnica nastavnik bi trebalo da uputi učenike da povežu saznanja sa onim što im je poznato o bakterijama (6. razred) i gljivama (ranije, tokom 7. razreda). Tokom uvežbavanja analiziranja zadatog jelovnika sa aspekta uravnotežene i raznovrsne ishrane učenici će dopuniti znanja o pravilnoj ishrani stečena u 5. razredu, delom u nastavi biologije, a delom kroz predmet Fizičko i zdravstveno vaspitanje. Kada učenici steknu znanja o poremećajima ishrane, moći će, u skladu sa tim, da procene sopstvene životne navike. Sticanje umešnosti pravljenja plana dnevnih i nedeljnih aktivnosti koje će posvetiti radu, odmoru i rekreaciji, a koje se može obrađivati i kroz vršnjačku edukaciju, doprineće boljem procenjivanju sopstvenih životnih navika. (Biološki smisao adolescencije treba obraditi uz podsećanje na promene kroz koje prolazi čovek tokom odrastanja, razlike među ljudima u pogledu izgleda, ponašanja. Otvorena diskusija sa učenicima u kojem oni izlažu svoje mišljenje, stavove i životno iskustvo, mogao bi biti jedan od načina obrade gradiva.)

Potrebno je da učenik zna da korišćenje psihoaktivnih supstanci dovodi do fizičke i psihičke zavisnosti, u kojoj meri je to štetno za pojedinca, porodicu i društvo, kao i da zna kome se treba obratiti za pomoć i lečenje od zavisnosti. Mogući načini za dostizanje ishoda *dovede u vezu izmenjeno ponašanje ljudi sa korišćenjem psihoaktivnih supstanci* su emitovanje edukativnih filmova, pozivanje bivšeg narkomana da ispriča svoje životno iskustvo ili da učenici naprave kratke dramatizacije/skečeve na ovu temu.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U nastavi orijentisanoj ka dostizanju ishoda prate se i vrednuju proces nastave i učenja, postignuća učenika (produkti učenja) i sopstveni rad. Nastavnik treba kontinuirano da prati napredak učenika, koji se ogleda u načinu na koji učenici participiraju, kako prikupljaju podatke, kako argumentuju, evaluiraju, dokumentuju itd.

Da bi vrednovanje bilo objektivno i u funkciji učenja, potrebno je uskladiti nivoe ishoda i načine ocenjivanja,

Nivo ishoda	Odgovarajući način ocenjivanja
Pamćenje (navesti, prepoznati, identifikovati...)	Objektivni testovi sa dopunjavanjem kratkih odgovora, zadaci sa označavanjem, zadaci višestrukog izbora, sparivanje pojmova.
Razumevanje (navesti primer, uporediti, objasniti, prepričati...)	Diskusija na času, mape pojmova, problemski zadaci, eseji.
Primena (upotrebiti, sprovesti, demonstrirati...)	Laboratorijske vežbe, problemski zadaci, simulacije.
Analiziranje (sistematizovati, pripisati, razlikovati...)	Debate, istraživački radovi, eseji, studije slučaja, rešavanje problema.
Evaluiranje (proceniti, kritikovati, proveriti...)	Dnevnici rada učenika, studije slučaja, kritički prikazi, problemski zadaci.
Kreiranje (postaviti hipotezu, konstruisati, planirati...)	Eksperimenti, istraživački projekti.

kao i ocenjivanje sa njegovom svrhom:

Svrha ocenjivanja	Moguća sredstva ocenjivanja
Ocenjivanje naučenog (sumativno)	Testovi, pismene vežbe, izveštaji, usmeno ispitivanje, eseji.
Ocenjivanje za učenje (formativno)	Posmatranje, kontrolne vežbe, dnevnici rada učenika, samoevaluacija, vršnjačko ocenjivanje, praktične vežbe.

Za sumativno ocenjivanje znanja i veština naučnog istraživanja učenici bi trebalo da rešavaju zadatke koji sadrže neke aspekte istraživačkog rada, da sadrže novine tako da učenici mogu da primene stečena znanja i veštine, a ne samo da se prisete informacija i procedura koje su zapamtili, da sadrže zahteve za predviđanjem, planiranjem, realizacijom nekog istraživanja i interpretacijom zadatih podataka. U vrednovanju naučenog, pored usmenog ispitivanja, najčešće se koriste testovi znanja. Na internetu, korišćenjem ključnih reči *outcome assessment (testing, forms, descriptiv/numerical)*, mogu se naći različiti instrumenti za ocenjivanje i praćenje.

U formativnom vrednovanju nastavnik bi trebalo da promoviše grupni dijalog, koristi pitanja da bi generisao podatke iz đачkih ideja, ali i da pomogne razvoj đачkih ideja, daje učenicima povratne informacije, a povratne informacije dobijene od učenika koristi da prilagodi podučavanje, ohrabruje učenike da ocenjuju kvalitet svog rada. Izbor instrumenta za formativno vrednovanje zavisi od vrste aktivnosti koja se vrednuje. Kada je u pitanju npr. praktičan rad (timski rad, projektna nastava, terenska nastava i slično), može se primeniti ček lista u kojoj su prikazani nivoi postignuća učenika sa pokazateljima ispunjenosti, a nastavnik treba da označi pokazatelj koji odgovara ponašanju učenika.

U procesu ocenjivanja dobro je koristiti portfolio (zbirka dokumenata i evidencija o procesu i produktima rada učenika, uz komentare i preporuke) kao izvor podataka i pokazatelja o napredovanju učenika. Prednosti korišćenja portfolja su višestruke: omogućava kontinuirano i sistematsko praćenje napredovanja, podstiče razvoj učenika, predstavlja uvid u praćenje različitih aspekata učenja i razvoja, predstavlja podršku u osposobljavanju učenika za

samoprocenu, pruža precizniji i pouzdaniji uvid u različite oblasti postignuća (jake i slabe strane) učenika.

Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša svoj rezultat i učenje. Ako nastavnik sa učenicima dogovori pokazatelje na osnovu kojih svi mogu da prate napredak u učenju, a koji su u skladu sa *Pravilnikom o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju*, učenici se uče da razmišljaju o kvalitetu svog rada i o tome šta treba da preduzmu da bi svoj rad unapredili. Ocenjivanje tako postaje instrument za napredovanje u učenju. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja i birati pogodne strategije učenja.

Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje, osim postignuća učenika i proces nastave i učenja, sebe i sopstveni rad. Sve što se pokaže dobrim i korisnim nastavnik će koristiti i dalje u svojoj nastavnoj praksi, a sve što se pokaže kao nedovoljno efikasno trebalo bi unaprediti.

Naziv predmeta	HEMIJA	
Cilj	Cilj učenja Hemije je da učenik razvije sistem osnovnih hemijskih pojmova i veštine za pravilno rukovanje laboratorijskim posuđem, priborom i supstancama, da se osposobi za primenu stečenog znanja i veština za rešavanje problema u svakodnevnom životu i nastavku obrazovanja, da razvije sposobnosti apstraktnog i kritičkog mišljenja, sposobnosti za saradnju i timski rad, i odgovoran odnos prema sebi, drugima i životnoj sredini.	
Razred	Sedmi	
Godišnji fond časova	72 časa	
ISHODI		
Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI
– identifikuje i objašnjava pojmove koji povezuju hemiju sa drugim naukama i različitim profesijama, i principima održivog razvoja;	HEMIJA KAO EKSPERIMENTALNA NAUKA I HEMIJA U SVETU OKO NAS	Predmet izučavanja hemije. Veze između hemije i drugih nauka. Primena hemije u različitim delatnostima i svakodnevnom životu.
– pravilno rukuje laboratorijskim posuđem, priborom i supstancama, i pokazuje odgovoran odnos prema zdravlju i životnoj sredini;	HEMIJSKA LABORATORIJA	Supstanca. Vrste supstanci: hemijski elementi, hemijska jedinjenja i smeše. Demonstracioni ogledi: demonstriranje uzoraka elemenata, jedinjenja i smeša. Hemijska laboratorija i eksperiment. Laboratorijsko posuđe i pribor.
– eksperimentalno pojedinačno i u grupi ispita, opiše i objasni fizička i hemijska svojstva supstanci, i fizičke i hemijske		

promene supstanci;

– povezuje fizička i hemijska svojstva supstanci sa primenom u svakodnevno životu i različitim profesijama;

– nalazi potrebne informacije u različitim izvorima koristeći osnovnu hemijsku terminologiju i simboliku;

– objašnjava osnovnu razliku između hemijskih elemenata i jedinjenja, i prepoznaje primere hemijskih elemenata i jedinjenja u svakodnevnom životu;

– objašnjava po čemu se razlikuju čiste supstance od smeša i ilustruje to primerima;

– razlikuje homogene i heterogene smeše, navodi primere iz svakodnevnog života i razdvaja sastojke smeša;

– predstavlja strukturu atoma, molekula i jona pomoću modela, hemijskih simbola i formula;

– povezuje raspored elektrona u atomu elementa s položajem elementa u Periodnom sistemu elemenata i svojstvima elementa;

– razlikuje hemijske elemente i jedinjenja na osnovu hemijskih simbola i formula;

– razlikuje tipove hemijskih veza, prepoznaje tip hemijske veze u supstancama i povezuje sa svojstvima tih supstanci;

– objasni proces rastvaranja supstance i kvantitativno značenje rastvorljivosti

Fizička i hemijska svojstva supstanci.

Fizičke i hemijske promene supstanci.

Demonstracioni ogledi:

demonstriranje pravilnog rukovanja laboratorijskim posuđem i priborom, i pravilnog izvođenja osnovnih laboratorijskih tehnika rada; ispitivanje fizičkih i hemijskih svojstava i promena supstanci.

Laboratorijska vežba I:

osnovne laboratorijske tehnike rada: mešanje, usitnjavanje i zagrevanje supstanci.

Laboratorijska vežba II:

fizička svojstva supstanci, merenje mase, zapremine i temperature supstance.

Laboratorijska vežba III:

fizičke i hemijske promene supstanci.

Atomi hemijskih elemenata. Hemijski simboli.

Građa atoma: atomsko jezgro i elektronski omotač.

Atomski i maseni broj, izotopi.

Raspored elektrona po nivoima u atomima elemenata.

Periodni sistem elemenata (PSE), zakon periodičnosti i veza između broja i rasporeda elektrona po nivoima u atomima elemenata i položaja elemenata u PSE.

Plemeniti gasovi. Svojstva i primena.

ATOMI I HEMIJSKI ELEMENTI

supstance;

– izvodi izračunavanja u vezi s masenim procentnim sastavom rastvora;

– napiše jednačine hemijskih reakcija i objasni njihovo kvalitativno i kvantitativno značenje;

– kvantitativno tumači hemijske simbole i formule koristeći pojmove relativna atomska i molekulska masa, količina supstance i molarna masa;

– opiše i objasni fizička i hemijska svojstva vodonika i kiseonika;

– razlikuje okside, kiseline, hidrokside i soli na osnovu hemijske formule i naziva, i opiše osnovna svojstva ovih klasa jedinjenja;

– indikatorima ispita i na rN skali proceni kiselost rastvora;

– tumači oznake sa ambalaže supstanci/komercijalnih proizvoda.

MOLEKULI ELEMENATA I JEDINJENJA, JONI I JONSKA JEDINJENJA

HOMOGENE I HETEROGENE SMEŠE

Demonstracioni ogledi:
formulisanje pretpostavke o čestičnoj građi supstanci.

Vežba IV: određivanje valentnog nivoa i broja valentnih elektrona.

Kovalentna veza: molekuli elemenata i molekuli jedinjenja. Atomska i molekulska kristalna rešetka.

Jonska veza i jonska kristalna rešetka.

Valenca. Hemijske formule i nazivi.

Demonstracioni ogledi:

svojstva supstanci sa kovalentnom i jonskom vezom.

Laboratorijska vežba V:
upoređivanje svojstava supstanci sa jonskom i supstanci sa kovalentnom vezom.

Smeše: homogene i heterogene.

Rastvori – homogene smeše. Rastvaranje i rastvorljivost. Voda i vazduh – homogene smeše u prirodi.

Maseni procentni sastav smeša.

Razdvajanje sastojaka smeša: dekantovanje, ceđenje i odvajanje pomoću magneta.

Demonstracioni ogledi:
sastav i svojstva smeša; rastvori i njihova svojstva; rastvorljivost; nezasićeni, zasićeni i prezasićeni rastvori; razdvajanje sastojaka smeša.

Laboratorijska vežba VI:

ispitivanje rastvorljivosti
supstanci.

Laboratorijska vežba VII:
razdvajanje sastojaka smeša:
dekantovanje, ceđenje i
odvajanje pomoću magneta.
Hemijske reakcije. Zakon o
održanju mase. Hemijske
jednačine.

Demonstracioni ogledi:

**HEMIJSKE REAKCIJE I
HEMIJSKE JEDNAČINE**

merenje i upoređivanje ukupne
mase supstanci pre i posle
hemijske reakcije u otvorenom
i zatvorenom reakcionom
sistemu.

Vežba VIII: sastavljanje
jednačina hemijskih reakcija.
Relativna atomska i relativna
molekulska masa.

Količina supstance i mol.
Molarna masa.

Zakon stalnih odnosa masa.

**IZRAČUNAVANJA U
HEMIJI**

Maseni procentni sastav
jedinjenja. Izračunavanja na
osnovu jednačina hemijskih
reakcija.

Laboratorijska vežba IH:
merenje mase supstance i
izračunavanje molarne mase i
količine supstance.
Vodonik.

Kiseonik. Oksidacija,
sagorevanje i korozija.

**VODONIK I KISEONIK I
NJIHOVA JEDINJENJA.**

Oksidi: hemijske formule,
nazivi i osnovna svojstva.

SOLI

Kiseline: hemijske formule,
nazivi i osnovna svojstva.

Hidroksidi (baze): hemijske formule, nazivi i osnovna svojstva.

Mera kiselosti rastvora: pH-skala.

Neutralizacija – hemijska reakcija kiselina i hidroksida (baza).

Soli: formule i nazivi.

Demonstracioni ogledi:

ispitivanje kiselo-baznih svojstava rastvora pomoću indikatora; reakcija neutralizacije.

Laboratorijska vežba X:
ispitivanje kiselo-baznih svojstava rastvora pomoću indikatora.

Ključni pojmovi sadržaja: hemija, supstanca, element, jedinjenje, smeša, hemijska laboratorija, ogled, hemijsko svojstvo, hemijska promena/hemijska reakcija, atom, molekul, jon, kovalentna veza, jonska veza, hemijski simbol, hemijska formula, hemijska jednačina, Periodni sistem elemenata, maseni procentni sastav, količina supstance, oksid, kiselina, hidroksid, so, rN vrednost.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Hemije prvenstveno je orijentisan na proces učenja i ostvarivanje ishoda. Ishodi su iskazi o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli učeći hemiju. Oni omogućavaju da se cilj nastave hemije dostigne u skladu sa predmetnim i međupredmetnim kompetencijama i standardima postignuća. Ishodi predstavljaju učnička postignuća i kao takvi su osnovna vodilja nastavniku koji kreira nastavu i učenje. Program nastave i učenja hemije je tematski koncipiran. Za svaku oblast/temu predloženi su sadržaji, a radi lakšeg planiranja nastave predlaže se orijentacioni broj časova po temama.

Glavna karakteristika nastave usmerene na ostvarivanje ishoda Hemije je nastava usmerena na učenje u školi, što znači da učenik treba da uči:

– *smisljeno*: povezivanjem onog što uči sa onim što zna i sa situacijama iz života; povezivanjem onog što uči sa onim što je učio iz hemije i drugih predmeta;

– *problemski*: samostalnim prikupljanjem i analiziranjem podataka i informacija; postavljanjem relevantnih pitanja sebi i drugima; razvijanjem plana rešavanja zadatog problema;

– *divergentno*: predlaganjem novih rešenja; smišljanjem novih primera; povezivanjem sadržaja u nove celine;

– *kritički*: poređenjem važnosti pojedinih činjenica i podataka; smišljanjem argumenata;

– *kooperativno*: kroz saradnju sa nastavnikom i drugim učenicima; kroz diskusiju i razmenu mišljenja; uvažavajući argumente sagovornika.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Pri planiranju nastave i učenja važno je imati u vidu da se ishodi razlikuju po potrebnom vremenu za njihovo postizanje. Neki se lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti. Potrebno je da nastavnik za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, u odnosu na odabrani ishod, definiše ishode specifične za datu nastavnu jedinicu. Preporuka je da nastavnik planira i priprema nastavu samostalno i u saradnji sa kolegama zbog uspostavljanja korelacija sa predmetima. U fazi planiranja nastave i učenja treba imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo i da on ne određuje sadržaje predmeta. Preporučeno je broj časova za realizaciju svake teme koji uključuje i predviđene laboratorijske vežbe, vežbe i demonstracione ogleda. Formiranje pojmova treba bazirati na demonstracionim ogledima i laboratorijskim vežbama. Ako u školi ne postoje supstance predložene za izvođenje demonstracionih ogleda i laboratorijskih vežbi, ogledi se mogu izvesti sa dostupnim supstancama.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Hemija kao eksperimentalna nauka i hemija u svetu oko nas

Hemija kao eksperimentalna nauka i hemija u svetu oko nas je tema u kojoj učenici identifikuju pojmove koji povezuju hemiju sa drugim naukama i različitim profesijama, kroz različite primere iz savremenog života (na primer, proizvodnja i prerada hrane, proizvodnja lekova, novih vrsta građevinskih i izolacionih materijala, kozmetičkih proizvoda, sredstava za higijenu, konzervanasa, boja, lakova). Učenici bi trebalo da uoče da je razvijenost hemijske proizvodnje značajan pokazatelj nivoa razvijenosti društva, da hemijski proizvodi predstavljaju stalno okruženje savremenog čoveka, sa svim dobitima i rizicima. Hemija kao prirodna nauka, zajedno sa fizikom i biologijom, pruža mogućnost kompleksnog sagledavanja prirode i doprinosi da učenici formiraju pozitivan stav prema njenom očuvanju.

U okviru teme učenici identifikuju da je predmet izučavanja hemije supstanca. Na osnovu prethodnog znanja razlikuju supstancu i fizičko telo, klasifikuju supstance prema složenosti sastava na hemijske elemente i hemijska jedinjenja, i saznaju da se elementi i jedinjenja u prirodi mogu naći kao čiste supstance i kao sastojci smeša. Zato je važno da u okviru demonstracije učenici posmatraju uzorke hemijskih elemenata, jedinjenja i smeša, poznatih iz svakodnevnog života. U ovom periodu od njih se ne može očekivati da preciziraju razliku u sastavu različitih jedinjenja.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 3.

Hemijska laboratorija

U okviru ove teme učenici uočavaju ulogu eksperimenta u hemiji, usvajaju osnovna pravila ponašanja u hemijskoj laboratoriji, mere opreza pri rukovanju supstancama, laboratorijskim posuđem i priborom, mere zaštite sebe i drugih, zaštite životne i radne sredine, i mere prve pomoći u slučaju povrede pri radu. Učenici započinju učenje o pravilima ponašanja i merama opreza u radu, a ona se dalje razrađuju na sadržajima narednih tema. Znanja i veštine koje

učenici stižu na ovim časovima neophodna su i za zadovoljavanje svakodnevnih životnih potreba.

Počev od ove teme, učenici se upoznaju sa osnovnim tehnikama rada u laboratoriji (mešanje, usitnjavanje i zagrevanje supstanci), kao i tehnikama: posmatranja, merenja, beleženja i uočavanja pravilnosti među prikupljenim podacima, formulisanja objašnjenja, izvođenja zaključaka.

Učenici eksperimentalno ispituju i opisuju fizička i neka hemijska svojstva supstanci, na primer, zapaljivost, kao i fizičke i hemijske promene supstanci i povezuju ih sa primenom u svakodnevnom životu i različitim profesijama.

U *demonstracionim ogledima* učenici uočavaju koje se laboratorijsko posuđe i pribor koristi u eksperimentalnom radu, kako se pravilno njime rukuje, uočavaju i razlikuju fizička i hemijska svojstva supstanci, i fizičke i hemijske promene supstanci. Da bi učenici prepoznali kada je došlo do hemijske reakcije, mogu se demonstrirati ogledi: izdvajanje gasa (reakcija između cinka i hlorovodonične kiseline, reakcija između natrijum-hidrogenkarbonata i etanske kiseline), izdvajanje taloga (reakcija između rastvora olovo(II)-nitrata i kalijum-jodida, bakar(II)-sulfata i natrijum-hidroksida), promena boje reaktanata (sagorevanje hartije i saharoze, razlaganje amonijum-dihromata), pojava svetlosti (sagorevanje trake magnezijuma). U ovom periodu učenja hemije važno je da učenici samo uoče šta ukazuje na hemijsku promenu (hemijsku reakciju). U okviru ove teme učenici prvi put izvode laboratorijske vežbe. Potrebno je da oni prethodno vide kako se pravilno rukuje laboratorijskim posuđem, priborom i supstancama i zato je važno da posmatraju demonstracije ogleda pre svake vežbe. To važi i za sve ostale teme.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 7 i tri laboratorijske vežbe.

Atomi i hemijski elementi

Učenje šta je atom, o strukturi atoma i subatomske česticama (protoni, elektroni, neutroni), učenici bi trebalo da započnu na primeru atoma helijuma (s obzirom na to da atom najzastupljenijeg izotopa vodonika nema neutrone). Potrebno je da učenici uporede naelektrisanje i masu protona, neutrona i elektrona, a potom naelektrisanje, masu i veličinu atomskog jezgra i elektronskog omotača. Učenici bi trebalo da primenjuju pojmove atomski i maseni broj u opisivanju strukture atoma. U ovom periodu učenja hemije učenici bi trebalo da prošire definiciju hemijskog elementa time da hemijski element izgrađuje jedna vrsta atoma, tj. da svi atomi hemijskog elementa imaju isti broj protona, odnosno atomski broj.

Učeći o strukturi atoma učenici bi trebalo da koriste različite modele atoma (slike, trodimenzionalne i animirane modele atoma dostupne preko savremenih informaciono komunikacionih tehnologija, IKT). Pri tome je važno da učenici kritički posmatraju modele, uočavaju informacije o strukturi atoma koje modeli pružaju, kao i njihova ograničenja.

Učeći o izotopima važno je da učenici uoče da atomi jedne vrste, tj. jednog hemijskog elementa, mogu da se razlikuju prema broju neutrona. Uz to, potrebno je da uoče različitu zastupljenost izotopa u prirodi i da poznaju kakva je njihova praktična primena.

U okviru ove teme učenici prvi put razlikuju vrste hemijskih elemenata: metale, nemetale, metaloide i plemenite gasove. Oni bi trebalo da uoče: kada je maksimalno popunjen valentni nivo, raspored elektrona u atomima plemenitih gasova, da šematski predstavljaju raspored elektrona po energetskim nivoima, i da povezuju raspored elektrona u atomu elemenata sa položajem elementa u Periodnom sistemu elemenata.

Učeći o plemenitim gasovima učenici bi trebalo da povezuju strukturu atoma sa svojstvima elemenata, primenom, kao i sa zastupljenšću njihovih slobodnih atoma u prirodi.

Demonstracioni ogledi: demonstriranje oglada za postavljanje pretpostavke o čestičnoj strukturi supstance: rastvaranje kalijum-permanganata u vodi i razblaživanje rastvora kalijum-permanganata.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 10 i jedna vežba.

Molekuli elemenata i jedinjenja, joni i jonska jedinjenja

Tokom učenja sadržaja ove teme, učenici bi trebalo da nastave povezivanje svojstava i strukture supstanci. Pri tome, važno je da uoče veoma malu zastupljenost slobodnih atoma u prirodi, tj. da su samo atomi plemenitih gasova slobodni. Udruživanje atoma u stabilne molekule, odnosno građenje kovalentne veze, učenici bi trebalo da uče na primerima: vodonika, hlora, kiseonika, azota, hlorovodonika, vode i amonijaka, a o jonskoj hemijskoj vezi na primerima: natrijum-hlorida, natrijum-oksida i magnezijum-hlorida. Učenici bi trebalo da pišu formule i nazive supstanci koristeći pojam valence. Učeći o hemijskoj vezi mogu koristiti modele atoma, molekula, jona, kristalnih rešetki dostupnih preko savremenih IKT.

Posmatranjem *demonstracionih oglada* učenici bi trebalo da uoče razlike svojstava supstanci sa polarnom i nepolarnom kovalentnom vezom – skretanje mlaza polarne supstance u električnom polju; polarnost vode i etanola. Takođe, kao i da uoče razlike svojstava supstanci sa jonskom i kovalentnom vezom: rastvorljivost, temperatura topljenja, i agregatno stanje pri standardnim uslovima.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 9 i jedna laboratorijska vežba.

Homogene i heterogene smeše

Tokom učenja sadržaja teme učenici formiraju pojmove: heterogena i homogena smeša, rastvori i rastvorljivost, razlikuju kvalitativni i kvantitativni sastav smeša i predstavljaju kvantitativni sastav smeša preko masenog procentnog sastava.

Učenici treba da ovladaju osnovnim tehnikama razdvajanja sastojaka smeša i da ih samostalno izvode: dekantovanje, ceđenje i odvajanje pomoću magneta. (Mogu se informisati i o ostalim tehnikama razdvajanja sastojaka smeša).

Trebalo bi da prepoznaju vodu za piće, vazduh, ali i rečnu vodu ili morsku vodu, kao primere homogenih smeša. Upoređujući različite uzorke voda u prirodi i razmatrajući različite prirodne ili delovanjem čoveka izazvane promene u njihovom sastavu, treba da uoče kada voda i vazduh predstavljaju homogene, a kada heterogene smeše. Pri tome, važno je da razlikuju vodu kao jedinjenje (čista supstanca), od primera voda u prirodi koje su smeše (izvorska, morska, rečna, jezerska, podzemna, mineralna voda, atmosferska i otpadna voda). Učenici bi trebalo da objasne šta se rastvara u vodi, da shvate značaj vode za život, i da je čuvaju od zagađenja. Važno je da znaju su neke supstance zagađujuće za vazduh, ali i da se mogu preduzeti mere u cilju sprečavanja zagađivanja vazduha.

Izračunavanja u vezi sa masenim procentnim sastavom smeša učenici bi trebalo da u najvećoj meri povezuju sa sastavom komercijalnih proizvoda (na primer, medicinska sredstva, prehrambeni proizvodi, sredstva za održavanje higijene).

U *demonstracionim ogledima* učenici bi trebalo da uoče da je sastav smeša proizvoljan, da sastojci smeša ne menjaju svojstva u smešama i da svojstva smeša zavise od zastupljenosti

sastojaka u smešama. Oni bi trebalo da vide kako se pripremaju rastvori, na primer pripremanje prezasićenog rastvora natrijum-acetata i kristalizaciju rastvorene supstance. Preporučuje se i demonstriranje ogleda kojim se pokazuje da u vodi ima rastvorenog kiseonika, rastvaranje kalijum-permanganata i joda u vodi i nepolarnim rastvaračima („hemijski koktel“). Pored navedenog, pre laboratorijske vežbe namenjene razdvajanju sastojaka smeša, potrebno je da nastavnik demonstracionim ogledima pokaže kako se izvode pojedini postupci.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 11 i dve laboratorijske vežbe.

Hemijske reakcije i hemijske jednačine

U okviru teme učenici treba da grade kvalitativno i kvantitativno značenje hemijske jednačine kojom se predstavlja određena hemijska promena, da primenjuju značenje koeficijenta i da razlikuju koeficijent od indeksa. Zakon o održanju mase učenici treba da razumeju sa stanovišta čestične strukture supstance, tj. da je masa supstance pre i posle hemijske reakcije ista, jer je broj atoma pre i posle hemijske reakcije isti.

Učenici bi trebalo da usmene i tekstualne opise hemijskih reakcija prevode u simbolički zapis, tj. da zapisuju jednačine hemijskih reakcija, razlikuju reaktante od proizvoda hemijske reakcije i određuju koeficijente u hemijskoj jednačini. Učenici bi trebalo da uoče toplotne efekte pri fizičkim i hemijskim promenama supstanci, tj. da se tokom promena oslobađa ili troši toplota na primer, pri rastvaranju natrijum-hidroksida i rastvaranju amonijum-hlorida u vodi.

Pri pisanju hemijskih formula supstanci i zapisivanju jednačina hemijskih reakcija učenici uče i kako se pišu hemijske formule u programima za obradu teksta i posebnim programima kreiranim za tu svrhu.

Veliki značaj u usvajanju novih pojmova u ovoj temi imaju *demonstracioni ogledi*: sagorevanje sveće, reakcija između natrijum-hidrogenkarbonata i sirćetne kiseline, reakcija između natrijum-hlorida i srebro-nitrata, i barijum-hlorida i natrijum-sulfata.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 8 i jedna vežba.

Izračunavanja u hemiji

U okviru ove teme učenici formiraju pojmove: relativna atomska masa, relativna molekulska masa, količina supstance, mol, molarna masa. Učenici na osnovu naziva ili hemijske formule supstance izračunavaju relativne molekulske mase zadatih supstanci koristeći tablicu PSE. Laboratorijska vežba predviđa da učenici na tehničkoj vagi izmere masu određene supstance, a zatim da izračunaju količinu supstance, i obrnuto, da za zadatu količinu supstance izračunaju masu te supstance, a onda i da je izmere pomoću vage. Važno je da tokom izračunavanja učenici uspostavljaju veze između mase supstance, količine supstance i broja čestica, da izvode izračunavanja na osnovu hemijskih formula – izračunavanje masenog elementarnog procentnog sastava jedinjenja, izračunavanja na osnovu hemijskih jednačina, na osnovu odnosa količine, mase i broja čestica učesnika u hemijskoj reakciji.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 12 i jedna laboratorijska vežba.

Vodonik i kiseonik, i njihova jedinjenja. soli

U poslednjoj temi u 7. razredu učenici uče o vodoniku i kiseoniku, i klasama neorganskih jedinjenja (oksidi, kiseline, hidroksidi/baze i soli). U okviru teme učenici detaljnije saznaju o

svojstvima i praktičnoj primeni ova dva elementa, kao i o njihovim jedinjenjima učeći u nastavku o klasama neorganskih jedinjenja. Tako učenici saznaju o zastupljenosti vodonika u prirodi, svojstvima vodonika i povezuju svojstva i primenu vodonika. Primenjuju Zakon o održanju mase prilikom pisanja hemijskih jednačina dobijanja vodonika elektrolizom vode i sagorevanja vodonika. Na tim primerima, učenici mogu uočiti razliku između hemijske reakcije analize i sinteze.

Zastupljenost kiseonika u prirodi učenici povezuju sa značajem kiseonika za živi svet – disanje. Oni bi trebalo da znaju da su svojstva O_2 i O_3 različita, i značaj ozona za zaštitu živog sveta od zračenja iz kosmosa.

Učenici treba da formiraju pojmove oksidacija, sagorevanje i korozija, i da uoče ulogu kiseonika u ovim procesima. Učenici treba da uoče da oksidacija može biti burna ili tiha, i da se proizvodi oksidacije razlikuju po svojim svojstvima. Pri tome mogu se koristiti primeri hemijskih jednačina reakcije oksidacije iz teme HEMIJSKE REAKCIJE I HEMIJSKE JEDNAČINE, i formule oksida (pisanje na osnovu valence kiseonika), iz teme MOLEKULI, JONI I HEMIJSKA JEDINJENJA.

Potrebno je da učenici kroz demonstracione ogledе i laboratorijsku vežbu povežu sastav i svojstva kiselina, baza i soli, da uoče šta je zajedničko u sastavu kiselina (na primer, HCl , H_2SO_4 , CH_3COOH), i u sastavu hidroksida/baza ($NaOH$, $Ca(OH)_2$). Promenu boje indikatora u rastvorima različitih kiselina i baza trebalo bi da povežu s postojanjem N^+ , odnosno ON^- jona u vodenim rastvorima, što određuje i ostala hemijska svojstva ovih jedinjenja. Važno je da to znanje povežu sa primerima iz svakodnevnog života.

Važno je da učenici ispituju kiselo-bazna svojstva komercijalnih proizvoda (za uklanjanje kamenca, odmaščivanje rerni, čišćenje slivnika) i tako uoče vezu između svojstava i primene kiselina i hidroksida.

Učenici uče o kiselosti rastvora i rN-skali na primerima iz svakodnevnog života (na primer, sredstva za održavanje higijene, kozmetički preparati, prehrambeni proizvodi, telesne tečnosti), što im pomaže u razumevanju informacija o rN vrednosti na etiketama tih proizvoda.

Učenici na kraju teme sistematizuju znanje o kiselinama, hidroksidima/bazama i solima kroz *demonstracioni ogled*, ispitivanje elektroprovodljivosti destilovane vode, hlorovodonične kiseline, rastvora natrijum-hidroksida i rastvora natrijum-hlorida, i razmatranje zašto neke tečnosti provode električnu struju, a neke ne provode.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 12 i jedna laboratorijska vežba.

I. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U nastavi orijentisanoj na dostizanje ishoda vrednuje se proces i produkti učenja. Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša učenje i rezultat. Svaka aktivnost je prilika za procenu napredovanja i davanja povratne informacije (formativno proveravanje), a učenike treba osposobljavati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta. Tako, na primer, pitanja u vezi s demonstracijom ogleda, učenička zapažanja, objašnjenja i zaključci, mogu biti jedan od načina formativnog proveravanja. Analiza učeničkih odgovora pruža uvid u to kako oni primaju informacije iz ogleda i izdvajaju bitne, analiziraju situacije, povezuju hemijske pojmove i pojmove formirane u nastavi drugih predmeta u formulisanju objašnjenja i izvođenju zaključaka o svojstvima i promenama supstanci. Takva praksa praćenja napredovanja učenika postavlja ih u poziciju da povezuju i primenjuju naučne pojmove u

kontekstima obuhvaćenim demonstriranim ogledima, doprinosi razvoju konceptualnog razumevanja i kritičkog mišljenja, i priprema učenike da na taj način razmatraju svojstva i promene supstanci s kojima su u kontaktu u svakodnevnom životu.

Praćenje napredovanja učenika trebalo bi da obuhvati sve nivoe prezentovanja hemijskih sadržaja: makroskopski, čestični i simbolički nivo. Pitanjima bi trebalo podsticati učenike da predvide šta će se desiti, da opravdaju izbor, objasne zašto se nešto desilo i kako se desilo, povežu različite oblasti sadržaja, prepoznaju pitanja postavljena na novi način, izvuku korisne podatke, ali i da procenjuju šta nisu razumeli. Učenike bi trebalo ohrabrivati da prezentuju, objašnjavaju i brane strategije koje koriste u rešavanju problema. Time se oni podstiču da restrukturiraju i organizuju sadržaj na nov način, izdvajaju relevantan deo sadržaja za rešavanje problema, crtaju dijagrame, analiziraju veze između komponenti, objašnjavaju kako su rešili problem ili tragaju za različitim načinima rešavanja problema. Uloga nastavnika je da vodi pitanjima ili sugestijama rezonovanje učenika, kao i da pruža povratne informacije. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja.

Ocenjivanje (sumativno proveravanje) je sastavni deo procesa nastave i učenja kojim se obezbeđuje stalno praćenje ostvarivanja cilja, ishoda i standarda postignuća. Učenik se ocenjuje na osnovu usmene provere postignuća, pismene provere i praktičnog rada. Važno je da aktivnosti učenika u procesu nastave i učenja budu usaglašeni sa očekivanim ishodima, i da se od učenika ne očekuju znanja i veštine koje u nastavi nisu imali prilike da razviju.

Nastavnik kontinuirano prati i vrednuje, osim postignuća učenika, i proces nastave i učenja, kao i sebe i sopstveni rad. Preispitivanje nastave prema rezultatima koje postižu učenici je važna aktivnost nastavnika i podrazumeva promenu u metodama nastave i učenja, aktivnostima i zadacima učenika, izvorima za učenje, nastavnim sredstvima, tako da se učenicima obezbedi napredovanje ka boljim postignućima.

Naziv predmeta	TEHNIKA I TEHNOLOGIJA	
Cilj	Cilj učenja Tehnike i tehnologije je da učenik razvije tehničko-tehnološku pismenost, da izgradi odgovoran odnos prema radu i proizvodnji, životnom i radnom okruženju, korišćenju tehničkih i tehnoloških resursa, stekne bolji uvid u sopstvena profesionalna interesovanja i postupa preduzimljivo i inicijativno.	
Razred	Sedmi	
Godišnji fond časova	72 časa	
ISHODI		
Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI
– poveže razvoj mašina i njihov doprinos podizanju kvaliteta života i rada;	ŽIVOTNO I RADNO OKRUŽENJE	Pojam, uloga i razvoj mašina i mehanizama.
– poveže ergonomiju sa zdravljem i konforom ljudi pri upotrebi		Potrošnja energije u domaćinstvu i mogućnosti uštede.

tehničkih sredstava;

– analizira da li je korišćenje određene poznate tehnike i tehnologije u skladu sa očuvanjem životne sredine;

– istraži mogućnosti smanjenja troškova energije u domaćinstvu;

– razlikuje vrste transportnih mašina;

– povezuje zanimanja u oblasti mašinstva sa sopstvenim interesovanjima;

– poveže podsisteme kod vozila drumskog saobraćaja sa njihovom ulogom;

– proveri tehničku ispravnost bicikla;

– demonstrira postupke održavanja bicikla ili mopeda;

– samostalno crta skicom i tehničkim crtežom predmete koristeći ortogonalno i prostorno prikazivanje;

– koristi CAD tehnologiju za kreiranje tehničke dokumentacije;

– obrazloži prednosti upotrebe 3D štampe u izradi trodimenzionalnih modela i maketa;

– upravlja modelima koristeći računar;

– objasni ulogu osnovnih komponenti računara, tableta, pametnih telefona i ostalih savremenih IKT uređaja;

– argumentuje značaj racionalnog

SAOBRAĆAJ

TEHNIČKA I DIGITALNA PISMENOST

RESURSI I PROIZVODNJA

Uticaj dizajna i pravilne upotrebe tehničkih sredstava na zdravlje ljudi.

Zavisnost očuvanja životne sredine od tehnologije.

Profesije (zanimanja) u oblasti mašinstva.

Mašine spoljašnjeg i unutrašnjeg transporta.

Podsistemi kod vozila drumskog saobraćaja (pogonski, prenosni, upravljački, kočioni).

Ispravan bicikl/moped kao bitan preduslov bezbednog učešća u saobraćaju.

Specifičnosti tehničkih crteža u mašinstvu.

Ortogonalno i prostorno prikazivanje predmeta.

Korišćenje funkcija i alata programa za CAD.

Upotreba 3D štampe u izradi trodimenzionalnih modela i maketa.

Osnovne komponente IKT uređaja.

Upravljanje i kontrola korišćenjem računarske tehnike i interfejsa.

Racionalno korišćenje resursa na Zemlji i očuvanje i zaštita životne sredine.

Materijali u mašinstvu (plastika, metali, legure i dr.).

Merenje i kontrola – pojam i primena mernih sredstava

korišćenja raspoloživih resursa na Zemlji;

- identifikuje materijale koji se koriste u mašinstvu i na osnovu njihovih svojstava procenjuje mogućnost primene;
- koristi pribor za merenje u mašinstvu vodeći računa o preciznosti merenja;
- vrši operacije obrade materijala koji se koriste u mašinstvu, pomoću odgovarajućih alata, pribora i mašina i primeni odgovarajuće mere zaštite na radu;
- objasni ulogu određenih elemenata mašina i mehanizama na jednostavnom primeru;
- obrazloži značaj primene savremenih mašina u mašinskoj industriji i prednosti robotizacije proizvodnih procesa;
- objasni osnove konstrukcije robota;
- klasifikuje pogonske mašine – motore i poveže ih sa njihovom primenom;
- samostalno/timski istraži i reši zadati problem u okviru projekta;
- izradi proizvod u skladu sa principima bezbednosti na radu;
- timski predstavi ideju, potupak izrade i proizvod;
- kreira reklamu za izrađen proizvod;
- vrši e-korespondenciju u skladu sa pravilima i preporukama sa ciljem unapređenja prodaje;

KONSTRUKTORSKO MODELOVANJE

(merila).

Tehnologija obrade materijala u mašinstvu (obrada materijala sa i bez skidanja strugotine, savremene tehnologije obrade).

Elementi mašina i mehanizama (elementi za vezu, elementi za prenos snage i kretanja, specijalni elementi).

Proizvodne mašine: vrste, princip rada, pojedinačna i serijska proizvodnja.

Pojam, vrste, namena i konstrukcija robota (mehanika, pogon i upravljanje).

Pogonske mašine – motori (hidraulični, pneumatski, toplotni).

Modelovanje pogonskih mašina i/ili školskog mini robota.

Pronalaženje informacija, stvaranje ideje i definisanje zadatka.

Samostalan/timski rad na projektu.

Izrada tehničke dokumentacije izabranog modela ručno ili uz pomoć računarskih aplikacija.

Realizacija projekta – izrada modela korišćenjem alata i mašina u skladu sa principima bezbednosti na radu.

Predstavljanje ideje, postupaka izrade i proizvoda.

Procena sopstvenog rada i rada drugih na osnovu postavljenih kriterijuma.

– procenjuje svoj rad i rad drugih na osnovu postavljenih kriterijuma (preciznost, pedantnost i sl.).

Upotreba elektronske korespodencije sa ciljem unapređenja proizvoda.

Određivanje okvirne cene troškova i vrednost izrađenog modela.

Kreiranje reklame za izrađen proizvod.

Ključni pojmovi sadržaja: mašinstvo, saobraćaj, tehnička dokumentacija, energetika, zaštita lične bezbednosti i životne sredine, preduzimljivost i inicijativa.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Nastavni predmet *Tehnika i tehnologija* namenjen je razvoju osnovnih tehničkih kompetencija učenika radi njegovog osposobljavanja za život i rad u svetu koji se tehnički i tehnološki brzo menja. Jedan od najvažnijih zadataka je da kod učenika razvija svest o tome da primena stečenih znanja i veština u realnom okruženju podrazumeva stalno stručno usavršavanje i celoživotno učenje, kao i da je razvijanje preduzimljivosti jedan od važnih preduslova ličnog i profesionalnog razvoja.

Program nastave i učenja za sedmi razred orijentisan je na ostvarivanje ishoda.

Ishodi su iskazi o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli učeći predmet *tehnika i tehnologija*. Predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti učenika u pet nastavnih tema: *životno i radno okruženje, saobraćaj, tehnička i digitalna pismenost, resursi i proizvodnja i konstruktorsko modelovanje*.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji – globalni plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Definisani ishodi olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti. Nastava se ne planira prema strukturi udžbenika jer učenici ne treba da uče lekcije po redu, već da istražuju udžbenik kao jedan od izvora podataka i informacija kako bi razvijali međupredmetne kompetencije. Pored udžbenika, kao jednog od izvora znanja, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

Nastavnik je u planiranju, pripremi i ostvarivanju nastave i učenja autonoman. Za svaki čas treba planirati i pripremiti sredstva i načine provere ostvarenosti projektovanih ishoda.

Posete muzejima tehnike, sajmovima i obilaske proizvodnih i tehničkih objekata treba ostvarivati uvek kada za to postoje uslovi, radi pokazivanja savremenih tehničkih dostignuća, savremenih uređaja, tehnoloških procesa, radnih operacija i dr. Kada za to ne postoje odgovarajući uslovi, učenicima treba obezbediti multimedijalne programe u kojima je zastupljena ova tematika.

S obzirom da je nastava tehnike i tehnologije teorijsko-praktičnog karaktera, časove treba realizovati podelom odeljenja na 2 (dve) grupe, sa najviše 20 učenika. Program nastavne i učenja treba ostvarivati na spojenim časovima.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Učenici u sedmom razred dolaze sa izvesnim znanjem iz oblasti tehnike i tehnologije koja su stekli u prethodnim razredima, kao i sa određenim životnim iskustvima u korišćenju različitih uređaja i učestvovanja u saobraćaju. Na tome treba graditi dalje sticanje znanja, ovladavanje veštinama vodeći računa da su izuzetno važni ishodi ovog predmeta formiranje pravilnih stavova prema tehnici i tehnologiji gde je čovek lično odgovoran za njihovu upotrebu i zloupotrebu, kao i za zaštitu životne sredine. Realizacijom vežbi učenici otkrivaju i rešavaju jednostavne tehničke i tehnološke probleme, upoznaju primenu prirodnih zakonitosti u praksi, formiraju svest o tome kako se primenom tehnike i tehnologije menja svet u kome žive. Oni uočavaju kako na okolinu tehnika utiče pozitivno, a kako ponekad narušava prirodni sklad i kako se mogu smanjiti štetni uticaji na prirodno okruženje čime razvijaju svest o potrebi, značaju i načinima zaštite životne sredine.

Životno i radno okruženje

Da bi se dostigli ishodi za ovu oblast, potrebno je povezivati sadržaje ostalih oblasti sa primerima sa kojima se učenici gotovo svakodnevno sreću, stimulisati ih da prepoznaju uticaj tehnologije na život i rad u svom okruženju kao i da steknu znanja o tome kako su ljudi do sada rešavali probleme u borbi za preživljavanje.

Pojam i ulogu mašina i mehanizama i njihovo korišćenje u okruženju treba predstaviti učenicima što je moguće više na praktičnim primerima koristeći dostupna nastavna sredstva i multimedije. Potrebno je uputiti učenike da pronalaze i otkrivaju prednosti i protivrečnosti ubrzanog razvoja tehnologije metodom istraživačkog rada u grupama.

Posebnu pažnju treba obratiti uticaju tehnologije na životnu sredinu, a naročito na eksploataciju sirovina, zagađenje vazduha proizvodnju toksičnih otpada i njihov uticaj na klimatske promene. Preporuka je da se što više koriste multimedijalni materijali, kako gotovi, tako i oni koje su učenici sami uradili.

Na životnu sredinu veoma utiče i energetska efikasnost. Da bi učenici što lakše usvojili pojam uštede energije, potrebno je uputiti ih da na primeru svog domaćinstva istraže kolika je potrošnja energije, koji su najveći potrošači i šta bi bilo najbolje učiniti da bi se potrošnja smanjila. Ovo je potrebno ostvariti zadajući učenicima da prikupe i obrade podatke o potrošnji pojedinih dostupnih uređaja i ukupnoj količini potrošene energije na mesečnom nivou. U zavisnosti od sredine, može se istraživati i potrošnja goriva (grejanje, samostalni prevoz, poljoprivredne mašine) i mogućnosti uštede.

U okviru aktivnosti u kojima koriste mašine i alate učenici su gotovo svakodnevno izloženi uticaju dizajna na konforno i bezbedno rukovanje mašinama i uređajima. Bez dubljeg zadiranja u pojam ergonomije objasniti učenicima kako je dobar dizajn preduslov za kvalitetniji i bezbedniji rad, kao i na koji način se treba prilagoditi (stav, pravilno držanje, bezbedna rastojanja od mašina, ekrana) radi postizanja konfora i očuvanja zdravlja.

Preporučeni broj časova je 6.

Saobraćaj

Oblast koja se odnosi na saobraćaj se realizuje u kontinuitetu kao važna komponenta saobraćajnog vaspitanja. Na početku realizacije ove oblasti podsetiti učenike da su u prethodnim razredima učili o saobraćajnim sistemima, nameni, funkcionisanju i organizaciji saobraćaja u okviru saobraćajnih objekata, kao i o pravilima i propisima za regulisanje drumskog saobraćaja koja se, pre svega, odnose na pešake i bicikliste kao učesnike u saobraćaju. Posebno naglasiti da je težište ishoda u prethodna dva razreda bilo na bezbednom ponašanju i preuzimanju lične odgovornosti učenika za ponašanje u saobraćaju.

U sedmom razredu težište je na saobraćajnim sredstvima koja se koriste i njihovim najvažnijim podsistemima (pogonski, prenosni, upravljački i kočioni). U skladu sa ishodima ovu oblast treba realizovati u dva koraka. U prvom koraku fokus je na osnovnim delovima saobraćajnih sredstava i njihovim najvažnijim podsistemima drumskog saobraćaja sa bezbednosnog aspekta. Drugi deo treba realizovati u oblasti Resursi i proizvodnja sa aspekta elemenata mašina i mehanizama (elementi za prenos snage i kretanja, elementi za vezu, specijalni elementi) i sa energetskog aspekta (pogonske mašine i motori).

Uz pomoć multimedije upoznati učenike sa mašinama i njihovim glavnim karakteristikama spoljašnjeg (bicikli, mopedi/motocikli, automobili, kamioni, autobusi, vozovi, brodovi, avioni) i unutrašnjeg transporta (dizalice, viljuškari, transporteri, liftovi).

Pri realizaciji ovih sadržaja posebno naznačiti navedene podsisteme kod bicikla, mopeda i automobila.

Osposobiti učenike da samostalno provere i podese tehničku ispravnost bicikla (upravljački, prenosni i kočioni sistem, pneumatike, visinu sedišta, osvetljenje i dr.) i demonstriraju postupke održavanja bicikla ili mopeda. Za ostvarivanje ovih ishoda koristiti školski bicikl i poster mopeda.

Preporučeni broj časova je 6.

Tehnička i digitalna pismenost

Ova oblast se oslanja na usvojena znanja učenika iz tehničkog crtanja u prethodnim razredima. Potrebno je upoznati i osposobiti učenike za ortogonalno i prostorno predstavljanje predmeta i korišćenje računarskih aplikacija za CAD. U okviru aplikacije učenici najpre kreiraju model koristeći 2D prikaz na osnovu podataka koje čitaju sa tehničkog crteža. Korišćenjem 3D modela učenici aktiviraju osnovne tehnike dizajna sa ciljem samostalnog kreiranja tehničkog crteža u skladu sa standardima. Kreirati vežbu u okviru koje učenici analiziraju element složenije geometrije, izrađuju model koristeći CAD i renderuju ga.

Učenike treba upoznati sa namenom osnovnih elektronskih komponenti računara i ostalih IKT uređaja. Ukoliko vremenski okvir dozvoljava, učenike upoznati i sa načinom funkcionisanja pojedinih komponenti, ali na elementarnom nivou preporučeno korišćenjem računarskih simulacija i animacija. Kod učenika treba razviti svest o značaju korišćenja računarske tehnike u aparatima, uređajima i proizvodnim procesima i objasniti pojam i ulogu interfejsa u upravljanju i kontroli. Ukoliko škola poseduje odgovarajuću opremu, realizovati vežbe u kojima će učenici upravljati modelom koristeći računar i interfejs, u suprotnom istu aktivnost realizujte korišćenjem računarskih simulacija.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je 18.

Resursi i proizvodnja

Upoznati učenike sa značajem racionalnog korišćenja resursa i principima očuvanja životne sredine. Ukoliko ima mogućnosti, organizovati posetu ustanovi ili pogonu čija je delatnost direktno ili indirektno vezana za navedene principe. Postaviti učenicima zadatak za samostalan rad u okviru koga će u svom domaćinstvu istražiti u kojoj meri i na koji način se oni ostvaruju.

Uz praktične primere i realne modele navesti učenike da zaključe koji se materijali najčešće koriste u mašinstvu i zbog kojih njihovih svojstava. Demonstrirati pravilno korišćenje pribora za merenje i kontrolu u mašinstvu i realizovati praktične vežbe sa istima. Objasniti ulogu elemenata mašina i mehanizama i demonstrirati njihov rad na modelu ili putem računarske simulacije. Potrebno je uvesti učenike u karakteristike obrade materijala koji se koriste u mašinstvu, praktično demonstrirati operacije i realizovati jednostavnu vežbu vodeći računa o bezbednosti učenika. Ilustrovati savremene tehnologije obrade materijala i po mogućnosti organizovati posetu proizvodnom pogonu koji ih koristi. Upoznati učenike sa savremenim proizvodnim mašinama u mašinskoj industriji i značajem njihove primene u pojedinačnoj i serijskoj proizvodnji.

Uvesti pojam robotike i objasniti njen značaj u savremenoj industriji. Ukoliko postoji mogućnost, demonstrirati rad školskog robota ili koristiti računarsku simulaciju. Upoznati učenike sa osnovama konstrukcije robota i ulogom pojedinih delova. Robotiku povezati sa nastavnim sadržajima kao što su informatička tehnologija, mašine i mehanizmi, energetika i tehnologija obrade materijala. Realizaciju ovih sadržaja uraditi uz korelaciju sa nastavom Informatike i računarstva.

Učenicima predstaviti klasifikaciju pogonskih mašina – motora i ilustrovati njihovu primenu na praktičnim primerima iz učenikovog okruženja.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je 20.

Konstruktorsko modelovanje

U ovom delu programa učenici kroz praktičan rad primenjuju prethodno stečena znanja i veštine. Sadržaje treba realizovati kroz učeničke projekte, od grafičkog predstavljanja zamisli, preko planiranja, izvršavanja radnih operacija, marketinga do procene i vrednovanja. Nastaviti sa algoritamskim pristupom u konstruktorskom modelovanju posebno u pristupu razvoja tehničkog stvaralaštva – od ideje do realizacije.

Ova tema se odnosi na izradu modela raznih mašina i uređaja koji su zasnovani na osnovnim elementima i principima rada mašina i mehanizama (elementima za vezu, za prenos snage i kretanja, specijalni elementi). To se odnosi na modelovanje proizvodnih mašina, saobraćajnih sredstava, transportnih mašina i uređaja, pretvarača energije i dr.

Jedan od aspekta upotrebe računara i perifernih uređaja je i u funkciji upravljanja tehničkim sistemima i procesima (interfejs – sistem veza sa računarom) i konstrukcijom robota. Realizaciju ovih sadržaja uraditi uz korelaciju sa nastavom Informatike i računarstva.

Pošto se učenici slobodno opredeljuju za određenu aktivnost u okviru date teme, jedan od koraka ka definisanju svoga projekta je pronalaženje informacija, stvaranje ideje i definisanje zadatka. Potrebno je da učenici koriste podatke iz različitih izvora, samostalno pronalaze informacije o uslovima, potrebama i načinu realizacije makete/modela koristeći IKT i adekvatnu literaturu. Isto tako, mora se voditi računa o principu ekonomičnog iskorišćenja materijala i racionalnog odabira alata i mašina, primenjujući procedure u skladu sa principima bezbednosti na radu. U projekat se može uključiti i više učenika (timski rad) ukoliko je rad složeniji, odnosno ako se učenici za takav vid saradnje odluče. U svrhu bolje koordinacije

članova tima treba uputiti učenike na upotrebu elektronske korespodencije sa ciljem unapređenja rada na realizaciji projekta.

Izbor modula aktivnosti prilagoditi postojećim uslovima rada tj. opremljenosti kabineta za tehniku i tehnologiju alatima i materijalom.

Prilikom izrade tehničke dokumentacije izabranog modela, ručno ili uz pomoć računarskih aplikacija, primenjivati naučeno: prostorno prikazivanje predmeta, ortogonalno projektovanje kao i specifičnosti tehničkog crtanja u oblasti mašinstva. Treba nastojati da se ostvaruje kontinuitet informatičke pismenosti s ciljem da učenici nauče da koriste računar za crtanje i izradu prezentacija.

Po završetku radova treba organizovati predstavljanje ideje od koje se pošlo, postupaka izrade i gotovog proizvoda. U ovoj etapi se vrši i procena sopstvenog rada i rada drugih na osnovu postavljenih kriterijuma (urednost, sistematičnost, zalaganje, samoinicijativnost, kreativnost i dr.).

Na osnovu utrošenog materijala, energije i rada realizatori (pojedinaac ili tim) treba da iskažu okvirne cene troškova i vrednost izrađenog modela. U skladu sa preduzetničkim aspektima, realizatori treba da izrade i odgovarajuće materijale za reklame za izrađeni proizvod.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je 22.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U nastavi orijentisanoj na dostizanje ishoda vrednuju se proces i produkti učenja.

U procesu ocenjivanja potrebno je uzeti u obzir sve aktivnosti učenika (urednost, sistematičnost, zalaganje, samoinicijativnost, kreativnost i dr.).

Vrednovanje aktivnosti, naročito ako je timski rad u pitanju, potrebno je obaviti sa grupom tako da se od svakog člana traži mišljenje o sopstvenom radu i o radu svakog člana ponaosob (tzv. vršnjačko ocenjivanje).

Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je da nastavnik sa učenicima dogovori pokazatelje na osnovu kojih svi mogu da prate napredak u učenju. Na taj način učenici će biti podstaknuti da promišljaju o kvalitetu svog rada i načinima kako ga unaprediti. Ocenjivanje tako postaje instrument za napredovanje u učenju. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja i birati pogodne strategije učenja.

Naziv predmeta	INFORMATIKA I RAČUNARSTVO
Cilj	Cilj učenja Informatike i računarstva je osposobljavanje učenika za upravljanje informacijama, bezbednu komunikaciju u digitalnom okruženju, kreiranje digitalnih sadržaja i računarskih programa za rešavanje različitih problema u društvu koje se razvojem digitalnih tehnologija brzo menja.
Razred	sedmi
Godišnji fond časova	36 časova

ISHODI

Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:

– razlikuje vizuelnu prezentaciju i logičku strukturu teksta;

– koristi alate za stilsko oblikovanje dokumenta i kreiranje pregleda sadržaja u programu za obradu teksta;

– objasni principe rasterske i vektorske grafike i modela prikaza boja;

– kreira rastersku sliku u izabranom programu;

– kreira vektorsku sliku u izabranom programu;

– koristi alate za uređivanje i transformaciju slike;

– kreira gif animaciju;

– kreira video-zapis korišćenjem alata za snimanje ekrana;

– razlikuje pojmove URL, DNS, IP adresa;

– objasni pojmove hiperveza i hipertekst;

– kreira, formatira i šalje elektronsku poštu;

– obavlja elektronsku komunikaciju na siguran, etički odgovoran i bezbedan način vodeći računa o privatnosti;

– prepozna neprimereni sadržaj, neželjene kontakte i adekvatno se zaštititi;

– saradnički kreira i deli

OBLAST/TEMA

SADRŽAJI

Obeležavanje logičke strukture i generisanje pregleda sadržaja tekstualnog dokumenta.

Karakteristike računarske grafike (piksel, rezolucija, RGB i CMYK modeli prikaza boja, rasterska i vektorska grafika).

Rad u programu za rastersku grafiku.

Rad u programu za vektorsku grafiku.

Izrada gif animacija.

Korišćenje alata za snimanje ekrana.

URL, DNS, IP adresa.

Hiperveza i hipertekst.

Elektronska pošta, kreiranje naloga, slanje i prijem pošte.

Elektronska pošta (kontakti, bezbednost, neželjena pošta).

Rad na deljenim dokumentima (tekstualnim dokumentima / prezentacijama / upitnicima...) u oblaku.

Rad sa izabranim tekstualnim programskim jezikom u oblasti 2D grafike.

Osnovne karakteristike izabrane grafičke biblioteke.

Metode za iscertavanje osnovnih geometrijskih oblika.

IKT

DIGITALNA

PISMENOST

RAČUNARSTVO

<p>dokumente u oblaku vodeći računa o odgovarajućim nivoima pristupa;</p> <ul style="list-style-type: none"> – podešava hiperveze prema delu sadržaja, drugom dokumentu ili veb lokaciji; – uz pomoć programske biblioteke tekstualnog programskog jezika iscrtava elemente 2D grafike; – upotrebljava petlje i generator nasumičnih brojeva za iscrtavanje složenijih oblika; – planira, opiše i implementira rešenje jednostavnog problema; – pronalazi i otklanja greške u programu; – saraduje sa ostalim članovima grupe u svim fazama projektnog zadatka: – kreira, uređuje i strukturira digitalne sadržaje koji kombinuju tekst, slike, linkove, tabele i animacije; – kreira računarske programe koji doprinose rešavanju projektnog zadatka; – postavlja rezultat svog rada na Internet radi deljenja sa drugima uz pomoć nastavnika; – vrednuje svoju ulogu u grupi pri izradi projektnog zadatka i aktivnosti za koje je bio zadužen. 	<p>PROJEKтни ZADATAK</p>	<p>Podešavanje boja i položaja objekata.</p> <p>Primena petlji i slučajno generisanih vrednosti na iscrtavanje geometrijskih oblika.</p> <p>Faze projektnog zadatka od izrade plana do predstavljanja rešenja.</p> <p>Izrada projektnog zadatka u korelaciji sa drugim predmetima.</p> <p>Vrednovanje rezultata projektnog zadataka.</p>
---	-------------------------------------	--

Ključni pojmovi sadržaja: logička struktura i sadržaj dokumenta, piksel, rezolucija, rasterska i vektorska grafika, RGB i CMYK palete boja, gif animacija, hiperveza, URL, elektronska pošta, tekstualni programski jezik, 2D grafika.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja informatike i računarstva, u drugom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja, organizovan je po spiralnom modelu i orijentisan je na ostvarivanje ishoda.

Ishodi su jasni i precizni iskazi o tome šta učenik zna da uradi i vrednosno proceni po završetku procesa učenja. Nastavni program predmeta informatika i računarstvo se sastoji iz tri tematske celine: Informaciono-komunikacione tehnologije (skr. IKT), Digitalna pismenost i Računarstvo.

Da bi svi učenici ostvarili predviđene ishode, potrebno je da nastavnik upozna specifičnosti načina učenja svojih učenika i prema njima planira i prilagođava nastavne aktivnosti. Nastavnik treba da osmisli aktivnosti tako da uključuju praktičan rad uz primenu IKT-a, povezivanje različitih sadržaja iz drugih tema unutar samog predmeta, kao i drugih predmeta. Poželjno je da planirane aktivnosti učenika na času prati sažeto i jasno uputstvo za realizaciju zadatka, uz eventualnu prethodnu demonstraciju postupka od strane nastavnika. Ostaviti prostor za učeničku inicijativu i kreativnost – kroz diskusiju sa učenicima odabrati adekvatne alate, koncepte i strategije za realizaciju određenih aktivnosti. U toku realizacije planiranih aktivnosti raditi na uspostavljanju i negovanju navika i ponašanja kao što su postupnost, analitičnost, istrajnost, samostalnost u radu, ali i spremnost na saradnju i odgovoran pristup timskom radu.

Dostizanje definisanih ishoda može se ostvariti uz određeni stepen slobode nastavnika kako u izboru metoda rada, programskih alata i tehnologija (računar, digitalni uređaj...), tako i u redosledu i dinamici realizacije elemenata različitih tematskih oblasti. Na internetu i u literaturi se mogu naći primeri dobre prakse koje, uz prilagođavanje uslovima rada i poštovanje autorskih prava, treba koristiti u nastavi i učenju.

S obzirom na to da je nastava ovog predmeta teorijsko-praktičnog karaktera časove treba ostvarivati sa odeljenjem podeljenim na grupe. Podsetiti učenike na značaj poštovanja pravila koja važe u kabinetu i u radu sa računarima i opremom, kroz demonstraciju i ličnu aktivnost učenika (pravilno uključivanje, prijavljivanje, korišćenje, objavljivanje i isključivanje računara).

Nastavnicima se preporučuje da u toku sedmog razreda, radi razvijanja međupredmetnih kompetencija i ostvarivanja korelacije sa drugim predmetima, realizuju sa učenicima najmanje dva projektna zadatka koji obuhvataju teme i iz drugih predmeta. Vreme realizacije projektnih zadataka (jednog iz oblasti IKT i Digitalna pismenost i drugog iz oblasti Računarstvo) određuje nastavnik u dogovoru sa učenicima i sa nastavnicima drugih predmeta, koji obuhvataju oblast izabrane teme. Pri izboru tema, ponuditi nekoliko projektnih tema i omogućiti timovima učenika da odaberu onu koja najviše odgovara njihovim interesovanjima.

Predlog za realizaciju programa

Radi lakšeg planiranja nastave daje se orijentacioni predlog broja časova po temama (ukupan broj časova za temu, broj časova za obradu novog gradiva, plus broj časova za utvrđivanje i sistematizaciju gradiva).

Informaciono-komunikacione tehnologije (10)

Digitalna pismenost (4)

Računarstvo (14)

Projektni zadatak za teme IKT i Digitalna pismenost (4)

Projektni zadatak za teme Računarstvo (4)

Prilikom izrade operativnih planova nastavnik raspoređuje ukupan broj časova predviđen za pojedine teme po tipovima časova (obrada novog gradiva, utvrđivanje i uvežbavanje, ponavljanje, proveravanje i sistematizacija znanja), vodeći računa o cilju predmeta i ishodima.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program usmerava nastavnika da nastavni proces koncipira u skladu sa definisanim ishodima, odnosno da planira kako da ostvari ishode, koje metode i tehnike da primeni, kao i koje aktivnosti će za to odabrati. Definisani ishodi pokazuju nastavniku i koja su to specifična znanja i veštine koja su učeniku potrebna za dalje učenje i svakodnevni život. Prilikom planiranja časa, ishode predviđene programom treba razložiti na manje koji odgovaraju aktivnostima planiranim za konkretan čas. Treba imati u vidu da se ishodi u programu razlikuju, da se neki mogu lakše i brže ostvariti, dok je za druge potrebno više vremena, više različitih aktivnosti i rad na različitim sadržajima. Ishode treba posmatrati kao cilj kome se teži tokom jedne školske godine. Nastavu u tom smislu treba usmeriti na razvijanje kompetencija, i ne treba je usmeriti samo na ostvarivanje pojedinačnih ishoda.

Pri obradi novih sadržaja treba se oslanjati na postojeće iskustvo i znanje učenika, i nastojati, gde god je to moguće, da učenici samostalno izvode zaključke. Osnovna uloga nastavnika je da bude organizator nastavnog procesa, da podstiče, organizuje i usmerava aktivnost učenika. Učenike treba upućivati da, osim udžbenika, koriste i druge izvore znanja, kako bi usvojena znanja bila trajnija i šira, a učenici osposobljeni za primenu u rešavanju raznovrsnih zadataka.

Na časovima treba kombinovati različite metode i oblike rada, što doprinosi većoj racionalizaciji nastavnog procesa, podstiče intelektualnu aktivnost učenika i nastavu čini interesantnijom i efikasnijom. Izbor metoda i oblika rada zavisi od nastavnih sadržaja koje treba realizovati na času i predviđenih ishoda, ali i od specifičnosti određenog odeljenja i individualnih karakteristika učenika.

III. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Informaciono-komunikacione tehnologije

Nastavnu temu Informaciono-komunikacione tehnologije započeti radom na dokumentu koji predstavlja svojevrsnu rekapitulaciju onoga što su učenici učili u prethodna dva razreda. Nastavnik priprema tekstualni dokument, daje instrukcije o daljem radu i lokaciji na kojoj je dokument postavljen (Pripremljeni dokument treba da se sastoji od naslovne i najviše još 5 stranica teksta sa slikama i tabelama i treba da sadrži najvažnije pojmove i tehnike izučavane u prethodna dva razreda.). Učenici treba da pronađu i otvore ovaj dokument u izabranom tekst procesoru, da pročitaju tekst i logički ga urede, dodele mu odgovarajuće stilove, idealno do 3 nivoa dubine (npr. *Heading 1*, *Heading 2*, *Heading 3*). Nastavnik treba da predstavi tehniku izrade pregleda sadržaja tekstualnog dokumenta, a učenici da je primene na dokumentu koji su logički strukturirali. Na ovaj način, učenici se osvrću na ranije naučeno smisleno koristeći novu tehniku izrade pregleda sadržaja tekstualnog dokumenta.

U segmentu kreiranja i obrade digitalne slike, učenicima treba objasniti karakteristike vektorskog i rasterskog predstavljanja slike na računaru. Predstaviti *RGB* i *CMYK* palete boja, ukazati na vezu izbora palete u odnosu na namenu: *RGB* – za prikazivanje na digitalnom uređaju ili na internetu, odnosno *CMYK* palete boja za pripremu za štampanje. Na ovom mestu pogodno je uvesti i pitanje odgovarajuće rezolucije (kvaliteta) grafičke datoteke u kontekstu konkretne potrebe – štampanje ili korišćenje na digitalnom uređaju, odnosno postavljanje na internet. Kod pominjanja rezolucije slike, još jednom podsetiti učenike na

pojam piksel, te odnos kvaliteta slike i rezolucije. Komentarisati količinu memorijskog prostora koji zauzima ista digitalna slika pripremljena za štampu i pripremljena za prikazivanje na vebu ili slanje elektronskom poštom. Povezati sa pretragom slika u okviru internet pregledača (pretraga po „veličini” slike). Objasniti pojam bitmape i najčešće tehnike kompresije podataka (kompresija redukovanjem veličine, kompresija bez gubitka podataka i kompresija sa gubitkom kvaliteta slike), bez ulaska u tehničke detalje samih algoritama kompresije.

Nastaviti rad na kreiranju rasterske grafike u programu koji su učenici koristili u prethodnim razredima. Uvesti pojam i svrhu slojeva. Prikazati sliku koja sadrži više slojeva, od kojih je jedan tekst. Objasniti da je u nekim programima za rastersku grafiku tekst vektorski sloj u rasterskoj slici. Demonstrirati uvećavanje slova dok je sloj vektorski. Transformisati sloj sa tekstom u raster i uvećati ga. Tražiti od učenika da uoče razlike. Pokazati tehnike: dodavanja i brisanja sloja, vidljivosti i sakrivanja sloja, podešavanja providnosti, zaključavanja sloja za izmenu i stapanja slojeva...

Predstaviti alate za selekciju i osnovne korekcije digitalnih slika i fotografija kao što su promena nivoa osvetljenosti, kontrasta i obojenosti. Uvesti mogućnost primene *Filtera*. Izdvojiti filtere poput *Blur* (zamućenost) i *Sharpen* (oštrina) i pozvati učenike da osmisle situacije u kojima je poželjno koristiti jedan, odnosno drugi filter (npr. poštovanje prava privatnosti osoba koje slikamo...). Pokazati osnovne geometrijske transformacije nad slikom (opsecanje, rotiranje, smicanje i prevrtanje slike u celini...). Učenici mogu na svojim fotografijama da uvežbavaju tehnike osnovnih korekcija i obrade fotografije. Prikazati mogućnosti automatske obrade većeg broja digitalnih slika (npr. automatsko smanjenje veličine svih slika preuzetih sa digitalnog foto-aparata).

Upoznati učenike sa karakteristikama radnog okruženja odabranog programa (instaliranog lokalno na računaru ili u „oblaku”) za kreiranje i obradu vektorske grafike. Posebnu pažnju posvetiti: alatima za selekciju, projektovanju crteža (podeli na nivoe, uočavanju simetrije, objekata koji se dobijaju pomeranjem, rotacijom, transformacijom ili modifikacijom i kombinovanjem drugih objekata...), kao i pripremi za crtanje (izbor veličine i orijentacije papira, postavljanje jedinica mere, razmere, pomoćnih linija i mreže...).

Kod crtanja osnovnih grafičkih elemenata (duž, izlomljena linija, pravougaonik, kvadrat, krug, elipsa) objasniti princip korišćenja osnovnih alata (označavanje, brisanje, kopiranje, grupisanje i razlaganje, premeštanje, rotiranje, simetrično preslikavanje, poravnanje...).

Ponoviti postupak vektorizacije, primeniti ga na izabranu rastersku sliku. U dogovoru sa nastavnikom likovne kulture, kreirati tekstualne zadatke koji će navesti učenike da tragaju za umetnikom, pronađu opisano delo i vektorizuju ga.

Razgovarati sa učenicima o pojmu „pokretna slika”. Naglasiti da pokret zaista ne postoji. Objasniti da je filmska umetnost nastala zahvaljujući nedostatku „sporosti ljudskog oka”. Uvesti pojam „frejm” i definisati potreban broj frejmova koji se smenjuju u jednoj sekundi za stvaranje iluzije neprekidnog kretanja. Razgovarati sa učenicima o video kameri – da li kamera snima pokret ili je u pitanju izuzeto brz foto-aparat. Uporediti tradicionalan način kreiranja animiranih slika sa računarskom animacijom. U odabranom programu, demonstrirati postupak izrade 2D animacije. Predstaviti karakteristike formata slike gif. Objasniti postupak čuvanja i prikaza animacija (nije ih moguće pregledati u tradicionalnim programima za pregled slika). Demonstrirati njihovo ugrađivanje u multimedijalnu prezentaciju.

U odabranom alatu za izradu 2D animacija, na već pripremljenoj grupi slika sačuvanoj u *gif* formatu, omogućiti učenicima da naprave animiranu sliku.

Razgovarati sa učenicima o izvorima informacija koje koriste dok uče. Pored udžbenika, ohrabriti ih da ispričaju lična iskustva vezana za internet kao izvor informacija, video-tutorijale, razgovore sa odraslim osobama... Utvrditi kakva su iskustva učenika kada je učenje korišćenjem video-tutorijala u pitanju (formalno i neformalno). Korišćenjem odabranog programa za snimanje ekrana demonstrirati snimanje kratkog video-tutorijala, prikazati rezultat ove aktivnosti i zadati smernice za izradu kratkog video-tutorijala, koji učenici treba samostalno da snime i sačuvaju (na primer: prikazati postupak umetanja pregleda sadržaja u tekstualni dokument ili kreiranja rasterske ili vektorske slike). Ukoliko uslovi u učionici (šum, buka, slaba čujnost) utiču na kvalitet snimljenog zvuka, moguće je uz pomoć programa za obradu zvuka otkloniti nedostatke (na primer, preuzeti program Audacity i prikazati tehnike uklanjanja nedostataka) ili organizovati snimanje zvuka u boljim uslovima. Naglasiti učenicima da zvuk može biti dodat u video-tutorijal naknadno ili čak zamenjen odgovarajućim titlom.

Digitalna pismenost

Podsetiti učenike na značenje pojmova koji su u prethodnim razredima predstavljeni skraćenicama *URL* i *IP* adresa, zatim pojmova klijent i server u mrežnom okruženju, kao i na značenje pojmova: *domen*, *naziv internet domena*, *veb-adresa* i njihovu uzajamnu vezu. Ukratko predstaviti značenje pojmova: *DNS servis* (na primer *DNS – Domain Name System* – kao bazni internet servis, koji omogućava prevođenje tekstualnih u numeričke oznake i obratno) i *DNS server* (na primer *DNS Server* – uređaj koji omogućava da se za tražene usluge na određenom internet domenu dobiju odgovarajuće *IP* adrese neophodne za komunikaciju i razmenu podataka u mreži) i objasniti njihovu ulogu u komunikaciji između klijenta i servera u mrežnom okruženju (na primer u kom su odnosu *DNS servis*, *URL* i *IP* adresa u okviru veb servisa (*World Wide Web*). Objasniti pojam hiperveze (*hyperlink*) i hiperteksta (*hypertext*). Prikazati hipertekst i hiperlink u internet pregledaču, a zatim, u programima za obradu teksta i izradu multimedijalnih prezentacija demonstrirati dodavanje i podešavanje hiperveze prema delu teksta u dokumentu, drugom dokumentu ili prema nekom sadržaju na internetu.

Predstaviti internet servis *elektronska pošta (e-mail)*. Objasniti značenje pojma adresa elektronske pošte, opisati i po potrebi demonstrirati postupak kreiranja naloga za elektronsku poštu. Predstaviti postupak kreiranja i formatiranja elektronske pošte, postupak umetanja priloga i hiperveza. Naglasiti važnost forme same poruke, proveru pravopisa i sadržaja poruke pre slanja. Objasniti odeljke koji se odnose na: naslov poruke, adrese primaoca (kome, kopija, skrivena kopija). Objasniti značenje funkcija: *prosledi*, *odgovori* i *odgovori svima* na već primljenu poruku, naglasiti dejstvo svake od njih. Predstaviti organizaciju i način skladištenja poruka za izabrani servis u vidu fascikli (ako se radi o *Gmail*-u, napomenuti da nema fascikle, nego oznake – *label*) u kojima se čuvaju primljene poruke, poslate poruke, nedovršene, neželjena pošta, otpad, kao i mogućnosti izabranog servisa za elektronsku poštu za arhiviranje, označavanje poruka po važnosti i sl. Posebnu pažnju posvetiti pravilima koja važe u pisanoj elektronskoj komunikaciji a koja podstiču sticanje dobrih navika kod učenika, kao što su: pravilna primena tradicionalnog i digitalnog pravopisa i formi koje važe u pisanoj komunikaciji, podsetiti na pravila netikecije u pisanoj elektronskoj komunikaciji (na primer da ne treba pisati sve velikim slovima, da ne treba prosleđivati primljenu poruku bez dozvole autora, da treba voditi računa o veličini i broju priloga koje šaljemo i sl.), na važnost zaštite ličnih podataka i kontakata, pitanja bezbednosti, načinima zaštite od neželjene pošte i uobičajenih postupaka koje treba primeniti u te svrhe.

Podsetiti učenike na primere deljenja sadržaja koji su opisani i primenjivani u prethodnim razredima i predstaviti mogućnosti koje nudi računarstvo u oblaku (*Cloud Computing*) putem deljenog diska za čuvanje podataka, upotrebu aplikacija i alata dostupnih uz izabrani e-mail nalog. Predstaviti koncept rada izabranog deljenog diska (na primer: *OneDrive*, *Google Drive*...) za organizaciju podataka, demonstrirati rad u aplikacijama i napraviti analogiju sa oflajn aplikacijama iste namene (procesor teksta, program za rad sa slajd-prezentacijama...).

Predstaviti postupak deljenja i podešavanje opcija deljenja sadržaja (na primer, putem linka na konkretne mejl adrese). Opisati i demonstrirati rad na deljenom tekstu, prezentaciji ili upitniku kroz aktivnosti na konkretnom sadržaju. Ukazati na brojne prednosti i moguće nedostatke saradničkog rada. Opisati i prikazati postupke rada na dokumentu, preuzimanje i čuvanje u odgovarajućim formatima namenjenim za dalji rad, štampanje ili druge potrebe. Objasniti postupak kreiranja, dodavanja (otpremanja sa uređaja na deljeni disk) i preuzimanja sadržaja (sa deljenog diska na uređaj). Prilikom predstavljanja koncepta pristupa deljenim sadržajima po nivoima (uređivanje, pregled i komentarisanje) ukazati na važnost poštovanja pravila bezbednosti, zaštite podataka i autorskih prava, koja članovi grupe treba da usvoje tokom rada na zajedničkom dokumentu.

Učenicima zadati da isprobaju kreiranje, deljenje i saradnički rad na smislenim dokumentima – tekstovima, grafici, prezentacijama, upitnicima. Inicirati diskusiju o sličnostima i razlikama, prednostima i nedostacima u radu sa aplikacijama u oflajn u odnosu na onlajn varijantu (diskusija o ovim pitanjima može se voditi i u odnosu na organizaciju podataka i njihovu bezbednost na deljenom, prenosivom i čvrstom disku).

Projektni zadatak za teme IKT i Digitalna pismenost

Pri realizaciji prvog projektnog zadatka, nastavnik planira faze projektnog zadatka u skladu sa vremenom, složenošću teme, raspoloživim resursima (znanja, veštine i stavovi koje su učenici usvojili nakon tematskih celina *IKT* i *Digitalna pismenost*, tehničke opremljenosti škole i drugih relevantnih faktora). Učenici zajedno sa nastavnikom prolaze kroz sve faze rada na projektnom zadatku, pri čemu nastavnik naglašava svaki korak, objašnjava, inicira diskusiju i predlaže rešenja.

Posebnu pažnju posvetiti razvoju međupredmetnih kompetencija, podsticanju inicijative i kreativnosti, uspostavljanju saradničkih i vrednosnih stavova kod učenika.

Pri predstavljanju faza projekta (na način već opisan u prethodnim razredima) ponuditi učenicima projektne zadatke koji se bave realnim temama iz školskog ili svakodnevnog života. Cilj projektnog zadatka je razvijanje i negovanje: postupnosti, povezivanja i izgradnje sopstvenih strategija učenja, vršnjačkog učenja, vrednovanja i samovrednovanja postignuća.

Projektni zadaci podrazumevaju korelaciju i saradnju sa nastavnicima ostalih predmeta, koja se može ostvariti na ovakvim i sličnim primerima:

– *Objasniću ti* (Istraživanje potreba vršnjaka kada je vršnjačko učenje u pitanju (onlajn upitnik) i analiza rezultata; U skladu sa rezultatima istraživanja, izrada video-uputstava kojima se demonstrira rešavanje zadataka (matematika, fizika, hemija), objašnjavaju naučni principi, predstavljaju umetnički pravci (književnost, muzika, slikarstvo, dizajn) demonstrira pravilno izvođenje vežbi (kolut, špaga, trokorak...), pojašnjava programiranje u tekstualnom programskom jeziku, opisuju postupci rada u izabranim aplikacijama...; Postavljanje kreiranih video-uputstava na youtube kanal škole, obezbeđivanje vidljivosti na školskom sajtu i promocija urađenog kao autentičnog didaktičkog sredstva namenjenog svim učenicima škole);

– *Škola je naša* (Istraživanje potreba vršnjaka kada je školski život u pitanju – šta nam nedostaje: učenički klub za vršnjačko učenje, sekcija, interno takmičenje... (onlajn upitnik) i analiza rezultata; U skladu sa rezultatima istraživanja, saradnički rad na definisanju cilja nedostajuće školske aktivnosti, definisanje godišnjeg programa rada, kao i mesečnih aktivnosti, kreiranje logoa, izbor potencijalnog prostora u okviru škole za realizaciju predviđenog programa, mapiranje nastavnika–saradnika; Predstavljanje idejnog rešenja Učeničkom parlamentu i upravi škole);

– *Muzej koji nedostaje* (Škola je deo šire društvene zajednice i kao takva može da doprinese njenoj naučno-kulturnoj sceni. Saradnički rad na definisanju cilja projekta; Ispitivanje potreba učenika i meštana (onlajn anketa objavljena na sajtu škole i sajtu lokalne samouprave; Analiza rezultata ankete; Definisanje godišnjeg programa rada, kao i mesečnih aktivnosti (učenici opisuju aktivnosti detaljno – ako je tema hemija navode naučnike, naučne koncepte...), kreiranje logoa, izbor potencijalnog prostora u okviru škole za realizaciju predviđenog programa, mapiranje nastavnika–saradnika; Izrada grafičkog reklamnog materijala; Predstavljanje idejnog rešenja Učeničkom parlamentu i upravi škole; Komunikacija sa lokalnom zajednicom u cilju zajedničke promocije škole kao naučno-kulturnog čvorišta);

– *Zato što smo odgovorni* (Istraživanje o stavovima vršnjaka kada je kvalitet života u lokalnoj sredini u pitanju (onlajn upitnik o ekološkim, kulturnim, obrazovnim potrebama), analiza rezultata i odabir problema koji vršnjaci načešće navode; Saradnički rad na izradi predloga rešenja odabranog problema, definisanje plana akcije; Predstavljanje plana akcije na nivou škola (izrađena multimedijalna prezentacija, poster i logo) i odabir osoba (učenika i nastavnika) koje će biti zadužene za njegovo sprovođenje; Predstavljanje plana akcije na nivou lokalne zajednice (komunikacija putem elektronske pošte sa jedinicom lokalne samouprave, domom kulture...); Sprovođenje akcije.

Dobar primer sumiranja naučenih postupaka je izrada prateće dokumentacije u vidu fajlova različitog tipa, kao što su: tekstualni fajlovi, slike, video materijali i sl. koji su nastali saradničkim radom u oblaku.

U saradnji sa administratorom školskog sajta, ideje i produkte radove projektnih aktivnosti promovisati na sajtu škole. Razmotriti mogućnost učešća na nacionalnim i međunarodnim konkursima.

Računarstvo

Kreiranje programa koji koriste grafiku obrađivati u istom programskom jeziku i okruženju koje je korišćeno za učenje programiranja tokom 6. razreda. Pre prelaska na obradu novih tema obnoviti tehnike programiranja u tekstualnom programskom jeziku u 6. razredu (bar 4 školska časa).

Ukratko upoznati učenike sa bibliotekom za 2D grafiku koja će biti korišćena u nastavi i, ako je to potrebno, sa načinom njene instalacije. Podcrtati vezu između programiranja grafičkih aplikacija i programa za vektorsku grafiku (svaki crtež se sastoji od skupa geometrijskih oblika opisanih svojim numeričkim parametrima).

Opisati osnovnu strukturu grafičkog programa i potruditi se da se tokom nastave ta struktura što manje varira. Ukoliko grafička biblioteka zahteva netrivialan programski kod za inicijalizaciju i deinicijalizaciju, učenicima ponuditi gotovu mustru od koje mogu da krenu programiranje svojih aplikacija, sa što manje kognitivnog opterećenja u vezi sa tehničkim detaljima odabrane grafičke biblioteke i sa centralnim fokusom na tehnike zajedničke većini grafičkih biblioteka.

Uvesti pojam koordinatnog sistema prozora, opisati sličnosti i razlike u odnosu na tradicionalni koordinatni sistem koji se koristi u matematici. Uvesti načine zadavanja boja (imenovane boje, boje zadate pomoću tri broja u RGB sistemu).

Objasniti i demonstrirati iscrtavanje sledećih osnovnih primitiva:

– duž,

- ispunjen i uokviren pravougaonik,
- krug i kružnica.

Opisati i demonstrirati postupak crtanja složenijih oblika sastavljenih od ovih primitiva (npr. kućica, glava robota, čiča Gliša, sladoled, ...). Objasniti pojmove apsolutne i relativne vrednosti koordinata. Opisati i prikazati postupak crtanja pomoću zadavanja apsolutnih vrednosti koordinata, ali i pomoću zadavanja relativnih koordinata u odnosu na neku istaknutu tačku i veličine određene u razmeri prema nekoj datoj meri (na primer nacrtati čiča Glišu, ako mi se centar glave nalazi u tački čije su koordinate (x, y) i poluprečnik joj je r , pri čemu se veličina i položaj tela određuju u proporciji sa datim veličinama). U korelaciji sa nastavom matematike crtati oblike sa interesantnim matematičkim svojstvima (npr. jednakokranični i jednakokraki trougao, srednja linija trougla, težište trougla, opisana kružnica oko trougla, krugovi koji se dodiruju spolja i iznutra, koncentrične kružnice, cvetovi od šest krugova, itd.).

Ukoliko ih odabrana grafička biblioteka podržava, prikazati i sledeće, malo komplikovanije primitive:

- ispunjena i uokvirena elipsa,
- kružni luk,
- ispunjeni i uokvireni mnogougao (poligon).

Opisati i demonstrirati postupak primene ovih oblika u crtanju malo složenijih crteža, kao i tehniku ispisa teksta na ekranu, na datoj poziciji i sa odabranim slovnom likom (fontom).

Prikazati tehnike učitavanja i prikaza slika, ako ih odabrana grafička biblioteka podržava i ilustrovati ih kroz niz primera (slike mogu da budu unapred pripremljene od strane nastavnika, a učenicima se može zadati da sa interneta preuzmu odgovarajuće slike, obrade ih u programu za obradu slika i onda ih uvezu u svoju aplikaciju).

Moguće je učenicima prikazati i uvoz i puštanje zvuka korišćenjem odabrane biblioteke.

Ostaviti učenicima dozu kreativne slobode prilikom izbora crteža koji se programski generiše.

U cilju vežbanja iteracije i algoritamskog načina razmišljanja prikazati učenicima niz zadataka u kojima se crtaju pravilni oblici uz pomoć petlji (niz podjednako razmaknutih koncentričnih kružnica, niz podjednako razmaknutih paralelnih linija, niz kružnica istog prečnika koje se dodiruju, gradijent boja, itd.). Podcrtati korelaciju sa pojmom linearne funkcije koji se obrađuje u matematici.

Prikazati generisanje nasumičnih brojeva i upotrebu nasumično generisanih brojeva na crtanje nasumično raspoređenih oblika i nasumični izbor boja.

Ako nastavnik proceni da je moguće sa određenim učenicima uraditi ambicioznije projekte (poput programiranja animacija i jednostavnih računarskih igara), to može uraditi bilo tokom dodatne, projektne nastave ili redovne nastave tako da ti talentovani učenici rade grupno ili samostalno po prilagođenom programu.

Prikazati učenicima mogućnost upotrebe referentnih priručnika, tutorijala, video-tutorijala i internet foruma u cilju nalaženja potrebnih informacija o primeni bibliotečkih funkcija, algoritama i relevantnih delova programskog koda.

Projektni zadatak iz oblasti Računarstvo

Projektna nastava u oblasti Računarstva je kompleksan pristup nastavi i učenju koji najčešće koristi metode kao što su problemska nastava i učenje zasnovano na istrazi (pitanjima).

Problemska nastava postavlja pred učenike stvarni problem iz života koji treba istražiti i za koji treba predložiti moguća rešenja. Sve vrste realnih životnih problema mogu biti povod za problemsku nastavu. Pronađena rešenja se mogu testirati i o njima se može raspravljati.

Istragu možemo da definišemo kao „potragu za istinom, informacijama ili znanjem”. Učenje zasnovano na istrazi počinje postavljanjem pitanja, nastavlja sa istraživanjem i završava se pronalaženjem rešenja, donošenjem razumnih zaključaka, odgovarajućih odluka, ili primenom novih znanja ili veština.

Obe nastavne metode se fokusiraju na razvijanje veština za rešavanja problema, kritičko mišljenje i obradu informacija. One daju najbolje rezultate kada su početna pitanja/problemi dovoljno otvoreni (odgovor nije moguće naći jednostavnim ukucavanjem u pretraživač) i kada učenici rade u malim timovima ili grupama. Ove dve metode su usko povezane i često se preklapaju. Izuzetno je važno imati na umu da u oba pristupa nema nužno tačnih i netačnih odgovora. Svako rešenje može imati mane i vrline, a učenici moraju da ih analiziraju i procenjuju.

Nastavni projekat podrazumeva programiranje u tekstualnom programskom jeziku ili adaptaciju unapred datog programa u cilju rešavanja projektnog zadatka. Za realizaciju nastavnog projekta moguće je koristiti računar ili drugi programabilni fizički uređaj.

Teme nastavnog projekta treba osmisлити tako da podržavaju funkcionalizaciju znanja učenika stečenih učenjem različitih predmeta.

Moguće teme nastavnog projekta:

– *Da li živim zdravo?* (Istraživanje koncepta „zdrav način života”, utvrđivanje u kojoj meri lični način života učenika odgovara ovom konceptu na osnovu podataka dobijenih programiranjem fizičkog uređaja da vrši funkciju brojača koraka, kreiranjem programa za izračunavanje indeksa telesne mase...);

– *Digitalna bašta* (Istraživanje uslova za uzgoj začinskog bilja u zatvorenom prostoru, kreiranje digitalizovane bašte – programiranje fizičkog uređaja da meri vlažnost zemljišta i signalizira da li je zalivanje potrebno ili programiranje fizičkog uređaja da, na osnovu očitane vlažnosti zemljišta, pokreće motor koji omogućava automatsko zalivanje; programiranje fizičkog uređaja da meri nivo osvetljenosti mesta na kome se bašta nalazi i signalizira da baštu treba postaviti na drugo mesto...);

– *Bicikl sa signalizacijom* (Istraživanje koncepta „bezbednost u saobraćaju” u kontekstu vizuelne signalizacije, programiranje fizičkog uređaja da simulira rad migavaca i drugih vizuelnih obeležja bicikla);

– *Interaktivni album* (izrada programa u vidu albuma sa: delima poznatog umetnika, arhitekture jedne epohe, sedam čuda Antičkog sveta... koje se nakon klika uveličavaju, neko vreme ostaju uvećane a zatim smanjuju na svoje početne dimenzije);

– Ovo je kretanje (kreiranje animiranih modela koji prikazuju promene fizičkih veličina, kao na primer: brzina, ubrzanje, potencijalna i kinetička energija, a pri zadatom kretanju objekta – vertikalni hitac, kretanje tela niz strmu ravan).

Svi elementi projektnog zadatka moraju biti realni.

Napomena: Na prvom času, zajedno sa učenicima, formirati listu kriterijuma na osnovu kojih će se procenjivati kvalitet rešenja problemskih zadataka. Na ovaj način, učenicima će biti potpuno jasno šta kvalitetno rešenje podrazumeva. Lista mora biti sveobuhvatna – ne sme da se odnosi samo na kvalitet kreiranih programa, već i na kvalitet predstavljanja i obrazlaganja predloženih rešenja.

IV. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U procesu vrednovanja potrebno je kontinuirano pratiti rad učenika. U nastavi orijentisanoj na dostizanje ishoda vrednuju se i proces i produkti učenja.

Budući da predmet *informatika i računarstvo* u sedmom razredu treba, prvenstveno da razvije veštine, navike, vrednosne stavove i stilove ponašanja, trebalo bi i vrednovanje više usmeriti ka praćenju i vrednovanju praktičnih radova i vežbanja, a manje ka testovima znanja.

Vrednovanje aktivnosti, naročito ako je timski rad u pitanju, se može obaviti sa grupom tako da se od svakog člana traži mišljenje o sopstvenom radu i o radu svakog člana ponaosob (tzv. vršnjačko ocenjivanje). Preporučuje se da nastavnik sa učenicima dogovori pokazatelje na osnovu kojih svi mogu da prate napredak u učenju, učenici se uče da razmišljaju o kvalitetu svog rada i o tome šta treba da preduzmu da bi svoj rad unapredili. Ocenjivanje tako postaje instrument za napredovanje u učenju. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja i birati pogodne strategije učenja.

U procesu ocenjivanja dobro je koristiti portfolio (elektronska zbirka dokumenata i evidencija o procesu i produktima rada učenika, uz komentare i preporuke) kao izvor podataka i pokazatelja o napredovanju učenika. Prednosti korišćenja portfolija su višestruke: omogućava kontinuirano i sistematično praćenje napredovanja, podstiče razvoj učenika, predstavlja uvid u praćenje različitih aspekata učenja i razvoja, predstavlja, podršku u osposobljavanju učenika za samoprocenu, pruža precizniji uvid u različite oblasti postignuća (jake i slabe strane) učenika. Upotrebu portfolija otežavaju nedostatak kriterijuma za odabir produkata učenja, materijalno-fizički problemi, vreme, finansijska sredstva i veliki broj učenika. Veći broj ometajućih faktora, u prikupljanju priloga i uspostavljanju kriterijuma ocenjivanja, je rešiv uspostavljanjem saradnje nastavnika sa stručnim saradnikom, uz korišćenje Blumove taksonomije.

Preporučuje se i ocenjivanje bazirano na praktičnim radovima i vežbanjima. Kvizove, testove znanja i slično koristiti prvenstveno za uvežbavanje i utvrđivanje pojmova i činjeničnih znanja, a manje za formiranje konačnih ocena. Kreiranje takvih instrumenata za utvrđivanje gradiva, kad god je moguće, prepustiti samim učenicima, čime se postiže višestruki efekat na usvajanje znanja i veština.

Preporučeno je kombinovanje različitih načina ocenjivanja da bi se sagledale slabe i jake strane svakog svog učenika. Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša svoj rezultat i učenje. Potrebno je da nastavnik rezultate vrednovanja postignuća svojih učenika kontinuirano analizira i koristi tako da promeni deo svoje nastavne prakse. Kada je promeni, potrebno je da prikupi nove podatke da bi mogao da vidi koliko su te promene efikasne.

U okviru plana rada nastavnika, u delu vannastavnih aktivnosti, pored dodatne i dopunske nastave, planirati sekciju i vreme za mentorski rad sa učenicima koji učestvuju na takmičenjima iz ovog predmeta. Preporučuje se da se izbor tema za rad na sekciji izvrši u saradnji sa drugim nastavnicima, a da se početna inicijativa prepusti učenicima i njihovim interesovanjima. Teme kao što su izrada i održavanje školskog sajta, bloga ili neke druge školske veb stranice, kreiranje i izrada školskog elektronskog časopisa ili letopisa škole mogu biti dobre početne ideje koje će povezati znanja i veštine stečene u ovom predmetu sa drugim znanjima, uz aktivno učešće u životu škole.

Naziv predmeta	FIZIČKO I ZDRAVSTVENO VASPITANJE		
Cilj	Cilj učenja Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja je da učenik unapređuje fizičke sposobnosti, motoričke veštine i znanja iz oblasti fizičke i zdravstvene kulture, radi očuvanja zdravlja i primene pravilnog i redovnog fizičkog vežbanja u savremenim uslovima života i rada.		
Razred	Sedmi		
Godišnji fond časova	108 časova		
ISHODI			
Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI	
– primeni komplekse prostih i opštepripremnih vežbi odgovarajućeg obima i intenziteta u samostalnom vežbanju;		Osnovni sadržaji	
– svrsishodno koristi naučene vežbe u sportu, rekreaciji i različitim situacijama;		Vežbe za razvoj snage.	
		Vežbe za razvoj gipkosti.	
– upoređuje i analizira sopstvene rezultate sa testiranja uz pomoć nastavnika sa vrednostima za svoj uzrast;	FIZIČKE SPOSOBNOSTI	Vežbe za razvoj aerobne izdržljivosti.	
– primeni dostignuti nivo usvojene tehnike kretanja u igri, sportu i svakodnevnom životu;		Vežbe za razvoj brzine.	
		Vežbe za razvoj koordinacije.	
– primeni atletske discipline u skladu sa pravilima;	MOTORIČKE VEŠTINE SPORT I SPORTSKE DISCIPLINE	Primena nacionalne baterije testova za praćenje fizičkog razvoja i motoričkih sposobnosti.	
– razvija svoje motoričke	Atletika	Osnovni sadržaji	
		Tehnika sprinterskog trčanja.	
		Istrajno trčanje –	

sposobnosti primenom vežbanja iz atletike;

- održava ravnotežu u različitim kretanjima, izvodi rotacije tela;
- primeni vežbanja iz gimnastike za razvoj motoričkih sposobnosti;
- izvede elemente odbojkaške tehnike;
- primeni osnovna pravila odbojke;
- koristi elemente tehnike u igri;
- primeni osnovne taktičke elemente sportskih igara;
- učestvuje na takmičenjima između odeljenja;
- izvede kretanja u različitom ritmu;
- igra narodno kolo;
- izvede osnovne korake plesa iz narodne tradicije drugih kultura;
- izvede kretanja, vežbe i sastave uz muzičku pratnju;
- prepliva 25 m tehnikom kraula, leđnog kraula i prsnom tehnikom;
- proceni svoje sposobnosti i veštine u vodi;
- skoči u vodu na noge i na glavu;
- roni u dužinu u skladu sa

priprema za kros.

Tehnika štafetnog trčanja

Skok udalj.

Bacanja kugle.

Skok uvis.

Bacanje „vorteks-a”.

Prošireni sadržaji

Skok uvis (leđna tehnika).

Troboj.

Osnovni sadržaji:

Vežbe i kombinacije vežbi karakterističnih za pojedine sprave:

Tlo

Preskok

Trampolina

Vratilo

Dvovisinski razboj

Paralelni razboj

Krugovi

Konj sa hvataljkama

Greda.

Prošireni sadržaji:

Na tlu i spravama složenije vežbe i kombinacije vežbi.

Sportska gimnastika

svojim mogućnostima;

– poštuje pravila ponašanja u vodi, i oko vodene sredine;

– uoči rizične situacije u vodi i oko nje;

– vrednuje uticaj primenjenih vežbi na organizam;

– proceni nivo sopstvene dnevne fizičke aktivnosti;

– koristi različite vežbe za poboljšanje svojih fizičkih sposobnosti;

– proceni posledice nedovoljne fizičke aktivnosti;

– primeni mere bezbednosti u vežbanju u školi i van nje;

– odgovorno se odnosi prema objektima, spravama i rekvizitima;

– primeni i poštuje pravila igara u skladu sa etičkim normama;

– primereno se ponaša kao učesnik ili posmatrač na takmičenjima;

– rešava konflikte na društveno prihvatljiv način;

– pronađe i koristi različite izvore informacija za upoznavanje sa raznovrsnim oblicima fizičkih i sportsko-rekreativnih aktivnosti;

– prihvati pobedu i poraz;

– uvaži različite sportove bez

Osnove timskih i sportskih igara

Odbojka:

Osnovni elementi tehnike, taktike i pravila igre.

Futsal:

Igra uz primenu pravila.

Rukomet:

Igra uz primenu pravila.

Košarka:

Složeniji elementi tehnike, taktike i pravila igre.

Aktivnost po izboru.

Osnovni sadržaji

Vežbe sa vijačom.

Vežbe sa obručem.

Vežbe sa loptom.

Narodno kolo „Moravac”.

Ples i ritimika

Narodno kolo iz kraja u kojem se škola nalazi.

Engleski valcer.

Prošireni sadržaji

Sastav sa obručem.

Sastav sa loptom.

obzira na lično interesovanje;

– primeni usvojene motoričke veštine u vanrednim situacijama;

– poveže značaj vežbanja za određene profesije;

– vrednuje lepotu pokreta u fizičkom vežbanju i sportu;

– podstiče porodicu na redovno vežbanje;

– poveže vrste vežbi, igara i sporta sa njihovim uticajem na zdravlje;

– koriguje dnevni ritam rada, ishrane i odmora u skladu sa svojim potrebama;

– koristi zdrave namirnice u ishrani;

– razlikuje korisne i štetne dodatke ishrani;

– primenjuje zdravstveno-higijenske mere u vežbanju;

– pravilno reaguje i pruži osnovnu prvu pomoć prilikom povreda;

– čuva životnu sredinu tokom vežbanja;

– prepozna posledice konzumiranja duvana, alkohola i štetnih energetskih napitaka;

– vodi računa o reproduktivnim ogranima prilikom vežbanja.

Sastav sa vijačom.

Osnovni koraci rock n roll.

Osnovni sadržaji

Plivanje

Tehnika kroula.

Tehnika prsnog plivanja.

Održavanje na vodi na razne načine i samopomoć.

Ronjenje u dužinu do 10 m.

Plivanje 25 m odabranom tehnikom na vreme.

Prošireni sadržaji

Mešovito plivanje (dve tehnike).

Vaterpolo

Plivanje sa loptom.

Hvatanje i dodavanje.

Šut na gol.

Prošireni sadržaji

Plivanje

Mešovito plivanje.

Igre u vodi.

Vaterpolo

Osnovni elementi taktike i igra.

Poligon u skladu sa

Plivanje i vaterpolo

Poligoni

**FIZIČKA I
ZDRAVSTVENA
KULTURA**

**Fizičko
vežbanje i
sport**

realizovanim
motoričkim sadržajima
Osnovni sadržaji

Osnovna podela vežbi.

Funkcija skeletno-
mišićnog sistema.

Osnovna pravila
odbojke.

Ponašanje prema
ostalim subjektima u
igri (prema sudiji,
igračima suprotne i
sopstvene ekipe).

Čuvanje i održavanje
materijalnih dobara koja
se koriste u vežbanju.

Oblici nasilja u
fizičkom vaspitanju i
sportu.

Navijanje, pobeda,
poraz rešavanje spornih
situacija.

Pisani i elektronski
izvori informacija iz
oblasti fizičkog
vaspitanja i sporta.

Vežbanje u funkciji
snalaženja u vanrednim
situacijama.

Značaj vežbanja za
odbrambeno-
bezbednosne potrebe.

Povezanost fizičkog
vežbanja i estetike.

Porodica i vežbanje

Planiranje vežbanja.

	<p>Osnovni sadržaji</p> <p>Uticaj aerobnog vežbanja (hodanja, trčanja i dr.) na kardiorespiratorni sistem.</p> <p>Zdravstveno-higijenske mere pre i posle vežbanja.</p> <p>Značaj upotrebe voća i povrća i gradivnih materija (proteini i belančevine) u ishrani.</p> <p>Podela energetske napitaka i posledice njihovog prekomernog konzumiranja.</p>
<p>Zdravstveno vaspitanje</p>	<p>Prva pomoć nakon površinskih povreda (posekotina i oderotina).</p> <p>Vežbanje u različitim vremenskim uslovima.</p> <p>Čuvanje okoline pri vežbanju.</p> <p>Posledice konzumiranja duvana i alkohola.</p> <p>Dodaci ishrani – suplementi.</p> <p>Vežbanje i menstrualni ciklus.</p> <p>Značaj zaštite reproduktivnih organa prilikom vežbanja.</p>

Ključni pojmovi sadržaja: fizičko vežbanje, ples, odbojka, zdravlje, vaspitanje.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Cilj i ishodi predmeta se ostvaruju kroz jedinstvo nastave Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u skladu sa programom. Program sedmog razreda

baziran je na kontinuitetu usvojenih znanja, veština, stavova i vrednosti iz prethodnih razreda.

Nastava Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja usmerena je prema individualnim razlikama učenika, koje se uzimaju kao kriterijum u diferenciranom pristupu, pa samim tim neophodno je uputiti učenika ili grupu učenika, na olakšane ili proširene sadržaje u časovnoj, vannastavnoj i vanškolskoj organizaciji rada.

Gde je neophodno, programske sadržaje je potrebno realizovati prema polu.

Organizacioni oblici rada

Koncepcija Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja zasniva se na jedinstvu nastavnih i vannastavnih organizacionih oblika rada, kao osnovne pretpostavke za ostvarivanje cilja kroz dostizanje ishoda i standarda ovog vaspitno-obrazovnog područja.

A. Časovi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja.

B. Sekcije.

V. Nedelja školskog sporta.

G. Aktivnosti u prirodi (krosevi, zimovanje, letovanje – kampovanje...).

D. Školska i vanškolska takmičenja.

Đ. Korektivno-pedagoški rad.

NASTAVNE AKTIVNOSI

A. Časovi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja

Nastavne oblasti:

I. Fizičke sposobnosti

Na svim časovima kao i na drugim organizacionim oblicima rada, poseban akcenat se stavlja na:

– razvijanje fizičkih sposobnosti koje se kontinuirano realizuje u uvodnom i pripremnom delu časa putem vežbi oblikovanja. Deo glavne faze časa koristi se za razvoj osnovnih fizičkih sposobnosti uzimajući u obzir uticaj koji nastavna tema ima na njihov razvoj. Metode i oblike rada nastavnik bira u skladu sa potrebama i mogućnostima učenika i materijalno-tehničkim uslovima za rad;

– podsticanje učenika na samostalno vežbanje;

– pravilno držanja tela.

Program razvoja fizičkih sposobnosti je sastavni deo godišnjeg plana rada nastavnika.

Praćenje, vrednovanje i evidentiranje fizičkih sposobnosti učenika sprovodi se na osnovu **Priručnika za praćenje fizičkog razvoja i razvoja motoričkih sposobnosti učenika u nastavi fizičkog vaspitanja**, (Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, 2016).

II. Motoričke veštine, sport i sportske discipline

Usvajanje motoričkih znanja, umenja i navika, ostvaruje se kroz primenu osnovnih i proširenih programskih sadržaja atletike, gimnastike, sportskih igara, plesa, ritmičke gimnastike, plivanja i vaterpola, primenjujući osnovne didaktičko- metodičke principe i metode rada neophodne za dostizanje postavljenih ishoda.

Usvojena znanja, umenja i navika treba da omoguće učenicima njihovu primenu u sportu, rekreaciji, svakodnevnim i specifičnim situacijama.

Sticanje znanja, umenja i navika je kontinuirani proces individualnog napredovanja učenika u skladu sa njihovim psihofizičkim sposobnostima.

Učenicima koji nisu u stanju da usvoje neke od sadržaja, zadaju se vežbanja slična ali lakša od predviđenih ili predvežbe.

Ukoliko učenik ne dostigne predviđeni ishod, ostavlja se mogućnost da isti dostigne u narednom periodu.

Usavaršavanje nekih motoričkih zadataka je kontinuirani proces bez obzira na sadržaje programa (tehnika hodanja, trčanja, primena naučene igre itd.).

U radu sa naprednijim učenicima realizuju se prošireni sadržaji ili sadržaji iz narednih razreda. Kroz proces realizacije programa neophodno je pratiti sposobnosti učenika za pojedine sportove.

III. Fizička i zdravstvena kultura

Dostizanjem ishoda ove nastavne oblasti, učenici stiču znanja, veštine, stavove i vrednosti o vežbanju (osnovnim pojmovima o vežbi, kako se neko vežbanje izvodi i čemu konkretna vežba i vežbanje služi), fizičkom vaspitanju, sportu, rekreaciji i zdravlju.

Posebno planirane i osmišljene informacije o vežbanju i zdravlju prenose se neposredno pre, tokom i nakon vežbanja na času.

Ova nastavna oblast ostvaruje se kroz sve organizacione oblike rada u Fizičkom i zdravstvenom vaspitanju uz praktičan rad i obuhvata: formiranje pravilnog odnosa prema fizičkom vežbanju, zdravlju i radu; razvijanje i negovanje fer-pleja; prepoznavanje negativnih oblika ponašanja u sportu i navijanju; vrednovanje estetskih vrednosti u fizičkom vežbanju, rekreaciji i sportu; razvijanje kreativnosti u vežbanju; očuvanje životne sredine, kao i razvijanje i negovanje zdravstvene kulture učenika.

Pored navedenog u ovoj oblasti potrebno je raditi na: negovanju patriotskih vrednosti (narodne tradicije i multikulturalnosti); formiranju pravilnog odnosa prema različitostima, čuvanju materijalnih dobara, negovanju društvenih vrednosti itd.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Definisani ishodi su osnovni i nezaobilazni elementi procesa planiranja nastave i učenja. Definisani kao rezultati učenja na kraju svakog razreda, tokom planiranja rada potrebno je odrediti vremensku dinamiku u odnosu na bavljenje pojedinim ishodima tokom školske godine. Neophodno je posebnu pažnju obratiti na ishode koje nije moguće dostići tokom jednog ili više časova, već je u tu svrhu potrebno realizovati različite aktivnosti tokom školske godine.

Oblici nastave

Predmet se realizuje kroz sledeće oblike nastave:

- teorijska nastava (do 5 časova);
- praktična nastava (103–108 časova).

Teorijska nastava

Posebni teorijski časovi mogu se organizovati samo u onim situacijama kada ne postoje uslovi za realizaciju nastave u prostorima za vežbanje ili alternativnim objektima i kao prvi čas u polugodištu. Na tim časovima detaljnije se obrađuju sadržaji predviđeni temama Fizičko vežbanje i sport i Zdravstveno vaspitanje uz mogući praktičan rad u skladu sa uslovima.

Pri planiranju teorijskih sadržaja neophodno je uzeti u obzir: sadržaj programa, prethodna iskustva učenika, sadržaje drugih predmeta (korelaciju – međupredmetne kompetencije).

Praktična nastava

Broj časova po temama planira se na osnovu: procene složenosti sadržaja za učenike i uslova za realizaciju nastave. Nastavne teme ili pojedini sadržaji za koje ne postoje uslovi za realizaciju mogu biti zamenjeni odgovarajućim temama ili sadržajima programa za koje postoje odgovarajući uslovi. Okvirni broj časova po temama:

1. Atletika (14);
2. Gimnastika (14);
3. Osnove timskih i sportskih igara:
 - Odbojka (16)
 - Futsal (10)
 - Rukomet (10)
 - Košarka (10)
 - Aktivnost po izboru učenika (10);
4. Ritmika i ples (4);
5. Plivanje i vaterpolo (10);

6. Poligoni (5);

7. Testiranje i merenje (5).

Program Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja ostvaruje se dostizanjem predviđenih ishoda realizacijom osnovnih i proširenih sadržaja.

Osnovni sadržaji su oni koje je neophodno sprovesti u radu sa učenicima uzimajući u obzir sposobnosti učenika, materijalno-tehničke i prostorne uslove.

Prošireni sadržaji su oni koji se biraju i realizuju u radu sa učenicima (grupama ili pojedincima), koji su savladali obavezne sadržaje, uzimajući u obzir nivo dostignutosti ishoda, potrebe učenika i uslove za rad.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Fizičke sposobnosti

Pri planiranju kondicionog vežbanja u glavnoj fazi časa, treba uzeti u obzir uticaj nastavne teme na fizičke sposobnosti učenika i primeniti vežbe čiji delovi biomehaničke strukture odgovaraju osnovnom zadatku glavne faze časa i služe za obučavanje i uvežbavanje (obradu i utvrđivanje) konkretnog zadatka. Metode vežbanja koje se primenjuju u nastavi su trenažne metode (kontinuirani, ponavljajući i intervalni metod, kružni trening, i dr.), prilagođene uzrasnim karakteristikama učenika. U radu sa učenicima primenjivati diferencirane oblike rada, dozirati vežbanja u skladu sa njihovim mogućnostima i primenjivati odgovarajuću terminologiju vežbi. Vreme izvođenja vežbi i broj ponavljanja zadaju se grupama učenika ili pojedincima u skladu sa njihovim sposobnostima, vodeći računa o postizanju što veće radne efikasnosti i ntenzitetu rada. Akcenat se stavlja na one motoričke aktivnosti kojima se najuspešnije suprotstavlja posledicama hipokinezije.

Preporučeni načini rada za razvoj fizičkih sposobnosti učenika.

1. Razvoj snage:

- bez i sa rekvizitima,
- na spravama i uz pomoć sprava.

2. Razvoj pokretljivosti:

- bez i sa rekvizitima,
- uz korišćenje sprava,
- uz pomoć suvežbača.

3. Razvoj aerobne izdržljivosti:

- istrajno i intervalno trčanje,
- vežbanje uz muziku – aerobik,
- timske i sportske igre,

– pešačenje u dužini od 10 km (organizovati u okviru nedelje školskog sporta ili aktivnosti u prirodi – izlet);

– drugi modeli vežbanja.

4. Razvoj koordinacije:

– izvođenje koordinacionih vežbi u različitom ritmu i promenljivim uslovima (kretanje ekstremitetima u više ravni).

5. Razvoj brzine i eksplozivne snage:

– jednostavne i složene kretne strukture izvoditi maksimalnim intenzitetom iz različitih početnih položaja, izazvane različitim čulnim nadražajima (start iz različitih položaja itd.),

– štafetne igre,

– izvođenje vežbi različitom maksimalnom brzinom (bacanja, skokovi, akrobatika, šutiranja, udarci kroz atletiku, gimnastiku, timske i sportske igre).

Za učenike koji iz zdravstvenih razloga izvode posebno odabrane vežbe, potrebno je obezbediti posebno mesto za vežbanje, a za one sa kojima se program realizuje po individualno obrazovnom programu (IOP-u), neophodno je obezbediti odgovarajuće uslove, uzimajući u obzir njihove mogućnosti.

Motoričke veštine, sportovi i sportske discipline

1. Atletika

Preporuka je da se sadržaji atletike realizuju u jesenjem i prolećnom periodu, u skladu sa uslovima.

Osnovni sadržaji

– Usavršavanje tehnike sprinterskog trčanja i niskog starta. Trčanje deonica do 60 m. Tehnika štafetnog trčanja (4 x 60 m).

– Usavršavanje tehnike istrajnog trčanja i visokog starta.

– Skok udalj tehnika „uvinuće” i predvežbe za koračnu tehniku.

– Skok uvis opkoračnom tehnikom.

– Bacanja kugle 3 kg devojčice, 4 kg dečaci – bočna tehnika.

– Bacanje „vorteks-a” u dalj.

Prošireni sadržaji:

Četvorboj – kroz unutarodjeljsko takmičenje primeniti četiri discipline koje su učenici savladali (sprintersko trčanje 60 m, bacanje vorteksa ili kugle, skokovi uvis ili udalj, istrajno trčanje 600 m učenice, 800 m učenici).

2. Sportska gimnastika

Preporuka je da se sadržaji realizuju u oba polugodišta.

Osnovni sadržaji

Učenike je neophodno podeliti u radne grupe prema polu, prema nivou usvojenosti vežbi iz prethodnih razreda i njihovim sposobnostima. Sa učenicima, koji nisu savladali pojedine vežbe iz programa do šestog razreda, rade se one predvežbe i vežbe koje će im omogućiti njihovo usvajanje. Usvojene vežbe iz šestog razreda nadograđuju se novim sadržajima predviđenim ovim programom. Postaviti više radnih mesta. Na svakom času uvesti novi zadatak uz ponavljanje prethodnih. Dok jedna grupa obrađuje novi sadržaj, ostale grupe ponavljaju usvojene sadržaje, pri čemu je moguće organizovati čuvanje i pomaganje angažovanjem učenika. Promena radnih mesta vrši se nakon određenog broja ponavljanja. Grupa koje nije prošla neki zadatak na času, isti će realizovati na sledećem času. Učeniku koji ne može da izvede zadatu vežbu daje se olakšani zadatak.

Prošireni sadržaji

Mogu se realizovati kroz časove na kojima se realizuju osnovni sadržaji programom koji je diferenciran prema sposobnostima učenika – za napredne učenike. Ovakve modele moguće je primeniti na sve sadržaje sportske gimnastike. Gimnastički poligon osmisлити prema stepenu usvojenosti obrađenih sadržaja i prethodnih znanja.

1. Tlo (učenice i učenici):

Osnovni sadržaji

- stav na šakama, kolut napred uz pomoć,
- dva povezana premeta strance uporom („zvezde”),
- prednoženjem premet strance uporom sa okretom za 1800 do stava na jednoj nozi, drugom zanožiti,
- kolut leteći iz mesta i zaletom.

Sastav na tlu kombinovan od vežbi iz petog, šestog i usvojenih vežbi iz sedmog razreda. Za učenice uneti vežbe iz ritmike (vidi vežbe na gredi).

Prošireni sadržaji

- stav na šakama, kolut napred,
- zaletom premet strance uporom sa okretom za 1800 do stava na jednoj nozi i pripremne vežbe za rondat.

2. Preskok (učenice i učenici):

Osnovni sadržaji

konj u širinu visine 110 cm (uz kvalitetnu dasku visina konja 120 cm):

– zgrčka i raznoška – usavršavanje faze prvog i faze drugog leta.

Prošireni sadržaji

konj u širinu (120 za učenice i 125 cm za učenike);

– pripremne vežbe za preskoke sa zanoženjem.

3. Trampolina ili odskočna daska (učenice i učenici):

Osnovni sadržaji

– skokovi: pruženim telom; skok sa zgrčenim prednoženjem.

Prošireni sadržaji

– skokovi pruženim telom sa okretom oko uzdužne ose za 1800; skok sa prednožnim raznoženjem.

4. Vratilo

Osnovni sadržaji

– dočelno vratilo: upor prednji, premaah odnožno desnom, premah odnožno levom – naglasiti upor stražnji,

– dohvatno vratilo: iz upora prednjeg saskok podmetno,

– doskočno vratilo: njihanje u visu prednjem sa povećavanjem amplitude, u zanjihu saskok.

Prošireni sadržaji

– kombinacija: uzmak iz visa stojećeg, kovrtljaj nazad u uporu, saskok iz upora prednjeg zamahom nogama unazad (zanjihom) do stava na tlu.

5. Dvovisinski razboj

Osnovni sadržaji

– kombinacija: licem prema n/p – sunožnim odskokom naskok u upor prednji, premah odnožno desnom, premah odnožno levom – naglasiti upor stražnji, preхват na v/p, prednjih i spojeno saskok u prednjihu.

Prošireni sadržaji

– kombinacija: uzmak iz visa stojećeg, kovrtljaj nazad u uporu, saskok zamahom nogama unazad (zanjihom), do stava na tlu.

6. Paralelni razboj

Osnovni sadržaji

– kombinacija: (iz položaja bočno): naskok u upor, prednjih, zanjih, prednjim prednoška sa okretom (1800) prema pritci do stava na tlu.

Prošireni sadržaji

– kombinacija: iz položaja bočno naskok u upor i spojeno prednjih i zanjih u upor; prednjim upor sedeći raznožno pred rukama, prehat kroz uzručenje do upora sedećeg za rukama, zanoženjem snožiti; njihanje i saskok prednjim prednoška sa okretom za 1800 ili zanjihom zanoška.

7. Krugovi

Osnovni sadržaji

dohvatni krugovi (učenici i učenice):

– kombinacija: iz visa stojećeg zgibom vis uzneto, vis strmoglavi, vis uzneto, saskok kroz zgib u visu prednjem (uz pomoć).

Prošireni sadržaji

doskočni krugovi (učenici):

– kombinacija: vis, iz zamaha prednjim vis uzneto, vis strmoglavi – izdržaj, vis uzneto, vis stražnji i sp. saskok (uz pomoć).

8. Konj sa hvataljkama

Osnovni sadržaji

– kombinacija: iz upora prednjeg na hvataljkama, premah odnožno desnom napred van, premah odnožno desnom nazad i spojeno premah odnožno levom napred van, premah odnožno levom nazad, saskok nazad ili provlakom nogu između hvataljki saskok napred.

Prošireni sadržaji

– metanja: premasi odnožno u sva tri upora: prednji, jašuci, stražnji, kolo odnožno, saskok: odnoška premahom odnožno iz upora jašućeg; zanoška (ili odbočka) iz upora jašućeg van.

9. Greda

Vežbe prvo naučiti na tlu, švedskoj klupi i niskoj gredi i na kraju na visokoj gredi.

Osnovni sadržaji

niska greda – ponoviti i dopuniti sadržaje iz prethodnog razreda (niska greda):

– bokom pored grede; sunožnim odskokom naskok na gredu sunožno (jedna noga malo ispred druge),

– različiti načini hodanja: u usponu, sa zgrčenim prednoženjem, sa zanoženjem, sa odnoženjem, sa visokim prednoženjem,

- okret u usponu na sredini grede;
- sunožnim odskokom skok pruženo i doskok na jednu nogu, druga je u prednoženju,
- vaga pretklonom i zanoženjem,
- saskok zgrčeno.

Visoka greda – kombinacija vežbi: (čeono prema gredi): iz mesta ili zaletom naskok u upor odnožno, okret za 900 u upor klečeći na odnožnoj nozi, zanožiti slobodnom nogom (vaga u u upor klečećem „mala vaga”); klek iskorakom zanožne i spojeno usprav, odručiti, lagano trčanje ili hodanje na prstima, hodanje dokoracima, skok sunožnim odskokom i doskokom na jednu nogu; saskok pruženim telom sa okretom 900 ili 1800 .

Prošireni sadržaji

Visoka greda:

- naskoci (u upor čučeći; u upor prednji odnožno; sed „amazon”);
- različiti načini hodanja i trčanja;
- „galop”; „dečiji” poskoci, „mačiji” skok;
- okreti za 1800 na jednoj nozi;
- saskoci (prednožno raznožni; sa okretom za 3600);
- kombinacije vežbi najmanje dve dužine grede.

3. Osnove timskih i sportskih igara

Sadržaji odbojke, futsala, rukometa, košarke i aktivnosti po izboru učenika realizuju se na časovima Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja.

3.1. Odbojka

Usvojene elemente tehnike treba primeniti u igri na času. Kontinuitet u usvajanju sadržaja moguće je postići tako što se prethodno usvojeni sadržaji koriste kao uvodni ili specifično pripremni na narednom času.

Osnovni sadržaji

- osnovni položaj – tehnika odigravanja lopte prstima,
- osnovni položaj – tehnika odigravanja lopte „čekićem”,
- igra preko mreže u tri kontakta – prstima i „čekićem”,
- donji (školski) servis,
- tehnika smečiranja u olakšanim uslovima (niža mreža, podbacivanje lopte i sl.),

- individualni blok,
- gornji servis,
- elementi odbojkaške igre.

Prošireni sadržaji

- „lelujavi” servis,
- grupni blok (dvojni i trojni),
- igra sa zadatkom – taktika.

3.2. Futsal

- Sa učenicima ponoviti usvojene elemente tehnike i taktike.
- Primena usvojenih elemenata u dirigovanoj i situacionoj igri.
- Igra uz primenu pravila.

3.3. Rukomet

- Sa učenicima ponoviti usvojene elemente tehnike i taktike.
- Primena usvojenih elemenata u dirigovanoj i situacionoj igri.
- Igra uz primenu pravila.

3.4. Košarka

Sa učenicima ponoviti usvojene osnovne elemente tehnike i taktike i realizovati neke od navedenih elemenata, kao i njihovu primenu u dirigovanoj igri i igri uz primenu pravila:

- dribling (složenije varijante);
- povezivanje elemenata tehnike u akcione celine (hvatanje lopte, dribling, šutiranje i dr.);
- fintiranje;
- demarkiranje;
- situaciona igra 1:1;
- saradnja dva i tri igrača u pozicionoj igri i kontranapadu (obuka kroz igru);
- igra 3:3; 4:4 (igra na jedan koš);
- finte (prodor, šut);
- igra „2:2 – pick and roll”;

- igra „2:2” po na principu „dodaj i utrči – back door”;
- poziciona igra 3:3 i 5:5;
- igra sa primenom pravila.

3.5. Aktivnosti po izboru

U skladu sa prostorno-tehničkim mogućnostima škole nastavnik u dogovoru sa učnicima realizuje neke od navedenih aktivnosti:

- kondiciono vežbanje (kružni trening, aerobik, elementi fitnesa i dr.);
- obučavanje, uvežbavanje i usavršavanje elemenata predviđenih proširenim nastavnim sadržajima;
- plivanje i vaterpolo;
- skijanje;
- klizanje;
- badminton;
- stoni tenis;
- orijentiring;
- jadžent;
- osnovni elementi borilačkih sportova i samoodbrane;
- druge aktivnosti po izboru Stručnog veća škole;
- aktivnosti od značaja za lokalnu zajednicu.

4. Ples i ritmika

Osnovni sadržaji

Njihanja i kruženja sa vijačom u frontalnoj i sagitalnoj ravni u mestu i kretanju (vežbe po izboru nastavnika). Dupli provak kruženjem vijače unapred.

Kolo „Moravac” četiri varijante, savladati 5. varijantu. Osnovni koraci engleskog valcera.

Prošireni sadržaji

- Sastav sa vijačom.
- Dupli provlak kruženjem vijače unazad.
- Sastav sa obručem sastavljen od elemenata obrađenih u petom i šestom razredu.

- Sastav sa loptom sastavljen od elemenata obrađenih u petom i šestom razredu.
- Usavršiti kolo iz kraja u kome se škola nalazi, usvojeno u prethodnom razredu.
- Engleski Valcer – mešoviti parovi.

5. Plivanje i vaterpolo

Nastavna tema Plivanje i vaterpolo realizuje se u školama u kojima za to postoje uslovi, u okviru redovne nastave.

Škole koje se opredele za realizaciju programskih sadržaja plivanja i vaterpola na objektima izvan škole, časove organizuju po posebnom rasporedu.

Ukoliko ne postoji mogućnost realizacije nastave plivanja u ovom razredu, broj časova namenjen ovoj nastavnoj temi raspoređuje se drugim nastavnim temama predviđenih programom, pa se samim tim ishodi za ovu temu ne mogu dostići u ovom razredu.

5.1. Plivanje

Prilikom realizacije sadržaja Plivanja formirati grupe plivača i neplivača.

Osnovni sadržaji

Vežbe disanja, rad nogu, plovak, održavanje u mestu, zaveslaji (kraul i leđni kraul), tehnika prsnog plivanja, skok na glavu i izron.

Plivanje tehnikom kraula ili leđnog kraula; Plivanje 25 m na vreme odabranom tehnikom; Ronjenje po dužini u skladu sa sposobnostima učenika do 10 m.

Prošireni sadržaji

Mešovito plivanje tehnikama prsnog i kraul plivanja

5.2. Vaterpolo

Sadržaji vaterpola realizuju se sa učenicima koji pripadaju grupi „plivača”:

- plivanje sa loptom;
- hvatanje i dodavanje;
- šut na gol.

Osnovni sadržaji

- održavanje na vodi;
- plivanje sa loptom (vođenje lopte);
- hvatanje i dodavanje lopte.

Prošireni sadržaji

- osnovni elementi taktike;
- dirigovana igra.

6. Poligoni

Nastavnik nakon jedne ili više obrađenih nastavnih tema može realizovati poligon u skladu sa usvojenim motoričkim sadržajima iz:

- sportskih igara;
- gimnastike i
- poligon sa preprekama koji sadrži:

kolutanja i puzanja, provlačenja, promene pravca, savladavanja prepreke odbočkom, preskakanja prepreka uvis i udalj, prelaženje visoke grede, uzmak na vratilu, penjanje na švedske lestve i saskok, penjanje uz šipku ili konopac

7. Testiranje i merenje

Praćenje fizičkog razvoja i motoričkih sposobnosti sprovodi se na početku i kraju školske godine, iz prostora kardio-respiratorne izdržljivosti (procena aerobnog kapaciteta), telesnog sastava (posebno telesne masnoće), mišićne snage, izdržljivosti u mišićnoj snazi, gipkosti i agilnosti. Model kontinuiranog praćenja fizičkog razvoja i motoričkih sposobnosti u nastavi Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, baterija testova, kriterijumske referentne vrednosti i način njihovog tumačenja, organizacija i protokol testiranja kao pedagoške implikacije detaljno su objašnjeni u navedenom priručniku.

Fizička i zdravstvena kultura

Ova nastavna oblast realizuje se kroz sve druge nastavne oblasti i teme uz praktičan rad i sastoji se od dve nastavne teme *Fizičko vežbanje i sport* i *Zdravstveno vaspitanje*.

Didaktičko-metodički elementi

Osnovne karakteristike časova:

- jasnoća nastavnog procesa;
- optimalno korišćenje raspoloživog prostora, sprava i rekvizita;
- izbor racionalnih oblika i metoda rada;
- izbor vežbi optimalne obrazovne vrednosti;
- funkcionalna povezanost svih delova časa – unutar jednog i više uzastopnih časova jedne nastavne teme.

Ukoliko na času istovremeno vežbaju dva odeljenja, nastava se sprovodi odvojeno za učenike i učenice.

Prilikom izbora oblika rada neophodno je uzeti u obzir prostorne uslove rada, broj učenika na času, broj sprava i rekvizita i dinamiku obučavanja i uvežbavanja nastavnog zadatka.

Izbor didaktičkih oblika rada treba da bude funkciji racionalne organizacije i intenzifikacije časa, kao i dostizanja postavljenih ishoda.

Oslobađanje učenika od nastave fizičkog i zdravstvenog vaspitanja

Učenik može biti oslobođen samo od praktičnog dela programa nastave za određeni period, polugodište ili celu školsku godinu na osnovu preporuke izabranog lekara.

Učenik oslobođen praktičnog dela u obavezi je da prisustuje časovima. Za rad sa oslobođenim učenicima nastavnik sačinjava poseban program rada baziran na usvajanju teorijskih i vaspitnih sadržaja u skladu sa programom i korelaciji sa sadržajima drugih predmeta.

Oslobođenim učenicima treba pružiti mogućnost da:

- sude, vode statistiku, registruju rezultat ili prate nivo aktivnosti učenika na času ili školskom takmičenju;
- naprave edukativni poster ili elektronsku prezentaciju, pripreme reportažu sa sportskog događaja;
- prate i evidentiraju aktivnost učenika na času uz pomoć nastavnika i na drugi način pomažu u organizaciji časovnih, vannastavnih i vanškolskih aktivnosti.

Neki od ishoda za učenike oslobođene od praktičnog dela nastave

Po završetku teme učenik će biti u stanju da:

- navede osnovna pravila, gimnastike, atletike, sportske igre, plivanja;
- definiše osnovna zdravstveno-higijenska pravila vežbanja;
- prezentuje i analizira informacije o fizičkom vežbanju, sportu, zdravlju, istoriji fizičke kulture, aktuelnim sportskim podacima itd.);
- učestvuje u organizaciji Nedelje školskog sporta i školskih takmičenja.

Učenicima sa invaliditetom nastava se prilagođava u skladu sa njihovim mogućnostima i vrstom invaliditeta.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Ishodi predstavljaju dobru osnovu za praćenje i procenu postignuća učenika, odnosno kreiranje zahteva kojima se može utvrditi da li su učenici dostigli ono što je opisano određenim ishodom. Ishodi pomažu nastavnicima u praćenju, prikupljanju i beleženju postignuća učenika. Kako će u procesu vrednovanja iskoristiti ishode nastavnik, sam osmišljava u odnosu na to koji se način praćenja i procene njemu čini najracionalnijim i najkorisnijim. Pored toga, postojanje ishoda olakšava i izveštavanje roditelja o radu i napredovanju učenika.

U procesu praćenja i ocenjivanja poželjno je koristiti lični karton učenika (evidencija o procesu i produktima rada učenika, uz komentare i preporuke) kao izvor podataka i pokazatelja o napredovanju učenika. Prednosti korišćenja ličnog kartona učenika su višestruke: omogućava kontinuirano i sistematično praćenje napredovanja, predstavlja uvid u praćenje različitih aspekata učenja i razvoja, predstavlja, podršku u osposobljavanju učenika za samoprocenu, pruža precizniji uvid u različite oblasti postignuća (jake i slabe strane) učenika.

U cilju sagledavanja i analiziranja efekata nastave Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, preporučuje se da nastavnik podjednako, kontinuirano prati i vrednuje:

1. Aktivnost i odnos učenika prema fizičkom i zdravstvenom vaspitanju koji obuhvata:

- vežbanje u adekvatnoj sportskoj opremi;
- redovno prisustvovanje časovima Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja;
- učestvovanje u vannastavnim i vanškolskim aktivnostima i dr.

2. Prikaz tri kompleksa usvojenih opštepripremnih vežbi (vežbi oblikovanja), sa i bez rekvizita.

3. Dostignut nivo postignuća motoričkih znanja, umenja i navika (napredak u usavršavanju tehnike):

Atletika:

Tehnika izmene štafete; skoka uvis opkoračna tehnika;

Sprintersko trčanje 60 m na vreme, bacanje vorteksa. Istrajno trčanje u trajanju od 8 minuta. Tehnika bacanja „vorteksa”.

Trčanje školskog krosa.

Sportska gimnastika:

Vežbe na tlu:

- stav na šakama, kolut napred uz pomoć,
- leteći kolut,
- dva premeta strance „zvezde” spojeno,
- most zaklonom (učenice); most iz ležanja na leđima (učenici).

Sastav na tlu kombinovan od elemenata iz petog, šestog i usvojenih elemenata iz sedmog razreda.

Preskok:

. raznoška, zgrčka (visina sprave do 120 cm).

Trampolina ili odskočna daska (učenice i učenici):

– skokovi: pruženim telom; skok sa zgrčenim prednoženjem.

Vratilo:

– dočelno vratilo: upor prednji, premah odnožno desnom, premah odnožno levom – naglasiti upor stražnji;

– kombinacija: uzmak iz visa stojećeg, kovrtljaj nazad u uporu, saskok iz upora prednjeg zamahom nogama unazad (zanjihom) do stava na tlu;

– doskočno vratilo: njihanje u visu prednjem sa povećavanjem amplitude, u zanjihu saskok.

Dvovisinski razboj

– kombinacija: licem prema n/p – sunožnim odskokom naskok u upor prednji, premah odnožno desnom, premah odnožno levom – naglasiti upor stražnji, preхват na v/p, prednjih i spojeno saskok u prednjihu (ukoliko nema dvovisinskog razboja saskok zamahom nogama unapred – prednoška).

Paralelni razboj

– kombinacija: (iz položaja bočno): naskok u upor, prednjih, zanjih, prednjihom prednoška sa okretom (1800) prema pritci do stava na tlu.

Krugovi

dohvatni krugovi (učenici i učenice):

– kombinacija: iz visa stojećeg zgibom vis uzneto, vis strmoglavi, vis uzneto, saskok kroz zgib u visu prednjem (uz pomoć).

Konj sa hvataljkama

– kombinacija: iz upora prednjeg na hvataljkama, premah odnožno desnom napred van, premah odnožno desnom nazad i spojeno premah odnožno levom napred van, premah odnožno levom nazad, saskok nazad ili provlakom nogu između hvataljki saskok napred.

Greda

Niska greda – ponoviti i dopuniti sadržaje iz prethodnog razreda (niska greda):

kombinacija vežbi iz osnovnog programa (učenice same kombinuju dve dužine niske grede – obavezno sa naskokom i saskokom).

Visoka greda – kombinacija vežbi: (čeoeno prema gredi): iz mesta ili zaletom naskok u upor odnožno, okret za 900 u upor klečeći na odnožnoj nozi, zanožiti slobodnom nogom (vaga u u uporu klečećem „mala vaga”); klek iskorakom zanožne i spojeno usprav, odručiti, lagano trčanje ili hodanje na prstima, hodanje dokoracima, skok sunožnim odskokom i doskokom na jednu nogu; saskok pruženim telom sa okretom 900 ili 1800.

Odbojka:

– odigravanje lopte tehnikama prstima i „čekićem”;

- donji servis;
- smečiranje u olakšanim uslovima;
- individualni blok;
- igra preko mreže.

Rukomet:

Primena elemenata tehnike u igri. Pridržavanje taktičkih uputstava i kretanje u igri.

Košarka:

Primena elemenata tehnike u igri. Pridržavanje taktičkih uputstava i kretanje u igri.

Ples i ritimka:

- Vežba sa vijačom, loptom ili obručem. Dupli provak kruženjem vijače unapred;
- narodno „Moravac” kolo uz muziku (treća, četvrta i peta varijanta);
- engleski valcer.

Plivanje i vaterpolo:

- tehnika prsnog plivanja;
- plivanje sa loptom.

4. Individualni napredak motoričkih sposobnosti

Individualni napredak motoričkih sposobnosti svakog učenika procenjuje se u odnosu na prethodno provereno stanje. Prilikom ocenjivanja neophodno je uzeti u obzir sposobnosti učenika, stepen spretnosti i umešnosti. Ukoliko učenik nema razvijene posebne sposobnosti, prilikom ocenjivanja uzima se u obzir njegov individualni napredak u odnosu na prethodna dostignuća i mogućnosti kao i angažovanje učenika u nastavnom procesu.

Kod učenika oslobođenih od praktičnog dela nastave, nastavnik prati i vrednuje:

- poznavanje osnovnih pravila, gimnastike, atletike, sportske igre, plivanja, vaterpola i osnovnih zdravstveno-higijenskih pravila vežbanja;
- učešće u organizaciji vannastavnih aktivnosti.

Praćenje, vrednovanje i ocenjivanje učenika oslobođenih od praktičnog dela nastave, nastavnik može izvršiti usmenim ili pismenim putem.

Praćenje vrednovanje i ocenjivanje učenika sa invaliditetom vrši se na osnovu njihovog individualnog napretka.

VANNASTAVNE AKTIVNOSTI

Plan i program ovih aktivnosti predlaže Stručno veće i sastavni je deo godišnjeg plana rada škole i školskog programa.

B. Sekcije

Formiraju se prema interesovanju učenika. Nastavnik sačinjava poseban program uzimajući u obzir materijalne i prostorne uslove rada, uzrasne karakteristike i sposobnosti učenika. Ukoliko je neophodno, sekcije se mogu formirati prema polu učenika. Učenik se u svakom trenutku može se uključiti u rad sekcije.

V. Nedelja školskog sporta

Radi razvoja i praktikovanja zdravog načina života, razvoja svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, o potrebi negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti, kao i prevencije nasilja, narkomanije, maloletničke delinkvencije, škola u okviru Školskog programa realizuje nedelju školskog sporta.

Nedelja školskog sporta obuhvata:

- takmičenja u sportskim disciplinama prilagođenim uzrastu i mogućnostima učenika;
- kulturne manifestacije sa ciljem promocije fizičkog vežbanja, sporta i zdravlja (likovne i druge izložbe, folklor, ples, muzičko-sportske radionice, slet...);
- đачke tribine i radionice (o zdravlju, istoriji fizičke kulture, sportu, rekreaciji, „ferpleju”, posledicama nasilja u sportu, tehnološka dostignuća u vežbanju i sportu i dr.).

Plan i program Nedelje školskog sporta sačinjava Stručno veće Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja u saradnji sa drugim stručnim većima (likovne kulture, muzičke kulture, istorije, informatike...) i stručnim saradnicima u školi, vodeći računa da i učenici koji su oslobođeni od praktičnog dela nastave Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, budu uključeni u organizaciju ovih aktivnosti.

G. Aktivnosti u prirodi (krosevi, zimovanje, letovanje)

Iz fonda radnih dana, predviđenih zajedničkim planom, škola organizuje aktivnosti u prirodi:

- prolećni kros (dužinu staze određuje stručno veće);
- izlet sa pešačenjem (7 km)
- zimovanje – organizuje se u toku zimskog perioda u trajanju od sedam dana. Aktivnosti na zimovanju obuhvataju obuka skijanja, klizanja, kraće izlete sa pešačenjem ili na sankama, i druge aktivnosti;
- letovanje – organizuje se za vreme letnjeg raspusta u trajanju od najmanje sedam dana i obuhvata boravak u prirodi sa organizovanim obrazovnim i fizičkim aktivnostima.

D. Školska i vanškolska takmičenja

Škola organizuje i sprovodi obavezna unutarškolska sportska takmičenja, kao integralni deo procesa fizičkog vaspitanja prema planu Stručnog veća i to u:

- sportskoj gimnastici (u zimskom periodu);

- atletici (u prolećnom periodu),
- najmanje jednoj sportskoj igri (u toku godine).

Škola može planirati takmičenja iz drugih sportskih grana ili igara ukoliko za to postoje uslovi i interesovanje učenika (ples, orijentiring, badminton, između dve ili četiri vatre, poligoni itd.).

Učenici mogu da učestvuju i na takmičenjima u sistemu školskih sportskih takmičenja Republike Srbije, koja su u skladu sa planom nastave i učenja. Kako bi što veći broj učenika bio obuhvaćen sistemom takmičenja, na vanškolskim takmičenjima jedan učenik može predstavljati školu samo u jednom sportu ili sportskoj disciplini tokom školske godine.

Đ. Korektivno-pedagoški rad i dopunska nastava

Ove aktivnosti organizuju se sa učenicima koji imaju:

- poteškoće u savladavanju gradiva;
- smanjene fizičke sposobnosti;
- loše držanje tela;
- zdravstvene poteškoće koje onemogućavaju redovno pohađanje nastave.

Za učenike koji imaju poteškoće u savladavanju gradiva i učenike sa smanjenim fizičkim sposobnostima organizuje se dopunska nastava koja podrazumeva savladavanje onih obaveznih programskih sadržaja, koje učenici nisu uspjeli da savladaju na redovnoj nastavi, kao i razvijanje njihovih fizičkih sposobnosti.

Rad sa učenicima koji imaju loše držanje tela podrazumeva:

- uočavanje posturalnih poremećaja kod učenika;
- savetovanje učenika i roditelja;
- organizovanje dodatnog preventivnog vežbanja u trajanju od jednog školskog časa nedeljno;
- organizovanje korektivnog vežbanja u saradnji sa odgovarajućom zdravstvenom ustanovom.

Rad sa učenicima sa zdravstvenim poteškoćama organizuje se isključivo u saradnji sa lekarom specijalistom, koji određuje vrstu vežbi i stepen opterećenja.

Pedagoška dokumentacija

- Dnevnik rada za Fizičko i zdravstveno vaspitanje.
- Planovi rada Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja i obaveznih fizičkih aktivnosti učenika: plan rada stručnog veća, godišnji plan (po temama sa brojem časova), mesečni operativni plan, plan vančasovnih i vanškolskih aktivnosti i praćenje njihove realizacije.

– Pisane pripreme: formu i izgled pripreme sačinjava sam nastavnik uvažavajući: vremensku artikulaciju ostvarivanja, cilj časa, ishode koji se realizuju, konzistentnu didaktičku strukturu časova, zapažanja nakon časa.

– Radni karton: nastavnik vodi za svakog učenika. Radni karton sadrži: podatke o stanju fizičkih sposobnosti sa testiranja, osposobljenosti u veštinama napomene o specifičnostima učenika i ostale podatke neophodne nastavniku.

Pedagošku dokumentaciju nastavnik sačinjava u elektronskoj ili pisanoj formi.

4. IZBORNI PROGRAMI

Naziv programa	GRAĐANSKO VASPITANJE		
Cilj	Cilj učenja Građanskog vaspitanja je da učenik izučavanjem i praktikovanjem osnovnih principa, vrednosti i procedura građanskog društva postane svestan svojih prava i odgovornosti, osjetljiv za potrebe drugih i spreman da aktivno deluje u zajednici.		
Razred	Sedmi		
Godišnji fond časova	36 časova		
ISHODI	OBLAST /TEMA	SADRŽAJI	
Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:			
– navede i opiše osnovne karakteristike ljudskih prava;		Karakteristike ljudskih prava – urođenost, univerzalnost, neotuđivost, nedeljivost.	
– svojim rečima opiše vezu između prava pojedinca i opšteg dobra;		Opšte dobro.	
– diskutuje o odnosu prava i pravde i o sukobu prava;	LJUDSKA PRAVA	Prava pojedinca i opšte dobro.	
– obrazloži ličnu odgovornost u zaštiti svog zdravlja;		Sukob pojedinačnih prava i opšteg dobra.	
– štiti svoja prava na način koji ne ugrožava druge i njihova prava;		Prava i pravda.	
– obrazloži svrhu postojanja političkih stranaka;		Socijalna pravda.	
– argumentuje potrebu ograničenja i kontrolu vlasti;	DEMOKRATSKO DRUŠTVO	Političke stranke u višepartijskom sistemu –vladajuće i opozicione.	
– navede korake od predlaganja do usvajanja zakona;		Narodna skupština – svrha i nadležnosti.	
		Narodni poslanici, poslaničke grupe.	
		Procedure u radu Narodne	

<p>– obrazloži na primeru mogućnost uticaja građana na odluke Narodne skupštine;</p>		<p>skupštine.</p>
<p>– prepozna i odupre se različitim oblicima vršnjačkog pritiska;</p>		<p>Skupštinske debate.</p>
<p>– prepozna opasnost kada se nađe u velikoj grupi ljudi i zaštititi se;</p>		<p>Predlaganje i donošenje zakona. Pripadnost grupi. Grupni identitet kao deo identiteta mladih. Odnosi u vršnjačkoj grupi i njen uticaj na pojedinca.</p>
<p>– učestvuje u organizaciji, realizaciji i evaluaciji simulacije Narodne skupštine;</p>	<p>PROCESI U SAVREMENOM SVETU</p>	<p>Vršnjački pritisak. Konformizam.</p>
<p>– u diskusiji pokazuje veštinu aktivnog slušanja, iznosi svoj stav zasnovan na argumentima, komunicira na konstruktivan način;</p>		<p>Privatnost – obim i granice. Ponašanje ljudi u masi i ugroženost prava pojedinca.</p>
<p>– pronalazi, kritički razmatra i koristi informacije iz različitih izvora.</p>		<p>Simulacija Narodne skupštine</p>
		<p>Određivanje uloga i procedura u skupštini.</p>
	<p>GRAĐANSKI AKTIVIZAM</p>	<p>Formiranje poslaničkih grupa. Izbor predsednika skupštine.</p>
		<p>Formulisanje predloga zakona. Skupštinska debata.</p>
		<p>Glasanje. Evaluacija simulacije.</p>

Ključni pojmovi sadržaja: socijalna pravda, Narodna skupština, konformizam, vršnjački pritisak.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Izborni program Građansko vaspitanje za sedmi razred organizovan je, kao i prethodni programi, po modelu spirale što znači da su sadržaji dati u iste četiri oblasti (*Ljudska prava, Demokratsko društvo, Prosesi u savremenom svetu i Građanski aktivizam*) ali se oni proširuju i produbljuju, a ishodi se nadograđuju ili se, ako je u pitanju veština, dalje razvijaju. Sve četiri oblasti su jednako važne, a nastavnik ih, u neposrednom radu sa učenicima, integriše jer između njih postoji prirodna veza.

U programu su navedeni sadržaji koje nastavnik može da dopunjuje, proširuje i menja prema konkretnim potrebama i planu sopstvenog rada ali uvek imajući u vidu ishode koje treba ostvariti. Oni su tako dati da odgovaraju uzrastu učenika i da su merljivi, proverljivi, odnosno

nastavnik može, prateći aktivnosti učenika, da utvrdi da li ih oni ostvaruju i u kojoj meri. Najčešće su ishodi dati na nivou primene što znači da se znanje i razumevanje podrazumevaju jer bez toga nema primene. Takav pristup odgovara konceptu Građanskog vaspitanja od koga se očekuje da kod učenika razvija konativnu, voljnu komponentu koja dolazi do izražaja u ponašanju. Redosled navedenih ishoda ne iskazuje njihovu važnost jer su svi od značaja za postizanje opšteg cilja programa i razvoj međupredmetnih kompetencija. Između ishoda postoji povezanost. Ostvarivanje jednog ishoda doprinosi ostvarivanju drugih ishoda. Mnogi ishodi su procesni i predstavljaju rezultat kumulativnog dejstva obrazovno-vaspitnog rada tokom dužeg vremenskog perioda, što se prepoznaje u tome da se neki ishodi u istoj ili sličnoj formulaciji nalaze u programima i za prethodne razrede.

Posebnost Građanskog vaspitanja je u tome što je ono deo šireg koncepta obrazovanja za demokratiju i građansko društvo i u tom smislu je tesno povezano sa drugim predmetima, vannastavnim aktivnostima i uopšte etosom škole. Sadržaj ovog programa u velikoj meri korelira sa predmetom Istorija u okviru kog se proučava razvoj ustavnosti, parlamentarizma, građanskih prava i sloboda. U okviru Srpskog jezika i književnosti učenici imaju priliku da upoznaju više književnih dela koja se odnose na razvoj političkog života u modernoj srpskoj državi što omogućava povezivanje sa sadržajima Građanskog vaspitanja. Pogodna književna dela iz programa su: satirična poezija Jovana Jovanovića Zmaja *Jututunska juhahaha*, satirično ironična proza Radoja Domanovića *Vođa*, drama Branislava Nušića *Vlast*. Ovako bogata korelacija između ova tri predmeta pruža odlične mogućnosti za tematsko planiranje.

U procesu planiranja nastave i učenja nastavnik se rukovodi, prevashodno, ishodima koje učenici treba da dostignu. Prilikom osmišljavanja aktivnosti, kako nastavnika tako i učenika, treba imati u vidu da svaka od njih se može višestruko iskoristiti. Na primer, u okviru skoro svih aktivnosti na različitim sadržajima moguć je doprinos dostizanju ishoda koji se odnose na komunikaciju, osetljivost za različitost, empatičnost, ulogu medija i dr. To znači, da za takve ishode nisu potrebni posebni sadržaji, aktivnosti i časovi. Njihovo ostvarivanje odvija se postepeno i spontano sa tendencijom da učenici autentično razvijaju poželjne oblike ponašanja.

U okviru prve oblasti učenici proširuju svoja znanja o pravima, a fokus je na njihovim karakteristikama (urođenost, univerzalnost, neotuđivost, nedeljivost) i vezi sa opštim dobro koje ima za cilj da osigura prava pojedinca, kao i dobrobit zajednice. Za očekivati je da učenicima sedmog razreda bude interesantno da promišljaju i razgovaraju o odnosu između prava i pravde jer je to uzrast pojačane osetljivosti na nepravdu. Taj sadržaj, kao uostalom i sve druge, treba učenicima približiti kroz konkretne primere iz svakodnevnog života kao što su npr. dilema da li je pravedno kazniti osobu koja nema kartu za prevoz u autobusu (to pravo ima kontrolor jer prevoz nije besplatan), a koja za svoj rad u preduzeću nije dobila poslednja tri meseca platu. Učenici ovog uzrasta sasvim dobro mogu da iznose svoje stavove i da diskutuju kada se stave u poziciju suprotstavljenih podataka, samo je važno da nastavnik dobro vodi aktivnost i da je poentira na kraju.

Kako je koncepcija programa da se iz razreda u razred proširuje lista prava, u sedmom razredu učenici se upoznaju sa socijalnim pravima što se logično nadovezuje na diskusiju o pravima i pravdi. Prema Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i Paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, socijalna prava se tretiraju kao element životnog standarda. Prema takvoj orijentaciji, svako ima pravo na standard života koji obezbeđuje zdravlje i blagostanje pojedinca i njegove porodice. U radu sa učenicima trebalo bi posebnu pažnju posvetiti zdravlju mladih i to sa stanovišta prava i obaveza države, roditelja ali i samih učenika da sačuvaju svoje zdravlje. Iz tog razloga, program sadrži samo jedan ishod koji je

povezan sa socijalnim pravima i odnosi se na ličnu odgovornost učenika u zaštiti sopstvenog zdravlja jer su drugi aspekti ovog prava učenicima još uvek nedovoljno bliski.

Sadržaji iz druge oblasti programa obezbeđuju nastavak uvođenja učenika u funkcionisanje demokratskog društva sa fokusom na parlament, njegovu funkciju i nadležnosti, organizaciju i procedure, a na primeru Narodne skupštine Republike Srbije. Učenicima treba približiti pojmove sa kojima su se oni svakako susreli ali im nisu dovoljno poznati kao što su političke stranke, poslanici, poslaničke grupe, opozicija. O ovim pojmovima učenici treba da steknu samo osnovna znanja, a njihova dubina i širina određena je ishodima kojih je samo nekoliko iz ove oblasti i omogućavaju dalje razumevanje funkcionisanja demokratskog društva. Učenike treba upoznati sa skupštinskom raspravom, njenim ciljevima i procedurama (ko daje reč, koliko dugo se može govoriti, replike) jer će im to trebati za aktivnost u okviru četvrte oblasti ovog programa. Osim toga, učenicima treba predložiti korake od predlaganja zakona do njegovog usvajanja i objavljivanja. Za ovaj program najvažnije je predstaviti mogućnost da predloge zakona daju građani svojim potpisima. U tu svrhu mogu se koristiti podaci iz realnog političkog života naše zemlje kao što je na primer, glasanje poslanika u Narodnoj skupštini o tzv. Tijaninom zakonu koji je rezultat akcije koju su građani vodili zajedno sa ocem otete, a zatim ubijene devojčice od 15 godina. U pitanju je zakon koji precizira procedure za angažovanje policijskih snaga u slučaju prijave da je osoba nestala čime se povećava pravna sigurnost građana. Na tom primeru može se videti kako izgleda građanski aktivizam, korišćenje društvenih mreža za pokretanje akcija i uvođenje zahteva građana u parlamentarnu proceduru.

Kako je socijalni život učenika sedmog razreda svakim danom sve bogatiji sadržaj treće oblasti se odnosi na vršnjačke grupe, konformizam i vršnjački pritisak. Vršnjaci utiču na vrednosti koje će mladi nastojati da ostvare, na stavove koje će razviti, na težnju za samostalnošću, prihvatanje društvenih normi. Povezano sa tim je i dilema gde su granice između uključenosti u zajednicu i privatnosti. Za aktivnosti u okviru ove oblasti dobro je konsultovati psihologe i pedagoge u školi, odnosno koristiti njihove već razvijene radionice čiji je cilj osnaživanje učenika da se odupru konformizmu i različitim vrstama pritiska vršnjaka. Ponašanje ljudi u masi dobilo je mesto u sadržaju jer se učenici ovog uzrasta sve češće nalaze u takvim situacijama (koncerti, sportski događaji) i mogu biti ugroženi. Zato je odgovarajući ishod dat na nivou ponašanja.

Oblast Građanski aktivizam logično se nadovezuje na sadržaj i aktivnosti iz druge oblasti. Uz pomoć nastavnika učenici treba da pripreme i sprovedu simulaciju rada Narodne skupštine. Ona bi trebala da sadrži neke od postojećih procedura u radu skupštine, s tim da je njihov izbor na samoj grupi. Na primer, može se simulirati ceo tok aktivnosti od predlaganja do usvajanja zakona ili simulacija jednim delom može da sadrži proceduru poslaničkih pitanja premijeru i ministrima u Vladi. Da bi se takva simulacija ostvarila, učenici koji će biti u ulozi poslanika treba da pripreme pitanja koja se tiču aktuelnih događaja u našoj državi (najbolje bi bilo unapred definisati temu npr. povećanje plata i penzija, obavezna srednja škola i dr.), što je samo po sebi vredan ishod. Sa druge strane, učenici koji budu u ulozi premijera i ministra takođe treba da budu spremni da daju odgovore. Simulacije se mogu na različite načine organizovati, a mogu se dopuniti još nekim aspektima kao što je informisanje građana o radu skupštine. Na primer, nekoliko učenika može dobiti zadatak da budu u ulozi novinara i da pripreme izveštaj o simulaciji rada Narodne skupštine koji će prezentovati. Ostali učenici procenjivaće izveštaje sa stanovišta verodostojnosti, tačnosti. Aktivnost se može učiniti bogatijom i samim tim zanimljivijom ako se na primer, unapred naloži pojedinim „novinarima” u kom pravcu treba da pišu izveštaj (senzacionalistički, negativistički, optimistički, objektivno, uvredljivo...) što ostali učesnici simulacije neće znati. Nakon toga, treba pratiti da li su ostali učenici u grupi to prepoznali i kako su reagovali.

Pored simulacije u radu sa učenicima sadržaji programa i definisani ishodi pružaju velike mogućnosti za primenu i drugih interaktivnih oblika rada kao što su: radionice, igranje uloga, studije slučaja, debate, diskusije, istraživanja, promocije.

I u ovom programu Građanskog vaspitanja, kao i kod prethodnih, produkti učeničkih aktivnosti imaju poseban značaj. Oni mogu biti različite vrste, s tim da je posebno prigodano da produkt bude snimak simulacije rada skupštine koji se može kasnije koristiti u različite svrhe. Dragocen je u evaluaciji urađene simulacije ali i u integraciji i rekapitulaciji obrađenih sadržaja.

Za ostvarivanje ovog programa, kao i svih prethodnih, nastavnik je vrlo važan. On je model koji svojim ponašanjem i organizacijom rada na času daje primer i doprinosi stvaranju demokratske atmosfere koja je pogodna za razmenu i argumentovanje ideja i mišljenja među učenicima; on je taj koji daje početni podsticaj za sadržaj koji se obrađuje, ko i povratne informacije o aktivnosti. Kostruktivna komunikacija i demokratske procedure nisu samo cilj već i način da se ostvare željeni ishodi. Nastavnik je taj koji obezbeđuje ravnopravnu uključenost svakog učenika (uvažavajući različitost u tipu ličnosti i stilovima učenja). Realizacija programa treba da se odvija u skladu sa principima interaktivnih odnosa (aktivne, problemske i istraživačke nastave), sa stalnim refleksijama na odgovarajuće pojave iz društvenog konteksta (prošlosti i još više sadašnjosti). Poseban zahtev za nastavnike predstavlja potreba za pripremom novih, aktuelnih materijala koji najbolje odgovaraju sadržaju i ishodima. Oni se mogu naći u različitim izvorima informacija. Za realizaciju pojedinih tema mogu se koristiti filmovi jer aktiviraju kognitivnu i afektivnu stranu ličnosti i podsticajno deluju na učenike da iskažu misli, osećanja i stavove. Ne treba zanemariti ni internet i različite socijalne mreže jer su to oblici komunikacije koji su bliski mladima i na kojima se mogu prepoznati i analizirati mnogi problemi života u savremenom svetu, ali i razgovarati o govoru mržnje, netoleranciji, oblicima kršenja prava (na primer u samoj Narodnoj skupštini). Podrazumeva se da nastavnik ima potpuni uvid u materijale koji se koriste u radu sa učenicima (filmovi, video klipovi, tekstovi iz novina i sl.) kako bi se zaštitili od neodgovarajućih sadržaja.

Nastavnik treba da obezbedi da se na času svaki učenik oseća uvaženo, prihvaćeno i dobrodošlo u svojoj različitosti, uz obavezu da poštuje i uvaži druge i drugačije poglede i mišljenja.

Činjenica da se program opisno ocenjuje ne umanjuje potrebu da se kontinuirano prati napredovanje učenika u dostizanju ishoda, posebno onih koji su kumulativni i koji se ne navode u programu za sedmi razred, već su u prethodnim programima, ali se podrazumeva da se oni i dalje podržavaju i razvijaju. Kako se bliži kraj osnovnog obrazovanja i drugog ciklusa u okviru njega, potrebno je što češće povezivati sve ono što je rađeno. Najveći broj učenika pohađa Građansko vaspitanje kontinuirano tokom ciklusa, mnogi od njih i svih osam razreda i zato je važan proces integrisanja obrađivanih sadržaja i provera ostvarenosti ishoda. Ključni pokazatelji napredovanja u ovom izbornom programu, iz razreda u razred, su sve pravilnija upotreba termina koji se odnose na demokratske pojave i procese, iskazivanje stavova argumentacijom, nenasilna komunikacija, prihvatanje različitosti, empatija, sve češće ispoljavanje inicijative, veća saradljivost.

Naziv predmeta	DRUGI STRANI JEZIK
Cilj	Cilj učenja Drugog stranog jezika je da se učenik usvajanjem funkcionalnih znanja o jezičkom sistemu i kulturi i razvijanjem strategija učenja stranog jezika osposobi za osnovnu pismenu i usmenu komunikaciju i stekne pozitivan odnos prema drugim jezicima i kulturama, kao i prema sopstvenom jeziku i kulturnom

Razred	nasleđu. Sedmi	
Godišnji fond časova	72	
ISHODI	KOMUNIKATIVNE FUNKCIJE	JEZIČKE AKTIVNOSTI
Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:		(u komunikativnim funkcijama)
– razume jednostavnije tekstove koji se odnose na pozdravljanje, predstavljanje i traženje/ davanje informacija lične prirode;	POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAZENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji se odnose na pozdravljanje i predstavljanje (dijalozi, narativni tekstovi, formulari i sl. Reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka i sl.) i iniciranje komunikacije; usmeno i pisano davanje informacija o sebi i traženje i davanje informacija o drugima.
– pozdravi i otpozdravi, predstavi sebe i drugog koristeći jednostavnija jezička sredstva;	OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji se odnose na opis bića, predmeta, mesta, pojava, radnji, stanja i zbivanja; usmeno i pisano opisivanje/ poređenje bića, predmeta, pojava i mesta.
– razmeni jednostavnije informacije lične prirode;		Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji sadrže predloge.
– u nekoliko vezanih iskaza saopšti informacije o sebi i drugima;	IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	Usmeno i pisano pregovaranje i dogovaranje oko predloga i učešća u zajedničkoj aktivnosti; pisanje pozivnice za proslavu/ žurku ili imejla/ SMS-a kojim se ugovara zajednička aktivnost; prihvatanje/ odbijanje predloga, usmeno ili pisano, uz poštovanje osnovnih normi učtivosti i davanje odgovarajućeg opravdanja/ izgovora.
– razume jednostavnije tekstove koji se odnose na opis osoba, biljaka, životinja, predmeta, mesta, pojava, radnji, stanja i zbivanja;		Slušanje i čitanje jednostavnijih iskaza kojima se nešto čestita, traži/ nudi pomoć, usluga, obaveštenje ili se izražava
– opiše i uporedi živa bića, predmete, mesta, pojave, radnje, stanja i zbivanja koristeći jednostavnija jezička sredstva;	IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	izvinjenje, zahvalnost. Usmeno i pisano čestitanje, traženje i davanje obaveštenja, upućivanje molbe za pomoć/ uslugu i reagovanje na nju, izražavanje izvinjenja i zahvalnosti.
– razume jednostavnije predloge, savete i pozive na zajedničke aktivnosti i odgovori na njih uz odgovarajuće		

obrazloženje;

– uputi predloge, savete i pozive na zajedničke aktivnosti koristeći situaciono prikladne komunikacione modele;

RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA

– zatraži i pruži dodatne informacije u vezi sa predlozima, savetima i pozivima na zajedničke aktivnosti;

OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI

– razume uobičajene molbe i zahteve i reaguje na njih;

– uputi uobičajene molbe i zahteve;

OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI

– čestita, zahvali i izvini se koristeći jednostavnija jezička sredstva;

– razume i sledi jednostavnija uputstva u vezi s uobičajenim situacijama iz svakodnevnog života;

OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)

– pruži jednostavnija uputstva u vezi s uobičajenim situacijama iz svakodnevnog života;

ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA

– razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju radnje i situacije u sadašnjosti;

– razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju sposobnosti i umeća;

ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU

– razmeni pojedinačne informacije i/ili nekoliko informacija u nizu koje se odnose na radnje u

IZRICANJE DOZVOLA,

Slušanje i čitanje tekstova koji sadrže jednostavnija uputstva (npr. za izradu zadataka, projekata i sl), s vizuelnom podrškom i bez nje. Usmeno i pisano davanje uputstava.

Slušanje i čitanje opisa i razmenjivanje mišljenja u vezi sa stalnim, uobičajenim ili aktuelnim događajima/ aktivnostima i sposobnostima. Usmeno i pisano opisivanje stalnih, uobičajenih ili aktuelnih događaja/ aktivnosti i sposobnosti.

Slušanje i čitanje opisa i usmeno i pisano razmenjivanje mišljenja u vezi sa iskustvima, događajima/ aktivnostima i sposobnostima u prošlosti; usmeno i pisano opisivanje iskustava, događaja/ aktivnosti i sposobnosti u prošlosti; izrada i prezentacija

projekata o istorijskim događajima, ličnostima i sl.

Slušanje i čitanje kraćih tekstova u vezi sa odlukama, planovima, namerama i predviđanjima. Usmeno i pisano dogovaranje/ izveštavanje o odlukama, planovima, namerama i predviđanjima.

Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa željama, interesovanjima, potrebama, osetima i osećanjima. Usmeno i pisano dogovaranje u vezi sa zadovoljavanjem želja i potreba; predlaganje rešenja u vezi sa osetima i potrebama; usmeno i pisano iskazivanje svojih osećanja i reagovanje na tuđa.

Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa snalaženjem i orijentacijom u prostoru i specifičnijim prostornim odnosima. Usmeno i pisano razmenjivanje informacija u vezi sa snalaženjem i orijentacijom u prostoru i prostornim odnosima; usmeno i pisano opisivanje smeru kretanja i prostornih odnosa.

Slušanje i čitanje jednostavnijih

<p>sadašnjosti;</p> <p>– opiše radnje, sposobnosti i umeća koristeći nekoliko vezanih iskaza;</p>	<p>ZABRANA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA</p>	<p>iskaza u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama. Postavljanje pitanja u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama i odgovaranje na njih; usmeno i pisano saopštavanje zabrana, pravila ponašanja i obaveza.</p>
<p>– razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju iskustva, događaji i sposobnosti u prošlosti;</p>	<p>IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA</p>	<p>Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova s iskazima u kojima se govori šta neko ima/ nema ili čije je nešto; postavljanje pitanja u vezi sa pripadanjem i odgovaranje na njih.</p>
<p>– razmeni pojedinačne informacije i/ili nekoliko informacija u nizu o iskustvima, događajima i sposobnostima u prošlosti;</p>	<p>IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA</p>	<p>Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji se odnose na izražavanje dopadanja/ nedopadanja. Usmeno i pisano izražavanje dopadanja/ nedopadanja.</p>
<p>– opiše u nekoliko kraćih, vezanih iskaza iskustva, događaj iz prošlosti;</p>	<p>IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA</p>	<p>Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa traženjem mišljenja i izražavanjem slaganja/ neslaganja. Usmeno i pisano traženje mišljenja i izražavanje slaganja i neslaganja.</p>
<p>– opiše neki istorijski događaj, istorijsku ličnost i sl.</p>		
<p>– razume jednostavnije iskaze koji se odnose na odluke, obećanja, planove, namere i predviđanja i reaguje na njih;</p>		
<p>– razmeni jednostavnije iskaze u vezi sa obećanjima, odlukama, planovima, namerama i predviđanjima;</p>	<p>IZRAŽAVANJE KOLIČINE, CENA</p>	<p>Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji govore o količini i ceni; slušanje i čitanje tekstova na teme porudžbine u restoranu, kupovine. Postavljanje pitanja u vezi s količinom i cenom i odgovaranje na njih, usmeno i pisano; igranje uloga (u restoranu, u prodavnici, u kuhinji ...); zapisivanje i računanje cena.</p>
<p>– saopšti šta on/ ona ili neko drugi planira, namerava, predviđa;</p>		
<p>– razume uobičajene izraze u vezi sa željama, interesovanjima, potrebama, osetima i osećanjima i reaguje na</p>		

njih;

– izrazi želje,
interesovanja, potrebe,
osete i osećanja
jednostavnijim jezičkim
sredstvima;

– razume jednostavnija
pitanja koja se odnose na
orijentaciju/ položaj
predmeta i bića u
prostoru i pravac kretanja
i odgovori na njih;

– zatraži i razume
obaveštenja o orijentaciji/
položaju predmeta i bića
u prostoru i pravcu
kretanja;

– opiše pravac kretanja i
prostorne odnose
jednostavnim, vezanim
iskazima;

– razume jednostavnije
zabrane, pravila
ponašanja, svoje i tuđe
obaveze i reaguje na njih;

– razmeni jednostavnije
informacije koje se
odnose na dozvole,
zabrane, upozorenja,
pravila ponašanja i
obaveze kod kuće, u školi
i na javnom mestu;

– razume jednostavnije
iskaze koji se odnose na
posedovanje i pripadnost;

– formuliše jednostavnije
iskaze koji se odnose na
posedovanje i pripadnost;

– pita i kaže šta neko
ima/ nema i čije je nešto;

– razume jednostavnije iskaze koji se odnose na izražavanje dopadanja i nedopadanja i reaguje na njih;

– izrazi dopadanje i nedopadanje uz jednostavno obrazloženje;

– razume jednostavnije iskaze kojima se traži mišljenje i reaguje na njih;

– izražava mišljenje, slaganje/ neslaganje i daje kratko obrazloženje;

– razume jednostavnije izraze koji se odnose na količinu i cenu;

– pita i saopšti koliko nečega ima/ nema, koristeći jednostavnija jezička sredstva;

– pita/ kaže/ izračuna koliko nešto košta.

TEMATSKJE OBLASTI U NASTAVI STRANIH JEZIKA ZA OSNOVNU ŠKOLU – DRUGI CIKLUS

Napomena: Tematske oblasti se prožimaju i iste su u sva četiri razreda drugog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja – u svakom narednom razredu obnavlja se, a zatim proširuje fond lingvističkih znanja, navika i umenja i ekstralingvističkih predstava vezanih za konkretnu temu. Nastavnici obrađuju teme u skladu sa interesovanjima učenika, njihovim potrebama i savremenim tokovima u nastavi stranih jezika.

1. Lični identitet
2. Porodica i uže društveno okruženje (prijatelji, komšije, nastavnici itd.)
3. Geografske osobnosti
4. Srbija – moja domovina
5. Stanovanje – forme, navike
6. Živi svet – priroda, ljubimci, očuvanje životne sredine, ekološka svest

7. Istorija, vremensko iskustvo i doživljaj vremena (prošlost – sadašnjost – budućnost)
8. Škola, školski život, školski sistem, obrazovanje i vaspitanje
9. Profesionalni život (izabrana – buduća struka), planovi vezani za buduće zanimanje
10. Mladi – deca i omladina
11. Životni ciklus
12. Zdravlje, higijena, preventiva bolesti, lečenje
13. Emocije, ljubav, partnerski i drugi međuljudski odnosi
14. Transport i prevozna sredstva
15. Klima i vremenske prilike
16. Nauka i istraživanja
17. Umetnost (naročito moderna književnost za mlade; savremena muzika, vizuelne i dramske umetnosti itd.)
18. Etički principi; stavovi, stereotipi, predrasude, tolerancija i empatija; briga o drugome
19. Običaji i tradicija, folklor, proslave (rođendani, praznici)
20. Slobodno vreme – zabava, razonoda, hobiji
21. Ishrana i gastronomske navike
22. Putovanja
23. Moda i oblačenje
24. Sport
25. Verbalna i neverbalna komunikacija, konvencije ponašanja i ophođenja
26. Mediji, masmediji, internet i društvene mreže
27. Život u inostranstvu, kontakti sa strancima, ksenofobija

JEZIČKI SADRŽAJI

ENGLESKI JEZIK

Komunikativna funkcija	Jezički sadržaji
POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH	<i>What's your first/last name/surname?</i> <i>Jack, this is Andrew. He's the new boy in our class. Hi Andrew. Nice to meet you. I'm glad to meet you too. What's</i>

INFORMACIJA O SEBI I
DRUGIMA

your nickname? It's Andy. Where do you live? I live in Sunny Street. How do you go to school? I walk there/take the bus...

What does your father do? He's a science teacher. Have you got/Do you have any brothers or sisters? No, I'm an only child, but my mum's got two sisters, Sophia and Lily. Aunt Lily is the eldest. She says I am her favourite nephew.

This is my cousin, Bob. Where does he come from? He lives in Brisbane now, but he was born in London. Where were you born? When did you move there? We moved there when I was four.

Where were you living when you started school?

Who do you usually go out with? How long have you known Susan? For one year. Since last year.

The Present Simple Tense za izražavanje stalnih i uobičajenih radnji

The Past Simple Tense glagola *to be* i ostalih glagola (pravilnih i nepravilnih)

The Past Continuous Tense

The Present Perfect Tense učestalijih glagola (pravilnih i nepravilnih)

Pitanja sa *Who/What/Where/When/Why...*

Pitanja sa prepozicionim glagolima

Upotreba i izostavljanje članova pri bližem određivanju lica, u fiksnim izrazima (*go to school/by car/on foot...*), sa osnovnim geografskim pojmovima (nazivima ulica, gradova, država...)

(Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i rodbinske veze; veći gradovi u zemljama ciljne kulture.

What does Emma look like? She looks gorgeous. She's the prettiest girl in our class.

What's he like? He's smart and hard-working.

Noah doesn't care about anyone. He's selfish. My friend is sporty and good-looking, but he is very shy.

OPISIVANJE
KARAKTERISTIKA BIĆA,
PREDMETA, MESTA,
POJAVA, RADNJI, STANJA I
ZBIVANJA

Her clothes are cool!

Samuel is as tall as his brother/not as(so) tall as his father.

This laptop is less expensive than that one. It's the least expensive laptop in the shop.

Jacob's room is usually tidy, but Michael's is often untidy/messy. You can find his clothes everywhere.

Why is he exhausted? Because the trip was exhausting.

The party was really exciting. Everybody was excited.

She looks really unhappy.

How does he swim? He swims well.

We worked hard. He was running fast.

It is raining heavily.

Are they listening carefully?

Ten minutes from here is the biggest wheel of its kind in the world – the London Eye.

The buildings are amazing /fantastic.

That's the cafe where my sister works.

Is that the message which/that Tom sent?

There's somebody/nobody/no one in the street.

There was nothing strange in his voice. Everything was OK.

This chair's uncomfortable. That's impossible!

The Present Simple Tense i The Present Continuous Tense za izražavanje pojava, radnji, stanja i zbivanja u sadašnjosti, The Past Simple Tense i The Past Continuous Tense za izražavanje pojava, radnji, stanja i zbivanja u prošlosti

Poređenje prideva po jednakosti as...as, not so/as...as

Poređenje prideva sa less i the least

Pridevi sa nastavcima –ed i –ing

Tvorba i upotreba priloga za način (*beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...*)

Upotreba određenog člana uz superlativ prideva

Upotreba/izostavljanje određenog člana uz nazive mesta (spomenici, muzeji, ulice, parkovi...)

Relativne zamenice *who, which, that, whose, where...*

Neodređene zamenice (*somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything...*)

Pitanja sa *What...like, How, Why...*

Negativni prefiksi *un-, im-...*

(Inter)kulturni sadržaji: osobnosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.).

I'm going to the swimming pool. Would you like to come? Yes, please. I like swimming.

Would you like a cup of tea? No, thank you/thanks.

What are you doing next weekend? Do you want to come to my party? Yes, I'd love to. When is it? At 7.30 on Saturday.

Do you fancy/How about a game of tennis this afternoon? Sorry. I can't. I've got a dance class.

Shall we go to the sports centre today? Good idea. See you there at 6.00 pm. That's no good for me. What about 5.30? Yes, sure. How about trying my new computer game this morning? I'm afraid I can't. I'm looking after my little sister.

Why don't we go to the park?

Let's get out of here. That sounds good. The music is too loud.

We could/ may/might stay here and watch DVDs. That's boring.

If it is cold, put on your jacket. If you hurry, you won't miss the bus.

If you don't feel well, you should see a doctor.

I've got the flu. You must stay in bed and drink lots of hot

IZNOŠENJE PREDLOGA I
SAVETA, UPUĆIVANJE
POZIVA ZA UČEŠĆE U
ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI
I REAGOVANJE NA NJIH

drinks.

If you don't stay up late, you won't feel tired.

You shouldn't eat too much chocolate.

Don't give your real name on the Internet.

The Present Continuous Tense za unapred dogovorene radnje

Zapovedni način

Izrazi: How about...? What about...? Why don't we...? Would you like...? Do you want...? Shall we...? Let's...

Modalni glagoli za izražavanje predloga – can/could/may/might

Modalni glagoli should za davanje saveta

Prvi kondicional

(Inter)kulturni sadržaji: *prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive. Can/Could you help me with these bags, please? They're too heavy.*

Could I have a glass of water, please?

Could I see your exercise book, please? Yes, just a minute. Oh, no. I can't find it.

May I see your tickets, please? Here you are, sir. Thank you.

**IZRAŽAVANJE MOLBI,
ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA,
IZVINJENJA, ČESTITANJA I
ZAHVALNOSTI**

Will you open the door for me? Sure.

I'm so sorry for... It's all my fault. Sorry, it was an accident. I didn't mean to (break your skateboard). That's all right/OK. Never mind. It doesn't matter.

Thank you for (your help). Thank you from the bottom of my heart. That's very kind of you.

That means a lot to me. Don't mention it. It's nothing. You're welcome.

Well done. Congratulations! Happy (festival).

When does the train for Glasgow leave? It leaves at 7.38.

School starts at 8.45.

Which book do you want? The red one. Can I try on those trousers, please? Which ones? The blue ones.

Modalni glagoli za izražavanje molbe i zahteva –
can/could/may

Would you like...?

Will za izražavanje molbi

The Present Simple Tense za izražavanje utvrđenih programa, reda vožnje, rasporeda i sl.

Zamenice *one, ones*

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.

Read the explanation and circle the correct words.

State your problem and describe how you feel about it.

Use the expressions below.

Make a project about an important city in your town. Make a map and label the important places.

RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA

To end the call, tap the „end call” button (typically a red button on the left side of your cell phone) or close your phone.

Do not touch the adapter with wet hands.

Zapovedni način

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

She rarely takes the bus to school.

They usually play games in their free time.

Does James play any musical instruments? Yes, he does. No, he doesn't.

OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI

How many languages do you speak? What time do you usually wake up on school days?

My sister doesn't eat fish.

Water freezes at zero degrees Celsius. If /When you heat

ice, it melts. What are you looking for? I am looking for my glasses. I can't find them.

Shhh! I am trying to concentrate. What are you thinking about? Who are you talking to?

Sorry, she can't come to the phone right now. She's having a shower. She is studying French in Paris.

We are very busy these days. We are decorating the school hall. Look! It's raining. It doesn't usually rain here in summer. Does it rain a lot in your hometown?

We normally grow vegetables, but this year we aren't growing any.

I can't see anybody/anyone.

How long has he played the guitar? For five years. / Since last summer.

The Present Simple Tense za izražavanje stalnih i uobičajenih radnji

The Present Continuous Tense za izražavanje trenutnih i privremenih radnji

Razlike u upotrebi glagolskih oblika The Present Simple Tense i The Present Continuous Tense

The Present Perfect Simple Tense za izražavanje radnji koje su počele u prošlosti i još uvek traju

Nulti kondicional

Pitanja sa prepozicionim glagolima

Modalni glagol can za izražavanje sposobnosti

(Inter)kulturalni sadržaji: *porodični život; život u školi – nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.*

When did Columbus discover America? Who invented the telephone? People lived in caves a long time ago.

We saw a good film last week.

She used to wear glasses.

Did he use to drink tea every morning? No, he didn't. What did you do when you heard the noise? First, I called the

OPISIVANJE RADNJI U
PROŠLOSTI

police.

What were you doing when you heard the noise? I was watching TV.

At ten o'clock yesterday morning, I was cycling to school. I fell off my bike and hurt my knee. I couldn't stand up. Was there anyone to help? No, there wasn't.

I was walking down the lane when I saw a beautiful lady.

She was wearing a red dress and a big red hat.

While I was sleeping, my brother was helping our father in the garden.

She was sleeping when we came in.

As soon as I saw them, I started to run.

They have finished their project. They finished it yesterday.

Who did you get the letter from?

Have you ever been to London? Yes, I have. I was there last year./ No, I haven't. I have never been to London.

He has just arrived.

I've already learnt to use that program.

Have they arrived yet?

They haven't finished their dinner yet.

The Past Simple Tense *pravilnih i nepravilnih glagola, sve upotrebe*

The Past Continuous Tense, sve upotrebe

Used to

Kontrastiranje upotrebe i značenja glagolskih oblika The Past Simple Tense i The Past Continuous Tense

The Present Perfect Simple Tense *za izražavanje iskustava i radnji u neodređenoj prošlosti i sa ever, never, just, already, yet...*

Kontrastiranje upotrebe i značenja glagolskih oblika The Past Simple Tense i The Present Perfect Simple Tense

Modalni glagol *could* za izražavanje sposobnosti u prošlosti

Linking words and phrases (first, then, next, as soon as, after that, finally...)

Pitanja sa *Who/What/Where/When/Why...*

Pitanja sa prepozicionim glagolima

(Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.

When I grow up, I would like/I'm going to be a web designer. What about you? I really want to be a programmer.

I can't find my keys anywhere. I'll/I will help you look for them. I'll take it, please. I'll leave it, thanks.

I promise I won't be late.

I believe he will be a great pianist. I don't think he will make it.

It will be rainy tomorrow.

Why are you putting on your coat? I'm going to take my dog for a walk.

It's my birthday next Saturday. I'm going to have a big party.

Look at those cars! They're going to crash!

What are you doing tonight? We're playing football with friends.

Would like + imenica/infinitiv glagola

Stative verbs (want, promise, believe, think...)

The Future Simple Tense za izražavanje odluka donetih u trenutku govora, obećanja i predviđanja na osnovu znanja, iskustva i verovanja

Going to za izražavanje planova, namera i predviđanja na osnovu čulnih opažanja

The Present Continuous Tense za izražavanje unapred dogovorenih/isplaniranih radnji

OPISIVANJE BUDUĆIH
RADNJI (PLANOVA,
NAMERA, PREDVIĐANJA)

(Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

I'd like to try bungee jumping. I'm interested in swimming. What sports are you interested in?

My hobby is collecting badges. What's your hobby?

I'm starving. Shall I make a sandwich for you? Yes, please. I'm thirsty. Would you like some lemonade?

What's wrong/the matter? I'm tired of/sick off/fed up with/bored with playing this game.

Are you tired? I'm exhausted.

I'm cold/hot. I don't feel well. I feel sick. Why don't you go to bed? I'm nervous / frightened /upset /scared... Don't worry. Everything will be all right/just fine. It's going to be all right.

Are you happy with your new friends? Oh, yes. I am so glad/happy to hear that.

I've got/ I have a terrible headache. Take a painkiller.

ISKAZIVANJE ŽELJA,

INTERESOVANJA, POTREBA, My ear hurts. I'm sorry to hear that.

OSETA I OSEĆANJA

Oh dear! My finger is bleeding. Why don't you put a plaster on it? I've sprained my ankle. Put some ice on it.

I'm in trouble. I don't know what to do.

Stative verbs (be, want, hurt, have, feel, know...)

Zapovedni način

Why don't we/you + infinitivna osnova glagola

Would like + imenica/infinitiv glagola

Upotreba pridevsko-predložkih izraza tired of / sick of / fed up with / bored with

The Present Perfect Simple Tense

(Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.

ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU

Excuse me. How do I get to...? What's the best way to...? Could you tell me the way to...? Go straight on until you get to (a bridge). Cross (the bridge). Turn back. Go back. Turn left/right into... Take the first/second turning on the right/left. Go along... It's on the left/right. It's

opposite/behind/between/in front of/near/next to/at the corner/just around the corner...

Zapovedni način

Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa – *in front of, behind, between, opposite...*

(Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta.
Don't throw litter around. Save energy. Turn off lights when not in use.

You can/can't sit here. The seat is/isn't free.

Can I use your mobile phone? Sure.

You mustn't use calculators during the exam.

Students must turn off their phones in the classroom.

Do you have to wear a uniform at your school?

John can't come because he has to work.

I must get up early tomorrow morning.

I don't have to take my dog for a walk every day/tomorrow.

My parents let me go out at weekends.

They won't let us feed the animals.

Our head teacher made us clean our classroom last Friday.

John couldn't come because he had to work.

He didn't have to come early yesterday.

You should slow down, you shouldn't run down the corridor.

Zapovedni način

Modalni glagoli za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i prisustvo/odsustvo obaveze – *can/can't, must/mustn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, should/shouldn't*

Let/Make + infinitivna osnova glagola

(Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.

IZRICANJE DOZVOLA,
ZABRANA, PRAVILA
PONAŠANJA I OBAVEZA

IZRAŽAVANJE PRIPADANJA
I POSEDOVANJA

*Is this your dog? No, it's Steve's dog. Whose house is this?
It's Jane and Sally's house.*

*They're Jane's and Sally's bags. These are the children's
toys. That's my parents' car.*

This is my blanket. This blanket is mine.

This isn't your card. It's hers.

*I've got/I have a ruler. Have you got/Do you have a pen?
Sally hasn't got /doesn't have an umbrella.*

Saksonski genitiv sa imenicom u jednini i množini (pravilna
i nepravilna množina) – *my friend's/ friends'/ children's
books*

Prisvojne zamenice *mine, yours...*

Pitanja sa *Whose*

(Inter)kulturni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema
svojoj i tuđoj imovini.

*I love working with people. I don't like skiing. I'm bad at it.
What do/don't you like doing?*

*Peter hates watching horror films. He enjoys playing video
games. I can't/couldn't stand the heat.*

My favourite sport is tennis. What's your favourite sport?

What are your hobbies and interests?

IZRAŽAVANJE DOPADANJA
I NEDOPADANJA

*Fifteen out of thirty people like tennis – eight boys and
seven girls.*

Pridevsko-predložke fraze – *interested in, good/bad at,
crazy about...*

Glagoli *like/love/hate/enjoy/can't stand* + glagolska imenica

Pitanja sa *What, Who, Why ...*

(Inter)kulturni sadržaji: umetnost, književnost za mlade,
strip, muzika, film.

*Tea is better than coffee. Of course. That's true. You are
right.*

IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA

*The food was great! I disagree/don't agree with you. It was
awful.*

I think we should help him. Yes, I agree with you. He always helps his friends.

I enjoy skiing. Me too.

I don't think he will win the race. Well, I do. No chance! I don't believe it! That's right! That's wrong!

Stative verbs (think, like, agree, believe...)

Pitanja sa *What, Why, How ...*

(Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.

How many people are there (in the park)? There are two men/women and three children (in the park).

How much fruit do we have? There isn't much fruit in the bowl. There aren't many books on the shelves.

A lot of/Lots of people went to the match.

A lot of/Lots of snow falls in winter.

There were loads of apples on the table.

There is a little lemonade in the bottle. There are a few apples. How much is this? It's € 2,365 (two thousand, three hundred and sixty-five euros). That's £ 245 (two hundred and forty-five pounds)/ \$300 (three hundred dollars).

In my school, 60% of children eat junk food.

IZRAŽAVANJE KOLIČINE I CENA

Osnovni brojevi preko 1.000

Pravilna množina imenica

Množina imenica koje se završavaju na -y, -f/fe:
strawberries, shelves, knives...

Množina imenica koje se završavaju na -o: *kilos, potatoes...*

Sinkretizam jednine i množine: *sheep, fish...*

Najčešći oblici nepravilne množine (*men, women, children, people, feet, teeth, mice....*)

Brojive i nebrojive imenice – *pounds, money...*

Kvantifikatori – *much, many, a lot of, lots of, loads of, a*

few, a little

Pitanja sa *How much / many*

(Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura.

ITALIJANSKI JEZIK

Komunikativna funkcija

Jezički sadržaji

*Come stai? Come sta? Come va? Bene, grazie./ A presto!/
A domani! Buona notte!*

*Di dove sei? Sono di... Sono della Serbia. Come ti
chiami?/ Come si chiama?/ Mi chiamo.../ Sono... Piacere.
Questo/a è il mio amico/la mia amica... Si chiama.../
Questo è il signor.../la signora... Lui/lei è di Verona. È
nato/a Padova, ma vive a Torino./ Questa è mia cugina
Marta. Lei vive in Italia. Suo padre è ingegnere e lavora in
Fiat.*

*Io sono figlia unica, e tu?/ Hai fratelli o sorelle?/ Questi sono
i miei compagni di classe (mostrando la foto).*

*Quanti anni hai? / Ho 12 anni./ Dove abiti? Dove vivi?/
Abito a ..., in Via .../ Qual è il tuo/il Suo indirizzo?/ Il mio
indirizzo è.../ Nome, cognome, indirizzo, nazionalità, data
di nascita.../ Quando sei nato/a? Sono nato/a il/... nel
.../ Quando è il tuo compleanno?*

POZDRAVLJANJE I
PREDSTAVLJANJE SEBE I
DRUGIH I TRAŽENJE/
DAVANJE OSNOVNIH
INFORMACIJA O SEBI I
DRUGIMA

*Cosa fai nel tempo libero? Nel tempo libero gioco a
pallavolo/ suono la chitarra.*

Che lavoro fa tua madre? Lei è commessa.

*Cosa hai fatto ieri dopo la scuola? Sono andata al cinema
con mio fratello maggiore, e tu?*

Perché non sei venuto alla festa di Mirko?

Prezent indikativa.

Prošlo vreme (Passato prossimo): najfrekventniji pravilni i
nepravilni glagoli.

Lične zamenice.

Upitne reči: *come, di dove, quanto, dove, come/chi, che
cosa, chi, perché.*

Pokazna zamenica (*questo/a/e/, quello/a/e/i*).

Brojevi.

(Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i rodbinske veze. Veći gradovi u zemljama ciljne kulture.

Andrea ha i capelli/ gli occhi/ neri. È alto/a, magro/a... ha gli occhi azzurri / È più alto di Luigi./ I capelli di Anna sono più corti dei miei. La bici è meno costosa della macchina.

Lei è la mia migliore amica. È generosa, simpatica, sincera, buona, ma un po' timida./ Perché sei triste?

Per me questa è la più buona pizza di Napoli./ Questa rosa è la più bella del nostro giardino.

Siamo felici perché andiamo insieme in gita.

Questa è la mia camera. È piccola, ma mi piace molto. È molto ordinata/disordinata. C'è/ Ci sono....

Lui/lei porta i pantaloni neri/la gonna rossa.

Questa è la mia famiglia.../ Nikola è il mio fratello minore/maggiore. Lui suona il violino molto bene.

Non ti capisco, parla piano, per favore.

Oggi mi sento male./ Paolo è stanco perché non ha dormito bene.

Il ghepardo è un animale molto veloce/velocissimo

Roma è più grande di Firenze./ Napoli è meno tranquilla di Macerata. /Il nostro albero è alto come il vostro.

Lične zamenice.

Upitne reči (*quanto, dove, come/chi, che cosa*).

Pridevi. Rod, broj i slaganje s imenicama.

Određeni i neodređeni član.

Prilozi za način.

Poređenje prideva sa *più/meno*.

Apsolutni superlativ.

OPISIVANJE BIĆA,
PREDMETA, MESTA,
POJAVA, RADNJI, STANJA I
ZBIVANJA

Relativni superlativ.

Poređenje prideva po jednakosti.

(Inter)kulturalni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.).

Facciamo una gita domani? Perché no? È un'ottima idea! Perché non chiamiamo anche Marco? Dove ci troviamo? Dai, andiamo! A che ora partiamo? Alle sette, va bene? Prendiamo il treno alle otto. Perfetto! Portiamo anche i panini? Ci sentiamo stasera.

Ti invito a venire alla mia festa di compleanno! Vorrei invitarti alla mia festa. /Grazie, ci vengo volentieri!/ Mi dispiace, ma non posso perché non mi sento bene...

Va' dal medico! Perché non vai dal medico? Dovresti andare dal medico!/ Sta' tranquillo!

Se fa freddo, non uscire! Se piove, portiamo l'ombrello!

Non mangiare troppi dolci!/ Bevi tanta acqua!

Facciamo i compiti insieme!

Prezent indikativa povratnih glagola

Sadašnje vreme u značenju budućeg

Imperativ frekventnih glagola (*andare, prendere, fare, venire, stare ...*)

Kondicional sadašnji-modalni glagoli (*potere, dovere, volere*)

(Inter)kulturalni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.

Potresti aprire la finestra, per favore? Grazie. Prego.

Posso aiutarti (darti una mano)? Sì, grazie, sei molto gentile. No, grazie./Posso fare una domanda? / Prego.

Vorrei un bicchiere di acqua, pre favore.

Mi dispiace, ma non posso.

Permesso, posso entrare? / Scusa! Scusi!/ Un momento/un attimo, per favore.

Scusi signora, che ore sono?Mi aiuti, per favore. Prenda

IZNOŠENJE PREDLOGA I
SAVETA, UPUĆIVANJE
POZIVA ZA UČEŠĆE U
ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI
I REAGOVANJE NA NJIH

IZRAŽAVANJE MOLBI,
ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA,
IZVINJENJA, ČESTITANJA I
ZAHVALNOSTI

questa medicina due volte alla settimana.

Posso provare queste scarpe, per favore? Che numero porti?

Quale libro ti piace? Questo qui? Quello lì?

Pronto! Sono Anna, vorrei parlare con Luca, per favore.

Grazie del regalo! È bellissimo!

/A che ora parte il treno per Palermo? Alle 20. / Dov'è la fermata dell'autobus numero 71?

Modalni glagoli (*potere, dovere, volere*).

Kondicional učtivosti.

Upitni pridevi: *quale/i; che*;

Pokazne zamenice: *quello/a/i/e; questo/a/i/e*

Imperativ za formalno obraćanje: najfrekventniji oblici.

(Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.

Ascolta e rispondi alle seguenti domande. Scegli la risposta giusta. Sottolinea le parole che non capisci. Presentate in classe il vostro progetto. Create il poster. Completa la tabella. Usa le parole date./

La scuola è vicino. Deve prendere il tram numero 7./ Va' dritto! Vada dritto!/ Il centro è un po' lontano.

RAZUMEVANJE I DAVANJE
UPUTSTAVA

Mi dispiace, ma non lo so.

Pulire le patate. Tagliare (tagliate) le cipolle. Cuocere a fuoco lento.

Imperativ.

(Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

Vivo in campagna. Abito al settimo piano di un grattacielo.

OPISIVANJE RADNI U
SADAŠNJOSTI

La mattina si alza presto e fa colazione al bar. / Di solito pranziamo verso le due./ Non va a letto mai prima delle dieci. / Qualche volta vado dai nonni dopo la scuola./ Siamo a scuola dalle 8 alle 14.

In questo film si tratta di una ragazza che descrive la sua

OPISIVANJE RADNJI U
PROŠLOSTI

infanzia.

Cosa stai facendo? Sto guardando la TV.

Suo fratello è ancora piccolo e non sa nuotare.

Nel mio paese di solito pranziamo alle 3.

Sadašnje vreme. Povratni i prelazni glagoli.

Glagol sapere.

Prilozi i priloški izrazi za vreme: *oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, ancora, di solito...*

Predlozi.

Stare + gerundio (najfrekventniji glagoli).

(Inter)kulturalni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem okruženju – nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.

A che ora ti sei alzata stamattina? Mi sono alzata presto. / Ci siamo vestite in fretta. Prima siamo andate da Lusia e poi siamo andate insieme in piscina./Cosa hai fatto ieri pomeriggio? Ho letto un libro interessante.

Da piccola andavo spesso dai nonni in campagna. Di solito andavamo con i nostri cugini al mare./ Ogni inverno andavano in montagna./ Quando era giovane mia nonna aveva i capelli lunghi e biondi. Era alta e molto bella./ La camera era piccola, ma con tanta luce.

Cosa avete fatto il sabato scorso? Siamo andati in campagna, e voi? Abbiamo fatto un giro in centro./ L'anno scorso non siamo andati in vacanza. Siamo rimasti a Belgrado.

Galileo Galilei ha scoperto il cannocchiale. Antonio Vivaldi è nato/nasce a Venezia. È stato un compositore e violinista italiano.

Prošlo vreme (*Passato prossimo*): pomoćni glagoli essere/avere; povratni glagoli.

Prošlo nesvršeno vreme, imperfekat (*Imperfetto*): najfrekventniji glagoli za iskazivanje učestale radnje u prošlosti i opisivanja bića, predmeta i mesta.

Upitne reči: *come, a che ora, quanto, dove, come/chi, che*

OPISIVANJE BUDUĆIH
RADNJI (PLANOVA,
NAMERA, PREDVIĐANJA)

cosa, chi, perché.

Prilozi i priloški izrazi za vreme: *prima, poi, dopo, ieri, due settimane fa, un anno fa; di solito, ogni settimana/mese/anno...*

(Inter)kulturalni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.

Da grande vorrei diventare una scienziata./ Da grande vorrei fare il meccanico.

Cosa farai domani?/Ti va di venire in piscina con me? Certo! Chiediamo anche a Paolo? Lo chiami tu?

Quanto spesso vai in piscina? Ci vado due volta alla settimana.

Quando sarà la tua festa di compleanno?/ Domani avrò lezione di ballo.

Stasera finisco il mio compito./Devo studiare molto perché domani abbiamo il test di italiano.

Zamenice za direktni objekat (*Pronomi diretti*).

Buduće vreme (*Futuro semplice*): najfrekventniji glagoli.

Upotreba sadašnjeg vremena za buduću radnju.

Priloška upotreba rečice *si*.

Prilozi i priloški izrazi za vreme: *domani, sabato prossimo, la settimana prossima...*

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; tradicija i običaji.

Ho caldo/freddo/fame/sete.../Ti faccio un panino? Vuoi un po' di acqua? Sì, grazie!

Mi piace leggere e dipingere./ Ragazzi, cosa vi piace fare nel tempo libero?

ISKAZIVANJE ŽELJA,
INTERESOVANJA, POTREBA,
OSETA I OSEĆANJA

Non mi sento bene. Ho mal di testa/gola/stomaco./ Sono molto stanca. Vorrei andara a casa./ Ho paura. Sono nervoso.

Prendi una medicina. Va' dal dottore. Riposati!/ Alzati!/ Fa' un po' di sport! Sta' all'aria aperta!/ Non ti preoccupare! Tutto andrà bene!

Andiamo al cinema! / Perché non facciamo una pausa? /

State attenti! Non parlate! Fate i compiti!

Che peccato! Che bello! Mi dispiace tanto!

Imperativ (drugo lice jednine i množine).

Glagol *piacere*.

Povratni glagoli u imperativu (najfrekventniji).

Prilozi za način (*molto, tanto, bene, male*).

(Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.

Scusa, sai dov'è la libreria? Devi andare dritto e girare a destra dopo il semaforo. / È a destra, dietro l'angolo/accanto alla posta. Attraversa la piazza e vedrai la libreria. / Gira a destra e va' sempre dritto.

Scusi, sa dov'è la stazione ferroviaria? È di fronte al cinema.

Dove sono i miei quaderni? Sono sul banco. / Sotto la sedia c'è un gatto. Fra il tavolo e la sedia c'è lo zaino.

Vado in biblioteca. / Sono da Paolo. / La borsa è sul tavolo.

ISKAZIVANJE PROSTORNIH
ODNOSA I UPUTSTAVA ZA
ORIJENTACIJU U PROSTORU

Imperativ.

Prilozi za mesto (*qui, lì, là, giù, su*).

Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa (*in, su, da, tra/fra, dietro, davanti, lontano, vicino, di fronte a...*).

Upitni prilog: *dove*.

C'è/ci sono.

(Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika; idiomatska/metaforička upotreba predloških izraza.

Spingere. Tirare. / Spegnere il cellulare. È vietato parcheggiare! Si prega di non buttare carte e rifiuti per terra!

Dovresti studiare di più!

Permesso, posso entrare? / Posso uscire? / Potresti

IZRICANJE DOZVOLA,
ZABRANA, UPOZORENJA,
PRAVILA PONAŠANJA I
OBAVEZA

chiudere la porta, per favore?/ Puoi/Può ripetere, per favore! / Come, scusi?/ È libero questo posto? Mi dispiace, è occupato.

Ragazzi, fate silenzio!

Vietato l'accesso! Vietato fumare! Divieto di pesca.

Non posso uscire perché devo finire il compito di casa. / Gino non può venire perché non si sente bene.

Modalni glagoli za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i obaveze.

Imperativ.

Kondicional modalnih glagola za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i sl.

(Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.

Di chi è questa bici? È di Laura./ È tuo questo libro? No, è di Marco./ Questo zaino è mio.

Hai un dizionario? Sì, ce l'ho. No, non ce l'ho.

Luigi non ha il biglietto per il concerto.

Konstrukcija za iskazivanje pripadnosti.

Pitanja sa *di chi*.

Rečca *ci* u izrazima *ce l'ho, ce l'abbiamo...*

Prisvojni pridevi i zamenice.

Pokazni pridevi.

Određeni i neodređeni član.

Negacija.

Upitna intonacija.

(Inter)kulturalni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.

Che cosa ti piace fare nel tempo libero? Nel tempo libero mi piace/preferisco....perché....// Il mio film preferito è.../

Ti piace il nuoto?/Ti piace nuotare?/ Mi piacciono i libri gialli

IZRAŽAVANJE PRIPADANJA
I POSEDOVANJA

IZRAŽAVANJE DOPADANJA
I NEDOPADANJA

perché...

Non mi piace/piacciono... perché...

A chi piace/piacciono...

Glagol *piacere*.

Nenaglašenje lične zamenice u funkciji indirektnog objekta
(*pronomi indiretti: mi, ti,ci,vi, le/gli*).

(Inter)kulturalni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.

Secondo me/Per me/ è importante avere un animale a casa. Secondo me/Per me/dobbiamo aiutare Marco.

È vero. / È sbagliato.

Hai ragione./ Non è vero. Sbagli. (Non) sono d'accordo con te. Non ci credo.

Mi piace la pizza Margherita. Anche a me. A me invece no.

IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA

Izražavanje mišljenja indikativom (*Secondo me/Per me...*).

Glagol *piacere*.

Nenaglašenje lične zamenice u funkciji indirektnog objekta
(*pronomi indiretti: mi, ti,ci,vi, le/gli*).

(Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.

Quante persone ci sono (al parco)? Ci sono tre persone che leggono il giornale. Ci sono dei bambini che giocano a calcio...

Belgrado ha quasi 2 milioni di abitanti.

Quanto costa un chilo di mele?

IZRAŽAVANJE KOLIČINE,
DIMENZIJA, BROJEVA I
CENA

Vorrei due etti di prosciutto cotto, grazie./ Vorrei un po' di pane, grazie.

Compriamo del pane, delle patate e dell'uva./ Quante mele vuole, signora? Ne prendo due chili, grazie./ Quanta frutta mangi? Ne mango poca.

Scusi? Possiamo ordinare? Per me una pizza Napoletana e per la ragazza una cotoletta con le patatine.

Che numero porta? Che taglia porti?

Il grattacielo è alto più di 500 metri.

Oggi è il 9 novembre 2018.

Upitni pridev /prilog: *quanto/i/a/e*.

Partitivan član.

Ne partitivo.

Prilozi za količinu: *poco/molto/tanto;un po'*.

Osnovni brojevi preko 1.000.

(Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; pravopisne konvencije pri razdvajanju hiljada, kao i celih od decimalnih brojeva; konvencije u izgovoru decimalnih brojeva; metrički i nemetrički sistem mernih jedinica.

NEMAČKI JEZIK

Komunikativna funkcija

POZDRAVLJANJE I
PREDSTAVLJANJE SEBE I
DRUGIH I TRAŽENJE/
DAVANJE OSNOVNIH
INFORMACIJA O SEBI I
DRUGIMA

Jezički sadržaji

Wie ist dein/Ihr Name/Vorname/Nachname? Das ist Herr/Frau...

Ich möchte dir/Ihnen meine Mutter vorstellen. Darf ich vorstellen? Das ist Robert, der neue Schüler in unserer Klasse. – Willkommen.

Wo wohnst du? Ich wohne in der Goethestraße 34. Ist das ein Einfamilienhaus oder ein Mehrfamilienhaus? – Eigentlich ein Reihenhäus.

Was ist deine Mutter von Beruf? Sie ist Ärztin.

Hast du Geschwister? – Ja, einen älteren Bruder. Er heißt Martin und ist verheiratet/ studiert Geografie/ wohnt in Wien.

Prezent jakih i slabih, pomoćnih i modalnih glagola

Upitne rečenice

Lične zamenice

Prisvojni pridevi

Brojevi (osnovni i redni)

(Inter)kulturalni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena, prezimena i nadimci; rodbina i rodbinske veze; adresa; formalno i neformalno predstavljanje; stepeni srodstva i rodbinski odnosi; veći gradovi u zemljama ciljne kulture.

Freiburg ist eine wunderschöne Stadt in Baden-Württemberg. Es liegt an der Grenze zu Frankreich. Freiburg ist eine Studentenstadt, weil dort sehr viele Studenten aus der ganzen Welt studieren.

Wie sieht deine Schwester aus? Sie ist ein hübsches Mädchen mit grünen Augen und roten, lockigen Haaren. Sie sieht wie eine Irin aus.

Elefanten sind die größten Tiere der Welt. Die können mehrere Tonnen wiegen, obwohl sie nur Pflanzen fressen.

OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA,
MESTA, POJAVA, RADNJI,
STANJA I ZBIVANJA

Opisni pridevi.

Poređenje prideva.

Pridevska deklinacija – osnovni oblici slabe i mešovite deklinacije (uz konkretne imenice).

Prezent

(Inter)kulturalni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)

Möchtest du mit mir morgen ins Konzert gehen? Es beginnt um 20 Uhr. Ich weiß, dass du diese Sängerin magst. Komm zu mir und bring deine CDs mit.

Du solltest mehr Obst und Gemüse essen, wenn du fit bleiben möchtest. Sport ist wichtig.

IZNOŠENJE PREDLOGA I
SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA
ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ
AKTIVNOSTI I REAGOVANJE
NA NJIH

Ich gehe morgen einkaufen. Kommst du mit? – Ja, gerne./ Einverstanden./ Abgemacht. Leider kann ich nicht. Ich muss meiner Mutter helfen.

Kommst du nicht mit? – Doch, das habe ich dir schon gesagt.

Pitanje se negacijom i afirmativan odgovor *Doch*.

Imperativ.

Oblik *sollte* za davanje saveta i preporuka.

Prezent.

(Inter)kulturalni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.
Guten Tag, kann ich Ihnen helfen ? – Ja, ich suche ein T-Shirt aus Baumwolle in Größe XL./

Entschuldigung, wann fährt der ICE nach Hamburg ab? Um 23.45 von Gleis 5. – Danke schön. Wie komme ich zum Gleis 5? – Gehen Sie drüben und dann noch etwa 50 Meter geradeaus, da ist der Gles 5.

Liebe Fahrgäste, wir machen eine Pause an der Tankstelle, steigen Sie bitte in 15 Minuten wieder in den Bus ein.

IZRAŽAVANJE MOLBI,
ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA,
IZVINJENJA, ČESTITANJA I
ZAHVALNOSTI

Ich habe gehört, dass du an der Deutscholympiade den ersten Preis gewonnen hast. Ich gratuliere dir zum Erfolg. – Danke schön. Ich bedanke mich.

Upitne rečenice.

Prilozi za mesto.

Predlozi za pravac.

Osnovni brojevi

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtve komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
Lest den Text und macht dann die Übung 3!

Während der Klassenarbeit darf man kein Wörterbuch benutzen. Wähle die richtige Antwort aus und kreuze sie an.

Du sollst alle Geräte vor der Reise ausschalten.

RAZUMEVANJE I DAVANJE
UPUTSTAVA

Glasmüll kommt hier rein, in den Glascontainer. In Deutschland trennt man den Müll.

Imperativ.

Prezent.

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

OPISIVANJE RADNJI U
SADAŠNJOSTI

Ich trainiere Basketball seit 5 Jahren. Ich gehe zum

Training jeden Abend von 20 bis 22 Uhr.

Ich sehe jeden Morgen fern und zwar nur den Wetterbericht.

Maria schwimmt gern, deshalb geht sie freitags ins Schwimmbad.

Er fastet mittwochs und freitags.

Predlozi za vreme

Prilozi za vreme.

Prezent.

(Inter)kulturelne sadržaji: porodični život; život u školi – nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.

Wie hast du deine Ferien verbracht? Wohin bist du gereist?

Als ich klein war, hatte ich Angst vor Hunden, aber vor zwei Monaten habe ich einen Hund zum Geburtstag bekommen.

Habt ihr eure Hausaufgaben gemacht?

Ich wollte mit Sophie telefonieren, aber niemand hat auf meinen Anruf geantwortet.

OPISIVANJE RADNJI U
PROŠLOSTI

Perfekt.

Preterit pomoćnih i modalnih glagola.

Vremenske rečenice sa veznikom *als/wenn*

Prilozi za vreme.

(Inter)kulturelne sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.

Was möchtest du werden?

Heute Nachmittag gehe ich mit Anna aus.

OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI
(PLANOVA, NAMERA,
PREDVIĐANJA)

Nächste Woche werde ich nach Berlin fahren.

Am Sonntag werde ich 15. Dann organisiere/mache ich eine Party.

Prezent

Futur

Upitne rečenice

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom

Ich habe starke Halsschmerzen. – Schade. Tut mir leid.

Bist du müde? – Ja, ich muss jetzt ins Bett gehen.

Meine Schwester interessiert sich für Musik/ hat Interesse an Musik.

Sei/Seid vorsichtig.

Das macht mir Spaß.

Imperativ.

Prezent.

(Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.

Ich bin bei Marcus.

Peter wohnt direkt gegenüber meinem Haus.

Wenn du zu mir kommen willst, musst du die U-Bahn nehmen. Die U-Bahn Station heißt „Tiergarten“ und ist nicht weit von meinem Haus (entfernt). Von da aus gehst du nur geradeaus, nach der Ampel die dritte Straße links.

ISKAZIVANJE ŽELJA,
INTERESOVANJA, POTREBA,
OSETA I OSEĆANJA

ISKAZIVANJE PROSTORNIH
ODNOSA I UPUTSTAVA ZA
ORIJENTACIJU U PROSTORU

Wo ist sie? – Ich denke, sie ist in der Apotheke. – In welcher? – In der Apotheke zwischen der Post und dem Museum.

Upitne rečenice.

Upotreba prideva i predloga koji opisuju prostorne odnose.

Prezent.

(Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta.

Ist der Platz hier frei? – Ja, nehmen Sie Platz, bitte./ Ja, setz dich bitte hin.

IZRICANJE DOZVOLA,
ZABRANA, PRAVILA
PONAŠANJA I OBAVEZA

Diese Strasse ist gesperrt. Sie müssen einen Umweg

machen.

Darf ich denn meinen Koffer bis zur Abreise an der Rezeption stehen/liegen lassen?

In der Klinik muss man das Handy ausmachen.

Wenn du in die Kirche gehst, musst du eine lange Hose anziehen.

Upitne rečenice

Prezent modalnih glagola

Imperativ

(Inter)kulturelne sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.

Unsere Nachbarn leben in der Schweiz.

Wir haben viele Poster in unserem Klassenzimmer.

Susis Hund ist ein Rottweiler.

Wessen Regenschirm ist das, deiner oder von deiner Mutter?

IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA

Prisvojni determinativi.

Prisvojni pridevi.

Konstrukcije za izražavanje pripadanja (ein *Freund von mir*).

(Inter)kulturelne sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.

Was ist deine Lieblingsfreizeitbeschäftigung? Was machst du in deiner Freizeit am liebsten?

Was trinkst du lieber, Apfelsaft oder Orangensaft? – Orangensaft trinke ich am liebsten.

IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA

London gefällt mir nicht, weil es zu viele Menschen auf den Straßen gibt. Ich finde das Leben in Wien sehr sicher.

Ich verbringe meinen Urlaub am liebsten am Meer, denn ich mag Wasser und Schwimmen.

Komparacija prideva.

Deklinacija imenica.

(Inter)kulturalni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film.

Ich denke, wir müssen ihm helfen. – Du hast recht. Natürlich. Selbstverständlich.

Meiner Meinung nach ist diese Reise zu teuer. Bist du auch dieser Meinung? Denkst du auch so? Was denkst du darüber? Was hältst du davon? Bist du damit einverstanden? – Ich denke/meine, ...

IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA

Prezent.

Glagoli s predložnom dopunom (najfrekventniji za ovu komunikativnu funkciju)

Zavisno-složene rečenice (*dass, ob, w-?, weil*)

(Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.

Wieviele Schüler sind in deiner Klasse? Es gibt 12 Schülerinnen und 15 Schüler.

Diese Jacke kostet jetzt 45 Euro, aber ihr Preis war 98,50 Euro. Jetzt ist sie stark reduziert, mehr als 50%.

Er wohnt im dritten Stock. Sein Gebäude hat 12 Stockwerke.

Columbus hat 1492 Amerika entdeckt.

Mein Vater ist 1978 geboren und ich 2009.

IZRAŽAVANJE KOLIČINE, BROJEVA I CENA

Für diese Torte brauche ich 5 Eier und 250 Gramm Butter.

Osnovni brojevi preko 1.000.

Redni brojevi do 100.

Izražavanje godina do 2000 i kasnije.

Upotreba člana.

(Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura.

Redni br. kom. funk.

Jezički sadržaji

Kak vas/ tebya zovut? Kak vaša/ tvoja familija? Menja zovut Viktor Petrovič Ivanov.

Kak dela? Normalno.

Это Saša. Privet, Saša! Dobro požalovat'! My budem vmeste učit'sja.

Očeny priyatno. Rad/rada s toboj poznamot'sja. Gde ty živěš? Na ulice Gagarina, dom 5, kvartira 10. Vtoroj etaž.

Kem tvoj papa / tvoja mama rabotaet? Papa – učitel'. Moya mama – medsestra.

U tebya est' brat'ja/sěstry? Da, u menja est' brat. Net, u menja net sestry.

Ty interesueš'sja muzykoj? Net, ne očeny, ja ljublyu sport.

POZDRAVLJANJE I

U mogo papu est' sestra, eě zovut Marina. Marina – moya tětja. Eě muž, djaď Stefan – nemes. U nih est' syn, moj dvojeodnyj brat Ivan. Emu tri goda. On rodilsja v Germanii, no seičas živět v Rossii, v Moskve.

PREDSTAVLJANJE SEBE I
DRUGIH I TRAŽENJE/DAVANJE
OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI
I DRUGIMA

Pitanja s upitnim rečima (*kto, gde, kuda, kak...*)

Konstrukcije za izražavanje posesivnosti (potvrdne i odrične): u+ gen. ličnih zamenica i imenica (*u menja est', u menja net*)

Prisvojne zamenice (*moj, tvoj, ego, eě, ih*).

Glagol *interesovat'sja* (čem) s instrumentalom.

Kratak oblik prideva *rad/rada*.

Imenice na *-ija* (*Serbija, Rossija, Germanija*).

(Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtivosti; imena, patronimi, prezimena i nadimci; adresa; formalno i neformalno predstavljanje; stepeni srodstva i rodbinski odnosi; numerisanje spratova, nazivi većih gradova i poznatijih država i njihovih stanovnika, rodno mesto.

OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA,
MESTA, POJAVA, RADNJI,
STANJA I ZBIVANJA

Kakoj Miša? Kak Miša vygljadit, ja v pervyj raz s nim vstrečaojs', opiši ego. Miša nevyšokij,

стройный.

Какая Маša? Маša высокая, полная.

Какой у него рост?

Какие у неё глаза? Глаза – карие, волосы – каштановые.

В чём она? В куртке и джинсах.

Миša хорошо знает математику и помогает Маše.

Маša очень хорошо плавает.

Идет дождь, дует ветер, холодно очень.

Завтра будет солнечная погода, без дождя.

Мы очень плохо себя чувствуем сегодня.

Мы жили в спортивном лагере прошлым летом. Он был в большой палатке.

Это – памятник Петру Первому.

Какой большой и красивый!

Тебе нравится больше памятник Пушкину или Петру Первому? Слева от моего дома находится супермаркет.

Pridevi. Promena prideva. Slaganje s imenicama u rodu, broju i padežu.

Prilozi za način, mesto, vreme.

Frekventne vremenske konstrukcije (*прошлым летом, в прошлую среду, на следующей неделе, в прошлом году*)

Sadašnje vreme frekventnih glagola.

Prošlo vreme frekventnih glagola.

Buduće vreme (prosto i složeno).

Prosti oblici komparativa prideva/priloga *больше, меньше, лучше*.

(Inter)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i

IZNOŠENJE PREDLOGA I
SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA
ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ
AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA
Njih

IZRAŽAVANJE MOLBI,
ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA,
IZVINJENJA, ČESTITANJA I
ZAHVALNOSTI

zemalja govornog područja ciljnog jezika
(znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)
Я иду в бассеїн. Петя, пойдёшь со мной?

Я обожаю плавать.

Чем тебя угостить? Ты будешь чай? Нет, спасибо.

Что ты будешь делать на следующей неделе?

*Придешь ко мне на вечеринку? У меня день
рождения.*

Во сколько? В семь часов в субботу.

*Будем в воскресенье играть в футбол? Когда? В
пят. Нет, к сожалению, я еду с родителями к бабушке.*

*Пойдем в кино вечером? Давай! Где встречаемся?
У входа в метро.*

*Маša, дай пойдем к Лене вечером, она болеет
вторую неделю.*

Вечером мне надо на тренировку, не смогу.

*Может, пойдем завтра вечером? Хороšo. завтра
пойдем.*

*Мне нужно сейчас посмотреть за братом, только
вечером буду свободен.*

Zapovedni naĉin (poziv na zajedniĉku aktivnost) .

Bezliĉne modalne konstrukcije s predikativima (*mne
nužno, mne надо, mne необходимо*).

Upitni iskazi bez upitne reĉi. Intonacija.

Sadašnje vreme u znaĉenju budućeg.

Prosto i složeno buduće vreme.

(Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje
predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge,
savete i pozive.

Вы не могли бы помочь мне, пожалуйста?

*Вам помочь? Да, спасибо, возьмите эту сумку,
пожалуйста. Спасибо. Благодарю вас. Не за что.*

Ničego. Daŭ mne, požaluŭsta, tetrady.

Minutočku. Vot ona.

Možno ja podoŭdu? Možno.

Izvinite, možno vopros? Možno.

*Вы не скажете, как дойти до Красной площади?
Конечно, скажу.*

Prostite za bespokoŭstvo. Izvinite za opozdanie.

Zapovedni način.

Sadašnje vreme glagola.

Predikativ možno.

*Imenice treće deklinacije (tipa *боль, кость*).*

Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija.

*Glagol *мочь* u prošlom vremenu.*

(Inter)kulturni sadržaji: pravila učtve komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.

*Прочитай внимательно вопросы к тексту и обведи
кružkom букву правильного ответа.*

Отметь правильный ответ.

*Sdelaj projekt-plakat (projekt-albom), prezentaciju na
temu „Мой любимый город”.*

RAZUMEVANJE I DAVANJE
UPUTSTAVA

Narež kartošku kubikami, položi v salatnicu.

*Obrati vnanie! Sostav predloženia! Starajtes
ugadat! Zakroŭ glaza!*

Zapovedni način.

(Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

*Мой дедушка живёт в деревне. Я живу в Belgrade. В
školu я езжу на автобусе. В свободное время я
играю в футбол, люблю играть в компьютерные игры.*

OPISIVANJE RADNJI U
SADAŠNJOSTI

Ты играешь на пианино? Нет, не играю, я рою в хоре.

Когда ты обычно просыпаешься?

Что ты делаешь? Пишу задание.

Она учится на филологическом факультете.

Она интересуется иностранными языками.

Он занимается баскетболом.

В каком классе учишься?

Обычно я получаю хорошие отметки по математике.

Glagoli kretanja: *идти/ходить, ехать/ездить, лететь/летать, плыть/плавать.*

Prilozi za vreme, način

Sadašnje vreme glagola *есть* i *пить*.

Upotreba glagola *играть* (vo čto, na čem).

Sadašnje vreme glagola *петь* i *танцевать*.

Upotreba glagola *интересоваться, заниматься* (чем).

Sadašnje i prošlo vreme glagola sa sufiksima -ova/-eva-.

Nekongruentni atribut u dativu s predlogom *po*:
контрольная по математике.

(Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi – nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.

Gde on rodilsya?

На прошлой неделе мы посмотрели хороший фильм.

Что ты делал/делала вчера вечером?

Мама нашла свой мобильник.

Он помог мне выучить урок.

Мы в прошлом году ездили на машине на море.

Prošlo vreme frekventnih glagola.

OPISIVANJE RADNJI U
PROŠLOSTI

Prošlo vreme povratnih glagola.

Prošlo vreme glagola s sufiksima *-чь* (моць), *-ти* (идти).

Upotreba glagola kretanja u prošlom vremenu.

Prilozi i priloške odredbe za vreme.

(Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.

Когда вырасту, я стану врачом.

Кем ты будешь, когда вырастешь?

Он напишет тебе эсэмэску, когда придет.

Я пойду погулять с собакой.

Ты не прочитал книгу, а завтра у тебя будет контрольная? Я буду весь день завтра читать.

У меня на следующей неделе день рождения.

У меня будет вечеринка, придут мои друзья.

Upotreba glagola *стать* i *быть* (кем).

Prosto i složeno buduće vreme.

Prilozi i priloške odredbe za vreme.

(Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

Мне холодно. Мне жарко.

Мне хочется есть/пить.

У меня голова болит. Возьми лекарство!

Надень куртку!

Належь мне воды, пожалуйста!

Сделаешь мне бутерброд, пожалуйста, так есть хочется!

Я не хочу больше играть! Скучно!

Мне плохо! Мне нужно выйти!

Я должен писать домашнее задание.

OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI
(PLANOVA, NAMERA,
PREDVIĐANJA)

ISKAZIVANJE ŽELJA,
INTERESOVANJA, POTREBA,
OSETA I OSEĆANJA

Можно я выйду, мне плохо?

Как ты себя чувствуешь? Всё в порядке?

Bezlične rečenice.

Glagol *хотеть*.

Glagol *хотеться* (bezlična upotreba: *мне хочется*).

Glagol *чувствовать себя*.

Modalne konstrukcije (lične i bezlične) s *нужно* i *должен*.

Zapovedni način.

Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija.

(Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija, interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.

Izvinite, kak doйти do knižnogo magazina?

Prostite, gde nahoditsя biblioteka?

Idite prjamo, potom povernite nalevo.

S pravoй storony – knižnyй magazin.

Za uglom moй dom.

Idite prjamo do teatra, naprotiv nahoditsя biblioteka.

Zapovedni način.

Promena imenica prve, druge i treće deklinacije.

Prilozi za mesto i pravac.

Prefiksadni glagoli kretanja.

(Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta.

Po gazonam hoditъ nelyzя!

Можно сестъ рядом с вами? Можно, конечно. Нет, nelyzя, k sožalenio.

Можно воспользоваться твоим мобильником,

ISKAZIVANJE PROSTORNIH
ODNOSA I UPUTSTAVA ZA
ORIJENTACIJU U PROSTORU

IZRICANJE DOZVOLA,
ZABRANA, PRAVILA
PONAŠANJA I OBAVEZA

пожалуйста?

Вы должны отключить свои мобильники на уроке.

Мы должны носить школьную форму.

Он не может прийти, потому что у него много работы.

Zapovedni način.

Bezlične modalne rečenice s predikativima *можно, нельзя, надо, нужно*.

Modalna konstrukcija *dolžen/dolžna/dolžny*.

(Inter)kulturni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.

Это твоя собака? Нет, не моя. Сья это собака? Моего друга Саши.

У тебя есть красная ручка? Да, у меня есть.

Нет, у меня нет книги.

У тебя есть фотография Красной площади?

У меня нет, но у Иры есть.

У неё нет чемодана, потеряла.

Это твой пенал? Нет, не мой.

Pitanja s prisvojnóm upitnom zamenicom *Сей*.

Konstrukcije za izražavanje posesivnosti.

Opšta i posebna negacija.

Prisvojne zamenice.

Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija.

(Inter)kulturni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.

У тебя есть хобби? Какое у тебя хобби? Я собираю куклы. Я ращу кактусы.

Я интересуюсь плаванием.

IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA

IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA

Мне нравятся зимние виды спорта.

Люблю кататься на санках. Не люблю кататься на лыжах. Мой любимый спорт – теннис. Мне интересно смотреть теннис.

Чем ты интересуешься?

Тебе нравится играть в волейбол?

Ты любишь смотреть фильмы? Обожаю читать!

Вчера я читал „Столичную штуку” Галины Гординко. Отличная книга!

Glagoli *заниматься, интересоваться* (чем)

Bezlična upotreba glagola *нравиться*.

(Inter)kulturni sadržaji: interesovanja, hobiji, zabava, razonoda, sport i rekreacija; umetnost (književnost za mlade, strip, muzika, film).

Что ты думаешь на эту тему?

Požalуйста, расскажи мне об этой книге! Она интересная? Как тебе кажется, он завтра придет? Мне кажется, что не придет.

IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA

Da, я согласен/согласна. Нет, мы не согласны.

Kratki oblici prideva *согласен*.

Bezlična upotreba glagola *казаться. Мне кажется.*

(Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.

Сколько людей видишь на этой картинке?

Сколько мальчиков? Сколько девочек?

На полке мало книг.

IZRAŽAVANJE KOLIČINE,
DIMENZIJA, BROJEVA I CENA

Сколько стоит эта книга? Она очень дорогая, 2350 rublej (dve tysjači trista pyatdesyat).

Požalуйста, я хочу заказать spaghetti i pivo.

Мне, пожалуйста, блины s ikrouj.

Сколько s nas? S vas 1326 rublej.

Самое высокое здание в «Москва-Сити» – Башня Восток. Её высота – 348 метров.

Моя мама работает на 16-ом этаже Башни Восток в «Москва-Сити».

Самая длинная река в России – Lena (4.400 километров).

Osnovni brojevi preko 1000.

Upotreba priloga za količinu *mnogo, malo, neskol'ko* uz genitiv množine imenica.

Pitanja sa *Skol'ko*.

(Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; metrički i nemetrički sistem mernih jedinica.

FRANCUSKI JEZIK

Komunikativna funkcija

Jezički sadržaji

Quel est ton nom/ prénom/ surnom ?

Quel est votre nom, Madame/ Monsieur ?

Je te/ vous présente Julie.

C'est Robert, il est nouveau dans notre classe.

Bienvenu !

Où habites-tu/habitez-vous ? J'habite 72, rue François Mauriac. Tu habites à quel étage ? Au troisième étage.

POZDRAVLJANJE I
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH
I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH
INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA

Je fais du football/ de la natation.

Comment vas-tu à l'école. J'y vais à pieds. Je prends le bus.

Quelle est la profession de ton père. Il est ingénieur.

Tu as des frères et des sœurs ? Oui, j'ai une petite sœur.

C'est mon oncle, il habite à Poitiers, mais il est né à Marseille.

Mes cousines s'appellent Pauline et Brigitte.

Sadašnje vreme frekventnih glagola

Pitanja s upitnim rečima (*comment, quel, où...*)

Lične zamenice

Prisvojni pridevi

Brojevi (osnovni i redni)

(Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena, prezimena i nadimci; rodbina i rodbinske veze; adresa; formalno i neformalno predstavljanje; stepeni srodstva i rodbinski odnosi; veći gradovi u zemljama ciljne kulture.

Comment est Pierre ? Il est plus petit que Paul, il a les yeux marron et les cheveux noirs. Et il est très sympathique, généreux et un peu timide. Il porte un jean bleu et un t-shirt jaune.

L'éléphant est un des plus grands animaux sur terre. La tortue est plus lente que le lapin.

La moto est moins économique que le vélo. La voiture de mon père est plus rapide que celle de notre voisin.

OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA,
MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I
ZBIVANJA

Besançon est une ville plus tranquille que Marseille.

Opisni pridevi: rod, broj i mesto.

Poređenje prideva (*plus grand, meilleur*).

Sadašnje vreme frekventnih glagola, računajući i povratne.

(Inter)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)

Et si on allait ensemble au concert ? Il commence à 20 heures. Je sais que tu aimes ce chanteur.

IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA,
UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE
U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I
REAGOVANJE NA NJIH

Viens chez moi après l'école et apporte tes CD.

On pourrait se promener un peu. Oui, pourquoi pas ! Volontiers. Désolée, je ne peux pas. Je ne me sens pas bien.

Tu devrais manger plus de fruits et de légumes. Si

tu ne te sens pas bien, tu dois aller chez le médecin.

Pitanje intonacijom.

Zapovedni način.

Negacija (*ne/ n'... pas*).

Zamenica *on*.

Sadašnje vreme frekventnih nepravilnih glagola.

(Inter)kulturalni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.

Je peux t'aider si tu veux. Oui, merci, c'est très gentil.

Bonjour Madame, je cherche une jupe en coton. Quelle est votre taille, mademoiselle ?

A quelle heure part le TGV pour Lyon ? A 9h05.

Excusez-moi Monsieur, vous pourriez me dire comment venir à la gare ? Oui, vous continuez tout droit, elle est au fond de cette rue. Merci Monsieur. Je vous en prie.

IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA,
OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA,
ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI

Où se trouve l'arrêt du bus 23 ? Il n'est pas loin d'ici.

Pitanje intonacijom.

Pitanja sa upitnim rečima.

Negacija (*ne/ n'... pas*).

Osnovni brojevi

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.

Lis le texte et fais l'activité numéro 2 !

RAZUMEVANJE I DAVANJE
UPUTSTAVA

Il faut lire la consigne avant de faire l'exercice.

Vous allez faire un projet sur votre ville/ quartier/ animal préféré. Réfléchis bien et réponds !

Vérifiez vos réponses !

Vous allez réécouter le dialogue, mais n'ouvrez pas encore vos livres !

Zapovedni način.

Konstrukcija *il faut* sa infinitivom.

Blisko buduće vreme (*futur proche*)

(Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

J'habite dans une maison au centre de la ville.

A quelle heure tu te lèves ? Tous les matins je me lève à 8 heures.

D'habitude, nous mangeons à 14 heures.

Qu'est-ce que tu fais ? Je regarde la télé.

Mon frère va à la piscine tous les jours, il adore nager.

Elle est forte en biologie, mais très faible en allemand.

OPISIVANJE RADNJI U
SADAŠNJOSTI

Predlozi.

Pitanja sa upitnim rečima (*que, quel, quand*).

Redni brojevi do 20.

Prilozi za vreme (*maintenant, toujours*).

Sadašnje vreme frekventnih glagola, računajući i povratne.

(Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi – nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.

Au Moyen Âge les chevaliers vivaient au château.

Les frères Lumière ont inventé le cinéma.

OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI

Comment as-tu passé le week-end ?

Avez-vous déjà visité la France ?

Quand ma mère était jeune, elle faisait du basket.

Tu as fait ton travail de géographie ?

J'ai appelé Sophie, mais elle n'a pas répondu.

Složeni perfekt.

Zapovedni način.

Pitanja intonacijom i inverzijom.

Pitanja sa upitnim rečima (*où, comment*).

Negacija (*ne/ n'... pas*).

(Inter)kulturalni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.

Qu'est-ce que tu aimerais faire quand tu seras grand?

Cet après-midi je vais sortir avec mes cousins.

La semaine prochaine j'aurai 13 ans.

Samedi soir j'organiserai une boum, j'inviterai mes copains.

Je t'aiderai à faire ton devoir de biologie.

Cette BD, je vais la lire pendant les vacances.

Bliski futur (*futur proche*)

Futur prvi (*futur simple*)

Kondicional glagola *aimer*.

Pitanja sa upitnim rečima (*que*).

Prisvojni pridevi.

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

J'ai mal à la tête/ à la gorge/ au pied.

Tu es fatigué ?

La musique classique m'intéresse beaucoup.

OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI
(PLANOVA, NAMERA,
PREDVIĐANJA)

ISKAZIVANJE ŽELJA,
INTERESOVANJA, POTREBA,
OSETA I OSEĆANJA

J'ai envie de sortir/ de me reposer.

J'ai besoin de dormir/ de manger.

Je vais me coucher maintenant.

Faites attention !

Ne parlez pas !

Oh, quel dommage ! Je suis désolée !

Zapovedni način.

Izrazi sa glagolima *avoir* i *être*.

Sadašnje vreme frekventnih glagola, računajući i povratne.

(Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.

Je suis chez Michel. Il habite près de chez moi.

Pour venir chez nous, prenez la première rue à droite, puis la deuxième à gauche.

Vous devez tourner à gauche au deuxième feu.

Le cinéma se trouve à côté du supermarché.

Où est-elle ? Je pense qu'elle est restée chez elle.

Je vais à la bibliothèque. Elle se trouve entre le musée et le collège.

Pitanje intonacijom.

Prezent frekventnih glagola.

(Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta.

*Est-ce que il y a des places libres dans la salle ?
Oui, vous pouvez entrer.*

ISKAZIVANJE PROSTORNIH
ODNOSA I UPUTSTAVA ZA
ORIJENTACIJU U PROSTORU

IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA,
PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA

Vous ne pouvez pas passer par ici. Ce n'est pas possible.

Vous devez déposer votre sac à la réception.

Il est interdit de fumer dans la salle.

Je ne peux pas sortir, je dois me préparer pour le test d'anglais.

Il faut promener son chien chaque jour.

Pitanje intonacijom i upitnom konstrukcijom *est-ce que*.

Negacija (*ne/ n'... pas*).

Konstrukcija *il faut* sa infinitivom.

Modalni glagoli

(Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.

Nous avons des amis en France.

Ils ont des jeux de société.

Ils n'ont pas de lecteur DVD dans leur classe.

Ces deux filles sont ses soeurs.

J'ai un petit chien blanc. Ma cousine a aussi un chien, mais le sien est gris.

A qui est ce parapluie, à toi ou à Pierre ?

Negacija (*ne/ n'... pas*).

Prisvojni pridevi.

Prisvojne zamenice.

Konstrukcije za izražavanje pripadanja (*à moi, à toi, à Pierre, à qui*).

Prezentativi (*c'est / ce sont...*)

(Inter)kulturalni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.

Quels sont tes loisirs préférés ? J'adore les jeux vidéo.

Tu l'aimes beaucoup? Oui, je l'adore.

IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA

IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA

La Suisse, c'est un très beau pays.

Je n'aime pas la poésie, mais j'aime beaucoup les romans policiers.

Tu préfères regarder les films à la télé ou à l'ordinateur ?

Cette BD ne me plaît pas.

Pitanje intonacijom.

Lične zamenice u službi direktnog i indirektnog objekta.

Negacija (*ne/ n'... pas*).

Prilozi za količinu (*beaucoup, très*).

Sadašnje vreme frekventnih glagola.

(Inter)kulturalni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film.

Je pense qu'il faut l'aider. Moi aussi.

Oui, tu as raison.

Bien sûr, je suis d'accord avec lui.

Non, je ne suis pas tout à fait d'accord.

C'est bien/ ce n'est pas bien.

IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA

Qu'est-ce que vous pensez de... ?

Naglašene lične zamenice.

Negacija.

Sadašnje vreme frekventnih glagola.

(Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.

Combien d'enfants y a-t-il dans le parc ? Il y a quatre garçons et cinq filles.

IZRAŽAVANJE KOLIČINE,
BROJEVA I CENA

Cette guitare coûte 150 euros.

Je voudrais encore un peu de jus de fruits, s'il vous

plaît. Il n'y en a plus.

Qui est arrivé le premier ?

Il habite dans le dixième arrondissement.

Osnovni brojevi do 1.000.

Redni brojevi do 20.

Partitivno *de*.

Kondicional glagola *pouvoir* i *vouloir*.

(Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje;
valute ciljnih kultura.

ŠPANSKI JEZIK

Komunikativna funkcija

Jezički sadržaji

Hola

Hola + nombre

Señor / Señora + apellido

Por favor

Saludo + soy / me llamo

Hola, soy Pedro, ¿qué tal?

POZDRAVLJANJE I
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH
I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH
INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA

Buenos días, me llamo Dani Rovira; soy actor.

Hola, ¿eres Rosa? Sí, soy yo.

Encantado/a

- Hola, soy María. ¿Y tú?

- Soy Rodrigo. Encantado. Este es mi amigo. Se llama Juan.

¿Cómo te llamas? ¿Cuántos años...? ¿Dónde...? ¿De dónde eres? ¿Qué haces? ¿A qué te dedicas?

Hola, soy Juan. Tengo doce años. Soy de Madrid pero vivo en Granada. Tengo dos hermanas mayores. Practico tenis y natación. A veces hago

montañismo con mi mejor amigo.

Esta es mi prima Elena. Vive en Serbia. Su madre es profesora de español.

Este es el señor Rodríguez. Es de España. Se dedica al diseño.

Pozdravi (¡Hola! ¿Qué tal? ¡Buenos días! ¡Buenas tardes! ¡Buenas noches! ¡Hasta luego! ¡Adiós! ¡Chao!)

Indikativ prezenta frekventnih glagola.

Upitne reči (*qué, quién/es, cómo, dónde, de dónde, cuánto, cómo*).

Lične zamenice.

Pokazne zamenice (*este/a/os/as*).

Prisvojni pridevi.

Brojevi.

(Inter)kulturalni sadržaji: ustaljena pravila učtve komunikacije; imena, prezimena i nadimci; rodbina i rodbinske veze; titule uz prezimena osoba; veći gradovi u zemljama španskog govornog područja.

Me llamo Carolina, soy de Francia. Ahora vivo en Salamanca, en España. Soy alta, morena y un poco tímida. Siempre llevo pulseras, son regalos de mis amigas. Me parezco a mi hermana mayor.

Serbia se encuentra en el sureste de Europa, en los Balcanes. Su capital es Belgrado, una ciudad con larga historia. Serbia tiene más de siete millones de habitantes. Su naturaleza es preciosa. Sobre todo es famosa por sus ríos y bosques...

OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA,
MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA
I ZBIVANJA

Pridevi – rod, broj i slaganje sa imenicama. Položaj prideva.

Komparativ prideva (*más...que, menos...que*); komparativ najčešćih nepravilnih prideva (*mejor, peor, mayor, menor*).

Apsolutni superlativ s prilogom *muy*.

Prilozi za količinu *poco, mucho, bastante*;

razlikovanje *mucho/muy*.

(Inter)kulturni sadržaji: osobnosti nekih zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.).

Vamos al cine mañana. –¿Por qué no? Es una buena idea. –¿Qué ponen? –Es una comedia; dicen que es buena. ¿A qué hora quedamos? –A las seis, ¿te parece bien? –Sí, perfecto.

quieres + infinitivo

¿Quieres venir a mi casa esta tarde? –No puedo, tengo mucho trabajo.

Te invito a +

IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA,
UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE
U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I
REAGOVANJE NA NJIH

Marcos te invita a su concierto de guitarra. Es el 13 de junio a las 6 de la tarde en la sala de actos.

Prezent indikativa (frekventni glagoli)

querer + infinitiv glagola

poder + infinitiv glagola

Potvrdni i odrični oblik.

(Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.

poder + infinitivo

¿Te puedo ayudar? –Sí, está bien, gracias. / Sí, gracias.

¿Me puedes ayudar? –Sí, claro. –Muchas gracias. /

–No, lo siento. –No pasa nada.

IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA,
OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA,
ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI

querer + un/una...

Quiero un vaso de agua. –Aquí tienes.

Quiero empezar otro libro. –Debes leer Manolito Gafotas, es muy divertido.

Modalni glagoli *querer, poder, deber*.

RAZUMEVANJE I DAVANJE
UPUTSTAVA

Lične zamenice – COID (*me, te, le, nos, os, les*).

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
Lee estas instrucciones antes de continuar. Escribe tu nombre y continúa. Piensa bien cada pregunta. Toma apuntes antes de marcar la respuesta con bolígrafo. Revisa el trabajo antes de entregarlo.

Imperativ za drugo lice jednine i množine frekventnih glagola u potvrdnom obliku.

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

Los días de entre semana me despierto a las siete. Desayuno y voy a escuela. Después de las clases suelo hacer mis tareas. Por la tarde suelo quedar con mi mejor amigo. Nos encanta jugar al fútbol.

¿Quieres venir a mi casa? –No puedo, estoy trabajando; tenemos una prueba de matemáticas mañana.

Puedo nadar, pero todavía no sé bucear.

Mi hermana sabe español.

Indikativ prezenta za izražavanje radnje u sadašnjosti (događaji, aktivnosti, sposobnosti).

OPISIVANJE RADNJI U
SADAŠNOSTI

Povratni glagoli.

Glagol *saber, poder* za izražavanje sposobnosti.

*saber + *el/la.*

Glagolske perifraze *estar + gerundio, soler + gerundio* (najfrekventniji glagoli).

Prilozi za vreme (*ahora, siempre, a veces, nunca...*).

Sastavne rečenice sa veznikom *y*.

Suprotne rečenice sa veznikom *pero*.

(Inter)kulturalni sadržaji: porodični život; život u školi – nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.

OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI

Cuando mis padres eran jóvenes, la comunicación era muy diferente. No tenían teléfonos móviles. Si

querían salir, podían acordar dos o tres días antes. Tampoco había redes sociales. ¿Qué hacían en su tiempo libre?

Quando era pequeño, no podía quedarme solo en casa.

¿Cuándo tenemos la prueba de español? –La profesora ha dicho que no tenemos más pruebas.

Imperfekat za opisivanje prošlih radnji.

Vremenske rečenice: *quando era, cuando tenía ... años, érase una vez*

Složeni perfekat (*pretérito perfecto*): particip pravilnih glagola i najčešćih nepravilnih glagola (*participios irregulares: hecho, dicho, escrito, visto*).

(Inter)kulturalni sadržaji: život nekad i sad; bajke.
¿Qué vas a hacer mañana? –Voy a montar en bici.
¿Quieres ir conmigo? –Sí, voy a llamarte por la mañana.

OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI
(PLANOVA, NAMERA,
PREDVIĐANJA)

Glagolska perifraza *ir a + infinitivo*.

Prilozi i priloški izrazi za vreme (*mañana, el sábado siguiente, la semana que viene...*).

(Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

Tengo hambre/ sed/ calor/ frío.

Tengo hambre. –¿Quieres un bocadillo? –Sí, gracias.

Tengo sed. –Toma agua. / ¿Por qué no bebes agua?

ISKAZIVANJE ŽELJA,
INTERESOVANJA, POTREBA,
OSETA I OSEĆANJA

¿Cómo estás? ¿Estás bien? –¡Muy bien! / Estoy triste. / Estoy cansado/cansada.

tener + hambre, sed, sueño, calor, frío.

estar + bien, mal, alegre, triste, cansado/a.

(Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.

ISKAZIVANJE PROSTORNIH
ODNOSA I UPUTSTAVA ZA

Disculpe, ¿sabe dónde está el museo? –Debes ir todo recto y girar a la izquierda después del

ORIJENTACIJU U PROSTORU

semáforo. Cruza la calle y continúa hacia el parque. Ahí hay una fuente. El museo está a la derecha.

Imperativ za drugo lice jednine i množine frekventnih glagola u potvrdnom obliku.

Prilozi *aquí, ahí, allí.*

Priloške odredbe *muy cerca, muy lejos.*

Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa (*a, en, sobre, debajo de, al lado de, enfrente, a la derecha...*).

Hay / Está, están.

(Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta.

Disculpa / disculpe, ¿puedo entrar? ¿se puede entrar?

Apagar los móviles. Se deben apagar los móviles.

IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA

Modalni glagoli za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i obaveze.

(Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.

¿De quién es este libro? –Es mi libro. / (Es) mío.

¿Es el gato de María? –No, es de Juan.

Konstrukcija za iskazivanje pripadnosti.

Pitanja sa *de quién.*

Prisvojni pridevi i zamenice.

IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA

Pokazni pridevi.

Određeni i neodređeni član.

Negacija.

Upitna intonacija.

(Inter)kulturalni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.

IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA

¿Qué te gusta hacer en tu tiempo libre? –Me

gusta... Prefiero...

Me gustan/me encantan las películas de suspense porque...

¿A quién le gusta...?

Glagoli *gustar, encantar*.

Glagol *preferir*.

Određeni član sa glagolom *gustar*.

(Inter)kulturalni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film.

¿Te parece...? ¿En tu opinión...?

En mi opinión... Para mí...

Tienes razón... No estoy de acuerdo...

(no) estar de acuerdo, (no) tener razón

IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA

Izražavanje mišljenja indikativom.

Naglašene lične zamenice posle predloga (*mí, ti, él, ella, nosotros, vosotros, ellos, ellas*).

(Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.

¿Cuántos estudiantes sois en la clase? –Somos 21.

¿Quiénes son estas tres personas?

¿Alguien ha visitado el museo de Salvador Dalí? – Nadie. / Sí, mi hermano lo ha visitado.

IZRAŽAVANJE KOLIČINE, BROJEVA I CENA

¿Cuánto vale el jamón serrano? –Es a dos euros los 100 gramos. –¿Me puede dar 200 gramos, por favor?

¿Hay una parada de autobuses? –Sí, sí hay. / No, no hay.

Brojevi 1-1.000.

Kvantifikatori *mucho, poco, bastante*.

Hay/no hay.

hay + neodređeni član / odsustvo člana.

Zamenice *alguien, algo; nadie, nada*.

Upitni pridev *cuánto/a/os/as*.

(Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje; novac.

Ključni pojmovi sadržaja: komunikativni pristup, funkcionalna upotreba jezika, interkulturalnost.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje program prema potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu sastav odeljenja i karakteristike učenika, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže, udžbenike i druge nastavne materijale, kao i resurse i mogućnosti lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda, komunikativnih funkcija i preporučenih jezičkih aktivnosti, nastavnik kreira svoj godišnji (globalni) plan rada na osnovu koga će kasnije razviti operativne planove. Ishodi su definisani za kraj razreda i usmeravaju nastavnika da ih operacionalizuje na nivou jedne ili više nastavnih jedinica imajući u vidu nivo postignuća učenika. Ishodi se razlikuju, tako da se neki mogu lakše i brže ostvariti, dok je za većinu ishoda potrebno više vremena, različitih aktivnosti i načina rada. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo koje ne određuje sadržaje predmeta i zato se sadržajima u udžbeniku pristupa selektivno i u skladu sa predviđenim ishodima. S obzirom na to da udžbenik nije jedini izvor znanja, nastavnik treba da uputi učenike na druge izvore informisanja i sticanja znanja i veština.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Program usmeren ka ishodima ukazuje na to šta je učenik u procesu komunikacije u stanju da razume i produkuje. Tabelarni prikaz ishoda, komunikativnih funkcija i jezičkih aktivnosti, nastavnika postepeno vodi od ishoda, preko komunikativne funkcije kao oblasti, do **preporučenih** jezičkih aktivnosti i sadržaja u komunikativnim funkcijama, koji osposobljavaju učenika da komunicira i koristi jezik u svakodnevnom životu, u privatnom, javnom ili obrazovnom domenu. Primena ovog pristupa u nastavi stranih jezika zasniva se na nastojanjima da se dosledno uvažavaju sledeći stavovi:

– ciljni jezik upotrebljava se u učionici u dobro osmišljenim kontekstima od interesa za učenike, u prijatnoj i opuštenoj atmosferi;

– govor nastavnika prilagođen je uzrastu i znanjima učenika;

– nastavnik treba da bude siguran da je shvaćeno značenje poruke uključujući njene kulturološke, vaspitne i socijalizirajuće elemente;

– bitno je značenje jezičke poruke;

– znanja učenika mere se jasno određenim relativnim kriterijumima tačnosti i zato uzor nije izvorni govornik;

– nastava se zasniva i na socijalnoj interakciji s ciljem da unapredi kvalitet i obim jezičkog materijala; rad u učionici i van nje sprovodi se putem grupnog ili individualnog rešavanja problema, potragom za informacijama iz različitih izvora (internet, dečiji časopisi, prospekti i audio materijal) kao i rešavanjem manje ili više složenih zadataka u realnim i virtuelnim uslovima sa jasno određenim kontekstom, postupkom i ciljem;

– nastavnik upućuje učenike u zakonitosti usmenog i pisanog koda i njihovog međusobnog odnosa;

– svi gramatički sadržaji uvode se induktivnom metodom kroz raznovrsne kontekstualizovane primere u skladu sa nivoom, a bez detaljnih gramatičkih objašnjenja, osim, ukoliko učenici na njima ne insistiraju, a njihovo poznavanje se vrednuje i ocenjuje na osnovu upotrebe u odgovarajućem komunikativnom kontekstu.

Komunikativno-interaktivni pristup u nastavi stranih jezika uključuje i sledeće:

– usvajanje jezičkog sadržaja kroz ciljano i osmišljeno učestvovanje u društvenom činu;

– poimanje nastavnog programa kao dinamične, zajednički pripremljene i prilagođene liste zadataka i aktivnosti;

– nastavnik treba da omogući pristup i prihvatanje novih ideja;

– učenici se posmatraju kao odgovorni, kreativni, aktivni učesnici u društvenom činu;

– udžbenici predstavljaju izvor aktivnosti i moraju biti praćeni upotrebom dodatnih autentičnih materijala;

– učionica je prostor koji je moguće prilagođavati potrebama nastave iz dana u dan;

– rad na projektu kao zadatku koji ostvaruje korelaciju sa drugim predmetima i podstiče učenike na studiozni i istraživački rad;

– za uvođenje novog leksičkog materijala koriste se poznate gramatičke strukture i obrnuto.

Tehnike / aktivnosti

Tokom časa se preporučuje dinamično smenjivanje tehnika / aktivnosti koje ne bi trebalo da traju duže od 15 minuta.

Slušanje i reagovanje na komande nastavnika na stranom jeziku ili sa audio zapisa (slušaj, piši, poveži, odredi ali i aktivnosti u vezi sa radom u učionici: crtaj, seci, boji, otvori/zatvori svesku, itd.).

Rad u parovima, malim i velikim grupama (mini-dijalozi, igra po ulogama, simulacije itd.).

Manuelne aktivnosti (izrada panoa, prezentacija, zidnih novina, postera i sl.).

Vežbe slušanja (prema uputstvima nastavnika ili sa audio-zapisa povezati pojmove, dodati delove slike, dopuniti informacije, selektovati tačne i netačne iskaze, utvrditi hronologiju i sl.).

Igre primerene uzrastu

Klasiranje i upoređivanje (po količini, obliku, boji, godišnjim dobima, volim/ne volim, komparacije...).

Rešavanje „problem-situacija” u razredu, tj. dogovori i mini-projekti.

„Prevođenje” iskaza u gest i gesta u iskaz.

Povezivanje zvučnog materijala sa ilustracijom i tekstom, povezivanje naslova sa tekstom ili, pak, imenovanje naslova.

Zajedničko pravljenje ilustrovanih i pisanih materijala (planiranje različitih aktivnosti, izveštaj/dnevnik sa putovanja, reklamni plakat, program priredbe ili neke druge manifestacije).

Razumevanje pisanog jezika:

- uočavanje distinktivnih obeležja koja ukazuju na gramatičke specifičnosti (rod, broj, glagolsko vreme, lice...);
- prepoznavanje veze između grupa slova i glasova;
- odgovaranje na jednostavna pitanja u vezi sa tekstom, tačno/netačno, višestruki izbor;
- izvršavanje pročitanih uputstava i naredbi.

Pismeno izražavanje:

- povezivanje glasova i grupe slova;
- zamenjivanje reči crtežom ili slikom;
- pronalaženje nedostajuće reči (upotpunjavanje niza, pronalaženje „uljeza”, osmosmerke, ukrštene reči, i slično);
- povezivanje kraćeg teksta i rečenica sa slikama/ilustracijama;
- popunjavanje formulara (prijava za kurs, nalepnice npr. za prtljag);
- pisanje čestitki i razglednica;
- pisanje kraćih tekstova.

Uvođenje dečije književnosti i transponovanje u druge medije: igru, pesmu, dramski izraz, likovni izraz.

Predviđena je izrada dva pismena zadatka u toku školske godine.

STRATEGIJE ZA UNAPREĐIVANJE I UVEŽBAVANJE JEZIČKIH VEŠTINA

S obzirom na to da se ishodi ostvaruju preko jezičkih veština, važno je da se one u nastavi stranih jezika permanentno i istovremeno uvežbavaju. Samo tako učenici mogu da steknu jezičke kompetencije koje su u skladu sa zadatim ciljem.

Stoga je važno razvijati strategije za unapređivanje i uvežbavanje jezičkih veština.

Slušanje

Razumevanje govora je jezička aktivnost dekodiranja doslovnog i implicitnog značenja usmenog teksta; pored sposobnosti da razaznaje fonološke i leksičke jedinice i smislaone celine na jeziku koji uči, da bi uspešno ostvario razumevanje učenik treba da poseduje i sledeće kompetencije:

- diskurzivnu (o vrstama i karakteristikama tekstova i kanala prenošenja poruka),
- referencijalnu (o temama o kojima je reč) i
- sociokulturnu (u vezi sa komunikativnim situacijama, različitim načinima formulisanja određenih govornih funkcija i dr.).

Težina zadataka u vezi sa razumevanjem govora zavisi od više činilaca:

- od ličnih osobina i sposobnosti onoga ko sluša, uključujući i njegov kapacitet kognitivne obrade,
- od njegove motivacije i razloga zbog kojih sluša dati usmeni tekst,
- od osobina onoga ko govori,
- od namera s kojima govori,
- od konteksta i okolnosti – povoljnih i nepovoljnih – u kojima se slušanje i razumevanje ostvaruju,
- od karakteristika i vrste teksta koji se sluša, itd.

Progresija (od lakšeg ka težem, od prostijeg ka složenijem) za ovu jezičku aktivnost u okviru programa predviđena je, stoga, na više ravni. Posebno su relevantne sledeće:

- prisustvo/odsustvo vizuelnih elemenata (na primer, lakšim za razumevanje smatraju se oni usmeni tekstovi koji su praćeni vizuelnim elementima zbog obilja kontekstualnih informacija koje se automatski upisuju u dugotrajnu memoriju, ostavljajući pažnji mogućnost da se usredsredi na druge pojedinosti);
- dužina usmenog teksta;
- brzina govora;
- jasnost izgovora i eventualna odstupanja od standardnog govora;
- poznavanje teme;
- mogućnost/nemogućnost ponovnog slušanja i drugo.

Čitanje

Čitanje ili razumevanje pisanog teksta spada u tzv. vizuelne receptivne jezičke veštine. Tom prilikom čitalac prima i obrađuje tj. dekodira pisani tekst jednog ili više autora i pronalazi njegovo značenje. Tokom čitanja neophodno je uzeti u obzir određene faktore koji utiču na proces čitanja, a to su karakteristike čitalaca, njihovi interesi i motivacija kao i namere, karakteristike teksta koji se čita, strategije koje čitaoci koriste, kao i zahtevi situacije u kojoj se čita.

Na osnovu namere čitaoca razlikujemo sledeće vrste čitanja:

- čitanje radi usmeravanja;
- čitanje radi informisanosti;
- čitanje radi praćenja uputstava;
- čitanje radi zadovoljstva.

Tokom čitanja razlikujemo i nivo stepena razumevanja, tako da čitamo da bismo razumeli:

- globalnu informaciju;
- posebnu informaciju,
- potpunu informaciju;
- skriveno značenje određene poruke.

Pisanje

Pisana produkcija podrazumeva sposobnost učenika da u pisanom obliku opiše događaje, osećanja i reakcije, prenese poruke i izrazi stavove, kao i da rezimira sadržaj različitih poruka (iz medija, književnih i umetničkih tekstova itd.), vodi beleške, sačini prezentacije i slično.

Težina zadataka u vezi sa pisanom produkcijom zavisi od sledećih činilaca: poznavanja leksike i nivoa komunikativne kompetencije, kapaciteta kognitivne obrade, motivacije, sposobnosti prenošenja poruke u koherentne i povezane celine teksta.

Progresija označava proces koji podrazumeva usvajanje strategija i jezičkih struktura od lakšeg ka težem i od prostijeg ka složenijem. Svaki viši jezički nivo podrazumeva ciklično ponavljanje prethodno usvojenih elemenata, uz nadogradnju koja sadrži složenije jezičke strukture, leksiku i komunikativne sposobnosti. Za ovu jezičku aktivnost u okviru programa predviđena je progresija na više ravni. Posebno su relevantne sledeće:

- teme (učenikova svakodnevica i okruženje, lično interesovanje, aktuelni događaji i razni aspekti iz društveno-kulturnog konteksta, kao i teme u vezi sa različitim nastavnim predmetima);
- tekstualne vrste i dužina teksta (formalni i neformalni tekstovi, rezimiranje, lične beleške);
- leksika i komunikativne funkcije (sposobnost učenika da ostvari različite funkcionalne aspekte kao što su opisivanje ljudi i događaja u različitim vremenskim kontekstima, da izrazi pretpostavke, sumnju, zahvalnost i slično u privatnom, javnom i obrazovnom domen);

– stepen samostalnosti učenika (od vođenog/usmeravanog pisanja, u kome se učenicima olakšava pisanje konkretnim zadacima i uputstvima, do samostalnog pisanja).

Govor

Govor kao produktivna veština posmatra se sa dva aspekta, i to u zavisnosti od toga da li je u funkciji *monološkog izlaganja*, pri čemu govornik saopštava, obaveštava, prezentuje ili drži predavanje jednoj ili više osoba, ili je u funkciji *interakcije*, kada se razmenjuju informacije između dva ili više sagovornika sa određenim ciljem, poštujući princip saradnje tokom dijaloga.

Aktivnosti monološke govorne produkcije su:

- javno obraćanje (saopštenja, davanje uputstava i informacija);
- izlaganje pred publikom (predavanja, prezentacije, reportaže, izveštavanje i komentari o nekim događajima i sl.).

Ove aktivnosti se mogu realizovati na različite načine i to:

- čitanjem pisanog teksta pred publikom;
- spontanom izlaganjem ili izlaganjem uz pomoć vizuelne podrške u vidu tabela, dijagrama, crteža i dr.
- realizacijom uvežbane uloge ili pevanjem.

Interakcija podrazumeva stalnu primenu i smenjivanje receptivnih i produktivnih strategija, kao i kognitivnih i diskurzivnih strategija (uzimanje i davanje reči, dogovaranje, usaglašavanje, predlaganje rešenja, rezimiranje, ublažavanje ili zaobilaženje nesporazuma ili posredovanje u nesporazumu) koje su u funkciji što uspešnijeg ostvarivanja interakcije. Interakcija se može realizovati kroz niz aktivnosti, na primer:

- razmenu informacija,
- spontanu konverzaciju,
- neformalnu ili formalnu diskusiju, debatu,
- intervju ili pregovaranje, zajedničko planiranje i saradnju.

Sociokulturna kompetencija i medijacija

Sociokulturna kompetencija i medijacija predstavljaju skup teorijskih znanja (kompetencija) koja se primenjuju u nizu jezičkih aktivnosti u dva osnovna jezička medijuma (pisanom i usmenom) i uz primenu svih drugih jezičkih aktivnosti (razumevanje govora, govor i interakcija, pisanje i razumevanje pisanog teksta). Dakle, predstavljaju veoma složene kategorije koje su prisutne u svim aspektima nastavnog procesa i procesa učenja.

Sociokulturna kompetencija predstavlja skup znanja o svetu uopšte, kao i o sličnostima i razlikama između kulturnih i komunikativnih modela sopstvene govorne zajednice i zajednice/zajednica čiji jezik uči. Ta znanja se, u zavisnosti od nivoa opštih jezičkih kompetencija, kreću od poznavanja osnovnih komunikativnih principa u svakodnevnoj

komunikaciji (osnovni funkcionalni stilovi i registri), do poznavanja karakteristika različitih domena jezičke upotrebe (privatni, javni i obrazovni), paralingvističkih elemenata, i elemenata kulture/kultura zajednica čiji jezik uči. Navedena znanja potrebna su za kompetentnu, uspešnu komunikaciju u konkretnim komunikativnim aktivnostima na ciljnom jeziku.

Poseban aspekt sociokulturne kompetencije predstavlja *interkulturalna kompetencija*, koja podrazumeva razvoj svesti o drugom i drugačijem, poznavanje i razumevanje sličnosti i razlika između svetova, odnosno govornih zajednica, u kojima se učenik kreće. Interkulturalna kompetencija takođe podrazumeva i razvijanje tolerancije i pozitivnog stava prema individualnim i kolektivnim karakteristikama govornika drugih jezika, pripadnika drugih kultura koje se u manjoj ili većoj meri razlikuju od njegove sopstvene, to jest, razvoj interkulturalne ličnosti, kroz jačanje svesti o vrednosti različitih kultura i razvijanje sposobnosti za integrisanje interkulturalnih iskustava u sopstveni kulturni model ponašanja i verovanja.

Medijacija predstavlja aktivnost u okviru koje učenik ne izražava sopstveno mišljenje, već funkcioniše kao posrednik između osoba koje nisu u stanju da se direktno sporazumevaju. Medijacija može biti usmena i pisana, i uključuje sažimanje i rezimiranje teksta i prevođenje. Prevođenje se u ovom programu tretira kao posebna jezička aktivnost koja nikako ne treba da se koristi kao tehnika za usvajanje bilo kog aspekta ciljnog jezika predviđenog komunikativnom nastavom. Prevođenje podrazumeva razvoj znanja i veština korišćenja pomoćnih sredstava (rečnika, priručnika, informacionih tehnologija, itd.) i sposobnost iznalaženja strukturalnih i jezičkih ekvivalenata između jezika sa koga se prevodi i jezika na koji se prevodi.

UPUTSTVO ZA TUMAČENJE GRAMATIČKIH SADRŽAJA

Nastava gramatike, naporedo s nastavom i usvajanjem leksike i drugih aspekata stranog jezika, predstavlja jedan od preduslova ovladavanja stranim jezikom. Usvajanje gramatike podrazumeva formiranje gramatičkih pojmova i gramatičke strukture govora kod učenika, izučavanje gramatičkih pojava, formiranje navika i umenja u oblasti gramatičke analize i primene gramatičkih znanja, kao priloga izgrađivanju i unapređivanju kulture govora.

Uloga gramatike u procesu ovladavanja jezikom je pre svega praktična i sastoji se u postavljanju osnove za razvijanje komunikativne kompetencije. Gramatičke pojave treba posmatrati sa funkcionalnog aspekta (funkcionalni pristup). U procesu nastave stranog jezika u što većoj meri treba uključivati one gramatičke kategorije koje su tipične i neophodne za svakodnevni govor i komunikaciju, i to kroz raznovrsne modele, primenom osnovnih pravila i njihovim kombinovanjem. Treba težiti tome da se gramatika usvaja i receptivno i produktivno, kroz sve vidove govornih aktivnosti (slušanje, čitanje, govor i pisanje, kao i prevođenje), na svim nivoima učenja stranog jezika, prema jasno utvrđenim ciljevima, standardima i ishodima nastave stranih jezika.

Gramatičke kategorije su razvrstane u skladu sa Evropskim referentnim okvirom za žive jezike za svaki jezički nivo koji podrazumeva progresiju jezičkih struktura prema komunikativnim ciljevima: od prostijeg ka složenijem i od receptivnog ka produktivnom. Svaki viši jezički nivo podrazumeva gramatičke sadržaje prethodnih jezičkih nivoa. Cikličnim ponavljanjem prethodno usvojenih elemenata nadograđuju se složenije gramatičke strukture. Nastavnik ima slobodu da izdvoji gramatičke strukture koje će ciklično ponavljati u skladu sa postignućima učenika, kao i potrebama nastavnog konteksta.

Glavni cilj nastave stranog jezika jeste razvijanje komunikativne kompetencije na određenom jezičkom nivou, u skladu sa statusom jezika i godinom učenja. S tim u vezi, uz određene

gramatičke kategorije stoji napomena da se usvajaju receptivno, dok se druge usvajaju produktivno.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje ne samo postignuća učenika, proces nastave i učenja, već i sopstveni rad kako bi permanentno unapređivao nastavni proces.

Proces praćenja ostvarenosti ishoda počinje procenom nivoa znanja učenika na početku školske godine kako bi nastavnici mogli da planiraju nastavni proces i proces praćenja i vrednovanja učeničkih postignuća i napredovanja. Taj proces se realizuje formativnim i sumativnim vrednovanjem. Dok se kod formativnog ocenjivanja tokom godine prate postignuća učenika različitim instrumentima (dijagnostički testovi, samoevaluacija, jezički portfolio, projektni zadaci i dr.), sumativnim ocenjivanjem (pismeni zadaci, završni testovi, testovi jezičkog nivoa) preciznije se procenjuje ostvarenost ishoda ili standarda na kraju određenog vremenskog perioda (kraj polugodišta, godine, ciklusa obrazovanja). Formativno vrednovanje nije samo praćenje učeničkih postignuća, već i praćenje načina rada i sredstvo koje omogućava nastavniku da u toku nastavnog procesa menja i unapređuje proces rada. Tokom ocenjivanja i vrednovanja učeničkih postignuća treba voditi računa da se načini na koje se ono sprovodi ne razlikuje od uobičajenih aktivnosti na času jer se i ocenjivanje i vrednovanje smatraju sastavnim delom procesa nastave i učenja, a ne izolovanim aktivnostima koje stvaraju stres kod učenika i ne daju pravu sliku njihovih postignuća. Ocenjivanjem i vrednovanjem treba da se obezbedi napredovanje učenika u ostvarivanju ishoda, kao i kvalitet i efikasnost nastave. Svrha ocenjivanja treba da bude i jačanje motivacije za napredovanjem kod učenika, a ne isticanje njihovih grešaka. Elementi koji se vrednuju su raznovrsni i treba da doprinesu sveopštoj slici o napredovanju učenika, jačanju njihovih komunikativnih kompetencija, razvoju veština i sposobnosti neophodnih za dalji rad i obrazovanje. To se postiže ocenjivanjem različitih elemenata kao što su jezičke veštine (čitavanje, slušanje, govor i pisanje), usvojenost leksičkih sadržaja i jezičkih struktura, primena pravopisa, angažovanost i zalaganje u radu na času i van njega, primena sociolingvističkih normi. Prilikom ocenjivanja i vrednovanja neophodno je da načini provere i ocenjivanja budu poznati učenicima odnosno usaglašeni sa tehnikama, tipologijom vežbi i vrstama aktivnosti koje su primenjivane na redovnim časovima, kao i načinima na koji se vrednuju postignuća. Takva pravila i organizacija procesa vrednovanja i ocenjivanja omogućavaju pozitivnu i zdravu atmosferu u nastavnom procesu, kao i kvalitetne međusobne odnose i komunikaciju na relaciji učenik–nastavnik, kao i učenik–učenik, a ujedno pomažu učeniku da razume važnost i smislenost vrednovanja i podstiču ga na preuzimanje odgovornosti za vlastito planiranje i unapređivanje procesa učenja.

5. UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA PREPORUČENE VRSTE AKTIVNOSTI I NAČINI OSTVARIVANJA PROGRAMA

Preporučene vrste aktivnosti u obrazovno-vaspitnom radu date su u programima za svaki obavezni predmet i izborni program u delu *Uputstvo za ostvarivanje programa*.

6. PREPORUKE ZA PRIPREMU INDIVIDUALNOG OBRAZOVNOG PLANA ZA UČENIKE KOJIMA JE POTREBNA DODATNA OBRAZOVNA PODRŠKA

6.1. Individualni obrazovni plan za socijalno uskraćene učenike i učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetom

Individualni obrazovni plan se priprema za učenike kojima je usled socijalne uskraćenosti, smetnji u razvoju, invaliditeta, kasnijeg uključivanja u školovanje, nedovoljnog poznavanja

jezika i drugih razloga potrebna dodatna obrazovna podrška. Cilj individualnog obrazovnog plana jeste postizanje optimalnog uključivanja takvih učenika u redovan obrazovno-vaspiti rad i njihovo osamostaljivanje u vršnjačkom kolektivu. Za svakog učenika pojedinačno, prema njegovim specifičnim potrebama i mogućnostima, priprema se prilagođen način obrazovanja koji obuhvata individualni obrazovni plan, program i način rada koji sadrže: 1) dnevni raspored aktivnosti časova nastave u odeljenju; 2) dnevni raspored rada sa licem koje pruža dodatnu podršku i učestalost te podrške; 3) ciljeve obrazovno-vaspiti rada; 4) posebne standarde postignuća i prilagođene standarde za pojedine ili sve predmete sa obrazloženjem za odstupanje; 5) program po predmetima, u kome je precizirano koji sadržaji se obrađuju u odeljenju, a koji u radu sa dodatnom podrškom; 6) individualizovan način rada nastavnika, izbor adekvatnih metoda i tehnika obrazovno-vaspiti rada. Individualni obrazovni plan donosi pedagoški kolegijum na predlog stručnog tima za inkluzivno obrazovanje. Tim za inkluzivno obrazovanje čine odeljenjski starešina i predmetni nastavnici, stručni saradnik škole, roditelj/staratelj, a po potrebi pedagoški asistent i stručnjak van škole, na predlog roditelja/staratelja. Roditelj/staratelj daje saglasnost za sprovođenje individualnog obrazovnog plana. Nastavnik pri planiranju svog rada u odeljenju usklađuje svoj plan sa individualnim obrazovnim planom učenika. Sprovođenje individualnih obrazovnih planova prati prosvetni savetnik.

6.2. Individualni obrazovni plan za učenike sa izuzetnim sposobnostima

Za učenike sa izuzetnim sposobnostima, škola obezbeđuje izradu, donošenje i ostvarivanje individualnog obrazovnog plana kojim se vrši proširivanje i produbljivanje sadržaja obrazovno-vaspiti rada. Individualni obrazovni plan je poseban akt, koji ima za cilj optimalni razvoj učenika i ostvarivanje ishoda obrazovanja i vaspitanja, u skladu sa propisanim ciljevima i principima, odnosno zadovoljavanja obrazovno-vaspiti potreba učenika. Individualni obrazovni plan uključuje: 1) pedagoški profil učenika, u kom su opisane njegove jake strane i potrebe za podrškom; 2) plan individualizovanog načina rada, kojim se predlažu određeni vidovi prilagođavanja nastave (prostora i uslova, metoda rada, materijala i učila) specifičnim potrebama učenika i 3) plan aktivnosti, kojim se predviđeni oblici dodatne podrške operacionalizuju u niz konkretnih zadataka i koraka, i specifikuje raspored, trajanje, realizatori i ishodi svake aktivnosti.

Individualni obrazovni plan donosi pedagoški kolegijum na predlog tima za inkluzivno obrazovanje, odnosno tima za pružanje dodatne podrške učeniku. Tim za pružanje dodatne podrške čine: nastavnik predmetne nastave, stručni saradnik škole, roditelj/staratelj, a po potrebi i stručnjak van škole, na predlog roditelja/staratelja. Roditelj/staratelj daje saglasnost za sprovođenje individualnog obrazovnog plana. Nastavnik pri planiranju svog rada u odeljenju usklađuje svoj plan sa individualnim obrazovnim planom učenika, uključujući mere i aktivnosti predviđene individualnim obrazovnim planom. On se ostvaruje dominantno u okviru zajedničkih aktivnosti u odeljenju a u skladu sa potrebama učenika, na osnovu odluke tima za pružanje dodatne podrške učeniku, delom može da se ostvaruje i van odeljenja.

Sprovođenje individualnih obrazovnih planova prati prosvetni savetnik.

7. NAČIN PRILAGOĐAVANJA PROGRAMA

7.1. Način prilagođavanja programa predmeta od značaja za nacionalnu manjinu

U nastavi predmeta od značaja za nacionalnu manjinu (istorija, muzička kultura i likovna kultura) izučavaju se dodatni sadržaji koji se odnose na istorijsko i umetničko nasleđe određene manjine. Od nastavnika se očekuje da, u okvirima definisanog godišnjeg fonda časova, obrade i dodatne sadržaje, obezbeđujući ostvarivanje cilja predmeta, standarda postignuća učenika i definisanih ishoda. Da bi se ovo postiglo veoma je važno planirati i

realizovati nastavu na taj način da se sadržaji iz kulturno-istorijske baštine jedne manjine ne posmatraju i obrađuju izolovano, već da se povezuju i integrišu sa ostalim sadržajima programa koristeći svaku priliku da se desi učenje koje će kod učenika jačati njihov osećaj pripadnosti određenoj nacionalnoj manjini.

7.2. Način prilagođavanja programa za dvojezično obrazovanje

Škola, u skladu sa neophodnim uslovima za rad u dvojezičnoj nastavi i kvalifikovanim stručnim kadrom, određuje predmete, fond časova koji će se realizovati na stranom jeziku kao i način ostvarivanja nastave koja se odvija na stranom jeziku.

8. DRUGA PITANJA OD ZNAČAJA ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA NASTAVE I UČENJA

8.1. Uputstvo za ostvarivanje slobodnih nastavnih aktivnosti

Slobodne nastavne aktivnosti škola planira Školskim programom i Godišnjim planom rada. One mogu biti iz prirodnih ili društvenih nauka, umetnosti i kulture, tehnike, kao i drugih oblasti u skladu sa interesovanjima učenika, prostornim i ljudskim resursima. Škola je u obavezi da učenicima ponudi listu od tri slobodne nastavne aktivnosti, a učenik obavezno bira jednu od njih i pohađa tokom cele školske godine. Slobodne nastavne aktivnosti realizuju se po programu koji priprema škola ili po programima koji su prethodno doneti kao izborni (npr. svakodnevni život u prošlosti, crtanje, slikanje, vajanje, čuvari prirode i sl.). Svrha ovih aktivnosti je osnaživanje učenika da prepoznaju svoja interesovanja i sposobnosti koje su važne za profesionalni razvoj i donošenje odluka za nastavak školovanja i zato učenici mogu svake godine birati različite slobodne nastavne aktivnosti. Nastavu treba tako organizovati da učenici imaju što više mogućnosti za aktivno učešće, za interakciju sa drugim učenicima, korišćenje različitih izvora informacija i savremenih tehnologija.

8.2. Uputstvo za ostvarivanje vannastavnih aktivnosti

Škola je u obavezi da svojim Školskim programom i Godišnjim planom rada predvidi različite programe vannastavnih aktivnosti u skladu sa interesovanjima učenika, resursima i prostornim mogućnostim. Pored organizacije izleta, ekskurzije, poseta izložbama i saradnje sa lokalnom samoupravom, učenicima treba ponuditi veći broj društvenih, tehničkih, humanitarnih, sportskih i kulturnih aktivnosti. Nastavnici, odeljenske starešine i stručni saradnici kroz svoj neposredni rad sa učenicima upoznaju ih sa ponudom vannastavnih aktivnosti, njihovim sadržajem, načinom rada i svrhom. Takođe, potrebno je da i roditelji budu upoznati sa ponudom škole i motivisani da njihova deca izaberu one aktivnosti koje im najviše odgovaraju.

Plan i program vannastavnih aktivnosti škola sama priprema u skladu sa iskazanim interesovanjima učenika i svojim mogućnostima. Izbor načina rada treba da bude u funkciji podsticanja aktivnog učešća učenika i njihove samostalnosti. Neke aktivnosti mogu biti tako organizovane da ih zajednički vode dva i više nastavnika (na primer: drama, pokret, muzika).

Učešće učenika u društvenim, tehničkim, humanitarnim, sportskim i kulturnim aktivnostima doprinosi mnogim važnim ishodima obrazovanja i vaspitanja, kao što su:

- zadovoljenje različitih obrazovnih potreba i interesovanja učenika;
- prepoznavanje profesionalnih sposobnosti i interesovanja, upoznavanje sa svetom rada;
- nadogradnja ishoda koji se ostvaruju u okviru redovne nastave i doprinose razvoju međupredmetnih ishoda;

- unapređivanje različitih sposobnosti (intelektualne, fizičke, kreativne, radne...);
- jačanje kapaciteta učenika za razlikovanje bezbednog od nebezbednog ponašanja i zaštitu od rizičnog ponašanja;
- podsticanje humanog i odgovornog odnosa prema sebi, drugima i okruženju, jačanje osetljivosti za one kojima je potrebna pomoć (npr. stari i bolesni);
- unapređivanje različitih vrsta pismenosti (jezičke, medijske, kulturne, naučne...);
- kultivisanje korišćenja slobodnog vremena;
- podsticanje interkulturalnog dijaloga;
- razumevanje koncepta inkluzije i jačanje osetljivosti za različitost;
- jačanje generacijskih veza između učenika različitih odeljenja bez kompetitivnosti;
- relaksacija, rasterećenje napetosti učenika, samoiskazivanje;
- jačanje veze sa lokalnom zajednicom;
- razvoj osećanja pripadnosti svojoj školskoj zajednici;
- podsticanje samostalnosti, proaktivnosti i preduzimljivost;
- priprema za rešavanje različitih životnih situacija;
- promocija škole i njenog identiteta.

Škola treba da nastoji da rezultati rada učenika u okviru vannastavnih aktivnosti postanu vidljivi kako u okviru škole, tako i šire, kao što su organizovanje predstava, izložbi, bazara, objavljivanje na sajtu, smotre stvaralaštva, sportski susreti i dr.

HOR / ORKESTAR

Svaka osnovna škola je obavezna da organizuje rad horova. Horovi mogu biti organizovani kao hor razreda prvog ciklusa, hor razreda drugog ciklusa, hor na nivou škole, od prvog do osmog razreda, ili razredni hor.

Orkestar može da se obrazuje u zavisnosti od uslova škole. Orkestar je instrumentalni sastav od najmanje 10 izvođača koji sviraju u najmanje tri samostalne deonice. Mogu se obrazovati orkestri blok flauta, tamburica, gudačkog sastava, harmonika, mandolina, kao i mešoviti orkestri.

Rad sa horom/orkestrom predstavlja složeniji vid obrazovnog-vaspitnog rada nastavnika. Računa se kao sastavni deo obavezne nastave, a vrednuje se kao pedagoška norma nastavnika u okviru obavezne dvadesetočasovne norme sa po 3 časa nedeljno, odnosno po 108 časova godišnje. Časovi hora/orkestra izvode se kontinuirano od početka do kraja školske godine i deo su radne obaveze učenika koji su prošli audiciju za hor/orkestar.

Rad sa horom/orkestrom ima obrazovni i vaspitni cilj.

Obrazovni cilj obuhvata razvijanje muzičkog ukusa, stvaralačkih sposobnosti, spontanog izražavanja, muzičkog sluha i ritma, razvijanje glasovnih mogućnosti i učvršćivanje intonacije, sposobnost za fino nijansiranje i izražajno pevanje primenom elemenata muzičke izražajnosti (tempo, dinamika...). Razvija se dečji glas, pravilno držanje, disanje, intonacija, izgovor i artikulacija.

Vaspitni cilj obuhvata razvijanje osećanja pripadnosti kolektivu – timski rad, razvijanje tolerancije, discipline, poštovanja različitosti i pravila ponašanja, razvijanje odgovornosti, sticanje samopouzdanja, savladavanje treme i pružanje pomoći u smislu vršnjačkog učenja i saradnje. Upoznavanje raznovrsnih dela domaćih i stranih autora doprinosi razvoju opšte kulture, međusobnom razumevanju, uvažavanju i poštovanju.

Uticaj muzike na zdravlje (psihološki, sociološki, emocionalni razvoj) je veoma značajan. Učestvovanje u horu/orkestru u velikoj meri doprinosi smanjenju stresa i agresivnosti. Učenici koji pevaju, odnosno sviraju pokazuju bolje rezultate u učenju i socijalnim veštinama. Ujedno, učestvovanje u grupnom muziciranju podstiče i doživotnu ljubav prema muzici.

HOR

Nastavnik formira hor na osnovu provere sluha i pevačkih sposobnosti učenika, dikcije i osećaja za ritam, nakon čega sledi klasifikovanje pevača po glasovima. Horske probe se izvode odvojeno po glasovima i zajedno. Repertoar školskih horova obuhvata odgovarajuća dela domaćih i stranih autora raznih epoha, kao i narodne, prigodne, pesme savremenih dečjih kompozitora i kompozicije sa festivala dečjeg stvaralaštva. U toku školske godine potrebno je sa horom izvesti najmanje deset dvoglasnih i troglasnih kompozicija, a cappella ili uz instrumentalnu pratnju. Pri izboru pesama nastavnik treba da pođe od uzrasta učenika, procene glasovnih mogućnosti, i primerenog literarnog sadržaja.

Sadržaj rada:

- odabir i razvrstavanje glasova;
- vežbe disanja, dikcije i intonacije;
- horsko raspevavanje i tehničke vežbe;
- intonativne vežbe i rešavanje pojedinih problema iz horske partiture (intervalski, harmonski, stilski);
- muzička i psihološka obrada kompozicije;
- uvežbavanje horskih deonica pojedinačno i zajedno;
- ostvarivanje programa i nastupa prema godišnjem programu škole.

Na časovima hora, nastavnik treba da ukaže na građu i važnost mehanizma koji učestvuje u formiranju tona u okviru pevačkog aparata. Disanje, dikcija i artikulacija predstavljaju osnovu vokalne tehnike pa tako vežbe disanja i raspevavanja moraju biti stalno zastupljene. Preporučuje se kombinovano disanje, nos i usta istovremeno, i to trbušno, dijafragmatično disanje.

Pevač na slušaoca deluje i tonom i rečju. U tom smislu nastavnik treba da insistira na dobroj dikciji koja podrazumeva jasan i razgovetan izgovor teksta, odnosno samoglasnika i

suglasnika, ali i na pravilnom akcentovanju reči. Preporučljivo je pevanje vokala na istoj tonskoj visini, uz minimalno pokretanje vilice u cilju izjednačavanja vokala, a u cilju dobijanja ujednačene horske boje.

Kod obrade nove pesme ili kompozicije prvo se pristupa detaljnoj analiza teksta. Ukoliko je tekst na stranom jeziku, učenici moraju naučiti pravilno da čitaju tekst, izgovaraju nove, nepoznate glasove koji ne postoje u maternjem jeziku i upoznaju se sa značenjem teksta. U okviru analize teksta važno je obratiti pažnju i na akcentovanje reči i slogova u zavisnosti od dela takta u kome se nalaze i melodijskog toka. Sledi analiza notnog teksta i usvajanje melodije u fragmentima. Ova faza pripreme zahteva odvojene probe po glasovima. Na zajedničkoj probi hora, nakon usvajanja pesme/kompozicije u celini treba obratiti pažnju na dinamiku i agogiku.

Obrađene kompozicije treba izvoditi na kulturnim manifestacijama škole (Dan škole, Svečana poslava povodom obeležavanja školske slave Svetog Save, Godišnji koncert...), i van nje, kao i na festivalima i takmičenjima horova, kako u zemlji, tako i van nje.

PREPORUČENE KOMPOZICIJE ZA RAD HORA

Himne:

Državna himna

Himna Svetom Savi

Himna škole

Narodne i pesme domaćih autora:

Srpska narodna pesma, *Urodile žute kruške*

Srpska narodna pesma, *Čaj goro, lane moje*

Srpska narodna pesma, *Zaspo Janko*

Zbirka horskih kompozicija, *Varaj Danke*

Zbirka horskih kompozicija, *Živkova tašta*

Niška banja, aranžman Nik Pejdž

Staniša Korunović, *Cveć*.

Svetolik Pašćan Kojanov, *Zimska pesma*

Biljana Mandić, *LJubičica*

Vladimir Đorđević, *Veće vrana*

Stevan Stojanović Mokranjac, *Al' je lep ovaj svet*

Marko Tajčević, *Pošla rumen*.

Žarko Petrović, *Serenada Beogradu*

Davorin Jenko, *Vostani Srbije*

Nikola Grbić, *Ovo je Srbija*

Stevan Stojanović Mokranjac, *U Budimu gradu*

Dragan Pantić, *Simonida*

Konstantin Babić, *Čaj goro*

Ju rok misija, *Za milion godina*

Duhovne pesme:

Mileševka

Beli anđeo

Udaralo u tamburu đaće

Pomozi nam, Bože dragi

Pomozi nam, višnji Bože

Josif Marinković, *Oče naš*

Vera Milanković, *Oče naš*

Nepoznat autor, *Brojanica Svetog Save*

Nepoznat autor, *Pred ikonom Svetog Save*

Nepoznat autor, *Raduj se* (uskršnja pesma)

Strani kompozitori:

Johan Sebastijan Bah, *Ah, što volim*

Wolfgang Amadeus Mozart, *Laku noć (Bona nox)*

Đovani da Nola, *Chi la gagliarda*

Ludvig van Betoven, *Oda radosti*

Dmitri Bortnjanski, *Mnogaja ljeta*

Darko Kraljić, *Čamac na Tisi*

Arsen Dedić, *Kad bi svi*

Harold Arlen, *Iznad duge (Over The Rainbow)*

Hoze Marti, *Guantanamera*

Džo Dasin, *Champs Elysées*

Bob Marli, *Don't Worry, Be Happy*

Din Martin, *Volare*

Grčka narodna pesma, *Mi mou thimonis matia mou*

Tradicionalna pesma iz Engleske, *Green sleeves*

Nena, *99 Luftballons*

Japanska dečja pesma, *Tanabata Sama*

Ričard Rodžers: *Edelweiss*

Tradicionalna pesma iz Italije, *L'inverno se n'è andato*

Na repertoaru hora mogu se naći i višeglasne pesme koje su predložene u Preporučenim kompozicijama za pevanje i sviranje, naročito ako je reč o razrednom horu.

ORKESTAR

Sadržaji rada:

- izbor instrumenata i izvođača u formiranju orkestra;
- izbor kompozicija prema mogućnostima izvođača i sastavu orkestra;
- tehničke i intonativne vežbe;
- raspisivanje deonica i uvežbavanje po grupama (prstomet, intonacija, fraziranje);
- spajanje po grupama (I–II; II–III; I–III);
- zajedničko sviranje celog orkestra, ritmičko-intonativno i stilsko oblikovanje kompozicije.

U izboru orkestarskog materijala i aranžmana voditi računa o vrsti ansambla, uzrastu učenika i njihovim izvođačkim sposobnostima. Repertoar školskog orkestra čine dela domaćih i stranih kompozitora raznih epoha u originalnom obliku ili prilagođena za postojeći školski sastav. Školski orkestar može nastupiti samostalno ili kao pratnja horu.